

Izdevums
latviešu valodā

Informācija un paziņojumi

63. gadagājums
2020. gada 28. oktobris

Saturs

I Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi

REZOLŪCIJAS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja

553. plenārsesija hibrīdformātā 2020. gada 15. un 16. jūlijā

2020/C 364/01	Rezolūcija par tematu "Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas ieguldījums Eiropas Komisijas 2021. gada darba programmā, pamatojoties uz <i>ad hoc</i> grupas "EESK ieguldījums Eiropas Komisijas 2021. gada darba programmā" darbu"	1
---------------	--	---

ATZINUMI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja

553. plenārsesija hibrīdformātā 2020. gada 15. un 16. jūlijā

2020/C 364/02	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Iekļaujošākas un ilgtspējīgākas banku savienības veicināšana, uzlabojot kopienu banku ieguldījumu vietējā attīstībā un sociāli atbildīgas starptautiskās un Eiropas finanšu sistēmas veidošanā" (pašiniciatīvas atzinums)	14
2020/C 364/03	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Nodokļu mehānismi CO ₂ emisiju samazināšanai" (pašiniciatīvas atzinums)	21
2020/C 364/04	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ilgspējīgas ekonomikas izaugsmes veicināšana Eiropas Savienībā" (pašiniciatīvas atzinums)	29
2020/C 364/05	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Konkurētspējas, inovācijas, izaugsmes un darbvietu radīšanas veicināšana, progresējot globālās regulatīvās sadarbības jomā, paužot atbalstu atjauninātai daudzpusējai tirdzniecības sistēmai un samazinot tirgu kropļojošas subsīdijas" (pašiniciatīvas atzinums)	37

2020/C 364/06	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Drošības savienības rūpnieciskā dimensija” (pašiniciatīvas atzinums)	43
2020/C 364/07	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Lauksaimniecības produktu aizsardzības pasākumu ieviešana tirdzniecības nolīgumos” (pašiniciatīvas atzinums)	49
2020/C 364/08	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Ārkārtas stāvoklis pēc Covid-19. Jaunas daudzpusējas matricas izstrāde” (pašiniciatīvas atzinums)	53
2020/C 364/09	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Nodokļu uzlikšana sadarbīgajā ekonomikā – ziņošanas pienākumi” (atzinuma papildinājums)	62
2020/C 364/10	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Eiropas klimata pakts” (izpētes atzinums)	67

III *Sagatavošanā esoši tiesību akti*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja

553. plenārsesija hibrīdformātā 2020. gada 15. un 16. jūlijā

2020/C 364/11	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Dzimumu līdztiesības stratēģija” (COM(2020) 152 final)	77
2020/C 364/12	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Baltā grāmata par mākslīgo intelektu. Eiropas pieeja izcilībai un uzticamībai” (COM(2020) 65 final)	87
2020/C 364/13	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Jauns aprītes ekonomikas rīcības plāns. Par tīrāku un konkurētspējīgāku Eiropu”” (COM(2020) 98 final) . .	94
2020/C 364/14	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Eiropas digitālās nākotnes veidošana”” (COM(2020) 67 final)	101
2020/C 364/15	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropadomei, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Jauna Eiropas industriālā stratēģija”” (COM(2020) 102 final)	108
2020/C 364/16	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematiem a) “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Ilgtermiņa rīcības plāns vienotā tirgus noteikumu labākai īstenošanai un izpildei”” (COM(2020) 94 final), b) “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai – “vienotā tirgus šķēršļu apzināšana un mazināšana”” (COM(2020) 93 final)	116

2020/C 364/17	<p>Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropadomei, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Eiropas lielā stunda – jāatjaunojas un jāsigatavo ceļš nākamajai paaudzei” (COM(2020) 456 final) – “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropadomei, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “ES budžets – Eiropas atveseļošanas plāna dzinējspēks” (COM(2020) 442 final) – “Priekšlikums Padomes regulai, ar ko izveido Eiropas Savienības Atveseļošanas instrumentu ekonomikas atveseļošanas atbalstam pēc Covid-19 pandēmijas” (COM(2020) 441 final/2 – 2020/0111 (NLE)) – “Grozītais priekšlikums Padomes regulai, ar ko nosaka daudzgadu finanšu shēmu 2021.–2027. gadam” (COM(2020) 443 final – 2018/0166 (APP)) – “Grozītais priekšlikums Padomes Lēmumam par Eiropas Savienības pašu resursu sistēmu” (COM(2020) 445 final – 2018/0135 (CNS)) – “Priekšlikums Padomes regulai, ar kuru groza Padomes Regulu (ES, Euratom) Nr. 1311/2013, ar ko nosaka daudzgadu finanšu shēmu 2014.–2020. gadam” (COM(2020) 446 final – 2020/0109 (APP)) – “Grozīts priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par pētniecības un inovācijas pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” izveidi un dalības un rezultātu izplatīšanas noteikumiem, Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam, ar ko izveido īpašo programmu, ar kuru īsteno pētniecības un inovācijas pamatprogrammu “Apvārsnis Eiropa”, Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido Kaimiņattiecību, attīstības sadarbības un starptautiskās sadarbības instrumentu, Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido noteikumus par atbalstu stratēģiskajiem plāniem, kuri dalībvalstīm jāizstrādā saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku (KLP stratēģiskie plāni) un kurus finansē no Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda (ELGF) un no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA), un ar ko atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1305/2013 un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1307/2013” (COM(2020) 459 final – 2018/0224 (COD))</p>	124
2020/C 364/18	<p>Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematiem “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido Atveseļošanas un noturības mehānismu” (COM(2020) 408 final – 2020/0104 (COD)), “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido tehniskā atbalsta instrumentu” (COM(2020) 409 final – 2020/0103 (COD))</p>	132
2020/C 364/19	<p>Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido programmu InvestEU” (COM(2020) 403 final – 2020/0108 (COD)), “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko attiecībā uz maksātspējas atbalsta instrumenta izveidi groza Regulu (ES) 2015/1017” (COM(2020) 404 final – 2020/0106 (COD)) . . .</p>	139
2020/C 364/20	<p>Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido klimatneitralitātes panākšanas satvaru un groza Regulu (ES) 2018/1999 (Eiropas Klimata akts)” (COM(2020) 80 final – 2020/0036 (COD))</p>	143
2020/C 364/21	<p>Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam par Eiropas Dzelzceļa gadu (2021)” (COM(2020) 78 final)</p>	149
2020/C 364/22	<p>Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko, ņemot vērā Covid-19 pandēmiju, nosaka pasākumus ilgtspējīgam dzelzceļa tirgum” (COM(2020) 260 final – 2020/0127 (COD))</p>	158
2020/C 364/23	<p>Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Brīvās tirdzniecības nolīgumu īstenošana no 2018. gada 1. janvāra līdz 2018. gada 31. decembrim” (COM(2019) 455 final)</p>	160

I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

REZOLŪCIJAS

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

553. PLENĀRSESĪJA HIBRĪDFORMĀTĀ 2020. GADA 15. UN 16. JŪLIJĀ

Rezolūcija par tematu “Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas ieguldījums Eiropas Komisijas 2021. gada darba programmā, pamatojoties uz *ad hoc* grupas “EESK ieguldījums Eiropas Komisijas 2021. gada darba programmā” darbu”

(2020/C 364/01)

Ziņotāji: **Petr ZAHRADNIK**

Stefano PALMIERI

Jan DIRX

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja plenārajā sesijā, kas notika 2020. gada 15. un 16. jūlijā (16. jūlija sēdē), ar 140 balsīm par, 15 balsīm pret un 17 atturoties, pieņēma šo rezolūciju.

1. Ievads

1.1. Kā EESK jau norādījusi savā rezolūcijā par tematu “EESK priekšlikumi par pārveidi un atveseļošanu pēc Covid-19 krīzes”⁽¹⁾, tā ļoti atzinīgi vērtē un pilnībā atbalsta Eiropas Komisijas priekšlikumus: plānu *Next Generation EU* un kopējo ES budžetu 2021.–2027. gadam. Pēc koronavīrusa krīzes ir vajadzīga atveseļošana un atjaunošana, tāpēc Komiteja cer un sagaida, ka nostādnes, ko Komisija izklāstījusi minētajos plānos, tiks pilnībā un konkrēti iekļautas Komisijas darba programmā 2021. gadam.

1.2. EESK uzskata, ka darba programmā galvenā uzmanība būtu jāvērst uz ekonomikas un sabiedrības pārstrukturēšanu un uzlabošanu, pamatojoties uz šādiem principiem: cilvēktiesību un sociālo tiesību, demokrātisko vērtību un tiesiskuma aizsardzība, vienotā tirgus potenciāla pilnīga atraisīšana, ilgtspējīgas attīstības mērķu (IAM) sasniegšana, aprītes ekonomikas izveidošana un klimatneitralitātes panākšana Eiropas Savienībā ne vēlāk kā līdz 2050. gadam, kā arī labas pārvaldības un demokrātiskās pārskatatbildības nodrošināšana.

1.3. EESK uzsver, ka seši Komisijas izvēlētie galvenie mērķi (Eiropas zaļais kurss, digitālajam laikmetam gatava Eiropa, ekonomika, kas darbojas cilvēku labā, spēcīgāka Eiropa pasaulē, mūsu eiropeiskā dzīvesziņa un jauns impulss Eiropas demokrātijai) rada spēcīgu satvaru 2021. gada darba programmas izstrādei. Iespējams, ka lielāka uzmanība būtu jāpievērš ieguldījumiem un nepieciešamībai tos paātrināt, arī pateicoties pasākumiem, kas pašlaik tiek pieņemti. Dažas norādes par

⁽¹⁾ Rezolūcija par pārveidi un atveseļošanu pēc Covid-19 krīzes (OV C 311, 18.9.2020., 1. lpp.).

turpmāko darba programmu ir atrodams Komisijas paziņojumā par Eiropas atveseļošanas plānu⁽²⁾, un jauni priekšlikumi tiks atspoguļoti gan Komisijas priekšsēdētājas *Ursula von der Leyen* runā par stāvokli Savienībā, kas plānota septembrī, gan nodomu vēstulē Eiropas Parlamentam un Padomei. EESK atzinīgi vērtē arī pielāgoto darba programmu 2020. gadam, kurā ir ņemta vērā Covid krīze un kura varētu norādīt attīstības virzienu tuvākajai nākotnei.

1.4. EESK atzinīgi vērtē to, ka Eiropas Komisija ir koriģējusi savu 2020. gada darba programmu Eiropas atveseļošanas kontekstā, lai reaģētu uz koronavīrusa pandēmiju. Komisija ir mainījusi sava darba prioritātes un devusi priekšroku darbībām, kas vajadzīgas Eiropas atveseļošanas un noturības sekmēšanai, vienlaikus nezaudējot apņemšanos saistībā ar savām pamatiniciatīvām – Eiropas zaļo kursu un digitālo stratēģiju, jo tās ir būtiski svarīgas, lai atjaunotu Eiropas ekonomiku un veidotu noturīgāku, ilgtspējīgu, taisnīgu un labklājīgu Eiropu. EESK ņem vērā, ka deviņas iniciatīvas ir pārceltas uz 2021. gadu.

1.5. It sevišķi pašlaik, kad pieredzam, cik svarīga krīzes laikā ir valstu sadarbība, EESK cer, ka gaidāmā Konference par Eiropas nākotni stiprinās un padziļinās Eiropas Savienības institucionālo struktūru un izraisīs reālu ES projekta atjaunošanu, kurā tas iegūs spēju stāties pretim nākamā gadu desmitu izaicinājumiem. Tāpēc Komisija var paļauties uz pilnīgu Komitejas atbalstu.

1.6. EESK ir pārliecināta, ka ekonomikas un sabiedrības atveseļošanas un atjaunošanas process būs iespējams tikai ar aktīvu pilsoniskās sabiedrības organizāciju un sociālo partneru līdzdalību.

1.7. Turpmākajās nodaļās un punktos Komiteja sniedz konkrētus priekšlikumus 2021. gada darba programmai atbilstoši šiem galvenajiem Komisijas mērķiem.

2. Eiropas zaļais kurss

2.1. Zaļais kurss

2.1.1. ES zaļo kursu var uzskatīt arī par efektīvu rīku ilgtspējīgai ekonomikas darbības atjaunošanai, kurā tiek izmantoti lieli ieguldījumi, lai atbalstītu Eiropā nepieciešamās strukturālās pārmaiņas. No šāda viedokļa to var izmantot kā iespēju atbalstīt ekonomikas atveseļošanu ilgākā termiņā. Eiropā ir vajadzīgs jauns konsenss, lai šim mērķim koncentrētu pietiekamus publiskos un privātos finanšu resursus un ieviestu jaunu pārvaldības sistēmu, kas ļautu to veiksmīgi realizēt.

2.1.2. EESK stingri aizstāv pāreju uz aprites ekonomiku. Ar savu ieinteresētību saistībā ar Eiropas aprites ekonomikas jautājumos ieinteresēto personu platformu EESK līdz šim ir dedzīgi atbalstījusi vērienīgu politiku šajā jomā. Komitejas ilgstošās prasības Komisijai attiecībā uz resursu izmantošanas efektivitāti ietver aicinājumu pārskatīt tiesību aktus ekodizaina jomā un attiecīgos ražojumu politikas tiesību aktus, lai pakāpeniski iekļautu obligātās prasības, kas attiecībā uz produktu dizainu ir jāievēro resursu izmantošanas efektivitātes ziņā, un paredzētu jaunas publiskā iepirkuma procedūras aprites produktu un jaunu uzņēmējdarbības modeļu veicināšanai, vienlaikus ņemot vērā arī ekonomikas stāvokli pēc Covid krīzes un to, cik reālas ir pārmaiņu īstenošanas iespējas.

2.1.3. EESK ņem vērā, ka Direktīvas par nefinanšu pārskatu sniegšanu pārskatīšana nolūkā uzlabot nefinanšu informācijas sniegšanas kvalitāti un tvērumu, tostarp vides aspektos, piemēram, bioloģiskās daudzveidības jomā, ir pārcelta uz 2021. gadu. EESK uzskata, ka nodokļu politika kopumā būtu jāreformē atbilstoši klimata mērķiem un ka nodokļu sistēmās un cenu noteikšanā būtu jāatspoguļo ar vidi saistītās izmaksas, tostarp bioloģiskās daudzveidības zudums. Tam būtu jāstimulē izmaiņas valstu fiskālajās sistēmās, lai nodokļu slogs no darbaspēka pārvirzītos uz piesārņojumu, pārāk zemu novērtētiem resursiem un citām vidiskām papildu sekām. Lai novērstu un labotu vides degradāciju, jārikojas pēc principa "lietotājs maksā" un "piesārņotājs maksā".

2.1.4. EESK atzinīgi vērtē to, ka bioloģiskā daudzveidība tiks integrēta visās politikas jomās, kā pausts paziņojumā par ES Biodaudzveidības stratēģiju 2030. gadam⁽³⁾. EESK ir gandarīta, ka Komisija ieviesīs jaunu Eiropas bioloģiskās daudzveidības pārvaldības satvaru. Tas palīdzēs uzlabot pienākumu un apņemšanos pārskatāmību un sagatavot īstenošanas ceļvedi. Turklāt tas nāktu par labu gan KLP, gan Eiropas pārtikas sistēmai un tādejādi ļautu arī turpmāk uzlabot to ilgtspēju.

⁽²⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1590732521013&uri=COM:2020:456:FIN>

⁽³⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1590574123338&uri=CELEX%3A52020DC0380>

Īstenošanas ietvaros Komisija ievieš uzraudzības un pārskatīšanas mehānismu ar skaidri noteiktu rādītāju kopumu, kas ļaus regulāri izvērtēt progresu un vajadzības gadījumā veikt korektīvas darbības. Šim mehānismam jāiekļaujas vides politikas īstenošanas pārskatā un jādod pieņems Eiropas pusgadam.

2.1.5. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Klimata aktu, kurā noteikts juridiski saistošs kopīgais ES mēroga mērķis līdz 2050. gadam nodrošināt klimatneitralitāti un radīts satvars šī mērķa sasniegšanai. Tādēļ EESK uzskata, ka Eiropas Klimata akta priekšlikums ir viens no instrumentiem, kas var palīdzēt panākt šo ļoti vēlamu un vajadzīgo Eiropas ekonomikas atjaunošanu (*). Komisija vēlas līdz 2020. gada septembrim pārskatīt Savienības izvirzīto klimata mērķrādītāju 2030. gadam, ņemot vērā klimatneitralitātes mērķi, un izpētīt, vai iespējams izvirzīt līdz 2030. gadam sasniedzamu jaunu mērķi – samazināt emisijas par 50–55 % salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni, kā arī līdz 2021. gada vidum izstrādāt attiecīgus tiesību aktu priekšlikumus. EESK aicina Komisiju ar attiecīgiem tiesību aktu priekšlikumiem noteikt, ka līdz 2030. gadam emisijas jāsamazina par vismaz 55 %, un tādējādi no savas puses reaģēt uz milzīgo globālo vajadzību samazināt emisijas (†).

2.1.6. Ekonomikas un sabiedrības reformu process kļūs patiesi iespējams, ja ar pilsoniskās sabiedrības organizāciju, asociāciju un tīklu starpniecību iesaistīsies visi iedzīvotāji. Tāpēc dalībvalstīm un Eiropas Savienībai ir jārūpējas, lai šajā sarežģītajā procesā neviens netiktu atstāts novārtā, it īpaši visneaizsargātākās personas.

2.1.7. Klimatniecības un ilgtspējas saistības jāizvirza atveseļošanas un atjaunošanas politikas priekšplānā, un šī politika nedrīkst nākotnē Eiropas Savienībā saglabāt augstas oglekļa emisijas.

2.1.8. DFS būs jāpalielina un jāpiešķir pietiekams finansējums ieguldījumu vajadzībām, lai nodrošinātu patiesu un dziļu zaļo pārkārtošanos. Tāpat ir svarīgi turpināt noteikt prioritāti citiem vides jautājumiem, piemēram, augsnes, zemes un jūras aizsardzībai, ko, neraugoties uz Covid-19 krīzi vai šīs krīzes dēļ, nedrīkst atstāt otrajā plānā.

2.1.9. Ir vēl vairāk jāuzlabo visu līmeņu enerģētiskā drošība un sabiedrības noturība, piemēram, ja nepieciešams, ar ēku renovācijas programmām. Enerģētikas jomā visā ES joprojām svarīga ir pārrobežu sadarbība un starpsavienojumi, tāpat svarīgi ir veicināt piegādes avotu dažādošanu, piemēram, nodrošinot, ka atjaunojamo energoresursu un enerģijas uzglabāšanas risinājumu ziņā ir plašāka izvēle.

2.1.10. Viena iespēja paātrināt progresu ceļā uz ES klimatneitralitātes mērķi ir palielināt atjaunojamo energoresursu un mazoglekļa elektroenerģijas izmantošanu, elektrificējot tās nozares, kas pašlaik vēl lieto galvenokārt fosilos energoresursus. Valstu enerģētikas un klimata plāni ir svarīgs solis enerģētikas savienības un Eiropas zaļā kursa nodrošināšanā.

2.1.11. Saistībā ar Eiropas Klimata aktā noteikto mērķi, ka līdz 2050. gadam Eiropas Savienībai ir jāasniedz klimatneitralitāte, īpaša uzmanība ir jāpievērš transporta nozarei. CO₂ emisijas šajā nozarē joprojām pieaug, taču, lai sasniegtu klimatneitralitātes mērķi, līdz 2050. gadam transporta emisijas ir jāsamazina par 90 %.

2.1.12. EESK aicina pieņemt atjauninātu ES meža stratēģiju, kas paredzēta laikposmam pēc 2020. gada un veido daļu no Eiropas zaļā kursa. Jaunajā stratēģijā būtu iespējams aptvert laikposmu līdz 2050. gadam. Visās nozarēs būtu jāatzīst mežu, mežsaimniecības un uz koksnes resursiem balstītas rūpniecības nozīme šo mērķu sasniegšanā un attiecīgi jāoptimizē starpnozaru sadarbība.

2.1.13. EESK uzskata, ka pielāgošanās pasākumi varētu lielā mērā veicināt to, ka ilgtspējīga pāreja un pēc Covid-19 krīzes paredzētā atjaunošana tiek īstenota taisnīgākā veidā. Kopienām un reģioniem, kuros klimata pārmaiņu izraisītā negatīvā ietekme pārsniedz vidējo līmeni, ir jāsaņem atbalsts šīs ietekmes un pašvērtēto risku mazināšanai. Tas jo īpaši attiecas uz kopienām un reģioniem, kuru pašreizējās un vēsturiskās SEG emisijas ir zemākas par vidējo rādītāju.

(*) NAT/784 – Eiropas Klimata akts (skatīt šā Oficiālā Vēstneša 143. lpp.).

(†) Skatīt 4. zemsvītras piezīmi.

2.1.14. EESK atzinīgi vērtē to, ka koriģētajā Komisijas darba programmā 2020. gadam Eiropas zaļā kursa tēma ir skarta pietiekamā mērā un visnotaļ vienmērīgi risināta visās galvenajās daļās. Komiteja jo īpaši uzsver prioritāro uzmanību, kas veltīta ilgtspējīgas pārkārtošanās finansēšanai, sevišķi Eiropas zaļā kursa investīciju plānam un Taisnīgas pārkārtošanās fondam. Arī citas nozīmīgas jomas, kas minētas koriģētajā darba programmā, piemēram, ilgtspējīga un vieda mobilitāte, ilgtspējīga ražošana un patērētāji, pārtikas sistēmu ilgtspēja un enerģijas dekarbonizācija, ir diezgan būtiskas prioritātes saistībā ar šo mērķi. EESK ir pārliecināta, ka arī Komisijas darba programmā 2021. gadam prioritātes būs vērstas uz šīm iniciatīvām.

2.2. Ieguldījumu prioritātes

2.2.1. Atvērto plānos ieguldītajiem publiskajiem līdzekļiem jāpalīdz ne tikai atjaunot Eiropas ekonomiku un sabiedrību, bet arī būtiski samazināt turpmāko satricinājumu ietekmi, ieguldot noturīgā, iekļaujošā un klimatam labvēlīgā ekonomikā (tā dēvētajā "labklājības ekonomikā").

2.2.2. Lai paātrinātu pāreju no piesārņojošām uz zaļām nozarēm, ilgtspējīgai ES finanšu taksonomijai būtu jāvirza publiskie un privātie ieguldījumi visā atvērto plānos gaitā.

2.2.3. Ir jānodrošina, ka jaunajā DFS nozīmīgi resursi tiek piešķirti IAM īstenošanai un klimata pārmaiņu ierobežošanai, pakāpeniski samazinot finansējumu ar pretēju ietekmi (piem., fosilajiem kurināmajiem).

2.2.4. Kopš 2009. gada – desmit gados pēc krīzes – Eiropas ekonomika lielākoties ir darbojusies ar nepietiekamiem ieguldījumiem. Lai tie kļūtu pietiekami, bez ieguldījumu atjaunošanas neiztikt. Tāpēc EESK atzinīgi vērtē priekšlikumu par atvērto plānu, ko lielākoties veido programma *Next Generation EU* un tās pilāri, un koriģēto DFS 2021.–2027. gadam. *Next Generation EU* var uzskatīt par ārkārtēju, taču vienlaikus arī nepieciešamu un steidzamu soli ES ieguldījumu vides uzlabošanai. Sīkāk tas aplūkots, piemēram, EESK atzinumā ECO/523⁽⁶⁾.

2.2.5. EESK norāda, ka Komisijas pilnvaru termiņā līdz 2024. gadam ieguldījumi nav izvirzīti par politikas mērķi un ka arī koriģētajā 2020. gada darba programmā tie nav pienācīgi atspoguļoti konkrētu iniciatīvu veidā. Tāpēc EESK iesaka Komisijai iekļaut uz ieguldījumiem balstītas iniciatīvas savā darba programmā 2021. gadam, ieverot arī centienus mobilizēt privātus ieguldījumus, kas veicina ilgtspējīgu turpmāko ES ekonomikas attīstību.

3. Digitālajam laikmetam gatava Eiropa

3.1. Koronavīrusa krīze liecina, ka digitālajai revolūcijai ir svarīga nozīme mūsu sabiedrības noturības palielināšanā pret krīzēm. Ārkārtīgi būtiski ir ieguldīt pamatpakalpojumu digitalizācijā un palielināt valdību, likumdevēju un publisko iestāžu spēju krīzes laikā turpināt sniegt savus pakalpojumus. Vienlaikus mums jāapzinās, ka digitālās tehnoloģijas ir risks, nevis pašmērķis. Mums ir jāuzņemas publiska atbildība par digitālo tehnoloģiju satvaru un jāvirza tas uz augstiem ilgtspējas standartiem, tostarp stingriem demokrātijas un tehnoloģiju aizsardzības pasākumiem, ko papildina tādi izmaksu un zināšanu atbalsta pasākumi, kas nevienu neatstāj novārtā. Saskaņā ar ES Piekļūstamības aktu tas nozīmē nepieciešamību nodrošināt, ka digitālā revolūcija garantē piekļūstamību vairāk nekā 100 miljoniem ES personu ar invaliditāti.

3.2. Digitalizācija ir gan iespēja, gan risks ekonomikas atvērto plānos. Tieši inovācija ir tā, kas Eiropas Savienību var izvirzīt priekšplānā, piemēram, tādās jomās kā blokķēde, kur ES jau ieņem vadošu pozīciju. Blokķēde kā tehnoloģija (nevis bitmonēta) veicina demokrātiskas vērtības, nodrošinot pārredzamību un labākas pārvaldības struktūras. Tomēr ir jānovērš ar digitalizāciju saistītie riski: pieaugošs bezdarbs, digitālā marginalizācija un sociālā atstumtība. Un apstākļos, kuros ES cenšas saglabāt konkurētspēju pasaulē, ir jāatrod veids, kā, izmantojot iespējas, vienlaikus līdzsvarot riskus.

3.3. Ir svarīgi saglabāt Eiropas tiesību, standartu un patērētāju aizsardzības politikas modeli. Tieši to dēļ ES ir unikāla. Piemēram, digitalizācijas jomā ES mākslīgā intelekta (MI) ētikas kodekss balstās uz tādu pieeju kā cilvēka īstenota procesa kontrole, tādējādi ES koncepcija atšķiras no citos reģionos valdošās. Minētā pieeja, kuras pamatā ir pamattiesības un pamatbrīvības, ir daļa no ES modeļa, un tā būtu jāpasargā, neraugoties uz to, ka pašlaik veidojas spēcīgāka konkurences apstākļi.

⁽⁶⁾ Skatīt šā Oficiālā Vēstneša 124. lpp.

3.4. EESK uzsver, ka svarīga ir visu sabiedrības sektoru digitalizācija, it īpaši ar tāl darbu un digitālajiem pakalpojumiem, tostarp e-komerciju un e-veselību.

3.5. Pandēmija ir atklājusi, ka izglītības digitalizācija visiem sabiedrības locekļiem nav vienlīdz pieejama, kas var radīt turpmākas problēmas ar mācību rezultātiem un izglītības iespējām. Tāpēc ir jāievieš nelabvēlīgā situācijā esošu grupu atbalsta pasākumi, kas palīdz novērst segregāciju.

3.6. Ir pastāvīgi jāatjaunina tiesiskais regulējums mākslīgā intelekta un digitalizācijas jomā, lai tas atbilstu tehniskajam progresam un jo īpaši digitālo sakaru drošībai gan attiecībā uz tīkliem, gan uz saturu.

3.7. EESK ņem vērā, ka tiesību akta priekšlikumu par mākslīgā intelekta ietekmi, tostarp uz drošību, saistībām, pamattiesībām un datiem, Komisija pārceļ uz 2021. gadu. Komiteja aicina Komisiju i) veicināt vairākdisciplīnu pieeju pētniecībā, iesaistot tajā citas disciplīnas, piemēram, tiesības, ētiku, filozofiju, psiholoģiju, darba zinātnes, humanitārās zinātnes, ekonomiku u. c.; ii) iesaistīt attiecīgās ieinteresētās personas (arodbiedrības, profesionāļu, uzņēmumu un patērētāju organizācijas, nevalstiskās organizācijas) debatēs par MI un nodrošināt, ka tās kā līdzvērtīgas partneres piedalās ES finansētos pētījumos un citos projektos, piemēram, publiskā un privātā sektora partnerībā MI jomā, nozaru dialogos un programmā, kas paredzēta MI ieviešanai publiskajā sektorā, kā arī vadošā centra izveidē; iii) turpināt izglītēt un informēt plašāku sabiedrību par MI iespējām un riskiem. EESK arī iesaka Komisijai padziļināti apsvērt MI ietekmi uz visu pamattiesību un brīvību spektru, kas cita starpā ietver tiesības uz taisnīgu tiesu, uz godīgām un atklātām vēlēšanām, pulcēšanos un demonstrācijām, kā arī tiesības netikt diskriminētam. EESK joprojām iebilst pret jebkāda juridiskas personas statusa ieviešanu mākslīgajam intelektam. Tas mazinātu civiltiesiskās atbildības tiesību aktu preventīvo koriģējošo iedarbību un radītu nopietnu morālā kaitējuma risku gan MI izstrādē, gan lietošanā, paverot ceļu ļaunprātīgai izmantošanai (*).

3.8. Viedtālrunu lietošanas pieauguma un 5G tīklu ieviešanas dēļ ļoti svarīgs ir jautājums par lietojumprogrammu un tīklu sadarbību visā Eiropas Savienībā, it īpaši ārkārtas situācijās.

3.9. Ņemot vērā digitalizācijas turpmāko attīstību un tās augošo ietekmi uz privāto, sociālo un darba dzīvi, kā arī uz visām nozarēm, būtiski svarīgs ir jautājums par digitālo prasmju mācīšanu un rīcību digitālās plaisas mazināšanai starp iedzīvotājiem.

3.10. Eiropas gatavība digitālajam laikmetam pamatoti ir viena no galvenajām prioritātēm, kas skaidri atspoguļota arī koriģētajā darba programmā 2020. gadam. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas spēcīgos centienus tādās jomās kā mākslīgais intelekts, digitālie pakalpojumi, kiberdrošība, digitālās ierīces un risinājumi patērētājiem, kā arī digitālās finanses. EESK īpaši atzinīgi vērtē stingro digitālo dimensiju ierosinātajā jaunajā ES rūpniecības stratēģijā. Digitalizācijas jautājums ir iekļauts arī tiesību aktu kopumā par aviācijas pakalpojumiem. Ļoti atzinīgi EESK vērtē arī to, ka digitalizācija ir atspoguļota ierosinātajās Eiropas pētniecības telpas prioritārajās jomās.

4. Ekonomika, kas darbojas cilvēku labā

4.1. Ekonomikas pārvaldība ir jāatjauno tā, lai tās pamatā būtu noturīga, ilgtspējīga un iekļaujoša Eiropas ekonomikas sistēma. Mūsu mērķis ir panākt ne tikai mehānisku ekonomikas atveseļošanu, bet arī kvalitatīvas pārmaiņas ekonomikas politikas vadībā un pārvaldībā.

4.2. Krīzes kopējā ietekme pašlaik vēl nav zināma, un atjaunošanai un atveseļošanai būs vajadzīgi ievērojami centieni. Tāpēc steidzami ir jāīsteno 2020. gada maija priekšlikumi par atveseļošanas instrumentu un spēcīgāku DFS. Mums ir arī jābūt gataviem turpmākiem pasākumiem un jau pieņemto pasākumu grozīšanai, ja to attaisno situācijas izmaiņas.

4.3. Komisija tiek aicināta izmantot pusgadu kā atveseļošanas virzītāju, pamatojoties uz ieguldījumu un reformu prioritātēm, kas konstatētas Eiropas pusgada ietvaros. Komiteja atzinīgi vērtē neseno uzsvāru uz sociālo jautājumu un Eiropas zaļā kursa labāku iekļaušanu, kā arī Atveseļošanas un noturības mehānisma īstenošanu, izmantojot pusgadu. Visā pusgada procesā Komisijai būtu jāatbalsta eurozonas dalībvalstis visu nepieciešamo pasākumu veikšanā, lai nodrošinātu labāku konverģenci un integrāciju ekonomikas jomā. Tas ietver apvienotu pozitīvu fiskālo nostāju attiecībā uz eurozonu kopumā, lai spētu izkļūt no pašreizējās krīzes.

(*) INT/894 – Baltā grāmata par mākslīgo intelektu (skatīt šā Oficiālā Vēstneša 87. lpp.).

4.4. Visas prioritātes un darbības pārējās politikas jomās radīs vajadzību izveidot jaunu ekonomikas pārvaldības satvaru, kas būs atbilstošs mūsdienu makroekonomiskās situācijas problēmām un ļaus Eiropas Savienībai un tās dalībvalstīm īstenot stratēģisku rūpniecības, konkurētspējas, sociālo, vides un tirdzniecības politiku. Komisija 2020. gada sākumā uzsāka plašu sabiedrisko apspriešanu par šo jautājumu, taču tā tika apturēta koronavīrusa krīzes un Stabilitātes un izaugsmes pakta vispārēja izņēmuma klauzulas piemērošanas dēļ. Nav iedomājams, ka 2021. gadā mēs varēsim atgriezties pie automatiskas pakta piemērošanas. Tāpēc Komisijai būtu jāpiedāvā jaunas Stabilitātes un izaugsmes pakta reformas veicināšanas iniciatīvas, lai vienlaikus nodrošinātu gan stabilitāti, gan izaugsmi.

4.5. Šajā saistībā EESK aicina gan tās dalībvalstis, kurās ir deficīts, gan tās, kurās ir pārpalikums, veikt simetriskāku makroekonomikas pielāgošanu. Visām dalībvalstīm ir jāspēj vairāk ieguldīt sabiedriskajos pakalpojumos, jo krīze ir parādījusi, ka sabiedriskajiem pakalpojumiem ir būtiska nozīme cilvēku dzīvības glābšanā un pandēmijas novēršanā. Turklāt Eiropas līderiem, no jauna piemērojot ES fiskālos noteikumus, būtu jāievēro tā sauktā "līdzsvarota budžeta norma", proti, no deficīta aprēķiniem jāsvīturo daži publiskie ieguldījumi un jāņem vērā esošā parāda līmeņu ilgspēja.

4.6. Visbeidzot, jau sen tiek gaidīts pastāvīgs eurozonas fiskālās stabilizācijas mehānisms, jo turpmāku satricinājumu gadījumā tas lielā mērā atbalstītu pretciklisko ES politiku. Šāds mehānisms sekmētu valstu publisko finanšu ilgtermiņa stabilitāti un ilgspēju un apliecinātu, ka ir sperts nākamais nepieciešamais solis Eiropas ekonomiskās un monetārās savienības padziļināšanā.

4.7. Atveseļošana pēc Covid-19 lielā mērā būs atkarīga no Eiropas finanšu tirgu spējas nodrošināt pietiekamu likviditāti. Pareiza finanšu tirgu darbība un uzlabota spēja dalīties ar finanšu riskiem stiprina arī Eiropas ekonomikas noturību. Tāpēc nekavējoties ir jāturpina Eiropas finanšu tirgu saskaņošana un integrācija, tostarp banku savienības izveides pabeigšana un kapitāla tirgu savienības stiprināšana. Pārskatot banku prudenciālos noteikumus, lai īstenotu atlikušos Bāzeles sistēmas nolīgumus, ir jāņem vērā ES banku situācijas īpatnības. Turklāt ir būtiski, lai finanšu tirgi spētu atbalstīt zaļo un digitālo pārveidi. EESK uzskata, ka ir jādara vairāk, lai ilgspēju integrētu finanšu nozarē, tāpēc Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas mērķi atjaunot savu ilgspējīga finansējuma stratēģiju.

4.8. EESK ir stingri pārliecināta, ka ekonomikas digitalizācijas kontekstā jebkādam izmaiņām noteikumos par peļņas nodokļa uzlikšanas tiesību piešķiršanu starp valstīm ir jābūt koordinētām globāli, tāpēc atzinīgi vērtē ciešo sadarbību starp Komisiju, dalībvalstīm un ESAO/G20, lai atbalstītu starptautiska risinājuma atrašanu. Ja starptautisku risinājumu neizdotos rast, Eiropas Savienībai jāapsver iespēja rīkoties vienpusēji. Aparot izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, krāpšanu nodokļu jomā un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu arī turpmāk ir jābūt augstākajai darba kārtības prioritātei.

4.9. Lai nodrošinātu līdzsvarotu atveseļošanu, sekmētu konvergenci un nevienu neatstātu novārtā, liela nozīme būs kohēzijas politikai. Finansiālā elastība kohēzijas programmās patiešām ir būtiski svarīga un sniegs dalībvalstīm iespēju pārvest līdzekļus atbilstoši savām vajadzībām krīzes risināšanā. EESK uzskata, ka ir jānosaka reālistisks laika grafiks, lai līdzekļi pēc iespējas drīzāk tiktu piešķirti dalībvalstīm. ES kohēzijas politikas uzmanības centrā laikposmā no 2021. līdz 2027. gadam būtu jāpaliek ekonomikas konkurētspējai, ko nodrošina pētniecība un inovācija, digitalizācija, kā arī Eiropas zaļā kursa programma un ilgspējīga attīstība.

4.10. Covid-19 uzliesmojuma izraisītā veselības un ekonomikas krīze ir pastiprinājusi nevienlīdzību labklājības un ienākumu ziņā un skaidri apliecinājusi vajadzību pēc jauna sabiedriskā modeļa, kas vairāk sekmētu ekonomikas un sociālo kohēziju, produktivitāti un taisnīgāku labklājības sadalījumu. Komisijai tagad ir jāreaģē uz iepriekšējiem EESK priekšlikumiem, kas palīdzētu pretējā virzienā pavērst augošās nevienlīdzības tendenci, kura rada plaisu starp dažādām dalībvalstīm un sociālajām grupām, kā arī ir veicinājusi ekstrēmistu kustību un partiju ietekmes pieaugumu. Šajā nolūkā ir vajadzīga izlēmīga ES rīcība, kas papildina dalībvalstu centienus, lai palielinātu ieguldījumus sociālajā infrastruktūrā (izglītībā un mūžizglītībā, veselībā, ilgtermiņa aprūpē un sociālajā aprūpē, mājokļos par pieņemamu cenu), pilnveidotu publiskos līdzekļus, kas mazina plaisas tirgus sistēmā, pakāpeniski pārnestu nodokļu ienākumus no darbaspēka uz labklājīgāko slāni, izstrādātu pārredzamu mehānismu, kas ļautu pārraudzīt un konsolidēt datus par visiem ienākumiem un bagātību, Eiropas līmenī izveidotu uzņēmumu akcionāru reģistru utt.

4.11. Covid-19 krīzes kontekstā Komisijai būtu arī jāreaģē uz agrākām iniciatīvām, kuru mērķis ir stiprināt un veicināt Eiropas kā globāla ekonomikas dalībnieka lomu. Komisijai būtu jāveic papildu analīze un jāierosina konkrētāki veidi un līdzekļi, lai nostiprinātu euro starptautisko nozīmi, dažādotu piegādes ķēdes un atbalstītu Eiropas noteikumus un standartus noteiktās stratēģiskās nozarēs, nodrošinātu noturīgāku Eiropas reakciju uz trešo valstu īstenotām ekstrateritoriālām sankcijām un pakāpeniski virzītos uz vienotu Eiropas pārstāvību starptautiskajos finanšu forumos.

4.12. Ekonomiskā labklājība ir jānošķir no vides degradācijas un sociālo tiesību izsmelšanas. Tādi modeļi kā aprītes ekonomika, sadarbības un sadarbīgā ekonomika sniedz jaunas iespējas attiecībā uz nodarbinātību, īpašumtiesībām un inovāciju un pārveido attiecības starp ražotājiem, izplatītājiem un patērētājiem, padarot visus dalībniekus noturīgākus pret krīzēm, ja ir atbilstošs regulējums. Līdzās tam, ka ir pienācīgi jāīsteno jaunais ES rīcības plāns pārejai uz aprītes ekonomiku un jāturpina EESK/EK Eiropas aprītes ekonomikas jautājumos ieinteresēto personu platformas darbība, ir arī citas svarīgas prioritātes: visaptverošas ilgtspējīga patēriņa stratēģijas veicināšana, jaunu rādītāju izstrāde, kuri aizstātu nepiemēroto IKP, un ES Stabilitātes un izaugsmes pakta pielāgošana, ņemot vērā ilgtspēju un labjutību.

4.13. Sabiedrība ir jāveido no jauna, izmantojot spēcīgākus vispārējas nozīmes pakalpojumus, kā noteikts LESD 14. pantā par pakalpojumiem ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi, LESD pievienotajā 26. protokolā par vispārējas nozīmes pakalpojumiem un it īpaši Eiropas sociālo tiesību pilārā, kā arī veselības un sociālos pakalpojumus, elektroniskos sakarus, sabiedrisko transportu, enerģētiku, ūdens un atkritumu savākšanu un papildinošu ieguldījumu programmu.

4.14. Mūsdienīgu ekonomiskās attīstības koncepciju pamatā ir ne tikai labklājības, peļņas un efektivitātes kritēriji, bet arī sociālo un vides prasību ievērošana un jebkāda veida negatīvu papildu seku un tirgus nepilnību novēršana. Mācoties no nesēnās Covid-19 krīzes, ekonomikā ir jābūt arī noturīgai un pietiekami spēcīgai, lai izturētu turpmākus satricinājumus. Šajā nolūkā ir īpaši ieteicams novērst strukturālu nelīdzsvarotību.

4.15. Mūsdienīgai ekonomikai ir vajadzīga arī netraucēta tirgus darbība visos tā segmentos, tostarp pavisam nesen radītajos (virtuālā, dalīšanās, aprītes, digitālā ekonomika). Šai nolūkā būtu jāuzlabo arī finanšu starpniecības darbība; ES kontekstā tas jo īpaši nozīmē kapitāla tirgu savienības padziļināšanu un banku savienības izveides pabeigšanu. Lai vairāk atbalstītu pāreju uz ilgtspējīgāku ekonomiku, ir atbilstoši jāpielāgo arī nodokļu sistēma.

4.16. Vienotais tirgus

4.16.1. Vienotais tirgus ir Eiropas uzbūves kodols. Funkcionējošs vienotais tirgus stimulē konkurenci, uzlabo efektivitāti, paaugstina kvalitāti un palīdz samazināt cenas. Eiropas vienotais tirgus neapšaubāmi ir viens no lielākajiem ES sasniegumiem. Tādēļ ir būtiski izpētīt, kā iekšējā tirgus darbība var stimulēt vai kavēt ekonomikas atveseļošanu pēc veselības krīzes.

4.16.2. Nesēnās Covid pandēmijas laikā vienotā tirgus saskaņotība un vienotība tika pamatīgi pārbaudīta. Atklājās dažas jomas, kurās vienotais tirgus tika spēcīgi ietekmēts un paralizēts, it īpaši personu brīvas pārvietošanās aspektā. Negatīvi tika ietekmēti arī pārrobežu piegādes ķēžu nepārtrauktība. ES pārrobežu tirdzniecības apjoma pazemināšanās gadā ir mērāma ar divciparu skaitli. Taču kodols palika neskarts un saglabājās. Grūtākais uzdevums pašlaik ir atjaunot visas dabiskās pārrobežu plūsmas Eiropas Savienībā un nojaukt esošos šķēršļus vienotajam tirgum, kuri nesēn pat sākuši pieaugt – tas noticis atsevišķu valstu stratēģiju un pēc iepriekšējās krīzes īstenotu ideju dēļ.

4.16.3. Tāpēc ir iespēja veicināt sociālo inovāciju, kas kalpotu kā atveseļošanas modelis ar līdzradīšanas, kopizstrādes un kopražošanas palīdzību. Jautājumu risināšana sarežģītā sociālajā vidē ar milzīgām sabiedrības problēmām ir iespējama vienīgi tad, ja piesaista visus sabiedrības resursus, izmantojot starpnozaru un vairākdisciplīnu pieeju. Organizēta pilsoniskā sabiedrība ir katalizators sociālai inovācijai – kustībai, kura ir veicinājusi labklājības sistēmu izveidi, kas savukārt ļāvusi radīt jaunu rīcīpolitiku, struktūras, produktus, pakalpojumus un darba metodes. Pilsoniskās sabiedrības līdzdalība tagad ir nepieciešama vairāk nekā jebkad, taču patiesa sociālā inovācija ir iespējama tikai tad, ja tajā piedalās organizēta pilsoniskā sabiedrība.

4.16.4. Eiropas projekta pamatā ir vienotā tirgus stratēģija, kas ļauj cilvēkiem, pakalpojumiem, precēm un kapitālam brīvāk pārvietoties un piedāvā iespējas Eiropas uzņēmumiem, patērētājiem un darba ņēmējiem. Ir vajadzīgi pasākumi, kas atraisītu visu tās potenciālu novērst šķēršļus. Turklāt pēc krīzes un pārējām parādībām, kas liecina par vides pārmaiņām, piemēram, digitalizācijas, vienotajam tirgum ir pilnībā jāpielāgojas jaunajām idejām un uzņēmējdarbības modeļiem. Tādēļ mērķis ir atjaunot, atdzīvināt un rekonstruēt vienoto tirgu kā atveseļošanas instrumentu. Īstermiņa pasākumi ietver tūlītēju robežu atvēršanu. Turklāt ir vajadzīgi īstermiņa pasākumi divās jomās: ir jānovērš spriedze un jāstimulē ekonomika un ražīgums.

4.16.5. Nopietnas bažas rada fakts, ka konkurences apstākļi kļūst nevienlīdzīgi. Dalībvalstu stimulēšanas pasākumi ir ļoti atšķirīgi un (neraugoties uz labiem nodomiem – absorbēt atsevišķus pieprasījuma satricinājumus) ir dalībvalstīm radījuši nevienlīdzīgus konkurences apstākļus. Turklāt valsts atbalsts ir jāaplūko no nozaru viedokļa, analizējot, kā šīs darbības īstermiņā un ilgtermiņā kropļos konkurenci un konkurences apstākļu vienlīdzību.

4.16.6. Mums ir vajadzīgs ražīgums reālajā ekonomikā (tas nozīmē darbvietas, pirkstspēju, pamatproduktus un pamata pakalpojumus). Šis ražīgums var izpausties atšķirīgos veidos, un to var nodrošināt dažādi uzņēmējdarbības modeļi, taču šai jomā mums ir jārikojas, lai nevienlīdzība turpmāk nepalielinātos. Šāds stimulēšanas pasākums ir atbalsta pakete un labvēlīgu vidi gan mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, gan rūpniecībai. Mazie un vidējie uzņēmumi līdz šim ir bijuši Eiropas ekonomikas pamats, un tiem ir vajadzīgs īpašs atbalsts, tomēr bez papildu sloga un birokrātijas. MVU atlabšana būs iespējama tikai tad, ja būs pieejams ES un valsts finansiālais atbalsts. Šeit izšķiroša nozīme būs subsīdijām, aizdevumiem, likviditātes nodrošināšanai, nodokļu atvieglojumiem, labvēlīgiem darbinieku paturēšanas un nodarbināšanas nosacījumiem, bankrota tiesību aktu pārskatīšanai un cita veida atbalstam. Attiecībā uz bankrota tiesībām Eiropas Savienībai būtu jāveic likumdošanas pasākumi, lai mazie uzņēmumi, kas bankrotējuši Covid-19 dēļ, var ātri atsākt darbu. Šīm darbībām vajadzētu būt spēkā noteiktu laiku.

4.17. Rūpniecības stratēģija

4.17.1. Daudzi iepriekš minētie aspekti vispārīgā nozīmē ir pilnībā attiecināmi arī uz rūpniecības stratēģiju. Taču Eiropas rūpniecība saskaras ne tikai ar vienotā tirgus uzlabošanas problēmu, bet – pakalpojumu vietā – arī ar būtiskām strukturālām izmaiņām, kas galvenokārt attiecas uz ogļu ieguvu un ļoti oglekļietilpīgām nozarēm.

4.17.2. Eiropas jaunās rūpniecības stratēģijas pamatā ir centieni nodrošināt, ka moderna un spēcīga Eiropas rūpniecība, kā arī ar klimatu un vidi saistītās prasības spēj pastāvēt līdzās. EESK ir pārliecināta, ka šāda līdzāspastāvēšana ir iespējama un, ja tā izdosies, var sniegt Eiropai salīdzinošo priekšrocību pasaulē. No otras puses, EESK pilnībā apzinās un ņem vērā milzīgās izmaksas saistībā ar šo pārkārtošanos un atbalsta to mazināšanu un kompensēšanu piemērotā veidā atbilstoši ekonomiskajām iespējām.

4.18. Veselības aprūpes sistēmas

4.18.1. Viens no galvenajiem koronavīrusa krīzes secinājumiem ir tas, ka gandrīz visās Eiropas valstīs ir jāstiprina veselības aprūpes sistēmas, vispirms un galvenokārt pievēršoties profilaksei. Visā Eiropā koronavīrusa ietekme rada lielu pārbaudījumu veselības sistēmām. Lai gan atbildība par veselības aprūpi ir valstu kompetencē, vīrusa izplatība neapstājas pie robežām. Tas ietekmē visu Eiropu – gan mūsu teritorijā, gan ārpus tās robežām –, radot sekas veselības, sociālajā un ekonomikas jomā, tāpēc vajadzīgi kopīgi risinājumi Eiropas līmenī.

4.18.2. Koronavīrusa krīze ir parādījusi, ka ES ir atkarīga no medicīnas preču importa no trešām valstīm. Ir nepieciešami ieguldījumi veselības aizsardzībā, aprūpē un ilgtermiņa aprūpes pakalpojumos, kā arī profilaktiskā veselības aprūpē un darba aizsardzības pasākumos atbilstīgi dzīves cikla pieejai, un tas ir jāatbalsta ES iestādēm.

4.18.3. Koronavīrusa krīze skaidri parāda, ka starptautiskie farmācijas uzņēmumi ir ārkārtīgi ietekmīgi. Lai palielinātu farmācijas nozares neatkarību, ir jāizveido arī liels Eiropas pētniecības fonds jaunu zāļu un vakcīnu radīšanai. ES iestāžu rīcībā vajadzētu būt nepieciešamajām pilnvarām vienotajā tirgū koordinēt svarīgāko medicīnisko un aizsardzības līdzekļu piegādi, izplatīšanu un cenas.

4.18.4. EESK aicina pieņemt ķīmisko vielu stratēģiju ilgtspējai, tajā nodrošinot cilvēku veselības un vides aizsardzību un vienlaikus arī mazinot pakļautību bīstamu ķīmisku vielu iedarbībai. Jaunajai stratēģijai būs pilnīgi jāsaskan ar Eiropas zaļo kursu.

4.18.5. Ir jāatjauno pasažieru uzticība transportam, it īpaši sabiedriskajam. Tas ietver arī pasažieru veselības aizsardzības uzlabošanas pasākumus (piem., gaisa kondicionēšanas sistēmas, slimu cilvēku atklāšanu, tīrīšanas un dezinfekcijas pasākumus utt.). Šajā kontekstā arī jāpārdomā un pat jāpastiprina pasažieru tiesības (piem., atmaksu par atceltiem braucieniem).

5. Spēcīgāka Eiropa pasaulē

5.1. Eiropas Savienībai ir jānostiprina un jāuztur sava globālā pozīcija, proti, jāieņem nozīmīgāka un stratēģiskāka loma gan pasaules ekonomikā, gan politikā. Šīs pozīcijas pēdējo desmit gadu laikā ir vājinājušās. ES ekonomikai ir potenciāls labāk izmantot savas salīdzinošās priekšrocības globālajā tirdzniecībā un ieguldījumu tirgū, it sevišķi progresīvā ražošanā un novatoriskos pakalpojumos, turklāt tai ir vēlme kļūt par vienu no pasaules līderiem. Šie centieni ir jāpapildina ar labāku un efektīvāku ES pārstāvību galvenajās globālajās organizācijās, un tajās ir jāpauž vienota nostāja. EESK aicina Eiropas Komisiju darīt visu nepieciešamo, lai savā 2021. gada darba programmā precīzāk atspoguļotu vajadzību stiprināt ES stāvokli pasaulē.

5.2. Tirdzniecībā Eiropas Savienībai būtu vēl vairāk jāatbalsta daudzpusēja pieeja. Sociālo, darba un ilgtspējīgas attīstības standartu iekļaušana⁽⁸⁾ PTO un citu ar ANO saistītu aģentūru noteikumos varētu dot būtisku ieguldījumu jaunas, taisnīgas ekonomiskās un komerciālās kārtības veidošanā, kā arī taisnīgā un pārdomātā globalizācijā. Tajā pašā laikā ir jāiebilst pret centieniem pasaules ekonomikā radīt jaunus šķēršļus un ierobežojumus.

5.3. Viena no konkrētām Covid krīzē gūtajām atziņām ir tāda, ka Eiropas Savienībai būtu rūpīgāk jāapsver savu stratēģisko aktīvu un ieguldījumu aizsardzība un jāpastiprina kontrole jomās, kurās ieguldījumu darījumi stratēģiski svarīgā nozarē var tikt politiski ļaunprātīgi izmantoti.

5.4. Pēc *Brexit* Eiropas Savienībai būtu jākoncentrējas ne tikai uz savas saskaņas un vienotības stiprināšanu, bet attiecīgos gadījumos arī uz to, lai turpinātu paplašināšanās procesu, kas pēdējā laikā ir nedaudz iekavēts, neraugoties uz zināmu progresu, it īpaši saistībā ar dažu Rietumbalkānu kandidātvalstu pievienošanu. Paplašināšanās varētu krietni palīdzēt novērst politisko un ekonomisko nenoteiktību un palielināt stabilitāti šajā Eiropas daļā.

5.5. Pēdējos desmit gados ģeopolitiskā situācija ir pasliktinājusies, un tas attiecas arī uz teritorijām, kuras atrodas tuvāk ES ārējai robežai. Lai atbalstītu stabilitāti un uzlabotu savstarpējās attiecības ar ES, ir jāturpina iniciatīva par stratēģisko partnerību un iekļaujošu kaimiņattiecību politiku. Tai jāspēj elastīgi reaģēt uz jaunajiem apstākļiem un jābalstās uz abpusēju cieņu un ieguvumiem, ko tā sniedz abām pusēm.

5.6. Mainīgā ģeopolitiskā realitāte un nesēnās migrācijas krīzes sekas, kā arī ārējo attiecību pasliktināšanās pasaulē, kurā vērojamas daudzas jaunas un bīstamas tendences, ir mainījusi arī ES attīstības palīdzības un atbalsta spektru. Nākamajā DFS šim nolūkam ir paredzēts milzīgs finanšu resursu palielinājums, un sagaidāms, ka shēmā tiks iekļauts arī Eiropas Attīstības fonds. EESK atbalsta šo nostādni un uzsver, ka īpaša uzmanība jāpievērš Āfrikai, lai palīdzētu šim kontinentam pārvarēt sarežģīto politisko, ekonomisko, sociālo un ekoloģisko situāciju.

5.7. Ir jāatjauno ES ģeopolitiski stratēģiskā loma miera procesu veicināšanā, lai atjaunotu ekonomiskās attīstības iespējas ES kaimiņvalstīs: Rietumbalkānos, kā arī Eiropas un Vidusjūras reģiona partnerības un Austrumu partnerības valstīs un citos konfliktu skartajos reģionos.

⁽⁸⁾ Sk., piemēram, <https://www.ilo.org/global/standards/lang-en/index.htm>.

6. Mūsu eiropeiskā dzīvesziņa

6.1. Sociālie pasākumi

6.1.1. Papildus ekonomikas un vides jautājumiem ES darba programmai 2021. gadā ir jābalstās arī uz sociālo aspektu. Tas nozīmē, ka apņemšanās īstenot sociālu un ilgtspējīgu Eiropu ir prioritāte. Šajā ziņā nozīmīga loma ir arī pilsoniskās sabiedrības organizācijām. Tāpēc ir iespēja veicināt sociālo inovāciju, kas kalpotu kā atveseļošanas modelis ar līdzradīšanas, kopizstrādes un kopražošanas palīdzību. Jautājumu risināšana sarežģītā sociālajā vidē ar milzīgām sabiedrības problēmām ir iespējama vienīgi tad, ja piesaista visus sabiedrības resursus, izmantojot starpnozaru un vairākdisciplīnu pieeju. Organizēta pilsoniskā sabiedrība veicina sociālo inovāciju.

6.1.2. Ir nepieciešams vairo izpratni par “taisnīgu pāreju” (tā neaprobežojas ar atteikšanos no ogļu izmantošanas) un pilnībā īstenot Eiropas sociālo tiesību pilāru, vienlaikus virzot sadales sistēmu reformas, kā arī veicinot darba un privātās dzīves līdzsvara nodrošināšanu un dzimumu līdztiesību.

6.1.3. Svarīgs solis, kas ļauj proaktīvi uzsākt augšupējas sociālās konverģences procesu, ir Eiropas sociālo tiesību pilāra (ESTP) īstenošana ES līmenī un visās dalībvalstīs. Komisijas politiskajās pamatnostādņēs tika solīta taisnīga pārkārtošanās uz zaļu sociālo tirgus ekonomiku visiem. Šajā saistībā Komisija nāca klajā ar ceļvedi “Spēcīga sociālā Eiropa taisnīgai pārejai”, uzsākot ar ES dalībvalstīm, reģioniem un partneriem diskusiju par konkrētām saistībām, lai īstenotu šo pilāru un līdz 2020. gada novembrim gūtu progresu ES, valstu, reģionālā un vietējā līmenī⁽⁹⁾. Pamatojoties uz saņemto ieguldījumu, 2021. gada sākumā Komisija nāks klajā ar rīcības plānu sociālā pilāra īstenošanai. Papildu priekšlikumi 2021. gadam ir sniegti ceļveža pielikumā. Tie ietver Garantiju bērniem, rīcības plānu sociālajai ekonomikai, stratēģiju invaliditātes jomā un ilgtermiņa redzējumu lauku apvidiem⁽¹⁰⁾.

6.1.4. Saistībā ar ceļvedi Komisija ar sociālajiem partneriem uzsāka pirmā posma un pēc tam otrā posma apspriešanos par taisnīgām minimālajām algām⁽¹¹⁾. EESK gaida iespējamu Komisijas likumdošanas iniciatīvu par pienācīgām un taisnīgām minimālajām algām. Mērķim jābūt nodrošināt, ka minimālās algas visās ES dalībvalstīs garantē visiem strādājošajiem pienācīgu dzīves līmeni. EESK ir gandarīta, ka Komisija ir atzinusi: Eiropas Savienībai ir iespējas rīkoties, lai minimālo algu adekvātuma un seguma atbalstīšanā lielāka nozīme būtu darba koplīguma slēgšanas sarunām, un ES rīcībā minimālo algu jomā ir jāiekļauj pasākumi, kas paredzēti darba koplīguma slēgšanas sarunu atbalstam, it īpaši nozaru līmenī⁽¹²⁾.

6.1.5. ES kompleksās sociālās dimensijas dēļ tās stiprināšanai ir vajadzīgi tādi pārvaldības mehānismi, kas ļauj problēmas risināt kolektīvi, iesaistoties dažādiem dalībniekiem no dažādām nozarēm. Sociālais dialogs ir būtiski svarīgs. Spēcīga sociālā atveseļošana nozīmē arī labāku piekļuvi arodbiedrībām un labāku aizsardzību. Darba koplīguma slēgšanas sarunas un demokrātija darbvietā būtu jāatbalsta. Eiropas Savienībai un dalībvalstīm ir jāatbalsta sociālie partneri, lai būtiski palielinātu darba koplīguma slēgšanas sarunu tverumu. Ir jāstiprina pārstāvētība un autonomija, kā arī saiknes starp sociālo dialogu Eiropas un valstu līmenī. Turklāt ir vēl vairāk jāuzlabo sociālo partneru spēja un iesaistīšanās politikas veidošanā un jānodrošina stabils un līdzsvarots satvars sociālo partneru attiecībām. EESK uzskata, ka Eiropas Komisijai būtu jāpārskata ES kvalitātes sistēma pārmaiņu un pārstrukturēšanās prognozēšanai un jāierosina juridisks pamats konkrētiem vispārējiem nosacījumiem attiecībā uz strādājošo līdzdalību, neiejaucoties valstu kompetences jomās⁽¹³⁾, lai uzlabotu strādājošo iesaistīšanos Eiropas zaļā kursa un digitalizācijas procesa problēmu risināšanā.

6.1.6. EESK mudina Komisiju veikt Eiropas Savienības ekonomiskās pārvaldības reformas. EESK ir pārliecināta: a) ir jāmaina pārvaldība, t. i., ir vajadzīgi speciāli pārvaldības mehānismi, kas ļautu ātrāk risināt steidzamas problēmas un sarežģītus jautājumus; šādu mehānismu uzdevums būtu sasaistīt ES un dalībvalstu līmeni, nevis aizstāt darbību kādā no

⁽⁹⁾ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lv/qanda_20_20

⁽¹⁰⁾ Spēcīga sociālā Eiropa taisnīgai pārejai.

⁽¹¹⁾ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1226&furtherNews=yes&newsId=9696>

⁽¹²⁾ SOC/632 (tiek izstrādāts) – Pienācīgas minimālās algas visā Eiropā.

⁽¹³⁾ CCM/124 – ES kvalitātes sistēma pārmaiņu un pārstrukturēšanās prognozēšanai (OV C 19, 21.1.2015., 50. lpp.).

tiem; b) ilgtspējīgas attīstības mērķi jāintegrē Eiropas Savienības ekonomikas un sociālās uzraudzības, kā arī budžeta plānošanas procesos. Šajā saistībā Eiropas pusgadu varētu papildināt ar jauniem, uzlabotiem, izmērāmiem un savstarpēji papildinošiem sociāliem, ekonomiskiem un vides rādītājiem, lai uzraudzītu un izsekotu visus Eiropas sociālo tiesību pilāra aspektus un principus, kā arī 17 ilgtspējīgas attīstības mērķus⁽¹⁴⁾.

6.1.7. EESK atzinīgi vērtē ierosinājumu 2021. gadā uzlabot darba apstākļus platformu darba ņēmējiem. Tomēr EESK pauž nožēlu par to, ka Komisijas paziņojums tiešā veidā nepieņēms daudz plašākam izaicinājumam attiecībā uz iekļaujošu un taisnīgu pārkārtošanos⁽¹⁵⁾. Komiteja uzstāj, ka ir nepieciešams vērienīgs rīcības plāns, lai mudinātu dalībvalstis izpildīt savus solījumus, kas doti, pasludinot Eiropas sociālo tiesību pilāru⁽¹⁶⁾.

6.1.8. Atveseļošanas posmā pēc Covid-19 krīzes ir svarīgi veikt izmaiņas nodarbinātībā. Gan privātajā, gan publiskajā veselības un aprūpes jomā centieni paaugstināt produktivitāti sāka apdraudēt pakalpojumu kvalitāti un noveda pie sliktākas darba pieredzes, kuras dēļ veselības krīzes laikā lielākā daļa ES dalībvalstu izjuta smagas sekas. Ja lielāks uzsvars tiktu likts uz pakalpojumu sniegšanu, veidotos darbietilpīgāka ekonomika, šajās jomās mazinātos darbvietu nestabilitāte, paaugstinātos nodarbinātības līmenis un tiktu atjaunotas darbvietais reālajā ekonomikā. Tāpēc būtiski ir veikt tādus politikas pasākumus, kas atbalstītu kvalitatīvu darbu darbietilpīgās nozarēs, kuras sniedz kvalitatīvi augstvērtīgus pakalpojumus.

6.1.9. EESK joprojām ir nobažījies, ka daudzās dalībvalstīs nopietna problēma arī patlaban ir gan vispārējā nabadzība, gan tieši strādājošo nabadzība. Līdzās algu palielināšanai ir vajadzīga visaptveroša pieeja ES un dalībvalstu līmenī, tostarp tāda rīcība, kuras mērķis būtu nodrošināt pienācīgu minimālo ienākumu shēmas, kopējus minimālos bezdarba apdrošināšanas standartus un efektīvas aktīvas iekļaušanas shēmas, ko atbalstītu ar būtiskiem un iespējas paplašinošiem sociālajiem pakalpojumiem. Ir vajadzīgi arī labi funkcionējoši darba tirgi, valsts nodarbinātības dienesti un aktīva darba tirgus politika⁽¹⁷⁾.

6.1.10. EESK atbalsta Komisijas dzimumu līdztiesības stratēģiju laikposmam no 2020. līdz 2025. gadam un iesaka Komisijai visās plānošanas un pārvaldības struktūrās integrēt dzimumu līdztiesības nodrošināšanu, kā arī ieviest interseksionālu pieeju dzimumu līdztiesībai. Stratēģija būtu jāīsteno vienlaikus ar Covid-19 ietekmes mazināšanas pasākumiem, izmantojot īpaši pielāgotus un mērķtiecīgus politikas risinājumus. Komiteja ņem vērā Komisijas nolūku ierosināt likumdošanas iniciatīvu par saistošiem darba samaksas pārredzamības pasākumiem. Mazinot samaksas atšķirības un citas ar dzimumu saistītas atšķirības, būtu jānodrošina lielāka sociālā atzīšana un jāpiešķir ekonomiskā vērtība tādām darbvietais un nozarēm, kas tradicionāli nodarbina daudz sieviešu un bieži netiek pienācīgi apmaksātas un novērtētas.

6.1.11. Ir jāturpina mazināt pandēmijas sociālekonomiskās sekas, kas īpaši spēcīgas ir tādās svarīgās jomās kā transports, ceļojumi un tūrisms.

6.2. Migrācija un laiks pēc Covid-19 pandēmijas

6.2.1. Kopš Covid-19 pandēmijas uzliesmojuma un tam sekojošās milzīgās traģēdijas, kas ir skārusi valstu veselības aprūpes sistēmas un izraisījusi ekonomikas sabrukumu visās valstīs, migrācijas jautājums, pateicoties zināmai sabiedrības vienaldzībai, ir šķietami pazudis no darba kārtības un nonācis otrajā plānā. Pašreizējās krīzes dēļ nedrīkst atstāt novārtā patvēruma meklētājus. Tiesības uz pamataizsardzību ir Eiropas vērtību pamats, un no tām nedrīkst atteikties pat tad, ja tās ir neērtas.

7. Jauns impulss Eiropas demokrātijai

7.1. Eiropas Savienības pamatā ir kopīga Eiropas vērtības, kas nav apspriežamas nekādos apstākļos: cilvēka cieņas un cilvēktiesību, brīvības, demokrātijas, vienlīdzības un tiesiskuma ievērošana. Pat ja ES un tās dalībvalstis saskaras ar ārkārtas situāciju un tās izraisītajām ekonomiskajām un sociālajām problēmām, šīs vērtības nedrīkst aizmirst. Lai gan reakcijai uz

⁽¹⁴⁾ <https://www.eesc.europa.eu/lv/documents/resolution/european-economic-and-social-committees-contribution-2020-commissions-work-programme-and-beyond>

⁽¹⁵⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1600965538199&uri=CELEX:52020DC0102>

⁽¹⁶⁾ INT/897 "Industriālā stratēģija" (skatīt šā Oficiālā Vēstneša 108. lpp.).

⁽¹⁷⁾ EESK atzinums SOC/632 (tiek izstrādāts) par tematu "Pienācīgas minimālās algas visā Eiropā", EESK atzinums SOC/583: <https://www.eesc.europa.eu/lv/our-work/opinions-information-reports/opinions/common-minimum-standards-field-unemployment-insurance-eu-member-states-concrete-step-towards-effective-implementation> (OV C 97, 24.3.2020., 32. lpp.), un EESK atzinums par tematu "Eiropas pamatdirektīva par ienākumu minimumu" (OV C 190, 5.6.2019., 1. lpp.).

pašreizējo krīzi ir jābūt ātrai un ir nepieciešami daži ārkārtas un laikā ierobežoti pasākumi, tie nevar būt pretrunā tiesiskumam un apdraudēt demokrātiju, varas dalīšanu un Eiropas pilsoņu pamattiesības. EESK stingri norāda, ka visiem ar šo krīzi saistītajiem politikas pasākumiem ir pilnībā jāatbilst mūsu kopīgajām vērtībām, kas noteiktas LES 2. pantā.

7.2. EESK pauž cerību, ka šajā jaunajā ekonomikas atveseļošanas un atjaunošanas procesā gaidāmā konference par Eiropas nākotni varētu dot iespēju stiprināt un padziļināt ES institucionālo struktūru un reāli atjaunināt ES projektu, lai spētu risināt nākamo desmitgažu problēmas.

7.3. Covid-19 krīze ir atklājusi pašreizējās Eiropas Savienības institucionālos ierobežojumus un trūkumus, vienlaikus apliecinot, ka neatliekami ir vajadzīga tāda Eiropas Savienība, kas ir efektīva un lietderīga. Ir vajadzīgs jauns Eiropas Savienības uzstādījums, kas pārsniedz ES vienoto tirgu un rada integrētāku Eiropu ar reālām fiskālajām spējām – tādu, kuras galvenais mērķis ir uzlabot dzīves un darba apstākļus saviem iedzīvotājiem. Šo iemeslu dēļ EESK uzskata, ka konferences procesā būtu jāņem vērā esošie ES atveseļošanas instrumenti un jau izveidotā solidaritāte, vienlaikus nodrošinot ekoloģisko ilgtspēju, ekonomisko attīstību, sociālo progresu, drošību un demokrātiju. EESK uzsver, ka, neskatoties uz pandēmiju, tiešai pilsoniskās sabiedrības organizāciju, sociālo partneru un vēlēto pārstāvju iesaistīšanai ir jāpaliek vienai no konferences prioritātēm, un gaida tās sākšanos, lai veidotu demokrātiskāku, efektīvāku un noturīgāku Eiropas Savienību kopā ar visiem ES iedzīvotājiem. EESK uzskata, ka Komisijai būtu jāpieļauj visi iespējamie konferences rezultāti, tostarp tiesību aktu priekšlikumi, līguma izmaiņu ierosināšana vai citi.

7.4. EESK uzskata, ka dezinformācija tieši apdraud ne tikai cilvēku spēju pieņemt apzinātus politiskos lēmumus, bet arī Eiropas integrācijas projektu un tādējādi Eiropas Savienības vienotību, labklājību un globālo ietekmi. Vairāku ārvalstu varu, kā arī pret Eiropas sadarbību un spēcīgāku kohēziju noskaņotu ekstrēmistu grupējumu interesēs ir vājināt ES demokrātiskās lēmumu pieņemšanas spējas. EESK pauž stingru atbalstu pašreizējiem ES centieniem apkarot gan ārēju, gan iekšzemes dezinformāciju un mudina Komisiju gādāt, ka pilnībā tiek ievērots ES prakses kodekss dezinformācijas jomā un tiek veikti attiecīgi regulatīvi pēckontroles pasākumi, tiek pilnveidotas nesen izveidotās agrīnās brīdināšanas sistēmas un stratēģiskās komunikācijas analīzes nodaļas un plašāk tiek izvēsta Eiropas Ārējās darbības dienesta rīcība pret dezinformāciju, vienlaikus ievērojami paplašinot ES rīcību iekšzemes dezinformācijas apkarošanā ⁽¹⁸⁾.

7.5. EESK stingri atbalsta Eiropas Komisijas priekšlikumu izstrādāt Eiropas rīcības plānu demokrātijas jomā; plānam jābūt vispusīgam un nepārtrauktam, un ar to jāpanāk izmaiņas, ko nodrošina finansiāls atbalsts un iestāžu savstarpējā koordinācija. Eiropas rīcības plānam demokrātijas jomā un ar to saistītajām turpmākajām iniciatīvām jābūt vērstām uz daudz aktīvāku rīcību, lai panāktu plašsaziņas līdzekļu brīvību un plurālismu, kvalitatīvu neatkarīgo žurnālistiku, sociālo plašsaziņas līdzekļu efektīvu regulējumu, it sevišķi nolūkā apkarot diskrimināciju un sekmēt regulējumu attiecībā uz tiešsaistes politisko reklāmu un atbildību par saturu; turklāt rīcības plānā un tam radniecīgās iniciatīvās vairāk jāpievēršas vēlēšanu procesa modernizēšanai un tādu grupu iekļaušanai tajā, kurām nav balsstiesību (vispirms jau personām ar invaliditāti), kā arī plašai sabiedrības izglītošanai par Eiropas Savienību un tās demokrātiskajiem procesiem visās dalībvalstīs. EESK atgādina par savu priekšlikumu izstrādāt vērienīgu ES stratēģiju informēšanai, izglītošanai un sabiedrības izpratnes veidošanai pamattiesību, tiesiskuma un demokrātijas jomā ⁽¹⁹⁾.

7.6. Ir vajadzīga turpmāka rīcība, lai nodrošinātu brīvus un plurālistiskus plašsaziņas līdzekļus un kvalitatīvu neatkarīgo žurnālistiku, kā arī sociālo plašsaziņas līdzekļu efektīvu regulējumu, it sevišķi dezinformācijas apkarošanas nolūkā, iekļaujot arī regulējumu attiecībā uz politiskajām reklāmām tiešsaistē un atbildību par saturu.

7.7. Labāks regulējums un prognozēšana

7.7.1. EESK joprojām aicina pārskatīt labāka regulējuma programmu, lai tajā integrētu "ilgtspējas pārbaudi" ar mērķi nodrošināt, ka visi ES tiesību akti un politikas jomas palīdz īstenot ilgtspējīgas attīstības mērķus.

⁽¹⁸⁾ SOC/630 "Kampanju ietekme uz iedzīvotāju līdzdalību politisko lēmumu pieņemšanas procesā" (OV C 311, 18.9.2020., 26. lpp.).

⁽¹⁹⁾ OV C 282, 20.8.2019., 39. lpp., un Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropas Padomei un Padomei "Tiesiskuma turpmāka stiprināšana Savienībā. Pašreizējā situācija un iespējamie turpmākie pasākumi", 2019. gada 3. aprīlis.

7.7.2. EESK ir apņēmusies veicināt jaunās platformas “Gatavi nākotnei” (*Fit For Future – F4F*) panākumus, tai aizstājot REFIT platformu, un atzinīgi vērtē to, ka šai platformā ir palielināta EESK līdzdalības, pārstāvības un ieguldījuma loma. Jaunā platforma iesaistīs dalībvalstis un pilsoniskās sabiedrības pārstāvjus vienkāršošanas darbā un nevajadzīga administratīvā sloga mazināšanā, kā arī Eiropas sagatavošanā jauniem nākotnes izaicinājumiem, piemēram, digitalizācijai. Covid-19 krīze ir apliecinājusi, ka ir svarīgi veidot politiku un stiprināt spējas tā, lai tās ļautu risināt vēl nezināmus uzdevumus, kas būs svarīgi nākotnē.

7.7.3. EESK norāda, ka labāks regulējums nevar aizstāt politiskus lēmumus un nekādā gadījumā nedrīkst radīt situāciju, ka tiek atcelts regulējums un pazemināts sociālās, vides, patērētāju tiesību un pamattiesību aizsardzības līmenis. EESK aicina Komisiju pārskatīt “Labāka regulējuma” rīkkopas pamatnostādnes un kritērijus, lai novērtēšanas procesos iekļautu ilgtspējīgas attīstības mērķus (IAM), kas izvirzīti programmā 2030. gadam. “Ilgspējas pārbaudei” ir jābūt konkrēti ietvertai “Labāka regulējuma” rīkkopā. EESK atkārtoti aicina arī turpmāk pilnveidot Eiropas ietekmes novērtēšanas un izvērtēšanas ekosistēmu, lai uzlabotu tās kvalitāti un veicinātu organizētas pilsoniskās sabiedrības aktīvu līdzdalību tiesību aktu izstrādē un īstenošanā ⁽²⁰⁾.

7.7.4. EESK ierosina Komisijai apvienot sabiedrisko apspriešanu (tās ierobežojumu dēļ) ar ieinteresēto personu, piemēram, sociālo partneru un organizētas pilsoniskās sabiedrības *ad hoc* apaļajiem galdiem, lai stiprinātu līdzdalības demokrātiju.

7.7.5. Pilsoniskās sabiedrības organizāciju iesaistīšanās ietekmes novērtējumā un stratēģiskajā prognozēšanā būtu jāstiprina, lai nodrošinātu, ka turpmāku tiesību aktu un politikas veidošanā jaunajā situācijā pēc Covid-19 tiek ņemtas vērā viņu īpašās zināšanas un vietējo apstākļu pārzināšana.

7.7.6. Pilsoniskās sabiedrības organizācijas pašas ir viens no nevienlīdzības un sistēmas nepilnību upuriem. To pašreizējo un turpmāko spēju reaģēt uz vajadzībām bieži apdraud resursu nepietiekamība un nestabilitāte. Šī problēma ir jārisina, pilsoniskās sabiedrības organizācijām nodrošinot finansēšanas mehānismus. Komisijas darba programma 2021. gadam pēc krīzes ir ļoti laba iespēja pārskatīt ES attiecības ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām, domājot par ilgtspējīgāku un strukturālu finansiālo atbalstu atšķirībā no tāda finansējuma, kas balstīts uz projektiem.

Briselē, 2020. gada 16. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER

⁽²⁰⁾ INT/886 “Labāks regulējums – padarītā novērtējums” (OV C 14, 15.1.2020., 72. lpp.).

ATZINUMI

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

553. PLENĀRSESIJA HIBRĪDFORMĀTĀ 2020. GADA 15. UN 16. JŪLIJĀ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Iekļaujošākas un ilgtspējīgākas banku savienības veicināšana, uzlabojot kopienu banku ieguldījumu vietējā attīstībā un sociāli atbildīgas starptautiskās un Eiropas finanšu sistēmas veidošanā”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2020/C 364/02)

Ziņotājs: **Giuseppe GUERINI**

Plenārsesijas lēmums	20.2.2020.
Juridiskais pamats	Reglamenta 32. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	24.6.2020.
Pieņemts plenārsesijā	16.7.2020.
Plenārsesija Nr.	553
Balsojuma rezultāts (par / pret / atturas)	205/6/6

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Noteikumos, kuri pēdējos gados apstiprināti starptautiskā un Eiropas līmenī, ne vienmēr ir pilnībā ņemti vērā dažādie modeļi, kas veicina banku daudzveidību Eiropā, un tas ir radījis būtisku ietekmi uz mazākām un teritoriālām bankām, kurām bieži ir kooperatīva forma, īpaši tādās dalībvalstīs kā Itālija un Spānija.

1.2. Regulatīvie intervences pasākumi pēc iepriekšējās finanšu krīzes nav vienādi ietekmējuši dažādos modeļus, kas raksturo Eiropas banku sistēmas plurālismu un daudzveidību. Dažos gadījumos bankas, kas mazākā mērā sekmējušas 2008. gada krīzi, faktiski ir jutušas lielāku spiedienu to noteikumu dēļ, kas pieņemti, reaģējot uz minēto krīzi.

1.3. Atzīstot Komisijas panākto virzību attiecībā uz mazāku un ne tik sarežģītu banku iestāžu ņemšanu vērā savos pēdējos regulatīvajos intervences pasākumos, EESK uzskata par lietderīgu turpināt palielināt banku noteikumu proporcionalitāti attiecībā uz to adresātu īpašībām, nezaudējot prudenciālā regulējuma efektivitāti. Tajā pašā laikā nevajadzētu sākt atteikties no tiem vispārējiem principiem un mērķiem, kuri ir kopš finanšu krīzes noteikto pasākumu pamatā, vai arī tos mīkstināt, jo tie ir apliecinājuši savu noderību un efektivitāti. Finanšu sistēmas drošība, stabilitāte un izturētspēja ir ārkārtīgi svarīga.

1.4. EESK atzinīgi vērtē neseno pieņemto lēmumu atlikt "Bāzele III+" nolīguma ieviešanu, mudinot attiecīgā brīdī transponēt jauno kapitāla prasību regulējumu, kurā pienācīgi ņemta vērā Eiropas banku uzņēmējdarbības modeļu daudzveidība un to ieguldījums banku savienības dažādošanā un noturībā.

1.5. EESK jo īpaši cer pastiprināt teritoriālo un kopienu banku, kuras dažās dalībvalstīs, piemēram, Itālijā un Spānijā, bieži tiek organizētas kooperatīvu formā, īpašo nozīmi vietējā mērogā par labu MVU un ģimenēm, jo dažos gadījumos tās veido galveno, ja ne vienīgo kredītu pieejamības avotu tūkstošiem Eiropas iedzīvotāju un uzņēmumu.

1.6. EESK arī cer, ka tādu valstu kā Vācijas, Austrijas, Nīderlandes un Francijas lielāko kooperatīvo banku ieguldījums Eiropas banku sistēmā tiks pienācīgi novērtēts. Gadījumos, kad tās veicina sistēmisko risku, šis faktors ir attiecīgi jāņem vērā regulējumā un uzraudzībā.

1.7. Jāatceras arī to būtiskā nozīme ekonomiskās demokrātijas veicināšanā, dodot priekšroku tādu pašu ieinteresēto personu līdzdalībai, kas nav tikai akcionāri vai klienti, bet locekļi, kuri ar vienas balsis tiesībām var piedalīties tādu pārvaldības pamatnostādņu izstrādē, kas patiesībā ir vairāk vērstas uz ieinteresēto personu vērtību, nevis uz akcionāru vērtību.

1.8. EESK uzskata, ka Eiropas bankām, tostarp teritoriālajām un kooperatīvajām bankām, būs galvenā nozīme ekonomikas atveseļošanā pēc Covid-19 ārkārtas stāvokļa, jo tās sniegs atbalstu ekonomikai un nodarbinātībai.

1.9. Daudzveidīga banku sistēma, kurā piedalās daudz ieinteresēto personu un kura sakņojas teritorijās un vietējās kopienās, ir arī svarīga garantija, lai iedzīvotāji, MVU un individuālie uzņēmēji saglabātu dalītu un kopīgu sociālo atbildību, kurai ir spēcīga ietekme reālajā ekonomikā.

2. Vispārīgas piezīmes

2.1. Šis pašiniciatīvas atzinums ir tapis kā EESK ieguldījums banku savienības projektā tādu ilgtspējīgas attīstības un sociālās iekļaušanas mērķu sasniegšanai, kas nepieciešami, lai nodrošinātu Eiropas Savienības konkurētspēju nākotnē daudzo globālo problēmu kontekstā. No šāda viedokļa EESK būtu jāaizstāv pilsoniskās sabiedrības ieinteresētība panākt, lai banku savienība būtu iekļaujoša, diversificēta un ilgtspējīga.

2.2. Šis ieguldījums seko virknei citu EESK nostāju par vietējo un kooperatīvo banku lomu⁽¹⁾, un tas ir vēl jo vairāk vajadzīgs pašlaik, ņemot vērā jauno scenāriju, ko radījusi Covid-19 ārkārtas stāvokļa izraisītā globālā veselības, humanitārā, ekonomikas, nodarbinātības un sociālā krīze.

2.3. Pastāvīgi pieaugošais Eiropas līmeņa banku regulējums, kurš gadu gaitā pakāpeniski ir kļuvis arvien restriktīvāks, ir izejs, kura dēļ nav izdevies dot atļauju dažādiem banku modeļiem, kuri varētu vairot banku daudzveidību Eiropā. Tas arī ir liedzis veidot proporcionālus noteikumus, kas būtu piemēroti arī mazākām reģionālam bankām.

2.4. Turpmāk izvērstie argumenti galvenokārt attiecas uz kopienu bankām, kuras bieži vien ir nelielas un ar vienkāršāku pārvaldības struktūru. Tie attiecas arī uz dažāda veida un lieluma kooperatīvajām bankām Eiropā. Būtībā šādas bankas ir mazas, to ir daudz. Tās darbojas tikai vietējā mērogā dažās valstīs, piemēram, Itālijā un Spānijā. No otras puses, tās ir nozīmīgas dalībnieces citās valstīs, piemēram, Vācijā, Austrijā un Nīderlandē, taču tā kā tās darbojas kā kooperatīvas bankas,

(1) EESK jau vairākkārt savos atzinumos ir izteikusies par banku savienību ("Kooperatīvo kredītiestāžu un krājbanku nozīme teritoriālās kohēzijas jomā", kurā paustie ieteikumi tomēr nav apkopotī). Saistībā ar priekšlikumu regulai par strukturālajiem pasākumiem, ar ko uzlabo ES kredītiestāžu noturību (COM(2014) 43 final – 2014/0020 (COD)) EESK 2014. gadā ierosināja ieteikumus attiecībā uz atbalstu vietējai ekonomikai un nepieciešamību pēc banku regulējuma, ievērojot proporcionalitātes principu. 2018. gadā EESK publicēja pētījumu "Europe's cooperative banking models" (ISBN: 978-92-830-4024-8, kataloga numurs: QE-01-18-233-EN-N), kurā aprakstīts kooperatīvas banku sistēmas stāvoklis un perspektīvas Eiropas kontekstā.

tām visām piemīt tā pati kopīgā iezīme: uzmanības centrā ir biedru vērtības, nevis (galvenokārt) pēc akcionāru vērtības. Ja kooperatīvās bankas ir apvienojušās biržas sarakstā ietvertā banku grupā, tām jāatbilst noteiktām iezīmēm, kas kopīgas ar citiem sarakstā ietvertajiem uzņēmumiem.

2.5. Banku regulējuma jautājuma risināšanai ir vajadzīga divkārtša apņemšanās ņemt vērā pat izšķirošus agrākos notikumus, kas pakāpeniski ir noteikuši Eiropas tiesisko regulējumu, un skaidru perspektīvu attiecībā uz vēlamiem notikumiem nākotnē.

2.6. Attiecībā uz agrākajiem notikumiem būtu jāatceras, ka pašreizējā sistēma lielā mērā ir atbilde uz 2008. gada krīzi. Eiropas likumdevēja mērķis bija pārstrādāt noteikumus, lai novērstu krīzes atklātās nepilnības un galvenokārt lai bankas nākotnē būtu labāk sagatavotas un stabilākas krīzes gadījumā.

2.7. Ja veikto reformu mērķi bija un paliks pieņemami, nav šaubu, ka šīs banku regulatora pieņemtās pieejas dēļ ietekme uz dažādām banku sistēmas daļām un rezultāti ir bijuši asimetriski.

2.8. Veiktās reformas nav vienādi ietekmējušas dažādos modeļus, kas raksturo Eiropas banku sistēmas plurālismu un daudzveidību. Patiesībā dažos gadījumos noteikumu radītais spiediens bija lielāks uz uzņēmējdarbības modeļiem, kuri vismazāk ietekmēja 2008. gada krīzi, piemēram, uz vietējām bankām, kuras bieži ir maza un vidēja lieluma un kurām dažās valstīs ir kooperatīva forma.

2.9. Arī ņemot vērā noteikumus, kurus dažādos aspektos ir kļuvis grūtāk atbalstīt, mazās un vidējās vietējās bankas ir izjutušas arvien lielāku normatīvo spiedienu pievienoties lielākām grupām un apvienoties, jo pretējā gadījumā tām nāktos pamest tirgu, un tādā veidā tiek pilnībā izjaukta Eiropas banku sistēmas daudzveidība.

3. Teritoriālās bankas un banku regulējums: vispārīgi apsvērumi

3.1. Dažādie noteikumi, kas pēdējos gados ieviesti, īstenojot starptautiskos nolīgumus un Eiropas noteikumus, mazajām un vidējām bankām, it īpaši kooperatīvajām, teritoriālajām un kredītiestāžu apvienību bankām, ir kaitējuši trīs iemeslu dēļ:

- a) atbilstības izmaksas sakarā ar apjomīgu, sarežģītu, detalizētu un pastāvīgi mainīgu regulējumu;
- b) vietējo banku atšķirīgās sistēmiskās nozīmes samazināta atzīšana attiecībā uz riskiem;
- c) tāda priekšrocība attiecībā uz finansēšanas izmaksām, kura pieejama lielajām sistēmiskajām bankām.

3.2. Šo iemeslu dēļ EESK uzskata, ka būtu vēlams, lai likumdevējs nekavējas ar banku noteikumu **strukturētas proporcionalitātes palielināšanu un nodrošina noteikumu piemērotību** regulētajiem elementiem: Likumdevējam būtu jātiecas uz trijiem mērķiem:

- a) samazināt mākslīgus konkurences kropļojumus, ko izraisa nesamērīgi/neatbilstoši noteikumi attiecībā uz adresātu atšķirīgajām īpašībām, tai skaitā uz atšķirīgajiem uzņēmējdarbības mērķiem;
- b) saglabāt daudzveidīgu Eiropas banku nozari, kas tādējādi būtu noturīgāka pret jaunām finanšu un ekonomikas krīzēm;
- c) veicināt (un nesamazināt) kredīta atbalstu maziem un vidējiem uzņēmumiem, kas ir galvenā ekonomikas nozare Eiropā.

3.3. EESK atbalsta nesen pieņemto lēmumu atlikt "Bāzele III" nolīguma ieviešanu, un ir dziļi pārliecināta, ka tad, kad būs pienācis laiks, šis nolīgums būs jātransponē Eiropas Savienības tiesību aktos tā, lai pienācīgi tiktu ņemta vērā Eiropas banku uzņēmējdarbības modeļu daudzveidība.

3.4. Domājot par jauno Bāzeles nolīgumā ietverot reformu transponēšanu, EESK uzskata, ka būtu lietderīgi uzskaitīt un atbalstīt 2019. gada jūnijā Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas (ESRK) noteiktos septiņus principus, kuri tika definēti pirms ESRK konsultatīvā novērtējuma uzsākšanas ⁽²⁾.

- a) **Pielāgojamība:** finanšu regulējumam jāspēj attīstīties kopā ar finanšu sistēmu, un tas nedrīkst kļūt par šķērslī jauninājumiem. Tas nozīmē arī neradīt būtiskus šķēršļus jaunu banku ienākšanai nozarē un nevairīties no jaunu tirdzniecības modeļu parādīšanās vai vēsturiski izveidoto alternatīvo banku modeļu, piemēram, kooperatīvu, saglabāšanas.
- b) **Daudzveidība:** būtu jāsiglabā finanšu iestāžu un tirdzniecības prakšu dažādība, ņemot vērā, ka šāda dažādība ir efektīvs aizsardzības līdzeklis pret sistēmisku nestabilitāti. Ir jāvairās no regulēto uzņēmumu un darbību pārmērīgas homogenizācijas: piemēram, spēja izstrādāt "antivielas" un dažādas reaģēšanas/noturības formas attiecībā uz negatīvajiem ekonomikas cikliem palielina finanšu nozares un, konkrētāk, ekonomikas vispārējo stabilitāti.
- c) **Proporcionalitāte:** regulējuma slogam jābūt samērā ar tirgus nepilnību novēršanas svarīguma pakāpi un noteikumu adresātu sistēmisko nozīmi.
- d) **Noregulējuma iespēja:** regulējumam būtu jāļauj iestādēm, kuras nav ekonomiski ilgtspējīgas, iziet no sistēmas, neapdraudot tās sistēmisko stabilitāti. Tomēr ir jāpieņem politika, kurā tiktu ņemta vērā attiecīgo iestāžu iekšējā struktūra un sarežģītība.
- e) **Sistēmiskā perspektīva:** finanšu regulējuma mērķim vajadzētu būt tādām, lai sabiedrībai bez pārtraukuma tiktu sniegti svarīgi finanšu pakalpojumi. Regulatīvā sistēma, kas atbalsta darbību koncentrēšanu uz ierobežotu skaitu finanšu iestāžu, var radīt lielāku neaizsargātību, jo tā ir atkarīga no šo dažu iestāžu finansiālās izdzīvošanas.
- f) **Informācijas pieejamība:** informācijas plūsmai no bankām uz regulatīvajām iestādēm, kā paredzēts nozares noteikumos, būtu jāļauj ātri noteikt kaitējuma izplatīšanās kanālus un neaizsargātības punktus.
- g) **Neformatīvs regulējums:** tiesiskā regulējuma esībai nevajadzētu izraisīt tādu risinājumu atcelšanu, kuri radīti ārpus šaurām regulēšanas jomām.

4. Daži konkrēti priekšlikumi jauno noteikumu transponēšanai banku savienības normatīvajā kontekstā

4.1. Ir pamatoti izvirzīt pieņēmumu, ka pēc Covid-19 ārkārtējā stāvokļa Eiropas Komisija pārskatīs likumdošanas programmu 2019.–2024. gadam. Gaidot, līdz jaunais plāns kļūs pieejams, galvenie Eiropas banku sistēmas normatīvo aktu atbilstības mērķi, attiecībā uz kuriem EESK uzskata par vajadzīgu iejaukties, ir norādīti turpmāk.

4.2. Bāzeles nolīgumi (noslēgti 2017. gada decembrī) ir jātransponē, plašāk nekā "Bāzele II" un "Bāzele III" gadījumā izmantojot ES rīcībā esošās interpretācijas un rīcības brīvības robežas. Vispārīgi runājot, ir taisnīgi atzīt, ka Eiropas Komisija ir spērusi dažus soļus pareizajā virzienā, vienkāršojot noteikumus dažādās jomās, piemēram, pārskatu sniegšanas, uzraudzības un kapitāla prasību jomā, attiecībā uz mazākām un mazāk sarežģītām banku iestādēm (MVU atbalsta faktors). Tomēr ir jāturpina darboties šajā virzienā, pēc iespējas pielāgojot noteikumus dažādiem uzņēmējdarbības modeļiem un vienlaikus nezaudējot prudenciālā regulējuma efektivitāti.

4.3. EESK atzīst, ka MVU un ģimeņu gadījumā īpaša loma ir teritoriālajām un kopienu bankām, kuras dažās dalībvalstīs, piemēram, Itālijā un Spānijā, bieži darbojas kā kooperatīvi. EESK atzīst arī, ka tādu valstu kā Vācijas, Austrijas un Nīderlandes lielāko kooperatīvo banku ieguldījumu Eiropas banku sistēmā. Gadījumos, kad tās veicina sistēmisko risku, šis faktors ir attiecīgi jāņem vērā regulējumā un uzraudzībā.

⁽²⁾ Konsultatīvās zinātniskās komitejas – *Regulatory Complexity and the Quest for Robust Regulation* (Regulatīvā sarežģītība un stabila regulējuma meklējumi), Nr. 8, 2019. gada jūnijs.

4.4. Lai atzītu proporcionālītātes veidus, kas tika ieviesti 2019. gada maijā ar CRD V un CRR II dokumentu kopumu (tā dēvētā “banku pakete”), būtu labi, ja Eiropas ekonomikas un banku struktūra atbalstītu to, ka tiek atcelts līdzvērtības princips (to paredz Eiropas Centrālās bankas Regulas (ES) Nr. 468/2014 ⁽³⁾ 40. pants), saskaņā ar kuru bankas, kas ietilpst nozīmīgo banku grupā, pašas kļūst nozīmīgas, lai gan to lielums, loma un tas, cik stipri tās ir pakļautas tā sauktajiem sistēmiskajiem riskiem, faktiski saglabājas ļoti mērenā līmenī. Kapitāla prasību direktīvas V 84. panta 4. punktā un Kapitāla prasību regulas II 4. panta 1. punkta 145) apakšpunktā ir iekļauts jēdziens “maza un nesarežģīta iestāde”, attiecībā uz kurām būtu jāatvieglo dažas prasības, īpaši tās, kas saistītas ar informācijas atklāšanu.

4.5. EESK uzskata, ka “mazas un nesarežģītas iestādes” definīcija pašlaik var ļaut izmantot sistemātisku pieeju proporcionālītātes jautājumam. Mazas un nesarežģītas iestādes pienākumu vienkāršošanai nevajadzētu aprobežoties tikai ar informācijas atklāšanas pienākumu jomu. Šādu vienkāršošanu būtu iespējams piemērot plašāk un attiecināt arī uz citām prudenciālajām un uzraudzības prasībām. Piemēram, mazu un nesarežģītu iestādi nedrīkst uzraudzīt kā nozīmīgu iestādi, ja tā ir saistīta ar nozīmīgu grupu, kurai šāda uzraudzība ir noteikta valsts tiesību aktos. Šādā situācijā uz nelielām bankām varētu attiekties dubulta uzraudzība, kas tiktu veikta dažādos līmeņos, kas izteikti negatīvi ietekmētu banku atbilstības nodrošināšanas izmaksas un regulatīvās izmaksas banku iestādēm.

4.6. EESK arī aicina pārskatīt noteikumus un mehānismus, kas regulē banku noregulējumu un likvidāciju, MREL ⁽⁴⁾ aprēķināšanas metodes, alternatīvus intervences pasākumus, kurus var veikt ar īpašiem noguldītāju garantiju fondiem ⁽⁵⁾, ko veido dažas teritoriālo vai kooperatīvo banku sistēmas, pamatojoties uz ES Tiesas 2019. gada 19. marta *Tercas* nolēmumā noteikto ⁽⁶⁾.

4.7. Ir vajadzīgs, lai jaunie galvenie noteikumi, kā arī uzraudzības noteikumi ilgtspējīgu finanšu jomā atbilstības slogu nepadarītu vēl lielāku ar šādiem neilgtspējīgiem uzraudzības modeļiem mazām un kooperatīva juridiskās formas bankām.

4.8. EESK atbalsta Eiropas Parlamenta Ekonomikas un monetārās komitejas 2019. gada priekšlikumu par iespēju ieviest zaļu un sociāli atbalstošu faktoru, kas palīdzētu samazināt kapitāla absorbciju, aizdevumiem, kurus bankas izmaksā sociālās ekonomikas uzņēmumiem un uzņēmumiem, kas faktiski ir iesaistīti ilgtspējīgas un iekļaujošas attīstības programmās. Tāpēc, ņemot vērā nepieciešamību nodrošināt finanšu sektora izturētspēju un stabilitāti, būtu pienācīgi jāizskata un jāizvērtē iespēja veidot zaļu un sociāli atbalstošu faktoru.

4.9. EESK uzskata, ka ir svarīgi, lai jaunajā banku savienības regulējumā būtu pieejami konkrēti instrumenti, lai atzītu, ka banku ieguldījumi darbībās, kurām ir labvēlīga ietekme sociālajā un vides jomā, tiktu veicināti arī ar labvēlīgu attieksmi no EBI pieprasīto prudenciālo noteikumu viedokļa.

4.10. Šāds regulatīvā līmeņa jutīgums atspoguļotos arī datos, uzrādot zemāku sociālās ekonomikas uzņēmumu ieguldījumu risku, kas Eiropas banku sistēmā izraisīja gandrīz nenozīmīgu INK sastopamības biežumu.

⁽³⁾ OV L 141, 14.5.2014., 1. lpp.

⁽⁴⁾ MREL (minimuma prasība pašu kapitālam un atbilstīgajām saistībām) ir prasība, kas ieviesta ar Eiropas Banku atveseļošanas un noregulējuma direktīvu, kuras mērķis ir nodrošināt iekšējās rekapitalizācijas mehānisma pareizu darbību, palielinot bankas spēju segt zaudējumus.

⁽⁵⁾ Vienu no šādiem fondiem, kura mērķis ir **noguldījumu aizsardzība** pārvalda *Banche Cooperative Italiane consorziate* (BCC-CR). Šis ir labs piemērs noguldījumu aizsardzības nolūkā izveidotam mehānismam, kurš pilnībā tiek finansēts no bankas pašu resursiem ar savstarpējas palīdzības un kooperatīva mehānisma palīdzību. Fonds iejaucas: konsorcija banku **piespiedu administratīvas likvidācijas** gadījumā un kopienas kooperatīvo kredītbanku, kas ir konsorcija dalībnieces un darbojas Itālijā, filiāļu gadījumā, ja ir iesaistīta izcelsmes valsts garantiju sistēma; konsorcija banku **noregulējuma** gadījumā; aktīvu, pasīvu, uzņēmumu, uzņēmumu filiāļu, īpašumtiesību un tiesisko attiecību, kas identificējamās kā kopums, **nodošanas** darījumos; lai novērstu konsorcija bankas **krīzes vai krīzes riska** stāvokli.

⁽⁶⁾ Ar šo nolēmumu tiek anulēts Komisijas lēmums, atbilstoši kuram privāttiesību konsorcija atbalsts vienam no biedriem tika uzskatīts par valsts atbalstu.

4.11. Likumdevēji 2019. gada pavasarī panāca kompromisu un pēc apspriešanās ar ESRK ir uzdevuši EBI (Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 575/2013⁽⁷⁾ 501. pants) izvērtēt, balstoties uz pieejamiem datiem un secinājumiem, kurus izdarījusi Komisijas Augsta līmeņa ekspertu grupa ilgtspējīgu finanšu jautājumos, vai būtu pamatoti piemērot speciālu prudenciālo režīmu riska darījumiem, kas saistīti ar aktīviem vai darbībām, kuras ir būtiski saistītas ar vides un/vai sociālajiem mērķiem. EESK cer, ka šis novērtējums tiks veikts rūpīgi un būs labvēlīgs.

5. Banku grupas un uzraudzība

5.1. Attiecībā uz Eiropas regulējumā pausto mudinājumu izveidot kooperatīvo banku grupas, kurās kopienā un teritoriālās bankas apvienojas, jo īpaši dažās valstīs, piemēram, Itālijā un Spānijā, lai sasniegtu lielāku kritisko masu to darbībai, teritoriālajām bankām jāspēj atbilstīgi pārvaldīt kapitāla daļu absorbciju attiecīgo mātesuzņēmumu kapitālā, lai pārmērīgi nesamazinātu kapitālu, kas paredzēts kredīta izmaksai.

5.2. Patlaban tiesiskajā regulējumā, ko paredz Eiropas banku grupu tiesību akti, tiek ievēroti trīs CRR panti:

- a) 10. pants. Banku grupas, ko veido bankas, kuras ir pastāvīgi radniecīgas centrālajai iestādei, ar atbalsta garantijām un ar vadības un koordinācijas pilnvarām (Itālija, Nīderlande, Somija, Portugāle, Luksemburga);
- b) 113. panta 6. punkts. Grupas ar mātesuzņēmuma vadības un koordinācijas pilnvarām vai ļoti integrētām sistēmām (Francija);
- c) 113. panta 7. punkts. Institucionālās aizsardzības shēmas (IAS): Vācija, Austrija, Spānija, Bolcāno province Itālijā.

5.3. Šajās trīs dažādajās sistēmās faktiski nav atzītas dažas īpatnības, kas tā vietā raksturo un atšķir to kooperatīvo banku darbības, kurām bija pienākums pievienoties kooperatīvo banku grupām vai institucionālajām aizsardzības shēmām pēc banku savienības izveides.

5.4. Kooperatīvo banku pienākums ievērot savstarpējas prasības, attīstīt darbību ierobežotās norēķinu teritorijās, to demokrātiskā pārvaldība, individuāla ieguvuma mērķa neesamība, precīzi peļņas sadales ierobežojumi un aktīvu nedalāmība nesaskan ar pašreizējo tiesisko regulējumu.

5.5. Pastāv risks samazināt to ierasto efektivitāti kā teritoriālās attīstības bankām ar dokumentētu anticiklisku funkciju.

6. Satvars laikam pēc Covid-19 pandēmijas

6.1. Pašlaik jau ir skaidri redzamas Covid-19 pandēmijas smagās sekas. Mums nāksies pierast pie dzīves ar daudz augstāku publiskā parāda līmeni. Vienotā darbā, kurā būs jāiesaistās publiskajām iestādēm un privātajiem dalībniekiem, būs jāmobilizē visa finanšu sistēma ar mērķi panākt, lai resursi savlaicīgi nonāktu tur, kur tie ir vajadzīgi.

6.2. Domājot par laiku pēc Covid-19 ir autoritatīvi novērots, ka Eiropas bankām būs jāšķir par publiskās politikas virzītājam un pēc ārkārtējās situācijas veselības jomā jāatbalsta ekonomika un nodarbinātība. Tāpēc "ne regulējumam, ne noteikumiem par garantijām nevajadzētu traucēt nepieciešamās telpas došanu banku bilancēs šā mērķa sasniegšanai"⁽⁸⁾.

⁽⁷⁾ OV L 176, 27.6.2013., 1. lpp.

⁽⁸⁾ Sk., piemēram bijušā ECB priekšsēdētāja Mario Draghi argumentus *Financial Times* 2020. gada 26. martā.

6.3. Pagaidām nav iespējams zināt, kāda būs Covid-19 krīzes attīstība ekonomikā un kāda būs tās galīgā ietekme uz bankām, taču daži apsvērumi ir jāizdara, ņemot vērā pašreizējo un turpmāko sistēmu.

- a) No regulatīvā viedokļa galvenais mērķis pēc 2008. gada finanšu krīzes bija risku samazināšana banku bilancēs. Pēc Covid-19 uzliesmojuma un uz pašlaik nezināmu laiku, banku bilances palielināsies, ņemot vērā riskus, kuri ir pieļauti valstīs un reālās ekonomikās.
- b) VUM, EBI un EVTI ir pieņēmuši virkni pasākumu, ņemot vērā elastību, ko nodrošina pašreizējais tiesiskais regulējums, lai apturētu dažas saistības vai atvieglotu dažas prudenciālās prasības.
- c) Ja nākotnē krīzes ekonomiskie un finanšu riski joprojām būs ievērojamā apmērā redzami banku bilancēs, šīs sekas būs jāņem vērā, īstenojot Bāzeles 2017. gada nolīgumu Eiropas Savienībā.
- d) Bāzeles komitejas lēmums atlikt 2017. gada decembra nolīguma izpildi ir pareizs un vajadzīgs, lai ļautu bankām pārvarēt pandēmijas sekas: ņemtu vērā Covid-19 krīzes ietekmi uz banku finansiālo stāvokli un vairāk rūpētos par Eiropas banku dažādību.

Briselē, 2020. gada 16. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Nodokļu mehānismi CO₂ emisiju samazināšanai”**(pašiniciatīvas atzinums)**

(2020/C 364/03)

Ziņotājs: **Krister ANDERSSON**

Pilnsapulces lēmums	20.2.2020.
Juridiskais pamats	Reglamenta 32. panta 2. punkts
Atbildīgā specializēta nodaļa	Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	24.6.2020.
Pieņemts plenārsesijā	16.7.2020.
Plenārsesija Nr.	553
Balsojuma rezultāts (par / pret / atturas)	209/1/6

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK uzskata, ka ir pamatoti iemesli, lai Eiropas Savienībā ieviestu vienotus noteikumus ar mērķi cīnīties pret globālo sasilšanu un, pamatojoties uz tiem, sāktu starptautiskas apspriedes ar citiem tirdzniecības blokiem.

1.2. Līdz šim apspriedēs galvenā uzmanība ir bijusi pievērsta regulējumam un vides nodokļiem, īpaši nodokļiem, kuru mērķis ir samazināt emisijas. EESK uzskata, ka globālās sasilšanas problēma ir jārisina vispārēji, visaptveroši un simetriski, ņemot vērā CO₂ koncentrācijas līmeni gaisā.

1.3. Centienos samazināt oglekļa dioksīda emisijas Komisija ir pievērsusies emisijas kvotu tirdzniecības sistēmai (ETS). EESK uzskata, ka nākotnē varētu būt lietderīgi un nepieciešami arī jauni nodokļu pasākumi, kas varētu papildināt pašreizējo ETS un valstu oglekļa nodokļus, lai izveidotu efektīvu un simetrisku politikas satvaru arvien pieaugošā CO₂ emisiju daudzuma mazināšanai.

1.4. EESK atzinīgi vērtē Komisijas pieeju, jo tas ir acīmredzami pareizs solis virzienā uz oglekļa cenu efektīvāku noteikšanu visā ekonomikā. Šāds rīks būtu jākoordinē ar citiem papildu instrumentiem, piemēram, ar saskaņotā politikas satvarā iekļautu jaunu pieeju attiecībā uz nodokļiem ES iekšējā tirgū, kā arī ar citiem līdzīgiem instrumentiem, kas tiek izmantoti citās jurisdikcijās visā pasaulē.

1.5. EESK mudina Eiropas Komisiju sākt konkrētas iniciatīvas, ar kurām dalībvalstīs tiktu ieviesti līdzīgi oglekļa nodokļi, lai saskaņotu centienus efektīvi pazemināt CO₂ līmeni. Ideāls rezultāts būtu visā ES vienotajā tirgū radīt vienotus nosacījumus attiecībā uz emisijām/samazinājumiem, ko apliek ar nodokli, kā arī attiecībā uz konkrētām nodokļa uzlikšanas metodēm un likmēm, lai panāktu vienlīdz lielu ietekmi uz CO₂ līmeni gaisā.

1.6. EESK uzskata, ka, pat ieviešot jaunus nodokļus un papildu pasākumus, globālā sasilšana, visticamāk, turpināsies, ja gaiss netiks attīrīts no jau emitētā CO₂.

1.7. EESK aicina izmantot specializētus ieguldījumus, lai ES un valstu līmenī izstrādātu oglekļa uztveršanas un uzglabāšanas (CCS) un oglekļa uztveršanas un izmantošanas (CCU) tehnoloģijas, jo tās palīdz sasniegt mērķi samazināt CO₂ emisiju ietekmi un plašākā nozīmē – gan ANO atbalstītos ilgtspējīgas attīstības mērķus, gan Parīzes klimata nolīguma mērķus.

1.8. Dalībvalstīm būtu jāpieņem visaptveroša un simetriska vides nodokļu politika, ņemot vērā CO₂ ietekmi uz globālo sasilšanu. Būtu jāievieš nodokļi gan ar pozitīvām, gan negatīvām likmēm. No CO₂ nodokļiem gūtos ieņēmumus vajadzētu izmantot, lai finansētu stimulus CO₂ daudzuma samazināšanas metodēm vietējā, reģionālajā un valsts līmenī.

1.9. EESK vērs uzmanību uz citiem politikas instrumentiem oglekļa dioksīda līmeņa pazemināšanai. Tie sniedzas no jaunām tehnoloģijām līdz zemes apsaimniekošanas praksei, kas būtu jāveicina un jāatbalsta gan ES, gan dalībvalstu līmenī. Pirmkārt un galvenokārt oglekļa dioksīdu dabiski piesaista meži, un koki īpaši labi spēj uzglabāt oglekli, kas fotosintēzes procesā tiek piesaistīts no gaisa. Mežu paplašināšana, atjaunošana un pareiza apsaimniekošana var palielināt fotosintēzes potenciālu CO₂ problēmas risināšanā.

1.10. Lai gan meža produktu pārdošana tiek aplikta ar nodokli kā īpašnieka ienākums, tomēr būtu jāatzīst, ka koku stādīšana un mežu augšana samazina CO₂ daudzumu gaisā, tāpēc simetriskā nodokļu uzlikšanas pieejā globālās sasilšanas mazināšanai šis darbības būtu jāstimulē ar negatīvu CO₂ nodokli. Tas būtu svarīgs pasākums virzībā uz klimata mērķiem.

1.11. EESK vēlas uzsvērt, ka efektīvi pasākumi ir jāīsteno sociāli pieņemamā veidā.

2. Vispārīgas piezīmes

2.1. Globālā sasilšana skar mūs visus, un valdības meklē efektīvas metodes, kā ierobežot globālās temperatūras pieaugumu. Globālo sasilšanu veicina vairāki faktori, bet īpaši svarīga nozīme ir oglekļa dioksīda (CO₂) emisijai.

2.2. CO₂ ir cilvēka darbības rezultātā visbiežāk radītā siltumnīcefekta gāze, kuras dēļ rodas 64 % cilvēku izraisītās globālās sasilšanas ⁽¹⁾. Siltumnīcefekta gāzu koncentrācija gaisā vairāku gadu desmitu laikā ir ievērojami pieaugusi un tagad ir par 40 % augstāka nekā rūpniecības laikmeta sākumā.

2.3. Kopš 19. gadsimta beigām Zemes virsmas vidējā temperatūra ir paaugstinājusies par 0,9 grādiem pēc Celsija ⁽²⁾. Šis pārmaiņas ir saistītas ar pieaugošām oglekļa dioksīda emisijām gaisā un citām cilvēka radītām emisijām, kuras daudzi pētnieki uzskata par globālās temperatūras vispārējās paaugstināšanās cēloni.

2.4. Cilvēku darbības maina oglekļa aprites ciklu, proti: pirmkārt, gaisā nonāk vairāk CO₂ (kas ietekmē dabisko oglekļa dioksīda piesaistītāju, piemēram, mežu, spēju piesaistīt CO₂ no gaisa), otrkārt, tiek ietekmēta augsnes spēja uzglabāt oglekli. Galvenā cilvēku darbība, kas rada CO₂, ir fosilā kurināmā (ogļi, dabasgāzes un naftas) sadedzināšana enerģijas ražošanas un transporta vajadzībām, un tai seko noteikti rūpnieciski procesi un zemes izmantošanas prakse.

2.5. Lielākā reģionālā emitētāja pasaulē pašreiz ir Āzija, kas rada 53 % no globālajām emisijām, un Ķīna ir atbildīga par 10 miljardiem tonnu (vairāk nekā ceturtdaļu no pasaules kopējā emisiju daudzuma), savukārt otrā lielākā emitētāja ir Ziemeļamerika ar 18 % no globālajām emisijām, kam cieši seko Eiropa ar 17 % ⁽³⁾.

2.6. Gan Eiropas, gan valstu līmenī sabiedriskās domas un pilsoniskās sabiedrības, kā arī politisko partiju uztverē jautājums par CO₂ emisiju ietekmi uz Zemes temperatūru un klimata pārmaiņām kļūst arvien aktuālāks.

⁽¹⁾ Eiropas Komisija (Enerģētika, klimata pārmaiņas un apkārtējā vide), Klimata pārmaiņu cēloņi, https://ec.europa.eu/clima/change/causes_lv.

⁽²⁾ NASA, *Global Climate Change* (Globālās klimata pārmaiņas), <https://climate.nasa.gov/evidence/>.

⁽³⁾ *Global Carbon Project, CO₂ emissions* (Globāls oglekļa dioksīda projekts, CO₂ emisijas), <http://www.globalcarbonatlas.org/en/CO2-emissions>.

2.7. Savukārt Eiropas Komisija, pirms tā 2020. gada pirmajos mēnešos bija spiesta pievērsties Covid-19 izraisītajai ārkārtas situācijai, kā vienu no politiskās darba kārtības galvenajām prioritātēm bija apņēmusies izstrādāt konkrētas iniciatīvas cīņai pret klimata pārmaiņām, tādas kā, piemēram, zaļais kurss ⁽⁴⁾.

2.8. Zaļais kurss ⁽⁵⁾ ir viens jaunās Eiropas Komisijas politiskās darba kārtības stūrakmeņiem. Ar to iecerēts efektīvi risināt pašreizējās vides problēmas, un tas ir izaugsmes stratēģija, kuras mērķis ir līdz 2050. gadam Eiropas Savienībā panākt klimatneitralitāti.

2.9. Zaļais kurss aptver Eiropas ekonomikas galvenās nozares, tostarp transportu, enerģētiku, lauksaimniecību un ēkas, kā arī tādas konkrētas nozares kā tērauda un cementa rūpniecība, IKT, tekstilrūpniecība un ķīmiskā rūpniecība. Komisija strādā pie pirmā Eiropas Klimata akta un konkrētām papildu stratēģijām un ieguldījumiem, ar ko veicināt zaļu ekonomikas izaugsmi. Taisnīgas pārkārtošanās fonds ir svarīgs, bet tam var būt vajadzīgi papildu resursi ⁽⁶⁾.

3. Iespējamie politikas instrumenti CO₂ emisiju samazināšanai ⁽⁷⁾

3.1. Daudzas darbības var izraisīt piesārņojumu, kas ietekmē citus ekonomikas dalībniekus. Pieņemot lēmumus par šādu darbību veikšanu, minētā ietekme, iespējams, netiek ņemta vērā. Tādējādi darbība tiek veikta, neņemot vērā tās radītās papildu sekas. Citiem vārdiem sakot, netiek ņemtas vērā darbības patiesās sociālās izmaksas. Pieņemot lēmumus, ir svarīgi iekļaut piesārņojuma sociālās izmaksas. To var izdarīt, apliekot konkrēto darbību ar nodokli. Tādā gadījumā papildu sekas tiek internalizētas lēmumā un piesārņojums tiek samazināts atbilstoši tā radītajām izmaksām.

3.2. Tomēr darbība var arī pazemināt kopējo piesārņojuma līmeni, radot pozitīvas papildu sekas. Šādas darbības būtu jāstimulē, lai tās tiktu paplašinātas tik lielā mērā, ka piešķirtās priekšrocības tiek pilnībā kompensētas. To var izdarīt, izmantojot subsīdijas vai negatīvu nodokli.

3.3. Tā kā CO₂ emisiju ietekmes tvērums ir globāls, cenai par piesārņošanu, kas rada līdzvērtīgu negatīvu ietekmi, visur būtu jābūt vienādi. Tikai tad nodoklis tiks uzlikts rentablā veidā. Tāpēc ir vajadzīga globāla pieeja ⁽⁸⁾.

3.4. Tomēr ir grūti precīzi novērtēt, cik lielu CO₂ emisiju daudzumu katra darbība rada, un pasaulē nav neviena tirgus, kurā CO₂ emitējošām darbībām varētu uzlikt vienotu CO₂ nodokli. Tāpēc valstīm ir jācieš izmantot sadrumstalotus pasākumus. Ir svarīgi veiktos pasākumus paplašināt, lai tie aptvertu lielākus reģionus un vairāk piesārņojošu darbību.

3.5. EESK uzskata, ka ir pamatoti iemesli, lai Eiropas Savienībā ieviestu vienotus noteikumus un, balstoties uz tiem, sāktu starptautiskas apspriedes ar citiem tirdzniecības blokiem.

3.6. Viena no metodēm, kā apmierināt nepieciešamību noteikt vienotu cenu par emitētu CO₂ tonnu, ir tirdzniecības atļauju izmantošana Eiropas Savienībā un citur.

3.7. Līdz šim apspriedēs galvenā uzmanība tomēr ir bijusi pievērsta regulējumam un vides nodokļiem, īpaši nodokļiem emisiju samazināšanai. EESK uzskata, ka globālās sasīšanas problēma ir jārisina visaptveroši un simetriski, ņemot vērā CO₂ koncentrācijas līmeni gaisā.

⁽⁴⁾ Sk. Komisijas paziņojumu "Eiropas zaļais kurss. Mūsu mērķis: panākt, lai Eiropa kļūtu par pirmo klimatneitrālo pasaules daļu".

⁽⁵⁾ Sk. EESK atzinumu "Eiropas zaļā kursa investīciju plāns" (tiek izstrādāts) un EESK atzinumu (OV C 282, 20.8.2019., 51. lpp.).

⁽⁶⁾ Sk. EESK atzinumu "Taisnīgas pārkārtošanās fonds un grozījumi Kopīgo noteikumu regulā" (OV C 311, 18.9.2020., 55. lpp.).

⁽⁷⁾ Attiecībā uz globālajiem centieniem sk. ANO Vides programmas (UNEP) 2019. gada ziņojumu par emisiju apjomu atšķirībām (*Emissions Gap Report*).

⁽⁸⁾ Ja netiks rasts patiesi globāls risinājums, aktuāls kļūst jautājums, kā rīkoties ar produktiem no trešām valstīm, un rodas nepieciešamība piemērot nodokļu korekcijas mehānismu uz robežas un rēķināties ar tā sekām.

3.8. Tā kā CO₂ koncentrācijas līmeņa pazemināšana gaisā palīdz cīnīties pret globālo sasilšanu, vienlīdz lietderīgi ir CO₂ emisijas par noteiktu daudzumu samazināt vai tādu pašu CO₂ daudzumu piesaistīt no gaisa. Tāpēc attiecībā uz koncentrācijas paaugstināšanu un pazemināšanu būtu jārikojas simetriski. Tas nozīmē, ka CO₂ emitēšana gaisā (piesārņošana) būtu jāaplūk ar papildu maksājumiem (nodokli), savukārt darbībām, kas samazina CO₂ koncentrācijas līmeni, būtu jāpiešķir subsīdijas (negatīvs nodoklis).

3.9. Tomēr līdz šim galvenā uzmanība ir bijusi pievērsta tikai turpmāku emisiju novēršanai. Pat ieviešot jaunus nodokļus un papildu pasākumus, globālā sasilšana, visticamāk, turpināsies, ja gaiss netiks attīrīts no jau emitētā CO₂. Tāpēc EESK uzskata, ka dalībvalstīm būtu jāievieš simetriski pasākumi.

3.10. Nodokļa par oglekļa emisijām un negatīva nodokļa par CO₂ daudzuma samazināšanu gaisā mērķis ir ietekmēt rīcību un internalizēt papildu sekas, kas izpaužas kā globālā sasilšana. Tomēr nodokļi/subsīdijas ietekmēs ražošanu un nodarbinātības iespējas visās ekonomikas nozarēs. *A priori* nav pašsaprotami, ka pozitīvajai un negatīvajai nodokļa likmei vajadzētu būt vienādām⁽⁹⁾.

3.11. Ir ārkārtīgi svarīgi saskaņot dažādos ilgtspējīgu ieguldījumu veicināšanai paredzētos stimulus ar nosacījumu, ja ir pierādītas to radītās pozitīvās papildu sekas. Saskaņotai metodikai attiecībā uz mazoglekļa indeksiem jākalpo par orientieri, pēc kura aprēķina citu veidu ietekmi.

3.12. Lai pāreja uz bezoglekļa ekonomiku būtu ekonomiski stabilāka un politiski pārlicenošāka, pēc iespējas ātrāk būtu jāveic pasākumi, lai samazinātu tiešās un netiešās subsīdijas fosilā kurināmā nozarei, kas ir saistīta ar lielām vides aizsardzības izmaksām.

3.13. Tā kā Eiropas zaļā kursa finansālās vajadzības ir milzīgas un ES kopīgie budžeta resursi ir samērā ierobežoti, būtiska ir privātā sektora loma. Vienojoties par daudzgadu finanšu shēmu, tas ir jāņem vērā. Tomēr jāatceras, ka CO₂ nodokļi ir nevis ieņēmumu avots, bet galvenokārt izriet no nepieciešamības mainīt māsaimniecību, uzņēmumu un publiskā sektora struktūru rīcību. EESK vēlas uzsvērt, ka ir vajadzīgi efektīvi pasākumi, kas jāīsteno visai sabiedrībai pieņemamā veidā.

4. Emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas

4.1. Iespējams politikas instruments CO₂ emisiju samazināšanai ir Eiropas emisijas kvotu tirdzniecības sistēma (ETS)⁽¹⁰⁾. Tās pamatā ir emisiju ierobežošanas un tirdzniecības sistēmas princips. Saskaņā ar šo principu ir noteikts dažu siltumnīcefekta gāzu kopējais maksimālais apjoms, kuru var emitēt iekārtas, uz kurām tiek attiecināta minētā sistēma. Maksimālais apjoms laika gaitā tiek samazināts, tādējādi liekot samazināt kopējās emisijas. Maksimālā apjoma robežās uzņēmumi, uz kuriem attiecas sistēma, saņem vai pērk emisijas kvotas, ko pēc vajadzības var tirgot⁽¹¹⁾.

4.2. Saskaņā ar paziņojumu "Eiropas zaļais kurss" (COM(2019) 640), lai samazinātu siltumnīcefekta gāzu emisijas, Komisija līdz 2021. gada jūnijam pārskatīs vairākus ar klimatu saistītus rīcībpolitikas instrumentus⁽¹²⁾. Tas aptvers pašreizējo ETS ar iespēju šo sistēmu attiecināt uz jaunām nozarēm, kā arī papildu pasākumus attiecībā uz i) dalībvalstu mērķrādītājiem, kas paredz samazināt emisijas ETS neaptvertajās nozarēs, un ii) zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības regulējumu.

4.3. EESK atzinīgi vērtē Komisijas pieeju, jo tas šķiet pareizs solis, lai visā ekonomikā ieviestu efektīvāku oglekļa cenu noteikšanu. Šāds instruments būtu jākoordinē ar citiem papildu instrumentiem, tostarp ar saskaņotā politikas satvarā iekļautu jaunu pieeju nodokļiem ES iekšējā tirgū, kā arī ar citiem līdzīgiem instrumentiem, kas ieviesti citās jurisdikcijās visā pasaulē.

⁽⁹⁾ Daži argumenti liecina, ka subsīdijām par tonnu CO₂ samazinājuma vajadzētu būt lielākām nekā nodokļa likmei par CO₂ emisijām, jo CO₂ emitējošu darbību samazināšana ietekmētu nodarbinātību un varētu izpausties kā pastāvīga bezdarba pieaugums. Turklāt jādomā, ka būtu vieglāk iegūt sabiedrības atbalstu tādām strukturālām pārmaiņām ekonomikā, kas noved pie jaunu tehnoloģiju izstrādes, nevis sašaurina pašreizējās ražošanas metodes.

⁽¹⁰⁾ Sk. EESK atzinumu "ES emisiju kvotu tirdzniecības sistēmas pārskatīšana" (OV C 71, 24.2.2016., 57. lpp.).

⁽¹¹⁾ ETS un atļauju cenas ir izraisījušas daudzas debates. Atļauju skaits un ekonomikas uzņēmējdarbības cikls mēdz būtiski ietekmēt atļauju cenu. Pašreizējā ekonomiskā situācija pēc Covid-19 krīzes, visticamāk, arī novedīs pie jaunām diskusijām par ETS.

⁽¹²⁾ Sk. EESK atzinumu "Eiropas zaļā kursa investīciju plāns" (OV C 311, 18.9.2020., 63. lpp.).

4.4. Raugoties starptautiskā perspektīvā, emisijas kvotu tirdzniecības sistēmu skaits visā pasaulē ir palielinājies. Līdztekus ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmai (ES ETS) valsts vai pašvaldību sistēmas jau darbojas vai tiek izstrādātas Kanādā, Ķīnā, Japānā, Jaunzēlandē, Dienvidkorejā, Šveicē un ASV.

4.5. EESK atzinīgi vērtē reģionālās iniciatīvas, kuru mērķis ir būtiski samazināt CO₂ emisijas, kā nepieciešamus pasākumus, lai efektīvi reaģētu uz CO₂ emisiju radītajām klimata pārmaiņām. Šajā saistībā EESK mudina Eiropas Komisiju turpināt un pilnveidot centienus padarīt Eiropu par vadošu reģionu šajā jomā.

5. Oglekļa dioksīda emisiju nodokļi

5.1. Vēl viens iespējams politikas instruments ir oglekļa nodokļi. Tie samazina emisijas galvenokārt divos veidos: i) palielinot kurināmā, kuru pamatā ir ogleklis, un elektroenerģijas izmaksas un ii) tādējādi motivējot uzņēmumus pāriet uz tīru enerģiju, piemēram, ūdens, saules vai vēja enerģiju.

5.2. Oglekļa nodokļi, ja tie ir pareizi izstrādāti, atbilst principam “piesārņotājs maksā”, saskaņā ar kuru piesārņotājam jāsedz piesārņojuma samazināšanas pasākumu izmaksas atbilstoši sabiedrībai nodarītā kaitējuma apjomam, kā noteikts ANO Riodežaneiro Deklarācijā par vidi un attīstību⁽¹³⁾ (1992) un Direktīvā 2004/35/EK par atbildību vides jomā attiecībā uz vidi nodarītā kaitējuma novēršanu un atļūdzināšanu⁽¹⁴⁾.

5.3. Izstrādājot oglekļa dioksīda emisiju samazināšanas pasākumus, Komisija ir pievēršusies ETS. EESK uzskata, ka nākotnē varētu būt lietderīgi un nepieciešami arī jauni nodokļu pasākumi, kas varētu papildināt pašreizējo ETS un valstu oglekļa nodokļus un ļautu izveidot efektīvu un simetrisku politikas satvaru arvien pieaugošā CO₂ emisiju daudzuma mazināšanai. Kā norāda Starptautiskais Valūtas fonds (SVF), ārkārtīgi svarīgi ir koordinēt centienus pasaules līmenī⁽¹⁵⁾.

5.4. Eiropā vairākas valstis ir ieviesušas enerģijas nodokļus vai enerģijas nodokļus, kas daļēji balstīti uz oglekļa saturu. Tās ir Zviedrija, Dānija, Somija, Nīderlande, Norvēģija, Slovēnija, Šveice un Apvienotā Karaliste⁽¹⁶⁾.

5.5. Zviedrijā ir augstākā oglekļa nodokļa likme (112,08 EUR par oglekļa dioksīda emisiju tonnu), un tās emisijas pēdējos 25 gados ir samazinājušās par 23 %. Zviedrijas oglekļa nodoklis tika ieviests 1991. gadā ar likmi, kas atbilda 250 SEK (23 EUR) par emitētu fosilā oglekļa dioksīda tonnu, un 2020. gadā tas pakāpeniski ir palielināts līdz 1 190 SEK (110 EUR); tas joprojām ir Zviedrijas klimata politikas stūrakmens⁽¹⁷⁾.

5.6. Zviedrijas oglekļa nodoklis ir nodrošinājis stimulus samazināt enerģijas patēriņu, uzlabot energoefektivitāti un palielināt alternatīvu risinājumu, proti, atjaunojamo energoresursu enerģijas, izmantošanu. Paaugstinot nodokļa likmi pakāpeniski, ieinteresētajām personām ir bijis dots laiks pielāgoties, un tas laika gaitā ir uzlabojis nodokļa pieauguma politisko pieņemamību.

⁽¹³⁾ ANO Vides un attīstības konferences ziņojums.

⁽¹⁴⁾ OV L 143, 30.4.2004., 56. lpp.

⁽¹⁵⁾ Saskaņā ar SVF *Fiscal Monitor, 2019: How to Mitigate Climate Change* (Kā mazināt klimata pārmaiņas) dažādiem politikas instrumentiem ir gan priekšrocības, gan trūkumi, bet klimata krīze ir steidzama un eksistenciāla, tāpēc galvenajām ieinteresētajām personām jāstiprina visi atbilstošie politikas pasākumi. Finanšu ministri var stāties pretī šai krīzei, ieviešot oglekļa nodokli vai līdzīgu politiku, padarot klimata pārmaiņu mazināšanu pieņemamāku ar papildinošiem nodokļu vai izdevumu pasākumiem, nodrošinot atbilstošu budžetu ieguldījumiem tīrās tehnoloģijās un koordinējot stratēģijas starptautiskā mērogā (IX lpp.).

⁽¹⁶⁾ Oglekļa emisiju nodokļu ieviešana vai palielināšana bieži vien ir saistīta ar sarežģītiem kompromisiem. Nodokļi rada nepieciešamību reformēt ražošanas metodes un transportēšanas sistēmu. Tas var izraisīt bezdarbu dažās nozarēs un nepieciešamību pāriet uz citiem darba veidiem. Skartajām personām sociālās izmaksas var būt augstas. Valstīm ir atšķirīgas iespējas nodrošināt sociālo aizsardzību, un tas ir jāņem vērā, lai jebkādu nodokļu ieviešana būtu sociāli pieņemama.

⁽¹⁷⁾ *Government Offices of Sweden, Sweden's carbon tax* (Zviedrijas valdības iestādes, Zviedrijas oglekļa nodoklis), <https://www.government.se/government-policy/taxes-and-tariffs/swedens-carbon-tax/>.

5.7. Kopumā Zviedrijas pieredze liecina, ka emisijas ir iespējams samazināt, pat ja tam nepieciešama būtiska ekonomikas pārveide. Laikā no 1990. līdz 2017. gadam IKP ir palielinājies par 78 %, bet iekšzemes siltumnīcefekta gāzu emisijas tajā pašā laikā ir sarukušas par 26 %, ierindojot Zviedriju astotajā vietā globālās konkurētspējas indeksā.

5.8. Pasaulē pirmā valsts, kas 1990. gadā ieviesa oglekļa nodokli, bija Somija. Nodokļa pamatā sākotnēji bija tikai oglekļa saturs saistībā ar siltuma un elektroenerģijas ražošanu. Šī nodokļa piemērošanas joma ir paplašināta un aptver gan oglekli un enerģiju, gan transporta degvielas.

5.9. Dānija 1992. gadā ieviesa oglekļa nodokli, kas attiecās uz visu fosilā kurināmā (dabaszāzes, jēlnaftas un ogļu) patēriņu. Norvēģijā līdz 55 % no visām emisijām tiek apliktas ar oglekļa nodokli; pārējās emisijas ir ietvertas vietējā emisijas kvotu tirdzniecības sistēmā⁽¹⁸⁾.

5.10. EESK mudina Eiropas Komisiju sākt konkrētas iniciatīvas ar mērķi dalībvalstīs ieviest līdzīgus oglekļa nodokļus, lai saskaņotu centienus efektīvi pazemināt CO₂ līmeni. Ideāls rezultāts būtu radīt vienotus nosacījumus visā ES vienotajā tirgū attiecībā uz apliekamajām emisijām/samazinājumiem, kā arī uz konkrētām metodēm un nodokļa likmēm, lai panāktu vienādu ietekmi uz CO₂ koncentrācijas līmeni gaisā. Tomēr, ņemot vērā katras valsts konkrētās vajadzības, šāds iznākums var prasīt laiku.

5.11. Vienveidīgu CO₂ nodokļu ieviešana dalībvalstīs būtu jāizmanto, lai mudinātu tirdzniecības partnerus veikt līdzīga veida pasākumus, tādējādi paplašinot centienus pasaules līmenī un ierobežojot ietekmi uz Eiropas konkurētspēju. Lai novērstu sarežģītus kompensējošus noteikumus, ir vajadzīgs globāls risinājums.

5.12. Turklāt, ja nodokļi ir izstrādāti pareizi, tie var veicināt ekonomikas izaugsmi, cita starpā ģenerējot produktīvus ieguldījumus jaunās tehnoloģijās. Tas it īpaši attiecas uz tehnoloģiju izstrādi, lai spazeminātu pašreizējo CO₂ koncentrācijas līmeni gaisā.

6. CCS un CCU tehnoloģijas

6.1. Vēl viens iespējams politikas instruments ir izmantot metodes, kas pazemina pašreizējo CO₂ koncentrācijas līmeni gaisā. Šādas metodes, visticamāk, būs vajadzīgas papildus ETS un CO₂ nodokļiem. Ir vajadzīga simetriska pieeja. Pasākumi, kas pazemina gaisā jau esošā CO₂ līmeni, globālās sasilsanas ierobežošanu ietekmē tikpat pozitīvi kā CO₂ emitējošu darbību samazināšana.

6.2. Divas galvenās tehnoloģijas, kuru mērķis ir pazemināt CO₂ koncentrācijas līmeni, ir oglekļa uztveršanas un uzglabāšanas tehnoloģija (CCS) un oglekļa uztveršanas un izmantošanas tehnoloģija (CCU)⁽¹⁹⁾. Abas tehnoloģijas ekstrahē CO₂ no gaisa, saspiež CO₂ un transportē to uz uzglabāšanas vietu. Šīm tehnoloģijām piemīt ievērojams potenciāls mazināt klimata pārmaiņas⁽²⁰⁾. Ir arī citas tehnoloģijas, un paredzams, ka tuvākajā nākotnē tiks izstrādātas vēl daudzas jaunas tehnoloģijas.

6.3. Atšķirība starp CCS un CCU ir uztvertā CO₂ galamērķis. CCS gadījumā uztverto CO₂ pārvieto uz piemērotu vietu ilgstošai uzglabāšanai, bet CCU gadījumā uztverto CO₂ pārvērš komerciālos produktos.

6.4. CCU nozīmē, ka CO₂ tiek uztverts un izmantots kā izejviela minerālu, ķīmisko savienojumu būvbloku, sintētisko degvielu un būvmateriālu ražošanā. To var izmantot, lai ierobežotu CO₂ emisijas, reciklējot CO₂ un pārvēršot to produktos, pastāvīgi piesaistot CO₂ būvmateriālos, piemēram, betonā, kā arī recirkulējot CO₂ pēc tā uztveršanas tieši no gaisa. Tas var nodrošināt arī iespējas uzglabāt elektroenerģiju, izmantojot sintētiskā metāna ražošanu.

⁽¹⁸⁾ Pasaules Bankas grupa, *Putting a Price on Carbon with a Tax* (Oglekļa cenas noteikšana ar nodokli), https://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/SDN/background-note_carbon-tax.pdf.

⁽¹⁹⁾ Eiropas Komisija, *The potential for CCS and CCU in Europe* (CCS un CCU potenciāls Eiropā), https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/iogp_-_report_-_ccs_ccu.pdf

⁽²⁰⁾ Sk. EESK atzinumu (OV C 341, 21.11.2013., 82. lpp.).

6.5. ES ir izveidojusi tiesisko regulējumu, lai komercializētu un subsidētu šīs jaunās tehnoloģijas, kaut gan uztveršanas un uzglabāšanas izmaksas joprojām ir būtisks nelabvēlīgs faktors. Procesa dārgākā sastāvdaļa šobrīd ir uztveršanas komponents.

6.6. Pašreiz lielākās CCS un CCU iekārtas atrodas ASV.

6.7. Eiropā Norvēģija izmanto CCS un CCU metodes kopš 1996. gada⁽²¹⁾. Miljoniem tonnu CO₂ gadā no vairākām specializētām dabasgāzes ieguves iekārtām tiek uztvertas un uzglabātas piemērotās vietās, un tā ir līdz šim veiksmīgākā CCS izmantošanas pieredze Eiropā. Pēdējos gados Zviedrijā, Nīderlandē, Beļģijā, Francijā un Īrijā ir izstrādāti citi CCS un CCU tehnoloģiju paveidi⁽²²⁾.

6.8. EESK aicina izmantot specializētus ieguldījumus, lai gan ES, gan valstu līmenī izstrādātu CCS un CCU tehnoloģijas, jo tās palīdz sasniegt mērķi samazināt CO₂ emisiju ietekmi un plašākā nozīmē – ANO atbalstītos ilgtspējīgas attīstības mērķus un Parīzes klimata nolīguma mērķus.

6.9. Lai globālo sasilšanu samazinātu efektīvi un rentabli, CCS un CCU tehnoloģijas ir jāpopularizē⁽²³⁾. It īpaši valstu budžetiem vajadzētu uzņemties izšķirošu lomu, lai panāktu šo tehnoloģiju plašāku izmantošanu, un veicināt publiskā sektora ieguldījumus un nodokļu atvieglojumus. Šajā saistībā Eiropas Komisija apsver iespēju pārskatīt attiecīgās valsts atbalsta pamatnostādnes, tostarp vides un enerģētikas pamatnostādnes, kas līdz 2021. gadam tiks grozītas, lai nodrošinātu dalībvalstīm lielāku elastību.

6.10. Dalībvalstīm būtu jāpieņem visaptveroša un simetriska vides nodokļu politika, ņemot vērā CO₂ ietekmi uz globālo sasilšanu. Būtu jāievieš nodokļi gan ar pozitīvām, gan negatīvām likmēm. Ieņēmumus, kas gūti no CO₂ nodokļiem, būtu vēlams izmantot, lai finansētu stimulus CO₂ samazināšanas metožu izstrādei.

6.11. Eiropas līdzekļus, kas paredzēti pētniecībai CCS un CCU jomā, varētu palielināt un stratēģiski mērķorientēt, lai nodrošinātu rezultatīvākus pētījumus konkrēti par CO₂ uztveršanas jaudas palielināšanu un uzglabāšanas alternatīvām.

6.12. Nevajadzētu par zemu novērtēt publiskā iepirkuma noteikumu nozīmi⁽²⁴⁾. Valstu valdībām un vietējām valsts pārvaldes iestādēm būtu plašāk jāizmanto Direktīvā 2014/24/ES⁽²⁵⁾, Direktīvā 2014/25/ES⁽²⁶⁾ un Direktīvā 2014/23/ES⁽²⁷⁾ par publisko iepirkumu un koncesijām paredzētie zaļie mērķi un īpašie vides instrumenti. Tādējādi sinerģijā varētu darboties gan valstu ieguldījumi un publiskie izdevumi, gan iecerētie Eiropas zaļā kursa pasākumi.

⁽²¹⁾ Norwegian Petroleum, CCS, <https://www.norskipetroleum.no/en/environment-and-technology/carbon-capture-and-storage/>

⁽²²⁾ Eiropas Parlaments, "Kā Eiropas CO₂ transportēšanas un uzglabāšanas infrastruktūra var nodrošināt inovatīvu rūpniecības pārkārtošanos" (How European CO₂ Transport and Storage Infrastructure can enable an Innovative Industrial Transition) <https://zeroemissionsplatform.eu/wp-content/uploads/ZEP-Conference-Presentations.pdf>

⁽²³⁾ Viena no Zviedrijas valdības komitejām 2020. gadā secināja, ka Zviedrija līdz 2045. gadam varētu panākt oglekļneitralitāti, ja ieņēmumi no CO₂ nodokļiem tiktu izmantoti, lai subsidētu CO₂ piesaisti no gaisa. Pozitīvās un negatīvās nodokļa likmes būtu vienāda lieluma. Sk. SOU 2020:4, Swedish Government public investigations (Zviedrijas valdības publiskās izmeklēšanas).

⁽²⁴⁾ Tas ir uzsvērts Eiropas Komisijas publikācijā "Publiskais iepirkums pārejai uz aprites ekonomiku" (Public Procurement for a Circular Economy), 2017. gada oktobris, https://ec.europa.eu/environment/gpp/circular_procurement_en.htm. Arī Pasaules Banka ir uzsvērusi publiskā iepirkuma noteikumu nozīmi savā iepirkumā: <https://www.worldbank.org/en/about/corporate-procurement/vendors>

⁽²⁵⁾ OV L 94, 28.3.2014., 65. lpp.

⁽²⁶⁾ OV L 94, 28.3.2014., 243. lpp.

⁽²⁷⁾ OV L 94, 28.3.2014., 1. lpp.

7. Papildu instrumenti emisiju samazināšanai

7.1. Visbeidzot EESK vērš uzmanību uz citiem politikas instrumentiem oglekļa dioksīda emisiju samazināšanai. Tie sniedzas no jaunām tehnoloģijām līdz zemes apsaimniekošanas praksei, kas būtu jāveicina un jāatbalsta gan ES, gan dalībvalstu līmenī. Pirmkārt un galvenokārt oglekļa dioksīdu dabiski piesaista meži, un koki īpaši labi spēj uzglabāt oglekli, kas fotosintēzes procesā tiek piesaistīts no gaisa. Mežu paplašināšana, atjaunošana un pareiza apsaimniekošana var palielināt fotosintēzes potenciālu CO₂ emisiju problēmas risināšanā.

7.2. Lai gan meža produktu pārdošana kā īpašnieka ienākums tiek aplikta ar nodokli, būtu jāatzīst, ka koku stādīšana un mežu augšana samazina CO₂ daudzumu gaisā, tāpēc simetriskā pieejā nodokļu jautājumiem globālās sasilšanas kontekstā šīs darbības būtu jāstimulē ar negatīvu CO₂ nodokli. Tas būtu svarīgs pasākums, kas palīdzētu sasniegt klimata mērķus.

7.3. Turklāt oglekli dabiski uzkrāj augsne. Kopš kopējās lauksaimniecības politikas (KLP) pēdējās reformas ir ieviesti daži zaļināšanas pasākumi, kuru mērķis ir palielināt Eiropas lauksaimniecības ieguldījumu Eiropas zaļajā izaugsmē. Šādi pasākumi būtu jāveicina, ciktāl tie ir saderīgi ar pieaugošo vajadzību pēc pārtikas ražošanas un vides mērķu sasniegšanu. Arī aprites ekonomika var radīt lielākas iespējas sasniegt vides un klimata mērķus.

Briselē, 2020. gada 16. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ilgtermiņa ekonomikas izaugsmes veicināšana Eiropas Savienībā"**(pašiniciatīvas atzinums)**

(2020/C 364/04)

Ziņotājs: **Philip VON BROCKDORFF**

Pilnsapulces lēmums	20.2.2020.
Juridiskais pamats	Reglamenta 32. panta 2. punkts
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	24.6.2020.
Pieņemts plenārsesijā	16.7.2020.
Plenārsesija Nr.	553
Balsojuma rezultāts (par/pre/atturas)	194/11/12

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Covid-19 pandēmija ir ietekmējusi gan Eiropas Savienību, gan arī citas valstis visā pasaulē. Eiropas Komisija uz šo krīzi reaģēja ar plašu instrumentu kopumu, kura mērķis ir mazināt šī eksogēnā satricinājuma radīto triecienu. Šis kopums ietver pandēmijas krīzes pārvarēšanai paredzētu atbalstu, ko nodrošina Eiropas Stabilitātes mehānisms (ESM), pagaidu aizdevumus valstu saīsināta darbalaika režīmu finansēšanai un līdzīgus pasākumus, kuru mērķis ir SURE iniciatīvas ietvaros aizsargāt darbvietas ES dalībvalstīs. Savukārt Eiropas Investīciju banka (EIB) sniedza likviditātes atbalstu uzņēmumiem. Eiropas Komisija nesēn ierosināja jaunu instrumentu "Nākamās paaudzes Eiropas Savienība", kura budžets būs 750 miljardi EUR un kura mērķis ir palīdzēt dalībvalstīm atgūties no ekonomikas krīzes.

1.2. Šajā situācijā EESK uzskata, ka Covid-19 krīzei nevajadzētu novirzīt ES no tās vidēja termiņa un ilgtermiņa mērķu, kas izklāstīti Eiropas zaļajā kursā, 2020. gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijā un Eiropas sociālo tiesību pilārā, sasniegšanas. Šajos mērķos ir atzīta vajadzība pārkārtot Eiropas ekonomiku, lai turpmākajos gados nodrošinātu ilgtspējīgu izaugsmi, kas balstīta uz tādiem pilāriem kā vides ilgtspēja, produktivitātes pieaugums, taisnīgums un sociālās attīstība, kā arī makroekonomikas stabilitāte.

1.3. EESK uzskata: lai aizsargātu piegādes ķēdes, kas krīzes laikā ir izrādījušās neaizsargātas, ES uzņēmējiem ir jāpārskata piegādes stratēģijas, apsverot arī iespējas piegādes ķēdes dažādot un pielāgot dažādu nozaru vajadzībām. Vienlīdz svarīgi, ka Eiropas Savienībai ir jāuzņemas lielāka loma pasaules tirdzniecībā, jo tas ir ļoti būtiski ES uzņēmumiem un to uzņēmējdarbības perspektīvām. EESK arī uzskata, ka ļoti daudzos un dažādos aspektos (tostarp starptautisko darba standartu, godīgas konkurences principa un klimata pārmaiņu ierobežošanas mērķu ieviešanā) būtu jānodrošina vienlīdzīgi konkurences apstākļi starptautiskajiem uzņēmumiem, kas darbojas globālajā tirgū. Nedrīkst izslēgt arī tos ES uzņēmumus, kuri pārvieto savas ražotnes (vismaz būtiski svarīgo produktu ražotnes) ES teritorijā, lai izvairītos no problēmām saistībā ar piegādes ķēžu darbību.

1.4. Globalizācijas procesā (ar visiem tā blakusefektēm) ir veikti ieguldījumi daudzās valstīs, taču tie ne vienmēr tiek veikti nolūkā palielināt kapitāla ieguldījumus, bet gan nolūkā iekļūt to valstu tirgos, kurās ir viszemākās nodokļu likmes. EESK uzskata, ka Covid-19 krīzes radītās ekonomiskās problēmas un citas sekas liecina, ka uzņēmumu *modus operandi* ES teritorijā un visā pārējā pasaulē ir jāmaina. EESK ieteikumi noteikt īsākus termiņus, lai novērstu nodokļu apiešanu un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, tagad ir ieguvuši vēl lielāku nozīmi, un tas pats attiecas uz dalībvalstu diskusijām par pakāpenisku pāreju uz balsošanu ar kvalificētu balsu vairākumu un parasto likumdošanas procedūru nodokļu jautājumos.

1.5. Valstu valdību politika un atbalsts krīzes laikā ir ieguvis lielāku nozīmi. Fiskālā politika ir ļoti svarīga ne vien ekonomikas stabilitātes nodrošināšanai, bet arī tam, lai dotu iespēju valstu valdībām atbalstīt uzņēmumus ar ES tiesību aktos paredzētajiem stimuliem. Tāpēc EESK uzskata, ka visos mēģinājumos panākt un veicināt ilgtspējīgu izaugsmi ir vajadzīgi valdības norādījumi un regulējums visās saimnieciskās darbības un vides aizsardzības jomās, uzsvāru liekot uz vides aizsardzības aspektu integrēšanu saimnieciskajā darbībā. Protams, atklāts dialogs ar sociālajiem partneriem un pilsonisko sabiedrību joprojām ir ļoti būtisks ekonomikas turpmākā virziena noteikšana.

1.6. Nepieciešamība pēc milzīgiem aizņēmumiem, kas nodrošinātu ienākumu atbalstu un aizdevumu garantijas uzņēmumiem, kuru darbību krīzes laikā ir apturējuši ierobežojumi, neapšaubāmi, samazinās valstu valdību spēju nodrošināt stimulus saimnieciskās darbības atjaunošanai. Tā ierobežos arī vides aizsardzības un produktīvu ieguldījumu atbalstam vajadzīgā finansējuma apmēru. Tāpēc valstu valdībām būs jāatrod radoši veidi, kā atbalstīt izdevumus, kuru mērķis ir ilgtspējīga ekonomikas izaugsme, un vienlaikus nodrošināt ilgtermiņa fiskālo stabilitāti.

1.7. Pārejai uz ilgtspējīgāku ekonomikas attīstību ir jāietver gan zaļo nozaru attīstīšana, gan pastāvošo uzņēmējdarbības modeļu un citu nozaru, kas tradicionāli netiek uzskatītas par zaļām nozarēm, zaļināšana, ciktāl tas iespējams. Tādēļ EESK uzskata, ka atbalstam, kas uzņēmumiem tiek piedāvāts gan valstu, gan ES līmenī, ir jābūt atkarīgam no Eiropas zaļajā kursā un 2020. gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijā minēto mērķu sasniegšanas un no pierādījumiem par sasniegto sociālās attīstības jomā.

1.8. Tas, ka Komisija, izstrādājot ekonomikas atveseļošanai, ieguldījumiem un ilgtspējai vajadzīgās stratēģijas, ir aktivizējusi Stabilitātes un izaugsmes pakta paredzēto vispārīgo izņēmuma klauzulu, kas eurozonas valstīm ļauj uz laiku apturēt vidējā termiņa fiskālo mērķu sasniegšanai nepieciešamo korekciju veikšanu, ir solis pareizajā virzienā. Taču EESK uzskata, ka spēkā esošo noteikumu pārskatīšana var izrādīties nepieciešama, ieejot ekonomikas atveseļošanas fāzē pēc Covid-19 krīzes.

1.9. EESK uzskata, ka ilgtspējīgai ekonomikas izaugsmei Eiropas Savienībā ir jābalstās uz īstas aprites ekonomikas izveidi un attīstību, kas maksimāli palielina un saglabā pievienoto vērtību visā pievienotās vērtības ķēdē, vienlaikus līdz minimumam samazinot atkritumu daudzumu un cenšoties panākt resursu efektīvu izmantošanu. Aprites ekonomikas uzņēmējdarbības modeļi piedāvā plašas iespējas uzlabot Eiropas konkurētspēju ne vien dabiskās vides aizsardzības jomā, bet arī kvalitatīvu darbvieta izveides un pakārtoto nozaru attīstības jomā.

1.10. pārāk augstu nav iespējams novērtēt, cik liela ir inovācijas, digitalizācijas un pastāvīgu ieguldījumu cilvēkkapitālā nozīme pārejas uz ilgtspējīgu izaugsmi veicināšanā. Taču pašreizējā pandēmija ir arī palīdzējusi no jauna parādīt, cik svarīgi ir koncentrēties uz katra cilvēka veselību un labklājību, nevis tikai uz produktivitāti un ekonomikas izaugsmi. Produktivitātei ir svarīga nozīme ilgtspējīgas ekonomikas izaugsmes sasniegšanā. EESK uzskata: lai ekonomikas izaugsme nākotnē varētu turpināties ilgtspējīgā veidā, ir jāpalielinās ekonomikas spējai izaugsmi panākt, taču tikai tādā mērā, cik šāda izaugsme nodrošina pievienoto vērtību ekonomikai, palīdzot palielināt gan atalgojumu, gan brīvos līdzekļus un tādējādi arī pieprasījumu vienotajā tirgū un neizraisot iegūto tiesību, piemēram, sociālās aizsardzības tiesību un kopīgumu slēgšanas tiesību, pārkāpumus.

2. Noturība pret ekonomikas satricinājumiem (Covid-19 krīzes laikā gūtā pieredze)

2.1. Atzinuma par Eiropas Investīciju stabilizācijas funkciju⁽¹⁾ secinājumos EESK norādīja, ka Eiropas Investīciju stabilizācijas funkcija (EISF), kuras mērķis ir panākt, ka valstu fiskālā politika nodrošina lielāku stabilitāti ekonomikas satricinājumu gadījumos, ņemot vērā šī fonda lielumu, nebūs pietiekami efektīva gadījumos, kad ekonomikas krīze skar vairākas dalībvalstis. Lai gan EISF tika uzskatīta par soli ceļā uz eurozonas ciešāku integrāciju, EESK puda viedokli, ka rūpīgi izstrādāta ES apdrošināšanas shēma, kas makroekonomisku satricinājumu gadījumā darbotos kā automātisks stabilizators, būtu daudz efektīvāka nekā ierosinātā EISF.

2.2. Pēdējos mēnešos Eiropas Savienību, kā arī citas valstis visā pasaulē, negatīvi ietekmē Covid-19 uzliesmojums. Šī krīze parādīja ES nepilnības: sākumā tās vadītāji nespēja efektīvi un saskaņoti reaģēt, saskaroties ar nopietnām Covid-19 krīzes izraisītām ekonomiskajām un sociālajām sekām. Veselības aprūpes sistēmas, it īpaši Itālijā un Spānijā, nespēja tikt galā ar lielo inficēto cilvēku skaitu, un kopējā atbildes reakcija uz šo situāciju ironiskā kārtā izvērtās galēji labējo spēku un nacionālistu aizstāvētajā pieejā "katra nācija pati par sevi".

⁽¹⁾ OV C 62, 15.2.2019.p, 126. lpp.

2.3. Varētu apgalvot, ka šī nesenā krīze bija lielākais pārbaudījums ES projektam, tās iestādēm un visai struktūrai, kas kalpo par pamatu euro pastāvēšanai. 2008. gadā krīzes epicentrā atradās banku sektors. Eiropas Centrālā banka (ECB) nodrošināja likviditātes atbalstu finanšu tirgiem un atbalstīja bankas. Toreiz ļoti svarīgi bija monetārās politikas instrumenti, taču nesenā krīze bija pavisam citāds izaicinājums, kura laikā ar fiskāliem pasākumiem nācās nodrošināt valstu veselības aprūpes sistēmu noturību, vienlaikus sniedzot ienākumu atbalstu neaizsargātiem uzņēmumiem un to darbiniekiem. Savukārt ECB sniedza netiešu atbalstu, palielinot valstu valdību iespējas emitēt parāda instrumentus un aizņemties, lai finansētu izdevumus, tostarp izdevumus, kas paredzēti sociālās attīstības un labklājības programmām.

2.4. Covid-19 radītā ekonomiskā ietekme skāra visas valūtas bloka valstis. Taču nav tāda mehānisma, kas eurozonas valstu valdībām ļautu kopīgi reaģēt uz šādu satricinājumu. Tādēļ politiskā reakcija uz pandēmiju bija izteikti nacionāla, izceļot savstarpējās atšķirības, nevis satuvinot Eiropu krīzes laikā. Saskaroties ar simetrisku satricinājumu, eurozona reaģēja asimetriski. Dažādā fiskālā situācija katrā dalībvalstī radīja izteiktas politiskās reakcijas atšķirības. EESK vairākos atzinumos ir norādījusi, cik svarīga šajā situācijā ir lielāka ekonomikas politikas un sociālās politikas konverģence un saskaņotas pieejas izmantošana fiskālajā politikā, ieskaitot nodokļu sistēmu, taču pašreizējā krīze jau atkal ir parādījusi, ka fiskālā situācija katrā valstī ir atšķirīga un tādēļ būtiski atšķiras arī fiskālās politikas risinājumi. Eurozonas valstis ar spēcīgāku ekonomiku enerģiski reaģēja uz Covid-19, palielinot aizņēmumus, lai varētu finansēt ekonomikas glābšanas pasākumus. Valstīm ar neaizsargātāku ekonomiku nav šādu finansiālās elastības iespēju, un tās reaģēja ar pieticīgākiem ekonomikas glābšanas pasākumiem. Tas liecina, cik lielas ir atšķirības starp eurozonas valstīm. Jo ilgāka bija krīze, jo redzamākas kļuva šīs atšķirības.

2.5. Reaģējot uz krīzi, ECB paziņoja par jaunu programmu, kas paredzēta aktīvu iegādei ārkārtas situācijā un Eiropas tirgu stabilizēšanai. Sākotnējā reakcija Eiropas valstu galvaspilsētās bija paredzama: tiklīdz tirgi nostabilizējās un obligāciju ienesīguma starpība dažādās valstīs samazinājās, tā vēlme un vajadzība pēc kopīgas fiskālās rīcības izkūpēja gaisā. Katra valsts atgriezās pie savu ekonomikas glābšanas pasākumu īstenošanas. Taču Komisijas, Eurogrupas un Eiropadomes turpmākais darbs ekonomikas atveseļošanas plāna izstrādē dalībvalstīm sniedza tik ļoti vajadzīgo stimulu. Tomēr, lai efektīvi reaģētu uz šo krīzi, bija jādarā vēl daudz vairāk, cita starpā aktīvi turpinot vienota parāda instrumenta izveidi. Tā mērķis ir apvienot ieguldījumus, kas nepieciešami ekonomikas atveseļošanai, un novērst miljoniem darbvietu zaudēšanu visā Eiropas Savienībā.

2.6. Te mēs nonākam pie Eiropas Stabilitātes mehānisma (ESM) un tā aizdevumu kapacitātes 410 miljardu EUR apmērā. Kā parasti, dalībvalstis ir bijušas visai atturīgas attiecībā uz ESM izmantošanu, jo visiem aizdevumiem ir savi nosacījumi. Turklāt pat tad, ja šie nosacījumi tiek atcelti vai pielāgoti, kā tas tika panākts Eurogrupas 2020. gada 9. aprīļa sanāksmē, ESM "mākslīgo" obligāciju izmantošana ir tieši tikpat sadrumstalota kā eurozonas darbība. Pašreizējais ekonomikas un fiskālās politikas uzraudzības regulējums, it īpaši sešu tiesību aktu kopuma un divu tiesību aktu kopuma reformas, šo sadrumstalotību nav novērsis, un tādēļ bija nepieciešams nesen pieņemtais Eiropas Komisijas paziņojums⁽²⁾. Šajā tiesību aktu pārskatīšanā uzsvars tiek likts uz nepieciešamajiem pasākumiem, lai panāktu ekonomikas izaugsmi, vienlaikus saglabājot valstu valdību finanšu stabilitāti un izvairoties no makroekonomikas nelīdzsvarotības, nodrošinot ciešāku ekonomikas politikas saskaņošanu un dalībvalstu ekonomikas snieguma konverģenci. Tas varētu būt svarīgs solis pareizajā virzienā, ja vien makroekonomikas nelīdzsvarotības novēršanas procedūrā vai Eiropas pusgadā tiks konstatēti galvenie nelīdzsvarotības cēloņi, lielāku uzmanību pievēršot efektīvākai politikai, ieskaitot politiku, kuras mērķis ir uzlabot sociālās aizsardzības sistēmas.

2.7. Eiropas Komisija 2020. gada 9. aprīlī nāca klajā ar plašu instrumentu kopumu, kura mērķis ir mazināt Covid-19 krīzes radīto triecienu un kura budžets ir 540 miljardi EUR. Tas ietver jaunu pandēmijas krīzes pārvarēšanai paredzētu atbalstu līdz pat 240 miljardiem EUR, kuru nodrošina ESM un kura mērķis ir atbalstīt eurozonas dalībvalstis Covid-19 krīzes radīto veselības aprūpes, ārstēšanas un profilakses tiešo un netiešo izmaksu finansēšanā, pieejamā finansējuma apmēru nosakot 2% apmērā no katras valsts 2019. gada IKP. Instrumentu kopums ietver arī pagaidu izdevumus 100 miljardu EUR apmērā valstu saīsināta darbalaika režīmu finansēšanai un līdzīgus pasākumus, kuru mērķis ir SURE iniciatīvas ietvaros aizsargāt darbvietas ES dalībvalstīs, sniedzot attiecīgas valsts garantijas. Papildus tam Eiropas Investīciju banka (EIB) nodrošinās likviditātes atbalstu 200 miljardu EUR apmērā uzņēmumiem visā Eiropā, galveno uzmanību pievēršot MVU. Turklāt Eiropadome 2020. gada 27. aprīlī principā vienojās izveidot ES atveseļošanas fondu, kura kopējais budžets būs vismaz 1 triljons EUR, un aicināja Komisiju sagatavot priekšlikumu par to, kā šādu fondu varētu attīstīt un izmantot.

(2) Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Centrālajai bankai, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Ekonomikas pārvaldības pārskats. Ziņojums par regulu (ES) Nr. 1173/2011, 1174/2011, 1175/2011, 1176/2011, 1177/2011, 472/2013 un 473/2013 piemērošanu un par Padomes Direktīvas 2011/85/ES piemēroību".

2.8. Vēl pēc mēneša – 2020. gada 27. maijā – Eiropas Komisija ierosināja jaunu instrumentu “Next Generation EU”, kura budžets būs 750 miljardi EUR un kura mērķis ir palīdzēt dalībvalstīm atgūties no ekonomikas krīzes, ko izraisīja Covid-19 krīze. Jaunais pasākumu kopums, kurš iekļauts ES 2021.–2027. gada ilgtermiņa budžetā, nodrošinās 500 miljardus EUR dotācijām un 250 miljardus EUR aizdevumiem un tiks finansēts, aizņemoties finanšu tirgos, tādēļ Komisijas pašu resursu maksimālais apjoms uz laiku ir jāpalielina līdz 2 % no ES nacionālā kopienākuma. Ekonomikas atveseļošanas programma nodrošinās 560 miljardus EUR dalībvalstu ieguldījumu un reformu atbalstīšanai tādās jomās kā zaļā ekonomika, digitalizācija un ekonomikas noturība (310 miljardi EUR dotācijām un 250 miljardi EUR aizdevumiem), papildu 55 miljardus EUR pašreizējo kohēzijas politikas programmu darbības veicināšanai un 40 miljardus EUR Taisnīgas pārkārtošanās fonda budžeta papildināšanai, kā arī vēl 15 miljardus EUR lielus ieguldījumus Eiropas Lauksaimniecības fondā lauku attīstībai. Šī fonda mērķis ir arī atjaunot privātos ieguldījumus, izmantojot jauno Eiropas uzņēmumu maksātspējas atbalsta instrumentu, kura budžets ir 31 miljards EUR, kā arī ES ieguldījumu programmu *InvestEU*, kuras budžets palielināts par 15,3 miljardiem EUR, un Stratēģisko investīciju instrumentu (daļa no programmas *InvestEU*), kura budžets ir vēl 15 miljardi EUR un kura mērķis ir veicināt ieguldījumus stratēģiski svarīgās nozarēs ES teritorijā, it īpaši saistībā ar noturības veidošanu, zaļo un digitālo pārkārtošanos un galvenajām piegādes ķēdēm.

2.9. Ņemot vērā šīs norises, nesējai krīzei nevajadzētu novirzīt ES no tās ilgtermiņa mērķu, kas izklāstīti Eiropas zaļajā kursā un 2020. gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijā, sasniegšanas. Šie mērķi ir izrādījušies neticami tālredzīgi, jo tajos ir atzīta vajadzība pārkārtot Eiropas ekonomiku, lai turpmākajos gados nodrošinātu ilgtspējīgu izaugsmi, kas balstīta uz tādiem pilāriem kā vides ilgtspēja, produktivitātes pieaugums, taisnīgums un sociālā attīstība, kā arī makroekonomikas stabilitāte.

3. Globālā savstarpējā atkarība, ES starptautiskā dimensija un globalizācijas nākotne

3.1. Lai gan globalizācija ir sekmējusi ārvalstu tiešo ieguldījumu palielināšanos (to vidējais pieaugums gadā kopš 1990. gada ir bijis aptuveni 10 %⁽³⁾ salīdzinājumā ar pasaules tirdzniecības apjoma vidējo pieaugumu 5 % apmērā⁽⁴⁾), tomēr ir jāatzīst arī tās blakus efekti, it īpaši ietekme uz darba un sociālajiem apstākļiem. Globalizācija patiesi ir veicinājusi tehnoloģiju pārnēsi, rūpniecības pārstrukturēšanu un starptautisku uzņēmumu izaugsmi, taču bieži vien tas ir noticis uz sociālo tiesību un koplīgumu slēgšanas tiesību rēķina. Turklāt globalizācija ir ļāvusi lielajiem uzņēmumiem realizēt apjomrādītus ietaupījumus, kas samazina izmaksas un cenas, tomēr tas nebūt nav nācis par labu daudziem mazajiem uzņēmumiem, kuri cenšas konkurēt vietējā tirgū.

3.2. Saistībā ar tirdzniecību starp valstīm jānorāda, ka pieaugošā savstarpējā atkarība ir vairākās jomās radījusi pozitīvu ietekmi, kā arī izpratni, ka, ņemot vērā militāro bruņojumu, kas ir tādu valstu kā Ķīna, ASV un Krievija rīcībā, valstu konflikti nozīmētu mums zināmās pasaules kārtības beigas. Taču tas vēl nebūt nav viss. Globalizācijas radītās negatīvās sekas, piemēram, pārmērīgais piesārņojums un netaisnīgie darba apstākļi, bieži tiek ignorētas. Turklāt, ja krīze skar tādas valstis kā Ķīna un ASV, tas savukārt ietekmē daudzas citas valstis, radot reģionālu un globālu nestabilitāti. Ir arī virkne citu globalizācijas radītu slazdu, nemaz nerunājot par to, ka daudz nacionāli un starptautiski uzņēmumi bieži vien tiek uzskatīti par draudu valstu suverenitātei, jo tiem ir liela ietekme vietējā līmenī.

3.3. Šajā krīzes posmā ir jāuzdod jautājums, cik lielā mērā Covid-19 mainīs to uzņēmumu *modus operandi*, kas darbojas pārrobežu tirdzniecībā vai pakalpojumu sniegšanā noteiktās nozarēs (it īpaši ceļošanas un tūrisma/aviācijas nozarē), kuras ekonomikas krīze ir skārusi vissmagāk. Šīs krīzes finansiālā ietekme ir milzīga, jo uzņēmumus, tostarp rūpniecības uzņēmumus, ietekmē piegādes ķēžu darbības un eksporta ierobežojumi, kā arī klientu apkalpošanas nozares darbības daļēja apstāšanās, kas veicina parādību, ko varētu nosaukt par apgriezto multiplikatora efektu, vai arī (negatīvu) satricinājumu izplatīšanās ražošanas tīklos. Krīze mums atgādina par piegādes līgumu tīklu, kas ir globalizētās ekonomikas darbības pamatā.

3.4. Globālās tirdzniecības paplašināšanos 20. gadsimta pēdējā ceturksnī nodrošināja divi savstarpēji nesaistīti faktori: intermodālo kravu pārvadājumu apjoma pieaugums (t. i., konteinerizācija) un plašā atteikšanās no kapitāla kontroles pasākumiem 20. gadsimta astoņdesmito gadu sākumā. Kapitāla plūsmas tagad tiek vairāk regulētas, tomēr tās joprojām visā

⁽³⁾ UNCTAD (2019), “World Investment Report”, 2019. gads.

⁽⁴⁾ Pasaules Banka, “Exports of goods and services (annual % growth). World Development Indicators”, 2020. gads.

pasaulē ir ieguldījumu un tirdzniecības plūsmu dzīvības spēks. Trešais globālās tirdzniecības paplašināšanās iemesls bija tirdzniecības liberalizācija un ar to saistītie tirdzniecības nolīgumi, it īpaši Ķīnas pievienošanās PTO. Tirdzniecība Eiropas Savienībai ir ārkārtīgi svarīga visos tās centienos stiprināt ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi, un tirdzniecības plūsmu palielināšanās starp ES un tās tirdzniecības partneriem sniedz acīmredzamas priekšrocības, taču Covid-19 izraisītā krīze ir parādījusi globālo piegādes ķēžu neaizsargātību. Tirdzniecības procesa traucējumi var ietekmēt ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi. Ņemot vērā iepriekš minēto, Eiropas Savienībai ar tās noslēgtajiem starptautiskajiem nolīgumiem ir jādara daudz vairāk, lai aizsargātu piegādes ķēdes un līdz minimumam samazinātu ekonomikas satricinājumu radītos piegādes traucējumus. Tas ietver piegādes ķēžu stratēģiju pārskatīšanu, apsverot arī iespējas piegādes ķēdes dažādot un pielāgot dažādu nozaru vajadzībām. Tas nozīmē arī zināmu deglobalizāciju atsevišķās nozarēs, proti, ES uzņēmumi varētu pārvietot savas ražotnes (vismaz būtiski svarīgo produktu ražotnes) uz ES teritoriju, lai izvairītos no problēmām saistībā ar piegādes ķēžu darbību.

3.5. Šajā kontekstā būtiska nozīme ir arī ES starptautiskajai dimensijai un tās attiecībām ar globālā tirgus dalībniekiem, it īpaši ar Ķīnu, ASV un Krieviju. Tā kā starptautiskā diplomātija ir būtiski svarīga ES un tās valūtas turpmākajām ekonomikas perspektīvām, Eiropas Savienībai ir jāuzņemas uz nākotni vēsta un daudz nozīmīgāka loma starptautiskajās attiecībās, tostarp tirdzniecības sarunās ar konkurējošajām valstīm. EESK joprojām atbalsta daudzpusējas tirdzniecības sarunas un arī turpinās to darīt, taču ir acīmredzams, ka Ķīna, ASV un Krievija ignorē ES nostāju attiecībā uz daudzpusējo tirdzniecību. Ja ES vēlas uzņemties lielāku lomu pasaules tirdzniecībā, kas ir būtiski svarīga ES uzņēmumiem un to uzņēmējdarbības perspektīvām, tad tai ir jādara daudz vairāk, lai no jauna sapulcinātu citas nācijas pie daudzpusēju sarunu galda; ja šīs sarunas neizdosies, daudz lielāka nozīme būs jāpiešķir divpusējām tirdzniecības attiecībām. Globalizācijas situācijā, kas izveidosies pēc krīzes, ES starptautiskajiem uzņēmumiem, kuri darbojas globālajā tirgū, būs jānodrošina vienlīdzīgi konkurences apstākļi ļoti daudzos un dažādos aspektos (tostarp nodokļu konkurences cīņā, darba standartu ieviešanā un virzībā uz klimata pārmaiņu jomā noteiktajiem mērķiem). Ja tas nenotiks, ES riskē ar to, ka tās neaizsargātība pret ASV un Ķīnas cīņu tirdzniecības jomā un atkarība no tās aizvien pieaug.

3.6. Ciktāl tas skar pārrobežu ieguldījumus, ir skaidrs, ka tos ne vienmēr veic tādēļ, lai palielinātu kapitāla ieguldījumus, bet gan lai iekļūtu to valstu tirgos, kuros ir viszemākās nodokļu likmes⁽⁵⁾. Pēc krīzes noteikta veida globalizācija, iespējams, nekur nepazudīs, taču krīzes radītās ekonomiskās problēmas un citas sekas liecina, ka uzņēmumu *modus operandi* ES teritorijā un visā pārējā pasaulē ir jāmainās. EESK ieteikumi par īsāku termiņu noteikšanu dalībvalstīm nodokļu apiešanas un izvairīšanās no nodokļu maksāšanas novēršanai tagad ir ieguvuši vēl lielāku nozīmi, un tas pats attiecas uz balsošanu ar kvalificētu balsu vairākumu. Jau pagājušajā gadā EESK pilnībā atbalstīja nodomu uzsākt debates par pakāpenisku pāreju uz balsošanu ar kvalificētu balsu vairākumu un uz parasto likumdošanas procedūru nodokļu jautājumos; vienlaikus tā atzīst, ka visām dalībvalstīm vienmēr ir jābūt pietiekamām iespējām piedalīties lēmumu pieņemšanas procesā.

4. Valstu valdību lomas pārskatīšana

4.1. Nav šaubu, ka Covid-19 izraisītā krīze ir parādījusi, cik liela ir valstu valdību nozīme sabiedrības veselības un ekonomikas krīžu pārvarēšanā. Tas pats attiecas arī uz mērķi panākt ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi. Neviens Eiropas Savienībā vairs neapšauba valstu valdību nozīmi efektīvu veselības aprūpes sistēmu un programmu nodrošināšanā, kas netiešā veidā atbalsta saimniecisko darbību. Tāpat mēs neapšaubām valstu valdību lomu banku darbības un finanšu jomas regulējuma īstenošanā pēc 2008. gada finanšu krīzes. Taču aizvien vairāk ir redzams, ka valstu valdībām joprojām ir svarīga loma ekonomikas turpmākā virziena noteikšanā, it īpaši krīzes apstākļos. Tam tā vajadzētu būt arī daudzlīmeņu pārvaldības principa piemērošanā, kad vietējo un reģionālo pašvaldību iesaistīšana centrālās valdības ekonomikas politikas veidošanā ir ļoti svarīga. Kā norādīts iepriekš, fiskālā politika ir būtiska ne vien ekonomikas stabilitātes nodrošināšanai, bet arī tam, lai dotu iespēju valstu valdībām atbalstīt uzņēmumus ar ES tiesību aktos paredzētajiem stimuliem. Visos mēģinājumos nodrošināt un veicināt ilgtspējīgu izaugsmi ir vajadzīgi valdības norādījumi un regulējums visās saimnieciskās darbības un vides aizsardzības jomās, uzsvāru liekot uz vides aizsardzības aspektu integrēšanu saimnieciskajā darbībā. Protams, atklāts dialogs ar sociālajiem partneriem un pilsonisko sabiedrību joprojām ir ļoti būtisks ekonomikas turpmākā virziena noteikšanā.

(5) Bénassy-Quéré, A., Fontagné, L., & Lahrèche-Révil, A., "How does FDI react to corporate taxation?", *International Tax and Public Finance*, 12(5), 2005. gads, 583.–603. lpp.

4.2. Pēckrīzes posmā fiskālā politika iegūs lielāku nozīmi, it īpaši to milzīgo summu dēļ, kas tika saņemtas kā aizdevumi, krietni pārsniedzot pirms krīzes prognozēto līmeni. Nepieciešamība pēc milzīgiem aizņēmumiem, lai nodrošinātu ienākumu atbalstu un aizdevumu garantijas uzņēmumiem, kuru darbību ir apturējuši ar Covid-19 saistītie ierobežojumi, neapšaubāmi, samazinās valstu valdību spēju nodrošināt stimulus saimnieciskās darbības atjaunošanai. Tā ierobežos arī vides aizsardzības un produktīvu ieguldījumu atbalstam vajadzīgā finansējuma apmēru. Tādēļ valstu valdībām būs jāatrod radoši veidi, kā atbalstīt izdevumus, kuru mērķis ir ilgtspējīga ekonomikas izaugsme, un vienlaikus nodrošināt ilgtermiņa fiskālo stabilitāti. Komisijas nostāja, ka atveseļošanas process ir jāsaskaņo ar Eiropas zaļo kursu, ir solis pareizajā virzienā, jo apliecina, ka arī reaģēšanai uz krīzi ir jābūt ilgtspējīgai.

4.3. Kā piemēru infrastruktūras finansējuma iegūšanai no ārpusbudžeta avotiem, iesaistot starptautiskās finanšu iestādes un privāto uzņēmumus, var minēt tā dēvētās publiskā un privātā sektora partnerības (PPP). Pieņemot, ka PPP tiek pārredzami pārvaldītas un demokrātiski kontrolētas, PPP varētu uzskatīt par iespēju, kā pēckrīzes posmā atbalstīt infrastruktūras un vides projektu finansēšanu, jo tās piedāvā risinājumus problēmām, kas saistītas ar finansējumu, darbu pabeigšanu un ieguldījumiem lielos projektos, tādējādi netiek zaudēts valstu valdību rīcībā esošais finansējums, kurš paredzēts svarīgākajām politikas jomām.

4.4. Eiropas Savienībai būtu arī jācenšas panākt to instrumentu un iniciatīvu izvēršanu, kas ierosināti Eiropas zaļajā kursā, kurā ir skaidri atzīts, ka ES un valstu valdībām kopā ar privāto sektoru ir jāuzņemas galvenā loma centienos īstenot šo pārkārtošanos ar mērķi veidot patiesi ilgtspējīgu Eiropu. Runa ir par dažādiem finansēšanas instrumentiem, kas ir daļa no Taisnīgas pārkārtošanās mehānisma un galvenokārt ir paredzēti MVU un neaizsargātām nozarēm, lai atbalstītu to ekonomisko atveseļošanu un uzlabotu to ilgtspēju un noturību pret nākotnes satricinājumiem, pašreizējās situācijas dēļ katrā atsevišķā gadījumā paredzot zināmas elastības iespējas attiecībā uz nodrošinājuma un līdzfinansējuma prasībām. Pašreizējās Covid-19 krīzes apstākļos šāda nostāja iegūst vēl lielāku rezonansi un būtu uzskatāma par iespēju atjaunot sociālo un ekonomisko attīstību, paturot prātā Eiropas zaļā kursa principus. Eiropas solidaritātes jēdziens vēl nekad iepriekš nav bijis tik ļoti iederīgs kā pašreizējā situācijā.

5. Ekonomikas atveseļošanas, ieguldījumu un ilgtspējas nodrošināšanas stratēģijas

5.1. Šajā saistībā ir jāapsver, kādas stratēģijas ir vajadzīgas ekonomikas atveseļošanas un ieguldījumu un ilgtspējas nodrošināšanai. Tā kā valstu ekonomika Covid-19 ierobežojumu dēļ aizvien sarūk, būtu lieki cerēt, ka tā atkopsies līdz līmenim, kāds bija pirms Covid-19 krīzes. Būs vajadzīgi vairāki mēneši, lai kaut nedaudz pietuvotos līmenim, kādā eurozona un ES valstu ekonomika atradās pirms krīzes. Turklāt, tā kā valstu valdības ir aizņēmušās līdzekļus no dažādiem avotiem, lai segtu negaidīto un milzīgo publisko izdevumu pieaugumu, pastāv iespēja, ka tās samazinās izdevumus un, iespējams, no jauna ievieš taupības pasākumus, tādējādi samazinot patēriņu un ražošanas apjomu. Piemēram, Grieķijā ieviestie taupības pasākumi panāca to, ka valsts tika nospiesta uz ceļiem, tās iekšzemes kopprodukts (IKP) astoņu gadu laikā samazinājās par 25 %, un bezdarbs palielinājās līdz vairāk nekā 27 %⁽⁶⁾. Taupības pasākumu atkārtota ieviešana nebūtu lietderīga. Tas, ka Komisija ir aktivizējusi Stabilitātes un izaugsmes pakta paredzēto vispārīgo izņēmuma klauzulu, kas eurozonas valstīm ļauj uz laiku apturēt vidējā termiņa fiskālo mērķu sasniegšanai nepieciešamo korekciju veikšanu, ir solis pareizajā virzienā. Taču Stabilitātes un izaugsmes pakta noteikumu pārskatīšana varētu būt nepieciešama, ieejot ekonomikas atveseļošanas fāzē pēc Covid-19 krīzes.

5.2. Vispārējie mērķi, kas izklāstīti Eiropas Komisijas paziņojumā par tās gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģiju⁽⁷⁾, ir būtiski ilgtspējīgas ekonomikas izaugsmes sasniegšanai, taču to nevar panākt, ieviešot taupības pasākumus, kas kaitē mūsu kopienu visneaizsargātākajām sociāli ekonomiskajām grupām.

5.3. Tā vietā ES valstu valdībām ir jāizstrādā ekonomikas atveseļošanas stratēģijas, kurās tiek atbalstīti produktīvāki un ilgtspējīgāki saimnieciskās darbības veidi. Laikposmā pēc Covid-19 izraisītās krīzes varēsīm no jauna pievērsties svarīgākajām ekonomikas nozarēm, kas ir izrādījušās īpaši neaizsargātas. Ekonomika joprojām lielā mērā būs atkarīga no mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, taču varētu būt lietderīgi turpināt jaunuzņēmumu darbības sekmēšanu un pārskatīt sociālās ekonomikas uzņēmumu kā svarīgas minētās ekonomikas daļas nozīmi. Lai gan peļņas gūšana nav galvenā motivācija sociālo uzņēmumu darbībai, ieņēmumiem tomēr ir būtiska nozīme šādu uzņēmumu ilgtspējas nodrošināšanā. Visi sociālās ekonomikas uzņēmumi var būt arī ļoti ienesīgi, un viena no to prioritātēm ir peļņas ieguldīšana uzņēmumā,

⁽⁶⁾ <https://www.theguardian.com/world/2018/aug/20/greece-emerges-from-eurozone-bailout-after-years-of-austerity>

⁽⁷⁾ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Centrālajai bankai, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai, Reģionu komitejai un Eiropas Investīciju bankai "2020. gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģija".

nevis izmaksāšana akcionāriem. Sociālās ekonomikas uzņēmumi lieliski spēj panākt līdzsvaru starp šādu organizāciju sociālo misiju un to saimnieciskās darbības produktivitātes maksimālu palielināšanu nolūkā nodrošināt uzņēmuma ilgtspēju. Tādēļ šādas struktūras ir ideāli piemērotas ekonomikai, kuras mērķis ir panākt un stiprināt ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi.

5.4. Valstu valdības meklēs ceļus, kā panākt strauju ekonomikas atveseļošanu pēc krīzes, sagaidot, ka dažas nozares, kas ir izrādījušās noturīgas pret krīzes radīto ietekmi, atkopsies pašas, un valdības var saskarties ar vēlmi stimulēt tās nozares, kas pirms krīzes netika uzskatītas par ilgtspējīgām vai kas darbojās, neievērojot Eiropas zaļajā kursā minētos mērķus klimata pārmaiņu un vides aizsardzības jomā. Tā vietā valdībām būtu jāapsver iespēja turpināt ieguldījumus projektos, kuru mērķis ir panākt efektīvu enerģijas un alternatīvās enerģijas izmantošanu, izmantojot iepriekš minētos finansēšanas modeļus un tādējādi radot uzņēmējdarbības iespējas lielajiem uzņēmumiem, MVU un sociālās ekonomikas uzņēmumiem. Zaļās pārkārtošanās procesam ir jāietver ne vien zaļo nozaru attīstīšana, bet arī pastāvošo uzņēmējdarbības modeļu un citu nozaru, kas tradicionāli netiek uzskatītas par zaļām nozarēm, zaļināšana, ciktāl tas iespējams. Tādējādi atbalstam, kas uzņēmumiem tiek piedāvāts gan valsts, gan ES līmenī, ir jābūt atkarīgam no Eiropas zaļajā kursā un 2020. gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijā minēto mērķu sasniegšanas.

5.5. Ilgtspējīgai ekonomikas izaugsmei Eiropas Savienībā ir jābalstās uz īstas aprites ekonomikas izveidi un attīstību, kas maksimāli palielina un saglabā pievienoto vērtību visā pievienotās vērtības ķēdē, vienlaikus līdz minimumam samazinot atkritumu daudzumu un cenšoties panākt resursu efektīvu izmantošanu. Aprites ekonomikas uzņēmējdarbības modeļi piedāvā plašas iespējas uzlabot Eiropas konkurētspēju ne vien dabiskās vides aizsardzības jomā, bet arī kvalitatīvu darbvietu izveides un pakārtoto nozaru attīstības jomā. Turklāt aprites ekonomikas uzņēmējdarbības modeļi palīdz veidot lielāku noturību pret tādiem piegādes ķēžu darbības satricinājumiem, kādi tika piedzīvoti Covid-19 pandēmijas dēļ, vienlaikus mazinot neaizsargātību pret izejmateriālu cenu svārstībām un pieejamības izmaiņām, ko izraisa vides un ģeopolitiski notikumi, tostarp klimata pārmaiņas un tirdzniecības strīdi. Pārāk augstu nav iespējams novērtēt, cik liela ir inovācijas, digitalizācijas un pastāvīgu ieguldījumu cilvēkkapitālā nozīme šādas pārejas veicināšanā, un ar jaunu sparū ir jācenšas to nodrošināt, atbalstot pētniecību un izstrādi un lielāku uzmanību pievēršot komercializācijai. Digitalizācijas ietekme uz darba tirgus vajadzībām ir rūpīgi jāizvērtē, lai pēc iespējas samazinātu darbvietu zaudēšanu un palīdzētu darbu zaudējušajām personām pārkvalificēties un atrast jaunu darbu.

5.6. Pašreizējā pandēmija ir palīdzējusi no jauna parādīt, cik svarīgi ir koncentrēties uz katra cilvēka veselību un labklājību, nevis tikai uz ekonomikas izaugsmi, kas, kā norādīts 2020. gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijā, nebūt nav pašmērķis. Valstu veselības aprūpes sistēmu kvalitātes un pieejamības uzlabošanai visās valstīs vajadzētu būt Eiropas Savienības galvenajai prioritātei, vienlaikus novēršot nevienlīdzību piekļuvē veselības aprūpei un lielos individuālos maksājumus ārstiem, kas tikai paildzina šādas nevienlīdzības pastāvēšanu. Tāpat kā citās nozarēs, arī veselības aprūpes sistēmās būtu jāveic ieguldījumi digitalizācijā un mākslīgā intelekta risinājumos. Lielu ekonomikas satricinājumi arī uzskatāmi parāda labas pārvaldības būtisko nozīmi noturības veidošanā un tādu atbilstošu risinājumu meklēšanā, kas dod iespēju pārvarēt satricinājumus. Tāpēc ilgtspējīgas un taisnīgas ekonomikas izaugsmes panākšana ir atkarīga no valsts un vietējā līmeņa iestāžu darba dalībvalstīs, un ES pienākums ir nodrošināt, lai valstis aizsargātu un ievērotu demokrātijas, iecietības un tiesiskuma ievērošanas principus. Pozitīvi vērtējams tas, ka publiskās pārvaldes un pārvaldības kvalitāte Eiropas pusgada ietvaros tagad tiek aplūkota daudz sistemātiskāk.

5.7. Šā dokumenta pēdējais jautājums ir produktivitātes nozīme ilgtspējīgas izaugsmes sasniegšanā. Lai ekonomikas izaugsme nākotnē varētu turpināties ilgtspējīgā veidā, ir jāpalielinās ekonomikas spējai to panākt, taču tikai tādā mērā, cik šāda izaugsme nodrošina pievienoto vērtību ekonomikai un iedzīvotājiem. Tas ietver lielāku atalgojumu un labākus darba apstākļus, ko it īpaši nodrošina koplīgumu slēgšana, nekādā gadījumā neradot negatīvu ietekmi uz ienākumu taisnīgāku sadali. Tāpēc stratēģijas, kuru mērķis ir stiprināt ekonomikas ilgtspēju, ir jāizstrādā, ņemot vērā produktivitātes apsvērumus, taču augstākas produktivitātes labad nedrīkst ierobežot darba ņēmēju tiesības un kavēt sociālo attīstību. Tāpēc augstāki produktivitātes rādītāji nav pašmērķis, bet gan līdzeklis atalgojuma palielināšanai, kopējā pieprasījuma paaugstināšanai ES ekonomikā un līdz ar to arī dzīves līmeņa paaugstināšanai. Augstāki produktivitātes rādītāji nodrošinās arī jaunu un labāku produktu un pakalpojumu izstrādi, tādējādi sniedzot uzņēmumiem iespēju pāriet uz augstākas pievienotās vērtības preču un pakalpojumu piegādes ķēdēm, savukārt ES – uzlabot savu konkurētspēju globālajā tirgū. Kā jau tika norādīts iepriekš, augstākiem produktivitātes rādītājiem jābūt cieši saistītiem ar mērķi panākt ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi, taču virzība uz to sasniegšanu nedrīkst radīt negatīvu ietekmi uz darba apstākļiem, sociālo attīstību vai vides aizsardzības politiku. Gluži pretēji – ir jācenšas sasniegt vispārējos mērķus, kas minēti Eiropas sociālo tiesību pilārā, it īpaši sociālās aizsardzības un koplīgumu slēgšanas procesa stiprināšanu. Tas pats attiecas arī uz mērķiem, kas izklāstīti zaļajā kursā, un uz klimata pārmaiņu jomā noteiktajiem mērķiem. Patiesi eiropēiskā reakcijā uz pašreizējo Covid-19 krīzi un kopīgos centienos sekmēt ilgtspējīgu izaugsmi visā blokā vajadzētu atturēties no vēlmes noteikt pēc iespējas zemākas nodokļu likmes valstu

savstarpējā konkurences cīņā nodokļu jomā, jo tas tikai kavētu dalībvalstu sadarbību, izraisot nacionālistisku tendenču parādīšanos. Tā vietā uzmanība būtu jāpievērš tam, lai palīdzētu valstīm attīstīt to cilvēkkapitālu un paaugstināt produktivitāti, vienlaikus ar mērķtiecīgiem ieguldījumiem novēršot reģionu nevienlīdzību izaugsmes un nodarbinātības iespēju jomā, kā arī novēršot galvenās strukturālās nepilnības, kas rada šķēršļus uzņēmējdarbībai.

Briselē, 2020. gada 16. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Konkurētspējas, inovācijas, izaugsmes un darbvietu radīšanas veicināšana, progresējot globālās regulatīvās sadarbības jomā, paužot atbalstu atjauninātai daudzpusējai tirdzniecības sistēmai un samazinot tirgu kropļojošas subsīdijas”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2020/C 364/05)

Ziņotājs: **Georgi STOEV**

Līdzziņotājs: **Thomas STUDENT**

Pilnsapulces lēmums:	20.2.2020.
Juridiskais pamats	Reglamenta 32. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa:	CCMI
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	26.6.2020.
Pieņemts plenārsesijā	16.7.2020.
Plenārsesija Nr.	553
Balsojuma rezultāts (par / pret / atturas)	211/1/3

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Tādi satricinājumi kā koronavīruss (Covid-19) draud apturēt pasaules ekonomiku un sociālo dzīvi. Tas varētu izraisīt recesiju ASV, Eiropas Savienībā, Japānā un citos pasaules reģionos, ārkārtīgi lēnu izaugsmi Ķīnā un milzīgu ražošanas apjoma samazināšanos. Ekonomikai nodarītais kaitējums valdībām ir jākompensē ar fiskālo un monetāro politiku un jātiek galā ar gaidāmajiem ekonomikas satricinājumiem. EESK uzsver, ka ir vajadzīgi efektīvi uzņēmējdarbības modeļi un tirdzniecības aizsardzības mehānismi, it īpaši attiecībā uz Āziju, un norāda, ka no ES eksporta potenciāla ir atkarīgi 36 miljoni darbvietu Eiropas Savienībā un ka to ES darbvietu skaits, kas atkarīgas no preču un pakalpojumu pārdošanas pārējai pasaulei, ir palielinājies no 10,1 % 2000. gadā līdz 15,3 % 2017. gadā⁽¹⁾. Krīzes pārvarēšanai ir vajadzīgi fiskālās, ekonomiskās un sociālās politikas pasākumi, lai novērstu tās negatīvo ietekmi uz šiem un citiem sektoriem.

1.2. Koronavīrusa krīzei vajadzētu rosināt Eiropas Savienību, kas ar vides ilgtspēju un digitalizāciju saistītu apsvērumu dēļ jau cenšas vispārīgi formulēt jaunu rūpniecības politiku, stiprināt veselības aprūpes iekārtu un farmācijas nozari, lai nodrošinātu ES kopīgo suverenitāti un pašpietiekamību šajās jomās. Šā atzinuma izstrāde sākās pirms neparedzamās krīzes, kas vērojama veselības un ekonomikas jomā un kas īstermiņā, vidējā termiņā un ilgtermiņā mainīs mūsu tautsaimniecību un globalizācijas modeļus. Lai gan šī krīze nav atzinuma galvenais temats, tai ir un būs milzīga ietekme uz turpmākajos punktos aplūkotojām nozarēm un tematiem. Jau tagad ir vērojams, ka šī krīze virza dažas planētas daļas uz jaunu protekcionisma un ekonomiska nacionālisma vilni gan visā pasaulē, gan Eiropas Savienībā. Visi šie faktori, cik vien iespējams, tiek transversāli ņemti vērā šajā atzinumā.

1.3. EESK arī uzskata, ka starptautiskie uzņēmumi un tirdzniecība var veicināt globālo izaugsmi, ko nodrošina augstāka specializācijas pakāpe, apjomradīti ietaupījumi, progresīvas globālās vērtības radīšanas ķēdes un izvērsta pētniecība un tehnoloģiju izmantošana. Nedrīkst nepieminēt arī pāreju no vērtību radīšanas ķēdēm uz vērtību radīšanas tīkliem, no lineāras ekonomikas uz aprites ekonomiku un no taustāmā uz nemateriālo, un tādēļ rūpniecībai vajadzēs elastīgi pielāgoties.

⁽¹⁾ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2018/november/tradoc_157516.pdf

1.4. EESK uzsver: ES politikai jānodrošina, ka rūpniecības attīstībā iesaistītie nekļūst par negodīga ekonomiskā, sociālā un ekoloģiskā dempinga upuriem. Saistībā ar steidzami īstenojamiem pasākumiem jānorāda, ka ES saskaras ar šādiem izaicinājumiem: 1) ASV tirgus pieejamība ES eksportam, 2) ES un ASV iespējamā sadarbība, 3) Ķīnas turpmākā loma un 4) nepieciešamība reformēt Pasaules Tirdzniecības organizāciju. Rūpniecībai būtu jāklūst par sabiedrības un vides problēmu risināšanas veicinātāju, kas rada jaunu vērtību sabiedrībai.

1.5. EESK piekrīt, ka globalizācija bez regulējuma vairo nevienlīdzību, rada lejupvērstu spiedienu uz uzņēmumiem, atalgojumu un darba apstākļiem un vājina sociālo nodrošinājumu. Tas varētu reāli apdraudēt Eiropas sociālos modeļus. Neregulēta globalizācija negatīvi ietekmē arī vides standartus. EESK pauž bažas par to, ka Eiropas uzņēmumi un darbvietas saskaras ar spiedienu, ko rada negodīga ārpus tirgus tirdzniecības prakse, kurā netiek ievēroti sociālajā un vides jomā spēkā esošie starptautiskie nolīgumi. ES rūpniecībai būtu jābalstās uz tās unikālajām priekšrocībām, apvienojot Eiropas vērtības, jaunas tehnoloģijas un uz nākotni vērstu pieeju. Vienotais tirgus ir ļoti nozīmīgs Eiropas rūpniecībai un jauninājumu izplatīšanai – runa ir ne tikai par digitālajām tehnoloģijām, bet arī par citām svarīgām pamattehnoloģijām, piemēram, biotehnoloģijām. Jānorāda arī uz sociālās un reģionālās kohēzijas un sociālā dialoga nozīmi centienos nodrošināt, ka sabiedrība atbalsta rūpniecības pārveidi.

1.6. ES rūpniecības stratēģijai un tirdzniecības politikai nevajadzētu apdraudēt ES centienus sniegt attīstības palīdzību trešām valstīm, un EESK iesaka izmantot līdzsvarotu pieeju, labāk koordinējot un kombinējot valstu attīstības palīdzību valstīm ar nestabilāku ekonomiku. EESK pauž bažas par to, ka arvien biežāk tiek veikti PTO noteikumiem neatbilstoši pasākumi un ka jauna diskriminējoša ar tarifiem nesaistīta kārtība draud radīt pārmērīgu savstarpējo noteikumu slogu tiktāl, ka tas kļūst par ierastu parādību pasaules tirdzniecībā. Pašreizējās ES atbalsta programmas un veiktie uzraudzības pasākumi būtu jāpārvērtē, ņemot vērā ES konkurences noteikumus, un tas jā dara, lai atbalstītu ES dalībvalstis, partnerus, uzņēmumus un darba ņēmējus, kurus nelabvēlīgi skārusi ekonomikas krīze un tirdzniecības kari, un lai mazinātu tiem uzvelto slogu.

1.7. EESK uzskata: jāpanāk, ka ES iekšējais tirgus kļūst par pievilcīgāko vietu ieguldījumiem, jo tas palīdzētu tikt galā ar ārējiem izaicinājumiem. Būtu jānovērtē jaunās rūpniecības stratēģijas un visu pārējo instrumentu spēja, izmantojot paplašinātu savienojamības pieeju, veicināt un atbalstīt ieguldījumus rūpniecības, enerģētikas, transporta un digitālajā infrastruktūrā. Uzņēmumu apvienošanās, pārņemšanas un valsts atbalsta noteikumu pārskatīšana varētu nodrošināt Eiropas Savienībai vienlīdzīgu globalās konkurences apstākļus. Visiem pārvaldes līmeņiem būtu kopīgi jānodrošina globalizācijas radīto priekšrocību taisnīga sadale un negatīvās ietekmes mazināšana pasaules, reģionālajā un vietējā līmenī.

Kopēja ārvalstu tiešo ieguldījumu shēma palīdzētu nodrošināt, ka tiek saglabāta kontrole pār stratēģiskiem aktīviem, piemēram, kritisko infrastruktūru, kritiskajām tehnoloģijām un kritisko resursu piegādes drošību. Lai vērstos pret nelikumīgu praksi, padziļinātu regulējuma konvergenci un veicinātu ilgtspējas standartus, tādējādi mazinot tirgus kropļojumus, vairāk nekā jebkad agrāk ir jāizmanto iepirkuma direktīvas un ir vajadzīgi efektīvi tirdzniecības aizsardzības instrumenti un stabils brīvās tirdzniecības nolīgumu tīkls.

1.8. EESK pauž bažas par pēdējā laikā vērojamo negatīvo attieksmi pret starptautisko tirdzniecību un globalizāciju, kā arī par augošo piekrišanu, ko ar skaļiem nacionālisma saukļiem gūst populistu kustības. EESK uzskata, ka protekcionisms un nacionālisms nav pareizais risinājums ekonomiskām un sociālām problēmām. Vajadzīgas vidēja termiņa reformu un ieguldījumu prioritātes, lai valstu tautsaimniecībā atsāktos ilgtspējīga un iekļaujoša izaugsme, kas integrē zaļo pārveidi un digitālo pārveidi. Eiropas Savienībai būtu jāveic visi iespējamie pasākumi, lai, neraugoties uz pandēmijas apstākļiem, saglabātu neierobežotu demokrātiju.

1.9. EESK uzskata, ka zaļajā kursā būtu jāintegrē gan rūpniecības un tirdzniecības politika, gan arī ekonomikas, regulējuma un konkurences politika, lai visaptveroši palīdzētu videi, neapdraudot vienoto tirgu un Eiropas uzņēmumus un darbvietas, un izvīrētu augstus vides aizsardzības mērķus visai rūpniecībai.

1.10. EESK piekrīt viedoklim, ka viens no svarīgākajiem vēstījumiem ekonomikas stabilitātes jomā ir tas, ka dalībvalstīm būtu jāpievērš pienācīga uzmanība publisko finanšu kvalitātei, veicinot nepieciešamus un uz nākotni vērstus ieguldījumus.

2. Vispārīgas piezīmes

2.1. Tā kā daudzpusējā sistēma ir pakļauta pastāvīgam spiedienam, ES uzņēmumi, kas darbojas pasaules mērogā, saskaras ar pieaugošām nesaskaņām un nenoteiktību, kā arī arvien lielāku protekcionismu un nerimstošo spriedzi starp ES tirdzniecības partneriem. Globālās vērtības ķēdes sarūk, un visā pasaulē vērojama vispārēja tendence atgriezties pie reģionalizācijas. Eiropas Savienība, ASV un Ķīna ir šādas attīstības centrā, un vairākas nozīmīgas rūpniecības nozares ir pakļautas ievērojamam spiedienam. Jāpieņem būtiski lēmumi, lai palielinātu iespējas novērst draudošo marginalizāciju un saglabātu ES globālo nozīmi. Steidzami jāpārskata ieguldījumi ES teritorijā un uzsvars jāliek uz atbalstu uzņēmumiem, it īpaši MVU, nodrošinot likviditāti un stabilizējot finanšu sektoru, saglabājot vienoto tirgu un nodrošinot kritiski svarīgu preču plūsmu. Šādu mērķi var sasniegt vienīgi ar vairāku pasākumu kopumu, piemēram, noteikumiem un politiku, ko piemēro arī trešo valstu uzņēmumiem, kad tie darbojas Eiropas Savienībā, infrastruktūru, ieguldījumiem sabiedrības labuma nodrošināšanā (t.i., veselības aprūpē, izglītībā, digitālajā infrastruktūrā), savstarpību publiskā iepirkuma jomā, efektīvu tirdzniecības politiku, digitālo neatkarību.

2.2. ES rūpniecības globālo konkurētspēju negatīvi ietekmē atgriešanās pie vienpusības, globālas efektīvas ekonomiskās un tirdzniecības politikas pārvaldības neesamība, kā arī tirgus asimetrija un traucējumi, ko rada gan konkurentiem, it īpaši, valstij piederošiem uzņēmumiem piešķirtās subsīdijas, gan pašreizējā krīze. ES uzņēmumi veic ieguldījumus pētniecībā un inovācijā ar mērķi apvienot konkurētspēju un ilgtspēju, taču ierobežojumi starptautisko tirgu pieejamībai un negodīga konkurence varētu pazemināt šo ieguldījumu un drosmīgā riska efektivitāti. Šajā situācijā MVU ir neaizsargātāki nekā jebkad agrāk.

2.3. Šajos apstākļos ES veidotās alianses varētu sekmēt tās interešu aizstāvību daudzpusējās organizācijās, piemēram, Pasaules Tirdzniecības organizācijā (PTO) un Apvienoto Nāciju Organizācijā (ANO). Tāpēc neseno pieņemtā rūpniecības stratēģija un Komisijas gada ziņojums par brīvās tirdzniecības nolīgumu īstenošanu ir solis virzībā uz lielāku pārredzamību, kā arī efektīvs instruments, kas dod iespēju sniegt pilsoniskajai sabiedrībai objektīvu pamatinformāciju par ES sarunām par tirdzniecības nolīgumiem.

Neraugoties uz dažiem pozitīviem elementiem, neseno pieņemtais industriālās stratēģijas dokumentu kopums vēl nav visus pārliecinājis par to, ka tas spēs nodrošināt jūtamas pārmaiņas uzņēmumiem, darba ņēmējiem un pilsoniskajai sabiedrībai, kas cenšas uzlabot Eiropas konkurētspēju un paātrināt ekonomikas izaugsmi.

2.4. Stabils Eiropas rūpniecības politikas īstenošana un ES komerciālo interešu aizstāvība ir saderīga ar tās ārpolitikas prioritāro mērķi: stiprināt multilaterālismu ANO sistēmas iestādēs. Tajās nepieciešamās reformas pavērs iespēju virzīties uz pasauli, kura tiek pārvaldīta saskaņā ar taisnīgiem noteikumiem un demokrātijas principiem.

3. Uzņēmējdarbības potenciāla izmantošana

3.1. EESK piekrīt Komisijas viedoklim, ka labumu no ES rūpniecības stratēģijas un tirdzniecības nolīgumiem ES uzņēmumi var gūt tikai tad, ja tiem ir atbilstoša informācija par šo stratēģiju un nolīgumu saturu un izpratne par to darbību praksē.

3.2. EESK ar bažām norāda, ka izcelsmes noteikumu un to administratīvo veidlapu sarežģītība, kuras ES tirdzniecības partneri pieprasa, lai piešķirtu preferences ES uzņēmumiem, kā arī pūles, kuras jāvelta preferenciālas izcelsmes pierādīšanai, ES mazajiem un vidējiem uzņēmumiem ir nesamērīgi lielas, ja tās salīdzinām ar šo uzņēmumu noslēgto līgumu apmēru.

3.3. EESK ierosina, ka attiecībās ar valstīm, kuras konkurē negodīgi un kurās valda slikti darba apstākļi vai netiek ievēroti ilgtspējas standarti, būtu jācenšas arī risināt svarīgus jautājumus saistībā ar nepieciešamību izstrādāt alternatīvas strīdu izšķiršanas procedūras un ieviest ANO mehānismus strīdu izšķiršanai tiešsaistē. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas neseno izziņoto vienošanos par daudzpusējo pagaidu kārtību strīdu izšķiršanai, jo tā ir jauns pagrieziena punkts, lai varētu saglabāt strīdu neatkarīgu divpakāpju izšķiršanu.

3.4. EESK vēlreiz norāda, ka vairums MVU darbību norisinās galvenokārt vienotajā tirgū⁽²⁾ un ka tikai aptuveni puse mazo un vidējo uzņēmumu pārdod preces ārpus 28 ES valstīm⁽³⁾; atzīmē arī, ka eksportējošo MVU atrašanās vieta ir ļoti koncentrēta dažās dalībvalstīs un reģionos, proti, sešu dalībvalstu⁽⁴⁾ mazie un vidējie uzņēmumi eksportē vairāk nekā divas trešdaļas no visas ES mazo un vidējo uzņēmumu eksportētajām precēm un pakalpojumiem.

3.5. EESK atzinīgi vērtē Komisijas pūliņus izveidot tiešsaistes portālu, kurā būs integrētas divas datubāzes – Tirdzniecības datubāze un tirdzniecības palīdzības dienests – un kura mērķis ir mazināt izcelsmes noteikumu un muitas procedūru sarežģītību un nepietiekamo saskaņotību, kā arī tiešsaistē bez maksas nodrošināt izcelsmes noteikumu kalkulatoru, kas sniegs papildu atbalstu ES mazajiem un vidējiem uzņēmumiem.

3.6. EESK uzskata, ka Komisija un Eiropas Ārējās darbības dienests, kā arī dalībvalstu diplomātiskās un konsulārās pārstāvniecības varētu pildīt svarīgu lomu, popularizējot ES stratēģiju, pakalpojumus un tirdzniecību ar trešām valstīm, lai atvieglotu gan tiešo ārvalstu ieguldījumu veikšanu, gan eksporta iespējas Eiropas uzņēmumiem un darba ņēmējiem.

3.7. EESK atzinīgi vērtē arī Eiropas Komisija iniciatīvas, kuru mērķis ir veicināt un atbalstīt ES mazo un vidējo uzņēmumu tiešanos uz internacionalizāciju un tādā veidā kļūt konkurētspējīgiem pasaules mērogā, un uzsver nepieciešamību šo instrumentu īstenošanā nodrošināt augšupēju pieeju. Kopā ar šīm iniciatīvām jaunā paradigma var pavērt vairāk iespēju MVU un citiem reģionālajiem dalībniekiem.

3.8. EESK pauž bažas par Komisijas ziņojumā minētajiem jautājumiem, kas ar ES tirdzniecības partneriem nav atrisināti, un it īpaši par to, ka ES produkti joprojām saskaras ar šķēršļiem, kuri kavē piekļuvi partnervalstu tirgiem. Augsta prioritāte būtu jāpiesūta savstarpējai, nebirokrātiskai tehnisko standartu atzīšanai.

3.9. EESK uzsver: kā norādīts Eiropas Parlamenta Izpētes dienesta pētījumā⁽⁵⁾, kura pamatā ir tirdzniecības plūsmu analīze dažās dalībvalstīs, ES eksporta rādītāji ir pozitīvi un cieši saistīti ar IKP un tirdzniecība ir ļoti koncentrēta dažās dalībvalstīs.

3.10. EESK atgādina, ka Komisijas pārdomu dokumentā “Globalizācijas iespēju izmantošana” un pārdomu dokumentā “ES finanšu nākotne” atzīta globalizācijas teritoriāli nevienmērīgā ietekme un norādīts, ka globalizācijas ieguvumi ir izplatīti plaši, savukārt tās radītajām izmaksām bieži vien ir lokāls raksturs.

3.11. EESK īpaši uzsver, ka kohēzijas politikai ir svarīga loma ES konkurētspējas uzlabošanā, jo tā paredz veikt mērķorientētus ieguldījumus tādās nozīmīgās jomās kā tīkla infrastruktūra, pētniecība un inovācija, MVU, IT pakalpojumi, vides un klimata aizsardzība, kvalitatīva nodarbinātība un sociālā iekļautība.

3.12. EESK uzsver, ka Eiropas Globalizācijas pielāgošanās fondam (EGF) var būt nozīmīga loma palīdzības sniegšanā tiem, kas globalizācijas, digitalizācijas, migrācijas un klimata pārmaiņu izraisītu strukturālo pārmaiņu dēļ zaudējuši darbu. Tā kā draud milzīga ekonomikas un nodarbinātības krīze, EGF būtu finansiāli jāstiprina, tā noteikumi jāpadara elastīgāki, lai tos pielāgotu krīzes būtībai un apmēram, un tas jāsaista ar Taisnīgas pārkārtošanās fondu.

3.13. EESK piekrīt viedoklim, ka elastīgam darba režīmam un tāldarbam ir svarīga nozīme darbvietu un ražošanas saglabāšanā, taču, neraugoties uz centieniem mazināt krīzes sociālo ietekmi, paredzams, ka tā ievērojami palielinās gan bezdarbu, gan ienākumu nevienlīdzību. ES pārskatītajai zaļā kursa politikai varētu būt svarīga loma centienos panākt, ka globalizācijai ir pozitīva ekonomiska, sociāla, teritoriāla un ekoloģiska ietekme uz uzņēmumiem, darba ņēmējiem un pilsonisko sabiedrību un ka tiek mazināti tirgus kropļojumi.

⁽²⁾ Eiropas Parlamenta Izpētes dienests (EPRS), “CETA implementation: SMEs and regions in focus”, pēc RK pasūtījuma veikts pētījums, 2019. gada 18. novembris, pieejams [http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_IDA\(2019\)64417](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_IDA(2019)64417).

⁽³⁾ Eurobarometra zibensaptauja Nr. 42, “Internationalisation of Small and Medium-sized Enterprises”, 2015. gada oktobris.

⁽⁴⁾ Beļģija, Vācija, Spānija, Itālija, Nīderlande un Apvienotā Karaliste.

⁽⁵⁾ Eiropas Parlamenta Izpētes dienests (EPRS), “Interactions between trade, investment and trends in EU industry: EU regions and international trade”, pēc RK pasūtījuma veikts pētījums, 2017. gada 27. oktobris, pieejams: [http://www.europarl.europa.eu/thinktank/lv/document.html?reference=EPRS_STU\(2017\)608695](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/lv/document.html?reference=EPRS_STU(2017)608695).

3.14. EESK uzskata, ka rūpniecības “oglekļa pēdas” mazināšanas mehānismu un nozaru dekarbonizācijas pūliņus varētu izmantot, lai nodrošinātu vienlīdzīgus konkurences apstākļus; Komiteja tomēr atzīmē, ka, īstenojot šādu pasākumu, ir jāpanāk ar vidi, tirdzniecību un taisnīgumu saistīto apsvērumu līdzsvars, lai nepieļautu tirgus izkropļojumus un neizraisītu represijas pret ES valstīm, tādā veidā kaitējot ES rūpniecībai un rūpniecībā nodarbinātajiem;

3.15. EESK piekrīt viedoklim, ka ir būtiski samazināt produktivitātes rādītāju atšķirības starp ļoti produktīvām tautsaimniecībām, reģioniem un uzņēmumiem un visiem pārējiem un ka efektīvas institūcijas un efektīvas nodokļu sistēmas varētu veicināt produktivitātes pieaugumu.

3.16. Vajadzīga jauna rūpniecības politika, kas vērsta uz tādu pasākumu veicināšanu, kuri novatorisma ziņā ir saturīgāki un kuri rada lielāku pievienoto vērtību, bez kā savukārt nav iedomājama kvalitātes paaugstināšana un jaunu darbvietu radīšana. Šāda politika, ja tā ir viedi formulēta un pareizi īstenota, palīdzētu izvairīties no negatīvās ietekmes, ko radis IKP turpmāka samazināšanās, vienotā tirgus sadrumstalotība un vērtības ķēžu traucējumi.

4. Īpašu attīstības tendenču negatīvās ietekmes mazināšana

4.1. EESK aicina visus institucionālos dalībniekus vēlreiz uzmanību pievērst ES-27 un AK saiknēm, jo tas lielā mērā noteiks, kā AK izstāšanās no Eiropas Savienības ietekmēs attiecīgi AK un ES ekonomiku; būtu jāizstrādā atbilstoši pasākumi tiem sektoriem, kas cietīs no īpaši negatīvās ietekmes.

4.2. EESK pauž nožēlu par to, ka ASV lēmums ieviest papildu tarifus Eiropas produktiem un tādā veidā reaģēt uz atbalstu, ko ES piešķir *Airbus* lidmašīnu ražotājam, galvenokārt ietekmēs lauksaimniecības un lauksaimniecības pārtikas produktus, kuri tiek ražoti ES dalībvalstīs. Lai novērstu turpmāku kaitējumu vietējiem tērauda ražošanas uzņēmumiem un nodrošinātu vienlīdzīgus konkurences apstākļus ES uzņēmumiem un darbaspēkam, ES tērauda nozares aizsardzības pasākumu efektivitāte, kam CCMi regulāri pievērš uzmanību, būtu jāizvērtē atkārtoti, ņemot vērā nelabvēlīgus ekonomiskos apstākļus tērauda rūpniecībā.

EESK uzsver, ka ASV tērauda tarifi ir izraisījuši nopietnas novirzes tērauda ražojumu tirdzniecības plūsmās no trešām valstīm un šādi ražojumi aizvien lielākā daudzumā ienāk Eiropas tirgū, kur tos īpaši bieži izmanto līgumu par publiskās infrastruktūras būvniecību izpildē.

4.3. EESK norāda: lai gan neviena valsts nevar sevi izolēt no globalizācijas, neciešot milzīgus zaudējumus, daudzpusējās tirdzniecības sistēmas sabrukuma risks ir reāls un tāpēc Eiropas Savienība nedrīkst šo faktu ignorēt. Šajā saistībā Komiteja atzinīgi vērtē gan Komisijas 2020. gada darba programmu, kurā izklāstīta iniciatīva attiecībā uz PTO reformu līdz 2020. gada beigām, gan arī ierosināto atveseļošanas plānu.

4.4. EESK piekrīt viedoklim, ka Eiropas Savienībai ir jārikojas izlēmīgāk, lai praktiski nodrošinātu reālu savstarpīgumu un cīnītos pret protekcionismu, kas liedz piekļuvi iepirkuma tirgiem trešās valstīs.

Ķīnas publiskā iepirkuma tirgū un intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzībā šajā valstī ir vērojamas novirzes no starptautiskajiem standartiem, un, neraugoties uz pievienošanos PTO, Ķīna joprojām ir lielā mērā aizsargāts tirgus. Turklāt jānorāda, ka Ķīna vēl nav pievienojusies PTO Nolīgumam par valsts iepirkumu, neraugoties uz solījumu, ko tā deva, kad tika uzņemta PTO. Debates par Ķīnu Eiropas Savienībā kļūst arvien sarežģītākas. Tādas vērienīgas programmas kā iniciatīva “Viena josla, viens ceļš” (*Belt and Road*), vai iniciatīva “Ražots Ķīnā 2025” un “16+1 pamatnostādnes” (Budapeštā 2017. gadā, Sofijā 2018. gadā un Dubrovnikā 2019. gadā pieņemtās pamatnostādnes) ⁽⁶⁾ ir piesaistījušas vairāku privāto un publisko dalībnieku, tostarp ES iestāžu, uzmanību. Saistībā ar 5G ir sākušās debates par digitālo drošību, radot auglīgu augsni virzībai uz ES digitālo neatkarību. Vērienīgākas ES programmas ieguldījumiem pētniecībā un inovācijā, šķiet, ir visracionālākā un ienesīgākā pieeja šajā jomā.

⁽⁶⁾ 2017: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/2649_665393/t1514534.shtml;
2018: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/2649_665393/t1577455.shtml;
2019: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/2649_665393/t1655224.shtml.

4.5. Ieteikumos šajā politikas jomā un konkrētos pasākumos būtu jāņem vērā divi stratēģiski faktori. Pirmkārt, G20, kas varēja kļūt par globālu politisku forumu, kurš papildinātu Apvienoto Nāciju Organizācijas sistēmu un varētu arī risināt globālās nelīdzsvarotības un nevienlīdzības problēmu, ir ievērojami zaudējis savu nozīmi. Otrkārt (tas ir cieši saistīts faktors), Eiropas Savienībai trūkst efektīvas "ārējās ekonomiskās politikas". Rūpniecības politika un citas ES politikas jomas, kas ietekmē ar ražošanu, enerģētiku, iekšējo tirgu, pētniecību un inovāciju, transportu u. c. saistītus faktoros, nav ietvertas vai ir tikai daļēji atspoguļotas ES ārējās attiecībās (tirdzniecība un ārējie pakalpojumi); tas attiecas arī uz dalībvalstu eksporta kredītaģentūrām, kurām būtu jāapvieno spēki. Tas apgrūrina sarunas ar lielākajiem starptautiskajiem dalībniekiem un mazina ES lomu daudzpusējos un starptautiskos forumos un centienos novērst tirgus izkropļojumus.

5. Koronavīrusa (Covid-19) pandēmijas izraisītās krīzes ietekme

5.1. Covid-19 uzliesmojumam ir ārkārtēja makroekonomiskā un fiskālā ietekme, kas joprojām turpina palielināties. EESK piekrīt viedoklim, ka nav citas alternatīvas Eiropas Savienībā un visā pasaulē nesen izziņotajiem finanšu un ekspansīvajiem monetārās politikas pasākumiem. Lielākās problēmas ir nepilnīga un nevienmērīga atveseļošanās un bezdarba palielināšanās. Lai gan politikas pasākumiem būtu jāierobežo tā pieaugums, vajadzīgie politikas pasākumi radīs valstu budžeta deficītu un palielinās valstu parādu.

5.2. EESK uzsver, ka šai krīzei būs nopietna ilgtermiņa ietekme uz Eiropas Savienību. Tā kā politisku iemeslu dēļ kavējās ES koordinēta iesaistīšanās pandēmijas apkarošanā, varētu zust uzticība politikai kopumā.

5.3. Citi draudi ir ilgāka pandēmija nekā prognozēts, finanšu nestabilitāte gan pasaulē, gan Eiropas Savienībā, protekcionalisma pieaugums, vienotā tirgus sadrumstalotība un iesakņojusās strukturālās atšķirības.

5.4. EESK uzskata, ka Eiropai steidzami vajadzīgs jauns iekšējās integrācijas projekts, kopēja ekonomikas, sociālā (tostarp veselības aizsardzības koordinācijas), fiskālā, enerģētikas un vides stratēģija un saskaņota tirdzniecības politika. Satraukumu rada tas, ka Eiropai nav efektīvas stratēģijas, un šis trūkums ir jānovērš ar jaunu kolektīvu Eiropas pieeju.

5.5. Papildus tam, ko jau dara Eiropas Stabilizācijas mehānisms, Eiropas Investīciju banka un Eiropas Centrālā banka, jaunajā daudzgadu finanšu shēmā ir jāparedz vērienīgs atveseļošanas un atjaunošanas pasākumu kopums, proti, ieguldījumi, kuri atbalstīs ES ekonomiku pēckrīzes periodā. Vajadzīgais ieguldījumu stimulēšanas plāns būtu arī jāfinansē no esošajiem ES fondiem, finanšu instrumentiem un atveseļošanās procesam paredzētajām obligācijām, kuras būtu skaidri jādefinē, ņemot vērā koronavīrusa izraisītās krīzes radītās problēmas, un kuras garantētu ES budžets. Šajā saistībā EESK uzskata, ka Eiropas Komisijas nesen iesniegtais atveseļošanas plāns ir konkrēts pirmais solis šajā virzienā.

5.6. EESK uzsver, ka uz noteikumiem balstītai tirdzniecībai ir būtiska nozīme krīzes laikā, jo šāda tirdzniecība ir viens no elementiem ES stratēģijā krīzes pārvarēšanai. ES dalībvalstīm ir jārespektē vienotais tirgus un jānodrošina, ka iekšēji šķēršļi nekavē ES iekšējo tirdzniecību. To var panākt, sākot vispusīgākas sarunas par plurilaterālu nolīgumu, kas nodrošinātu vienlīdzīgus konkurences apstākļus. Šāds nolīgums arī varētu bruģēt ceļu uz muitas tarifu, kas attiecas medicīnas iekārtām, iespējamu pastāvīgu liberalizāciju un palīdzētu nodrošināt, ka globālās piegādes ķēdes šajā nozīmīgajā sektorā var darboties netraucēti. Līdztekus šiem pasākumiem arī tarifu liberalizācija un eksportam piešķirts finansējums, kas attiecīgajām ES un dalībvalstu struktūrām būtu labi jākoordinē, varētu mazināt spiedienu uz uzņēmumiem un novērst tirgus izkropļojumus.

Briselē, 2020. gada 16. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Drošības savienības rūpnieciskā dimensija”**(pašiniciatīvas atzinums)**

(2020/C 364/06)

Ziņotājs: **José CUSTÓDIO LEIRIÃO (PT-III)**Līdzziņotājs: **Jan PIE**

Pilnsapulces lēmums	20.2.2020.
Juridiskais pamats	Reglamenta 29. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā struktūrvienība	Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija (CCMI)
Pieņemts CCMI sanāksmē	26.6.2020.
Pieņemts plenārsesijā	16.7.2020.
Plenārsesija Nr.	553
Balsojuma rezultāts (par / pret / atturas)	209/3/4

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Mēs atzinīgi vērtējam jaunās Eiropas Komisijas apņemšanos uzlabot Savienības tehnoloģisko suverenitāti un šajā saistībā uzsvērt drošības nozīmi šajā jomā. Bez tehnoloģijas drošība nepastāv – Eiropai ir jāpārvalda tehnoloģijas, kas ir izšķiroši svarīgas tās drošībai.

1.2. Lai šo mērķi sasniegtu, mēs aicinām Eiropas Komisiju uzsākt stratēģiju, kas stiprinātu Eiropas rūpnieciskās un tehnoloģiskās spējas drošības jomā. Tas ir īpaši svarīgi jutīgās nozarēs, kurās atkarība no piegādātājiem ārpus Eiropas var kļūt par drošības apdraudējumu. Šajā stratēģijā ir jāatbalsta jaunās iekšējās drošības stratēģijas mērķi un tā jāpapildina ar rūpniecisko dimensiju. Tai būtu jāpalīdz nosegt Eiropas galalietotāju spēju pašreizējās un turpmākās vajadzības un risināt problēmas, ar kurām šī nozare saskaras Eiropā. Tās ir: tirgus sadrumstalotība, ilgtermiņa spēju un tehnoloģiju plānošanas neesamība, kā arī ES politikas un finansēšanas instrumentu nesaskaņotība.

1.3. Drošības rūpnieciskās stratēģijas pamatā vajadzētu būt šādiem principiem:

- a) inovatīvas drošības rūpniecības pastāvēšana ir izšķiroši svarīga Eiropas tehnoloģiskai suverenitātei un stratēģiskai autonomijai;
- b) suverenitāte ir atkarīga no drošības, un to nav iespējams atstāt pilnīgā tirgus pakļautībā. Politiska griba un rīcība ir vajadzīga, lai saglabātu spēju veidot sarežģītus augsto tehnoloģiju drošības risinājumus;
- c) spriežot no Covid-19 pandēmijas pieredzes, izturētspējai pret liela mēroga dabas un cilvēka izraisītām katastrofām ir jāklūst par vienu no galvenajām Savienības prioritātēm. To iespējams īstenot tikai ar Eiropas drošības rūpniecības palīdzību.

Šī stratēģija būtu jāveido kā daļa no drošības savienības, un tai būtu jāuzlabo ar drošību saistītās ES politikas efektivitāte. Tās pieejai vajadzētu būt visaptverošai, un tajā būtu jāietver šādi mērķi:

— novērtējums par Eiropas vajajām vietām un kritisku atkarību nemilitāras drošības jomā,

- jauno tehnoloģiju izvērtēšana no drošības viedokļa,
- obligāti nepieciešamo kritiski svarīgo tehnoloģiju definīcija, kuru nodrošināšanā Eiropai drošības apsvērumu dēļ nevajadzētu būt atkarīgai no trešo valstu piegādātājiem,
- stratēģisko vērtības ķēžu noteikšana drošības nozarē,
- ES aģentūru izmantošana spēju plānošanai un valstu prasību saskaņošanai,
- ar drošību saistītu ES instrumentu (Iekšējās drošības fonda, Integrētās robežu pārvaldības fonda, programmas “Digitālā Eiropa”, programmas “Apvārsnis Eiropa”, *RescEU*) izmantošana mērķtiecīgām investīcijām kritiskās drošības tehnoloģijās un lietojumos,
- citu ES instrumentu (struktūrfondu, *InvestEU* u. c.) izmantošana drošībai svarīgām investīcijām (infrastruktūrā), optimālā gadījumā izveidojot Eiropas drošības instrumentu (analogu Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumentam),
- izmantot Eiropas iepirkumu un valsts iepirkuma koordināciju ar mērķi atbalstīt attiecīgo rūpniecisko bāzi,
- izmantot uz spējām vērstus finansēšanas instrumentus (tādus kā Iekšējās drošības fonds un Integrētās robežu pārvaldības fonds), lai stiprinātu ES pētniecības drošības jomā iekļūšanu tirgū ārpus programmas “Apvārsnis Eiropa”,
- jauno iespējamo leģislatīvo iniciatīvu identificēšana, piemēram, Kritiskās infrastruktūras aizsardzības direktīvas pārskatīšana vai potenciālais pilsētvides drošības instruments,
- attiecīgo ES programmu koordinēšana (aizsardzība, drošība, kosmos, kiberjautājumi).

Ievads

1.4. Eiropas drošības vide ir ļoti kompleksa. Mūsdienu drošības apdraudējumi bieži vien ir daudzpusīgi, ar pārrobežu raksturu, tie strauji mainās un tos ir grūti paredzēt. Tie var skart daudzus un dažādus mērķus visā Savienībā (piemēram, masu pasākumus, transportu, kritisko infrastruktūru, iestādes), tos var izraisīt daudzas un dažādas personas (atsevišķi indivīdi, kriminālas organizācijas, teroristu grupas, valstis) ar ļoti daudzveidīgu motivāciju (ģeopolitika, reliģisks vai politisks ekstrēmisms, ekonomiskas vai finansiālas intereses, garīgi traucējumi), un ļaunprātīgo nolūku īstenošanai var tikt izmantoti visdažādākie līdzekļi (piemēram, šaujamo ieroci, improvizētas sprāgstierīces, ķīmiski, bioloģiski, radioloģiski un kodolmateriāli, kiberuzbrukumi vai dezinformācija).

1.5. Līdztekus cilvēka izraisītajam apdraudējumam, pastāv arī dabas katastrofas, piemēram, plūdi, sausuma periodi, vētras un pandēmijas, kas klimata pārmaiņu, vides piesārņojuma un dabas resursu pārmērīgas izmantošanas dēļ rada arvien lielāku risku. Dabas katastrofas parasti ir daudz postošākas nekā cilvēka radītais apdraudējums, un drošību tās apdraud gan tiešā, gan netiešā veidā.

1.6. Drošības apdraudējums ir dažāds, tāpēc atšķirīgi ir arī drošības spēki un to spēju vajadzības. Vienlaikus drošības spēki bieži vien sadarbojas, piemēram, tie kā pirmie reaģē katastrofu gadījumā un viņiem ir nepieciešamas sadarbīgas ierīces, kas ir piemērotas, lai stātos pretim attiecīgajam apdraudējumam.

1.7. Neraugoties uz pašreizējo drošības apdraudējumu daudzveidību, tiem ir kaut kas kopējs — tos nav iespējams apkarot bez tehnoloģiju palīdzības. Drošību nav iespējams panākt tikai ar tehnoloģijām, bet mūsu sarežģītajā sabiedrībā, kurā pastāv ciešas savstarpējās saites, tās ir neaizstājamas panākumu veicinātājas visās drošības jomās un visos drošības cikla posmos (preventīvajā, sagatavošanās, reaģēšanas un seku novēršanas posmā). Tādu digitālo tehnoloģiju straujā attīstība un izplatīšanās kā mākslīgais intelekts, kvantu skaitļošana un blokķēde, vēl vairāk palielinās tehnoloģiju nozīmi drošības jomā, jo tās ne tikai rada iespējas, bet arī palielina vājo vietu daudzumu un kaitēšanas iespējas.

1.8. Bez specializētas drošības rūpniecības ekspertzināšanām nav iespējams radīt vismodernākās tehnoloģijas, kas ir nepieciešamas, saskaroties ar pašreizējo un nākotnē paredzamo drošības apdraudējumu. Drošības rūpniecība ir vitāli svarīga partnere, īpaši kompleksām drošības sistēmām un aizsardzībai pret izveicīgiem apdraudējuma radītājiem.

1.9. Drošības rūpnieciskā un tehnoloģiskā bāze Eiropā ir tik pat daudzveidīga kā mūsdienu sabiedrības un ekonomikas drošības vajadzības. Tā ietver visu lielumu uzņēmumus visā Savienībā, un šie uzņēmumi veic dažādus uzdevumus un to specializācija ir atšķirīga. Daudzi no tiem darbojas arī aizsardzības, aviācijas un kosmonautikas vai komerciālās IT jomās vai arī ir meitasuzņēmumi lielākām šo jomu grupām. Visi tie izstrādā un ražo augsto tehnoloģiju sistēmas un sniedz pakalpojumus, kas ir nepieciešami mūsu sabiedrības – uzņēmumu, iestāžu un iedzīvotāju – aizsardzībai pret visa veida apdraudējumiem un katastrofām. Jaunākajā visaptverošajā pētījumā ir aprēķināts, ka Eiropas Savienībā drošības rūpniecības apgrozījums ir tuvu 200 miljardiem EUR un rada darbvietas 4,7 miljoniem cilvēku ⁽¹⁾.

2. Vispārīgas piezīmes

2.1. Savienība ir ekonomiski, kā arī stratēģiski ieinteresēta stiprināt dzīvotspējīgu Eiropas drošības rūpniecisko bāzi. Jo kritiskāka ir attiecīgā drošības joma, jo lielāku drošības risku var radīt palielināta atkarība no trešo valstu piegādātājiem. Izšķiroši svarīgi ir izmantot tehnoloģijas, pakalpojumus un aprīkojumu, ko ir izstrādājuši uzticami avoti, īpaši tajā gadījumā, kad kritiskā infrastruktūra un valsts iestādes ir jāaizsargā pret apdraudējumu, ko rada kāda valsts vai kādas valsts atbalstītas personas.

2.2. Covid-19 pandēmijas norise un tās tiešās un netiešās sekas ir arī parādījušas, ka ir nepieciešama spēcīga Eiropā bāzēta drošības rūpniecība. Digitālo instrumentu izmantošana plašos apmēros, piemēram, ir kļuvusi par cēloni krasam ar valsti saistītu vai nesaistītu personu izdarītu kiberuzbrukumu pieaugumam pret uzņēmumiem un pamatpakalpojumu sniedzējiem. Kiberneturības un kiberdrošības palielināšanai visos uz digitālo vidi balstītajos procesos gan uzņēmumos, gan iestādēs tāpēc vajadzētu būt galvenajam secinājumam, kas jāizdara šīs pandēmijas saistībā. Kopš vīrusa uzliesmojuma mēs atkal esam piedzīvojuši dezinformācijas kampaņas, ko bieži vien ir apmaksājušas ārvalstu valdības. Tās nav iespējams efektīvi apkarot, neizmantojot spēcīgus tehnoloģiskos instrumentus. Covid-19 ir arī atklājis lielas ES krīzes pārvarēšanas spēju problēmas, piemēram, kopīga ķīmiskā, bioloģiskā, radioloģiskā un kodolaprīkojuma krājuma neesamību. Kopumā ir jāveic daudzi un dažādi pasākumi, lai uzlabotu Eiropas izturētspēju pret liela mēroga katastrofām. Ņemot vērā, ka vairākums šo pasākumu ir jutīgi, ir svarīgi tos īstenot ar tādu piegādātāju atbalstu, kuri būtu uzticami un nodrošinātu piegādes drošību krīzes laikā.

2.3. Tāpēc Savienība ir stratēģiski ieinteresēta uzturēt Eiropā tādas rūpnieciskās spējas, kas ir nepieciešamas piemērota autonomijas un tehnoloģiskās suverenitātes līmeņa uzturēšanai kritiskās drošības jomās. Tajā pašā laikā pašreizējie tirgus apstākļi diemžēl šo stratēģisko interešu nodrošināšanu padara sarežģītu. Situāciju vēl vairāk pasliktina tas, ka drošības tirgus īpatnības Eiropā bieži sarežģī uzņēmumu iespējas izveidot sekmīgu uzņēmējdarbību attiecīgo tehnoloģiju jomā.

2.4. No komerciālā viedokļa pastāv tikai ierobežots pieprasījums pēc īpaši moderniem drošības produktiem. Tā kā privātie uzņēmēji pastāvīgi tiecas samazināt izmaksas, viņi parasti maksimāli samazina ieguldījumus drošībā un dod priekšroku lētākiem standartizētiem produktiem (kurus bieži vien piedāvā trešo valstu piegādātāji).

2.5. Runājot par publisko pieprasījumu drošības preču tirgū, ir daudz pircēju un galalietotāju, bet lielākajai daļai no tiem iepirkuma budžets ir ierobežots un pasūtījumi ir nelieli, kā arī noteikumos paredzēts, ka ir jāizvēlas zemākā cena. Vēl jāpiebilst, ka vairumam drošības preču patērētāju nav attīstības plānošanas iespēju. Viņi iegādājas standarta preces tūlītējai vajadzībai segšanai un nedomā ilgtermiņā par to, kā tehnoloģijas un apdraudējums varētu nākotnē mainīties, nemaz nerunājot par ieguldījumiem, lai tam sagatavotos.

2.6. Ņemot vērā abu drošības pieprasījuma pušu specifiku, kritiskajām tehnoloģijām un lietojumiem ir tikai pavisam neliela tirgus daļa. Kompleksi drošības risinājumi bieži vien ir īpaši veidoti vienam vai atsevišķiem patērētājiem, un tas ierobežo ražošanas apjomu un apjomradītus ietaupījumus līdz minimumam. Labākajā gadījumā šādām sistēmām

⁽¹⁾ Ņemot vērā šajā nozarē pastāvošo lielo daudzveidību, pašlaik nav skaidras drošības rūpniecības definīcijas un tirgus lielums ir aprēķināts tikai aptuveni. Metodoloģisku šīs nozares klasifikāciju apgrūtina vairāki faktori: 1) drošības joma kā tāda nav ietverta galvenajā statistikas nomenklatūrā (NACE, *Prodcorn* u. c.); 2) ar drošību saistītu preču ražošanas slēpjas zem daudziem un dažādiem nosaukumiem un statistikā šajās iedaļās nav nodalītas ar drošību saistītas un nesaistītas darbības; 3) Eiropas līmenī nav pieejami pašas nozares veidotu statistikas datu avoti. Sk. pētījumu par statistikas datu attīstību par Eiropas drošības tehnoloģisko un rūpniecisko bāzi, *Ecorys* galīgais ziņojums Eiropas Komisijas Migrācijas un iekšlietu ģenerāldirektorātam, 2015. gada jūnijs.

izmantotās tehnoloģijas ir iespējams izmantot citam mazāk jutīgam lietojumam plašākā komerciālā patēriņa tirgū. Tādējādi pašreizējie tirgus apstākļi ir iemesls, kāpēc ES nevar pastāvēt tāda tehnoloģiska un rūpnieciska bāze, uz kuras varētu attīstīties drošības spējas, kas Eiropai nepieciešamas ārējo robežu, teritorijas un pilsoņu aizsardzībai. Tas mazina drošības savienības uzticamību un liek pastiprināt ES darbību.

Stāvoklis ES drošības politikas jomā

2.7. Kopš 2015. gada aprīļa, kad sāka darboties Eiropas Drošības programma, Eiropas Savienība ir tiekusies uz patiesu drošības savienību, kas nodrošinātu tādus instrumentus, infrastruktūru un vidi, kurā notiktu cieša valstu un Eiropas Savienības iestāžu sadarbība kopīgu problēmu risināšanā un vienlaikus tiktu aizsargātas pilsoņu tiesības un brīvības (?). Lielais iniciatīvu skaits šajā kontekstā liecina, ka drošība tiešām ir kļuvusi par vienu no Savienības galvenajām politiskajām prioritātēm:

- Direktīva par terorisma apkarošanu ⁽³⁾,
- Pārskatīti noteikumi par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas novēršanu ⁽⁴⁾,
- Šengenas Informācijas sistēmas (SIS) izveide ⁽⁵⁾,
- ES drošības, robežu un migrācijas pārvaldības informācijas sistēmu sadarbība ⁽⁶⁾,
- Eiropas Savienības Aģentūras izveide lielapjoma IT sistēmu darbības pārvaldībai brīvības, drošības un tiesiskuma telpā (*eu-LISA*) ⁽⁷⁾,
- Kiberdrošības akts ⁽⁸⁾,
- Pastiprināta Eiropas Robežu un krasta apsardze (*Frontex*) ⁽⁹⁾,
- Eiropas ceļošanas informācijas un atļauju sistēma (*ETIAS*) ⁽¹⁰⁾.

Šīs iniciatīvas papildina tādas jau pastāvošas programmas un finansēšanas instrumentus kā Iekšējās drošības fonds.

2.8. Komisijas priekšlikumā nākamajai daudzgadu finanšu shēmai (DFS) bija paredzēts būtiski salīdzinājumā ar iepriekšējo DFS palielināt galvenās attiecīgās budžeta pozīcijas (piemēram, 35,3 miljardi EUR robežu un migrācijas pārvaldībai, 4 miljardi EUR iekšējai drošībai, 15,6 miljardi EUR izturētspējai un reaģēšanai krīzes situācijā) ⁽¹¹⁾. Savienība finansēs vēl vienu drošības pētniecības programmu programmas "Apvārsnis Eiropa" ietvaros. Tā jau ir devusi būtisku ieguldījumu turpmāko drošības spēju izstrādē un attīstībā programmas "Apvārsnis 2020" ietvaros.

⁽²⁾ Komisijas paziņojums "Eiropas Drošības programmas īstenošana cīņā pret terorismu un virzībā uz efektīvu un patiesu drošības savienību", Briselē, 20.4.2016., COM(2016) 230 final https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9aeae420-0797-11e6-b713-01aa75ed71a1.0005.02/DOC_3&format=PDF

⁽³⁾ Direktīva par terorisma apkarošanu (OV L 88, 31.3.2017., 6. lpp.).

⁽⁴⁾ Direktīva par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai (OV L 141, 5.6.2015., 73. lpp.).

⁽⁵⁾ Regula par Šengenas Informācijas sistēmas (SIS) izveidi, darbību un izmantošanu robežpārbaužu jomā (OV L 312, 7.12.2018., 14. lpp.); Regula par Šengenas Informācijas sistēmas (SIS) izveidi, darbību un izmantošanu policijas sadarbībā un tiesu iestāžu sadarbībā krimināllietās (OV L 312, 7.12.2018., 56. lpp.).

⁽⁶⁾ Regula par sadarbību robežu un vīzu jomā (OV L 135, 22.5.2019., 27. lpp.) un Regula par sadarbību policijas un tiesu iestāžu sadarbības, patvēruma un migrācijas jomā (OV L 135, 22.5.2019., 85. lpp.).

⁽⁷⁾ Regula par Eiropas Savienības Aģentūru lielapjoma IT sistēmu darbības pārvaldībai brīvības, drošības un tiesiskuma telpā (*eu-LISA*) (OV L 295, 21.11.2018., 99. lpp.).

⁽⁸⁾ Regula par ENISA (Eiropas Savienības Kiberdrošības aģentūra) un par informācijas un komunikācijas tehnoloģiju kiberdrošības sertifikāciju (OV L 151, 7.6.2019., 15. lpp.).

⁽⁹⁾ Regula par Eiropas Robežu un krasta apsardzi (OV L 295, 14.11.2019., 1. lpp.).

⁽¹⁰⁾ Regula par Eiropas ceļošanas informācijas un atļauju sistēmas (*ETIAS*) izveidi (OV L 236, 19.9.2018., 1. lpp.).

⁽¹¹⁾ Pašreizējās cenās. Sk. Komisijas paziņojumu "ES budžets – Eiropas atveseļošanas plāna dzinējspēks", Briselē, 27.5.2020., COM(2020) 442 final: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1601035899164&uri=CELEX:52020DC0442>

2.9. Attiecībā uz digitālajām tehnoloģijām Eiropas Komisija ierosina arī būtiski palielināt izdevumus (piemēram, "Apvārsnis Eiropa" vai programma "Digitālā Eiropa") ar mērķi uzlabot Eiropas tehnoloģisko suverenitāti stratēģiski svarīgās jomās. Šajā saistībā Komisija ir paziņojusi par apņemšanos stiprināt sinerģiju starp kosmosa, aizsardzības un drošības jomām.

2.10. Tehnoloģiskā suverenitāte ir atslēgas vārds arī Jaunajā Eiropas rūpniecības stratēģijā, kurā Komisija uzsvērusi, ka "Eiropas digitālā pārveide, drošība un turpmākā tehnoloģiskā suverenitāte ir atkarīga no stratēģiskās digitālās infrastruktūras" un "ES atbalstīs arī tādu svarīgu pamattehnoloģiju izstrādi, kas ir stratēģiski būtiskas Eiropas industriālajai nākotnei" ⁽¹²⁾.

Īpašas piezīmes

2.11. ES kompetence drošības jomā joprojām ir ierobežota un bieži vien tās pārziņā ir tikai valstu iestāžu koordinatores loma. Līdz ar to drošības politika ir sadrumstalota un bieži vien neefektīva. Tas pats attiecas arī uz citām ar drošību saistītām nozarēm, piemēram, sabiedrības veselības aizsardzības jomu.

2.12. Drošība ES ir politiska prioritāte bez rūpnieciskas dimensijas. Pastāv liels skaits ar drošību saistītu politikas nostādņu un finansēšanas instrumentu ar ievērojamu budžetu. Savukārt nepastāv nedz spēju vajadzību koordinācija, nedz saskaņota politika attiecīgās rūpnieciskās un tehnoloģiskās bāzes atbalstam. Tādi jēdzieni kā rūpnieciskā konkurētspēja, stratēģiskā autonomija, spēju plānošana un kritiskās tehnoloģijas debatēs par drošības savienību nav izskanējuši un tie nekad nav uzskatīti par mērķi ar drošību saistītās finansēšanas programmās.

2.13. Komisijas 2012. gada "Inovatīvas un konkurētspējīgas drošības nozares rīcības plāns" ir bijis pārāk pieņemts un ar ierobežotu tvērumu, un līdz ar to tā ietekme nav bijusi spēcīga.

2.14. ES drošības pētniecības programma mobilizē ievērojamus resursus, taču tai ir nopietni trūkumi. Lielākā problēma joprojām ir pētniecības rezultātu nonāksana tirgū, jo nepastāv nedz tāds kopīgs spēju plānošanas process drošības vajadzībām, kas palīdzētu konsolidēt publisko galalietotāju pieprasījumu, nedz sistemātisks uz spējām vērstu ES instrumentu izmantojums ar mērķi atbalstīt drošības risinājumu izvēršanu.

2.15. Jaunā iekšējās drošības stratēģija dod ievirzi ES drošības politikai, un ar tās palīdzību būtu jācenšas novērst šīs nepilnības. Tajā būtu jāskata straujā tehnoloģiju attīstība un tās ietekme uz drošību, jātiecas uz vienotu drošības spēju vajadzību definīciju un jāstiprina Eiropas sadarbība šo vajadzību apmierināšanas nolūkā. Tas nodrošinātu spēcīgāku drošības savienību un ievērojamu stimulu īsta iekšējā tirgus izveidei drošības jomā, kā arī palīdzētu uzturēt konkurētspējīgu drošības rūpniecību Eiropā.

2.16. Lai tehnoloģijas varētu kļūt par risinājumiem, ir nepieciešama rūpniecība. Tāpēc spēcīgai rūpniecības politikai tajās jomās, no kurām ir atkarīga suverenitāte, ir jābūt Savienības politiskai prioritātei. Šādas politikas izstrāde ir steidzami nepieciešama drošības jomā, jo tā pašlaik cieš no būtiskām tirgus nepilnībām, kuras ievērojami sarežģī kritisko rūpniecisko un tehnoloģisko spēju uzturēšanu.

2.17. Tāpēc mēs aicinām Eiropas Komisiju izstrādāt īpašu drošības rūpniecības stratēģiju, tādējādi atbalstot jauno iekšējās drošības stratēģiju un uzlabojot drošības savienības efektivitāti. Šai rūpniecības stratēģijai vajadzētu būt mērķtiecīgai un visaptverošai, un ar tās palīdzību būtu jāpanāk, lai visas iesaistītās politikas jomas un instrumenti veicinātu Savienības tehnoloģisko suverenitāti kritiskās drošības jomās. Stratēģijā būtu jāpanāk arī, lai visi ar drošību saistītie ES instrumenti (Iekšējās drošības fonds, Integrētās robežu pārvaldības fonds, RescEU) ietvertu rūpniecisku dimensiju un lai visas ar tehnoloģijām saistītās programmas ("Digitālā Eiropa", "Apvārsnis Eiropa") ietvertu drošības dimensiju. Tas palīdzētu apmierināt visu publisko klientu drošības vajadzības, sniegtu jaunas iespējas Eiropas rūpniecībai un atvieglotu jauno tehnoloģiju drošības jautājumu savlaicīgu risināšanu.

⁽¹²⁾ Komisijas paziņojums "Jauna Eiropas industriālā stratēģija", Briselē, 10.3.2020., COM (2020) 102 final <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0102&from=LV>

2.18. Šajā nolūkā vēl ir jādefinē tehnoloģiskās suverenitātes koncepcija un jāpanāk, lai tā būtu spējīga darboties. Atzinīgi ir vērtējama pašreizējā Komisijas koncentrēšanās uz digitālajām tehnoloģijām, taču tai nevajadzētu būt ekskluzīvai. Prioritāte būtu dodama visām kritiskajām tehnoloģijām suverenitātei svarīgās nozarēs, īpaši drošības, aizsardzības un kosmosa jomā. Koncepcija būtu jāpārskata, arī ņemot vērā Covid-19 pandēmiju, un tajā par stratēģisko mērķi būtu jānosaka izturētspēja.

2.19. Komisijas "Jaunajā Eiropas rūpniecības stratēģijā" ir ietverti tehnoloģiskai suverenitātei būtiski elementi kritiskās drošības jomās. Stratēģisko vērtības ķēžu koncepcija būtu jāizmanto kā satvars visaptverošai pieejai, kura aptvertu visu rūpniecības ciklu no kritisko materiālu piegādes līdz industrializācijai un uzturēšanai un kura koordinētu visu atbilstīgo politikas instrumentu, tostarp ārvalstu tiešo ieguldījumu izmantošanu.

2.20. Nākamā daudzgadu finanšu shēma būs jāpielāgo vajadzībām, kas radīsies laikā pēc Covid-19 pandēmijas, un tas attieksies arī uz politikas jomām, kuras atbalsta DFS un uz programmām, kuras no tās tiek finansētas. Iepriekš definētās prioritātes un instrumenti ir jāpārskata, ņemot vērā secinājumus, kas izdarāmi no Eiropas pieredzētajām grūtībām pandēmijas pārvarēšanā. Tas attiecas arī uz drošības savienību un uz jauno Iekšējās drošības stratēģiju, kurā būtu jāuzsver lielākas tehnoloģiskās suverenitātes un izturētspējas nepieciešamība.

2.21. Lai pārvarētu pandēmijas izraisīto recesiju, nākamajā budžeta ciklā ES būtu jākoncentrējas uz ieguldījumiem tajās augsto tehnoloģiju jomās, kurās ir vislielākā pievienotā vērtība un kurām piemīt multiplikatora efekts, kas ietekmē ekonomiku kopumā⁽¹³⁾. Šādai pieejai pilnībā atbilstu tāda ES drošības rūpnieciskā stratēģija, kas palīdzētu Eiropai kļūt autonomākai un izturētspējīgākai, un tāpēc tā būtu jāuzsāk steidzami un jāiekļauj Savienības atveseļošanas plānā pēc Covid-19 pandēmijas.

Briselē, 2020. gada 16. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER

⁽¹³⁾ Sk. piemēram "Il ruolo dell'innovazione et dell'alta tecnologia in Italia nel confronto con il contesto internazionale" (Inovācijas un augsto tehnoloģiju loma Itālijā starptautiskās konkurences apstākļos), Digitālās ekonomikas centrs, Roma, 2019. gada oktobris.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Lauksaimniecības produktu aizsardzības pasākumu ieviešana tirdzniecības nolīgumos”**(pašiniciatīvas atzinums)**

(2020/C 364/07)

Ziņotājs: **Arnold PUECH d'ALISSAC**

Pilnsapulces lēmums	20.2.2020.
Juridiskais pamats	Reglamenta 32. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	29.6.2020.
Pieņemts plenārsesijā	16.7.2020.
Plenārsesija Nr.	553
Balsojuma rezultāts (par/ pret/ atturas)	204/2/3

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Cieša starptautiskā sadarbība ir aizsardzības pasākumu klauzulu efektīvas īstenošanas priekšnoteikums.

1.1.1. EESK uzsver, ka cilvēces apgāde ar pārtiku joprojām ir un būs svarīgs uzdevums vismaz līdz 2050. gadam. Lai paātrinātu 9–10 miljardus cilvēku, mums būs vajadzīga visas pasaules lauksaimniecība. Apvienoto Nāciju Organizācijas Pārtikas un lauksaimniecības organizācija (FAO) lēš, ka no 2007. gada līdz 2050. gadam ražošanas apjoms pasaulē palielināsies par 70 %. Tādēļ ir jāaizsargā katras valsts ražošanas jauda, veicinot atbilstošu lauksaimniecības un tirdzniecības politiku, vienlaikus nodrošinot starptautiskās tirdzniecības organizēšanu tā, lai novērstu gan ražošanas svārstības, gan nepilnības atsevišķos ģeogrāfiskajos apgabalos.

1.1.2. EESK uzskata, ka ir jāsaskaņo ražošanas standarti, lai nepieļautu konkurences izkropļojumus un dotu iespēju katrai valstij ražot pārtikas pamatproduktus.

1.2. Ir jāturpina uzlabot tirgus pārredzamību.

1.2.1. G20 valstu lauksaimniecības ministru 2011. gada sanāksmē izveidotā Lauksaimniecības tirgus informācijas sistēma (AMIS – *Agricultural market information system*), kurā apvienojušies pasaules lielākie labības un eļļas augu ražotāji un importētāji, ļauj iepazīties ar reālo situāciju tirgos un darbojas arī kā valdības amatpersonu dialoga un koordinācijas forums laikā, kad lauksaimniecības tirgos notiek lielas svārstības. Šī iniciatīva ir izrādījusies lietderīga, taču tā ir jāpildveido, palielinot iesaistīto valstu skaitu un paplašinot darbības jomu, lai aptvertu arī citus produktus, ko tirgo pasaules tirgos.

1.3. Pasaules Tirdzniecības organizācijas (PTO) lauksaimniecības aizsardzības pasākumu klauzulas – gan vispārīgās, gan divpusējās – ir jāpildveido, pamatojoties uz dažādiem kritērijiem, kuri uzskaitīti šajā EESK atzinumā. Ir jānodrošina godīga konkurence un Eiropas nozaru ilgtspēja, garantējot uztursuverenitāti visu iedzīvotāju – gan ražotāju, gan patērētāju – interesēs. Covid-19 uzliesmojums skaidri parādīja, cik svarīga ir uztursuverenitāte.

1.3.1. Ātra reaģēšana

Pašreizējās klauzulas ir neefektīvas, jo to īstenošana ir laikietilpīga. Taču, pateicoties ekonomikas digitalizācijai, dati var būt pieejami jau dažu stundu laikā. Apjomu un cenu uzraudzība mūsdienās ir efektīva un ļauj ātri reaģēt.

1.3.2. Automātiska reaģēšana

Labi pārzinot tirdzniecību, var viegli regulēt tirdzniecības plūsmas. Eksportētāju un importētāju savstarpēji saskaņotu īstenošanu varētu veikt automātiski, tiklīdz noteiktā laikposmā, piemēram, viena gada laikā, ir reģistrēts tirdzniecības apjoma pieaugums par 10 %. Ja tirdzniecības apjoma palielināšanos pamato neparedzēti apstākļi, kuru dēļ ir samazinājies ražošanas apjoms, klauzula netiktu piemērota. Taču, ja palielinājums nav pamatots, tiktu piemērots papildu muitas nodoklis, lai šo palielinājumu ierobežotu.

1.3.3. Samērīga reaģēšana

Atkarībā no tirdzniecības plūsmu pieauguma veida un iemesliem reaģēšanai jābūt samērīgai, lai samazinātu šo pieaugumu vai faktiski apturētu plūsmas, kas destabilizē attiecīgās nozares.

1.3.4. Visaptveroša reaģēšana

Jāņem vērā visas importa plūsmas neatkarīgi no to statusa un bez iepriekšējas paziņošanas. Brīvās tirdzniecības nolīgumos (BTN) tieši tā dēvētajiem paaugstināta riska ražojumiem tiek piešķirtas samazinātas nodokļu kvotas, un šīs nozares tiek visstraujāk destabilizētas. Tāpēc aizsardzības pasākumu klauzulas ir jāattiecinā arī uz šīm nozarēm.

1.3.5. Tā dēvētie spoguļpasākumi

Ar spoguļpasākumu ieviešanu ES noteikumos par importu, pirmkārt, ir jānodrošina vienāda patērētāju aizsardzība neatkarīgi no produktu izcelsmes un, otrkārt, jāierobežo ekonomikas izkropļojumi Eiropas uzņēmējiem.

1.3.6. Parīzes nolīguma īstenošanas satvara ievērošana

Siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanas saistības ir liels starptautisks izaicinājums. Ja dažas valstis tās neievēro, nevajadzētu pieļaut, ka tādēļ tās gūst labumu tirdzniecībā. Lauksaimniecības pārtikas nozarē ir jāievieš oglekļa ievērošanas mehānisms. Ņemot vērā Parīzes nolīguma sarežģītību un gaidot tā apstiprināšanu, PTO ir jāpieņem īpašas aizsardzības klauzulas, kas jāiekļauj visos Eiropas Komisijas sarunu ceļā panāktajos brīvās tirdzniecības nolīgumos.

1.3.7. Ilgtspējīgas attīstības mērķu ievērošana

Tāpat kā Parīzes nolīguma gadījumā, aizsardzības klauzulas ir jāpieņem PTO un jāiekļauj visos Eiropas Savienības parakstītajos nolīgumos.

2. Aizsardzības pasākumu klauzulu koncepcija un vēsture

2.1. PTO ir paredzējusi īpašas klauzulas lauksaimniecības nozarei, bet ierobežo to izmantošanu.

2.1.1. Aizsardzības pasākumi definēti kā "ārkārtas pasākumi", kas saistīti ar konkrētu ražojumu importa pieaugumu, ja šāds imports rada vai draud radīt nopietnu kaitējumu importētājas valsts ražošanas nozarei. Šie pasākumi, kas kopumā ir koncesiju vai saistību apturēšana, var būt kvantitatīvu importa ierobežojumu piemērošana vai muitas nodokļu piemērošana importam.

2.1.2. Lauksaimniecības nozarē augstāku aizsardzības tarifu piemērošana var tikt uzsākta automātiski, ja importa apjoms pārsniedz noteiktu līmeni vai cenas nokrītas zem noteikta līmeņa, turklāt nebūtu nepieciešams pierādīt, ka iekšzemes ražošanas nozarei ir nodarīts nopietns kaitējums.

2.1.3. Tomēr lauksaimniecībai paredzēto īpašo aizsardzības klauzulu var piemērot tikai produktiem, kuriem ir noteiktas cenas, un ar nosacījumu, ka valdība lauksaimniecības saistību sarakstā ir paturējusi tiesības to darīt. Turklāt to nevar izmantot importam, uz ko attiecas tarifu kvotas.

2.2. Divpusējie brīvās tirdzniecības nolīgumi ļauj iet tālāk.

2.2.1. Brīvās tirdzniecības nolīgumiem ir jāaptver lielākā daļa tirdzniecības apjoma un jāveicina parakstītāju valstu tirdzniecības liberalizācija, neradot šķēršļus tirdzniecībai ar citām pasaules valstīm. Saskaņoties ar grūtībām daudzpusējo sarunu procesā PTO, pēdējos gados sarunu ceļā ir panākti daudzi brīvās tirdzniecības nolīgumi.

2.2.2. Eiropas Savienība atbalsta šo iespēju, lai stimulētu tirdzniecības liberalizāciju un virzītos uz priekšu jautājumos, par kuriem nav vienprātības, piemēram, sadaļās par ilgtspējīgu attīstību. Tomēr jaunākie nolīgumi ir parādījuši šīs sistēmas ierobežojumus un grūtības rast kopīgu pieeju vai pilnībā ņemt vērā citus starptautiskus nolīgumus, piemēram, Parīzes nolīgumu.

2.3. Lauksaimniecības pārtikas produktu starptautiskajai tirdzniecībai joprojām ir būtiska nozīme.

2.3.1. Pašpietiekama pārtikas nodrošinājuma centieni saskaras ar vairākiem šķēršļiem, tostarp iedzīvotāju skaita pieaugumu, kas bieži vien pamato nepieciešamību importēt pārtiku. Tas nozīmē, ka tirdzniecība sniedz būtisku ieguldījumu pasaules nodrošinājumā ar pārtiku. Valstu uzdevums ir rast pienācīgu līdzsvaru starp iekšzemes lauksaimnieciskās ražošanas attīstību un tirdzniecības liberalizāciju. Taču ir arī jānodrošina, ka vajadzības gadījumā un bez pārmērīgiem konkurences izkropļojumiem attiecīgās valsts lauksaimniecība var apmierināt starptautisko pieprasījumu un eksportēt pārtiku uz valstīm, kas nespēj to ražot pietiekamā apjomā.

2.3.2. Valsts lauksaimniecības, pārtikas un vides pētniecības institūta (INRAE) veiktais perspektīvas pētījums liecina, ka līdz 2050. gadam lauksaimniecības produktu eksporta koncentrācija pasaulē varētu pieaugt vēl vairāk. Tas nāktu par labu dažām valstīm vai reģioniem, kur klimata pārmaiņām būtu pozitīva ietekme uz lauksaimniecību un tās varētu palielināt kultivētās platības un kultūraugu ražu.

2.4. Lauksaimniecības produktu tirdzniecība diplomātijā tiek izmantota ļaunprātīgi. Lauksaimniecība tiek apspriesta politiskās sarunās, kas uz to neattiecas; Ķīnas un ASV konfliktā, Boeing un Airbus konfliktā vai tirdzniecības sarunu noslēguma posmā lauksaimniecības nozare sarunās regulāri pakļauta pretpasākumiem un kompensācijas pasākumiem.

3. Pašreizējo aizsardzības pasākumu klauzulu nepilnības

3.1. Aizsardzības procedūras ir pārāk laikietilpīgas un sarežģītas.

3.1.1. Agrāk aizsardzības klauzulu ieviešana bija ilga un sarežģīta, tādēļ tās nebija efektīvas. Lai gan Eiropas Savienība ir viena no PTO dalībvalstīm, kas paturējusi tiesības izmantot šo klauzulu attiecībā uz daudziem produktiem, praksē ES to gandrīz nekad nepiemēro. Kad, piemēram, Brazīlija "kļūdījās" saldētas-sālītas vistas gaļas (ja gaļa ir turēta sālījumā, tā nav jāiesaldē) importēšanā, tai piemērotais samazinātais muitas nodoklis ļāva no 1996. līdz 2001. gadam būtiski palielināt mājputnu gaļas importu, nepiemērojot aizsardzības klauzulas.

3.2. Pašreizējās procedūras negarantē godīgu konkurenci.

3.2.1. Lielas konkurences priekšrocības ir trešo valstu ražotājiem, kuriem nav stingri jāievēro Eiropas standarti. Ar Kanādu parakstītajā jaunākajā nolīgumā Kanādas ražotājiem ir iespēja izmantot karantīnu ES aizliegtiem augu aizsardzības līdzekļiem, piemēram, atrazīnam, un tas ievērojami samazina to ražošanas izmaksas. Amerikas valstis izmanto ĢMO sēklas, ko Eiropas Savienībā atļauts tirgot, bet ne audzēt, konkrēti, tādiem proteīnaugiem kā soja.

3.2.2. Šo nepilnību dēļ pieaug lauksaimniecības produktu, tostarp neapstrādātu lauksaimniecības produktu, importa apjoms. Tas var apdraudēt Eiropas uztursuverenitāti. Saskaņā ar jaunāko Eiropas Komisijas statistikas faktu lapu par lauksaimniecības produktu tirdzniecību (*Agri-food trade statistical factsheet*⁽¹⁾) neapstrādātu lauksaimniecības produktu tirdzniecības bilance Eiropas Savienībā 2019. gadā pārsniedza 20 miljardus EUR.

3.3. Šīs nepilnības negatīvi ietekmē arī patērētājus. Regulējuma trūkums rada pārmērīgas cenu svārstības, kas pēdējos gados ir palielinājušās. Spekulācijas lauksaimniecības tirgos vēl vairāk palielina cenu svārstības, apgrūtinot pārtikas pieejamību daudziem patērētājiem ar zemiem ienākumiem. Turklāt piegādes ķēžu destabilizācija samazina ražošanas jaudu un patērētāju apgādes drošību.

(¹) Eiropas Komisija: *Agri-food trade statistical factsheet*.

3.4. Covid-19 krīze ļoti spilgti parādīja, cik svarīga nozīme ir lauksaimniecības produktu tirdzniecībai un uztursuverenitātei. Tādēļ starptautiskās tirdzniecības jomā Eiropas Savienībai ir vajadzīgi instrumenti, kas palīdzētu palielināt ES noturību pret ekonomikas satricinājumiem, lai tādējādi atjaunotu uzticēšanos un nodrošinātu visiem eiropiešiem stabilitāti un labklājību.

Briselē, 2020. gada 16. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Ārkārtas stāvoklis pēc Covid-19. Jaunas daudzpusējas matricas izstrāde”**(pašiniciatīvas atzinums)**

(2020/C 364/08)

Ziņotāja: **Emmanuelle BUTAUD-STUBBS**

Pilnsapulces lēmums	20.2.2020.
Juridiskais pamats	Reglamenta 32. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ārējo attiecību specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	16.6.2020.
Pieņemts plenārsesijā	16.7.2020.
Plenārsesija Nr.	553
Balsojuma rezultāts (par / pret / atturas)	213/3/3

1. Secinājumi un ieteikumi**Covid-19 un multilaterālisms**

1.1. Dziļās un nepieredzēti smagās ekonomiskās, sociālās un finansiālās Covid-19 veselības krīzes sekas liek meklēt neordināru un spēcīgu ilgtermiņa atbildi. Eiropas Savienībai ir jāatbalsta ekonomika un starptautiskā tirdzniecība, lai pasaules tirdzniecībai ietaupītu tādu depresiju kā 1929. gadā, un jāfinansē atveseļošana, vienlaikus solidāri un atbildīgi aizsargājot uzņēmumus, visu veidu strādājošos (tostarp cilvēkus ar invaliditāti), mazaizsargātos un citus cilvēkus, nevienu neatstājot novārtā. Visiem uzņēmumiem, tostarp sociālās ekonomikas uzņēmumiem, kas ir risinājuma būtiska sastāvdaļa, ir nepieciešama pilnīga piekļuve atveseļošanas pasākumiem.

1.2. Atveseļošana pēc “lielās blokādes” jābalsta uz ilgtspējību, kā arī iekļaujošu un zaļu izaugsmi. Tāpēc zaļā kursa pasākumi ir vajadzīgāki nekā jebkad iepriekš (rūpniecības stratēģija, oglekļa ievēdkorekcija un oglekļneitralitātes sasniegšana līdz 2050. gadam).

1.3. Covid-19 izraisītā krīze ir devusi smagu triecienu multilaterālismam, kuru jau pirms tam vajāja strukturālās problēmas, piemēram, organizāciju pārklšanās, novecojusi darbība un lēmumu pieņemšana pēc vienprātības principa apstākļos, kad ir liels skaits dalībnieku. Pasaules Tirdzniecības organizācijas (PTO) Apelācijas institūcijas darba apstāšanās un Amerikas Savienoto Valstu (ASV) iesaldētās finansiālās investīcijas un tai sekojusī izstāšanās no Pasaules Veselības organizācijas (PVO). Turklāt valstu, tostarp ES dalībvalstu, noteiktie akūti nepieciešamā medicīniskā aprīkojuma un individuālo aizsardzības līdzekļu eksporta ierobežojumi, nacionālais egoisms un solidaritātes apšūkums, kā arī starptautiskās sadarbības problēmas gremdē visneaizsargātākās valstis un bremsē ekonomikas atlabšanu.

Nepieciešams visaptverošāks redzējums

1.4. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) vēlas dalīties pārdomās par “jaunu daudzpusēju matricu”, kuras pamatā ir virkne iepriekš iesniegtu priekšlikumu (par PTO reformu, Starptautiskās Darba organizācijas (SDO) lomu u. c.), un likt priekšā jaunus risinājumus laikposmam pēc Covid-19⁽¹⁾.

(¹) EESK atzinums REX/509 par tematu “PTO reformēšana, lai pielāgotos pasaules tirdzniecības tendencēm” (OV C 159, 10.5.2019.), atzinums REX/486 par tematu “ES tirdzniecības un ieguldījumu politikas loma ES ekonomikas rezultātu uzlabošanā” (OV C 47, 11.2.2020.), atzinums REX/500 par tematu “Tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļas ES brīvās tirdzniecības nolīgumos (BTN)” (OV C 227, 28.6.2018.), atzinums NAT/760 par tematu “Pārdomu dokuments “Ceļā uz ilgtspējīgu Eiropu 2030. gadā”” (OV C 14, 15.1.2020.)

1.5. Šīs pārdomas notika krīzes laikā, un to nolūks bija iedvesmot uz jaunu sadarbību un lielāku to lēmumu konsekveni, kurus starptautiskas, pārvalstiskas un starpvaldību organizācijas pieņem jautājumos par tirdzniecību un investīcijām, pienācīgas kvalitātes nodarbinātību, sociālajām tiesībām, cilvēktiesībām un klimata pārmaiņām. Valstis tiek mudinātas saglabāt uzticēšanos godprātīgai sadarbībai šajās organizācijās un nevis izmantot nepilnības, bet stiprināt sinerģiju.

1.6. Pēc abiem pasaules kariem cilvēkiem bija skaidrs, ka miera saglabāšanai un labklājības uzturēšanai ir nepieciešamas starptautiskas organizācijas. Šī globālā sanitārā krīze ir īstais brīdis, lai pārdomātu globālās pārvaldības noteikumus un tajos iekļautu tās inovācijas idejas, kuras rodas tikai neparedzētās situācijās.

Konkrētu priekšlikumu kopums

1.7. Vairākas ieinteresētās personas no dažādām aprindām (sk. pielikumu) palīdzēja ziņotājai apzināt ierosinājumus, ņemot vērā juridiskos, politiskos un organizatoriskos ierobežojumus.

1.8. Šo priekšlikumu mērķis ir uzlabot savstarpējo koordināciju starp:

— globālajiem sociālajiem standartiem un saistībām klimata pārmaiņu un vides aizsardzības jomā,

— ar tirdzniecību saistītajiem noteikumiem un līgumiem par klimata pārmaiņām un vides aizsardzību,

— ar tirdzniecību saistītajiem noteikumiem un globālajiem sociālajiem standartiem.

1.9. Tostarp tiek ierosināts nodrošināt plašāku piekļuvi novērotāja statusam, gādāt finansējumu pētījumu veicināšanai, izveidot jaunas darba grupas, pastiprināt sadarbību starp sekretariātiem, īstenot kopēju politiku pētniecības jomā, interpretēt dažas spēkā esošas tiesību normas un politiskās saistības.

1.10. EESK saprot, ka šīm pārmaiņām ir jānāk no politiskā līmeņa un ir jāpārliecina, ka Eiropas Savienībai kā globāla līmeņa procesu dalībniecei ar konstitucionāliem pienākumiem un pilnvarojumu labas globālās pārvaldības jomā ir pienākums aktīvi piedalīties efektīvākas daudzpusējas matricas veidošanā no iekšienes.

2. Pieticīgie rezultāti saistībā ar vairākkārt pausto aicinājumu nodrošināt daudzpusējo noteikumu saskaņotību

2.1. *Pilsoniskās sabiedrības galveno locekļu prasība*

2.1.1. Daudzas ieinteresētās personas ir vairākkārt lūgušas nodrošināt lielāku konsekveni starptautisko, pārvalstisko un starpvaldību organizāciju politikas veidošanu.

2.1.2. No uzņēmējdarbības kopienas aprindām Starptautiskā tirdzniecības palāta (ICC) ir īpaši norādījusi, ka “viens no galvenajiem spriedzes punktiem pašreizējās debatēs par globalizāciju ir pretrunas, kas tiek izjustas starp tirdzniecības, darba un vides standartiem”⁽²⁾.

2.1.3. Arī G7 un L7 samītā 2019. gadā tika paziņots, ka “globālajā pārvaldībā būtu jāuzlabo tas, kā tiek ņemtas vērā pašreizējās sociālās problēmas, tostarp nepieciešamība pēc jaunām prasmēm, lai nodrošinātu pienācīgas kvalitātes nodarbinātību atbilstīgi starptautiskajiem standartiem, kā arī radītu apstākļus, kādos uzņēmumi atbalsta ražīgumu, augstākas algas un rada labas darbvietas” (3. punkts).

⁽²⁾ ICC PTO reforma, 2019. gada oktobris.

2.2. Vispārīgs līdzšinējā darba vērtējums

2.2.1. Globalizācijas sarežģītības izpratne

2.2.1.1. Apvienoto Nāciju Organizācija (ANO) ir ļoti svarīga, jo tā ir visaptveroša starptautiska organizācija, kas spēj izstrādāt noteikumus un standartus ar visplašāko ģeogrāfisko tvērumu. Šī iemesla dēļ EESK atbalsta ANO reformu, kurā iecerēts pāriet no pieejas, kuras centrā ir procedūra uz pieeju, kas balstīta uz rezultātiem. 2015. gada septembrī ANO pieņēma 17 ilgtspējīgas attīstības mērķus (IAM), kas ietver cilvēces visuniversālākās problēmas. Lai gan IAM nav juridiski saistoši, tiek gaidīts, ka valdības, tostarp Eiropas Savienības iestādes rīkosies atbildīgi un izveidos valstu sistēmas to sasniegšanai.

2.2.1.2. Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (ESAO) 2017. gadā brīdināja, ka “*mums jālabo globalizācija, bet mēs nemaz nezinām, kā to izdarīt*”⁽³⁾. Politikas dokumentā ir minētas papildinošas politikas jomas (sociālais un darba tirgus, izglītība un prasmes, uzņēmumu sociālā un vides atbildība), un tajā ir norādīta “steidzama nepieciešamība palielināt apspriešanos ar sabiedrību un pilsoniskās sabiedrības ieinteresēto personu iesaisti” starptautisko organizāciju standartu noteikšanas pasākumos.

2.2.2. Globālie sociālie standarti un daudzpusējie tirdzniecības noteikumi: stāsts par neizmantotu iespēju

2.2.2.1. PTO pēc neveiksmīgā mēģinājuma savos noteikumos iekļaut sociālo klauzulu 1996. gadā⁽⁴⁾ precizēja, ka SDO ir “kompetentā iestāde, kas nosaka un regulē [pamata darba] standartus”. Kopš tā laika SDO ir pieņēmusi vairākus būtiskus instrumentus. SDO 1998. gada deklarācijas 5. iedaļā ir atzīts, ka “*darba standartus nedrīkst izmantot protekcionistiskas tirdzniecības nolūkos un ka šajā deklarācijā un ar to saistītajā turpmākajā darbā vai citādi nekas nedrīkst tikt izmantots šādā nolūkā; turklāt šajā deklarācijā un ar to saistītajā turpmākajā darbā nevienas valsts salīdzinošās priekšrocības nekādi nebūtu jāapšaubā.*”

2.2.2.2. Savā 2019. gada Simtgades deklarācijā SDO rāda priekšzīmi, apņemoties “*pastiprināt sadarbību un attīstīt institucionālus pasākumus ar citām organizācijām, lai veicinātu politikas saskaņotību, īstenojot uz cilvēkiem orientētu pieeju darba nākotnei, atzīstot spēcīgo, sarežģīto un būtisko saikni starp sociālo, tirdzniecības, finanšu, ekonomikas un vides politiku*” (IV nodaļa, F punkts).

2.2.2.3. Nebūdamas savstarpēji saistītas, SDO un PTO sadarbojas vairākās jomās un, konkrēti, sagatavo interesantas kopīgas publikācijas par tirdzniecību un nodarbinātību, par tirdzniecību un neoficiālu nodarbinātību, par globalizācijas sociālās ilgtspējas nodrošināšanu un par prasmju attīstības politikas nozīmi attiecībā uz palīdzību darba ņēmējiem un uzņēmumiem izmantot tirdzniecības sniegtos ieguvumus.

2.2.2.4. Šī sadarbības politika nekad nav pārkāpusi 1996. gada Singapūras PTO Ministru deklarācijas sarkano līniju, kurā teikts: “*Mēs noraidām darba standartu izmantošanu protekcionisma nolūkos un piekrītam, ka nekādā gadījumā nedrīkst apšaubīt valstu, jo īpaši jaunattīstības valstu ar zemām algām, salīdzinošās priekšrocības. Šajā sakarā mēs atzīmējam, ka PTO un SDO sekretariāti turpinās pašreizējo sadarbību.*”

2.2.3. Klimata un vides saistību pakāpeniska integrācija daudzpusējā vidē

2.2.3.1. Kopš 1994. gada, kad stājās spēkā Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējā konvencija par klimata pārmaiņām (UNFCCC), valdības ir regulāri pulcējušās, lai sekotu līdzi progresam, izmantojot stabilu pārredzamības un pārskatatbildības sistēmu. Tomēr tikai 2015. gada beigās, kad tika pieņemts Parīzes nolīgums, kas ir pirmais vispārējais, juridiski saistošais nolīgums klimata pārmaiņu jomā, tika ieteikta nacionāli noteiktu devumu sistēma, kas ir jāuzrauga.

⁽³⁾ <http://www.oecd.org/about/sge/fixing-globalisation-time-to-make-it-work-for-all-9789264275096-en.htm>, 9. lpp.

⁽⁴⁾ Singapūras PTO Ministru deklarācija, 1996. gads, 4. punkts.

2.2.3.2. SDO, kurai ir novērotāja statuss attiecībā uz UNFCCC un pilnvaras turpināt darbu jautājumos par pienācīgas kvalitātes nodarbinātību un taisnīgu pārkārtošanos, sniedza būtisku ieguldījumu saistībā ar Uzlaboto forumu par ietekmi, ko rada reaģēšanas pasākumu īstenošana (2015.–2018. gads). Forumā konkrēti tika pētītas “*sekas, kas rodas, īstenojot ietekmes mazināšanas politiku, programmas un darbības “jurisdikcijā” un “ārpus jurisdikcijas” vai saistībā ar pārrobežu ietekmi, ko Puses veic saskaņā ar Konvenciju, Kioto protokolu un Parīzes nolīgumu cīņā pret klimata pārmaiņām*”.

2.2.3.3. Pēc saprašanās memoranda pieņemšanas 2016. gadā, SDO cieši sadarbojās ar UNFCCC darbiniekiem un ekspertiem nolūkā vairojot savstarpējo sapratni: apmācot jautājumos par sociālo dalībnieku lomu, veidojot spējas novērtēt klimata pārmaiņu jomā īstenoto pasākumu ietekmi, rīkojot reģionālus darbseminārus par taisnīgu pārkārtošanos, kā arī divas reizes gadā rīkojot globālu forumu.

2.2.3.4. SDO galvenais vides jomas darbības kanāls ir kopīgs konsorcijs ar ANO Vides programmu, ANO Attīstības programmu, ANO Industriālās attīstības organizāciju un ANO Apmācības un pētniecības institūtu. Tā nosaukums ir Partnerība darbībai zaļās ekonomikas jomā (PAGE).

2.2.3.5. Turklāt tiek slēgti dažādi daudzpusēji vides nolīgumi. Tos galvenokārt izmanto ANO, un tie aptver plašu vides jautājumu loku tādās jomās kā bioloģiskā daudzveidība, sauszeme, jūras, ķīmiskās vielas un bīstamie atkritumi, kā arī atmosfēra. ES ir parakstījusi aptuveni 30 šādu nolīgumu.

2.2.3.6. PTO Tirdzniecības un vides komiteja ārpus ANO tīkla nodrošina forumu informācijas apmaiņai, pasākumiem un viedokļu apmaiņai jautājumos par tirdzniecību un ilgtspēju (t. i., aprites ekonomiku, brīvprātīgām iniciatīvām standartu jomā, fosilā kurināmā subsīdiu reformu, plastmasu utt.).

2.2.3.7. Atbilstīgi PTO judikatūrai dalībvalstis var ieviest pasākumus, ar ko uzlabo iedzīvotāju veselību, vides aizsardzību vai bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, ja vien tie atbilst noteiktiem kritērijiem, tādējādi nodrošinot atbilstību PTO noteikumiem un disciplinām. Šādas atkāpes, pamatojoties uz GATT XX pantu, uzskata par saderīgām, ja tās ir samērīgas un nav diskriminējošas. Šādu pasākumu piemērošana nedrīkst būt “*patvaļīga vai nepamatota diskriminācija vai slēpti ierobežošanas līdzekļi starptautiskajā tirdzniecībā*”.

2.2.3.8. PTO ģenerāldirektors Renato Ruggiero konferencē Bonnā (1997. gada 9. decembrī) ļoti skaidri norādīja ierobežojumus tam, ko valdība drīkst vai nedrīkst darīt: “*valdības var izmantot jebkāda veida tirdzniecības ierobežojumus, tostarp noteikt importa un eksporta kvotas un aizliegumus, vai nodokļu vai citu maksājumu piemērošanu uz robežas, lai aizsargātu vidi vai saglabātu resursus to jurisdikcijā, ja vien tiek ievērotas pamatprasības attiecībā uz nediskrimināciju un tiek radīti vismazākie ierobežojumi tirdzniecībai. (...) Tomēr saskaņā ar PTO noteikumiem valsts nedrīkst piemērot tirdzniecības ierobežojumus, lai mēģinātu mainīt savu tirdzniecības partneru apstrādes un ražošanas metodes vai citu politiku. Kāpēc? Būtībā tāpēc, ka jautājums par ražošanas un apstrādes metodēm ir katras valsts suverēnā jurisdikcija.*”

2.2.3.9. Šāds ierobežojums, kas nepieļauj ietekmi uz apstrādes un ražošanas metodēm nepārprotami ir šķērslis tādu stimulu radīšanai, kas veicinātu ilgtspējīgu preču ražošanu un tirdzniecību.

2.2.4. Divpusējie aizsardzības līdzekļi lielākas saskaņotības nodrošināšanai starp ekonomikas, sociālajiem un vides noteikumiem

2.2.5. Tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļu nopelns un ierobežojumi

2.2.5.1. ES brīvās tirdzniecības nolīgumos ir ieviesusi tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļas, kuru mērķis ir panākt, lai tirdzniecības un investīciju liberalizācija nepasliktinātu vides un darba apstākļus.

2.2.5.2. 2017. gadā Eiropas Savienības Tiesa atzina, ka nolīgumā ilgtspējīgas attīstības noteikumiem ir “*būtiska loma*”⁽⁵⁾.

⁽⁵⁾ 2017. gada 16. maija Atzinums 2/15, ES:C:2017: 376.

2.2.5.3. EESK 2018. gadā⁽⁶⁾ aicināja tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļās noteikt augstākas un stingrākas prasības, jo tām vajadzētu būt tikpat spēcīgām kā tām, kas attiecas uz komerciāliem, tehniskiem vai ar tarifiem saistītiem aspektiem.

2.2.5.4. SDO⁽⁷⁾ 2016. gadā ziņoja, ka 63 % nolīgumu, kas ietver darba tiesību noteikumus, ir pieņemti pēc 2008. gada, kas liecina par paātrinājumu, un 46,8 % BTN, kuri ietver darba tiesību noteikumus, attiecas uz ES, ASV vai Kanādu. Atsauces teksti dilstošā secībā ir šādi: 1998. gada Deklarācija par pamatprincipiem un tiesībām, Konvencija Nr. 182 (Bērnu darbs), programma pienācīgas kvalitātes nodarbinātībai un Deklarācija par sociālo taisnīgumu.

3. Jauna domāšana jaunas daudzpusējas matricas veidošanā

3.1. Vispārīgi priekšnoteikumi

3.1.1. Visos jaunajos priekšlikumos, kuru mērķis ir palielināt kohēziju, būtu jāievēro četri principi:

- **specializācija:** starptautiskām organizācijām ir tikai tāda kompetence, kādu tām ir piešķirušas dalībvalstis⁽⁸⁾,
- **lēmumu pieņemšanas spēja:** organizācijām ir skaidri iekšējie noteikumi un procesi, kas ļauj darboties pārvaldes struktūrām (tehniskajām komitejām vai vispārējām asamblejām),
- **pārredzamība:** par visām darbības izmaiņām, piemēram, kopīgu grupu, jaunu statūtu vai kopīgu deklarāciju ieviešanu, ir jāinformē pārredzamā veidā gan iekšēji, gan ārēji,
- **novērtējums:** būtu jānodrošina veidot novērtējuma kultūru iekšējās darbības izvērtēšanai.

3.1.2. Pēc būtības EESK atbalsta atvērtaķu saziņu un apspriešanos ar pilsonisko sabiedrību par starptautisko organizāciju politiku un aicina pakāpeniski izveidot pastāvīgus dialoga procesus. Ņemot vērā EESK pieredzi, tā ir gatava veikt izmēģinājuma darbu un veicināt šādu procedūru izveidi. Tāpat kā UNFCCC un ESAO, kas veicina bagātīgu dialogu ar plašu partneru loku, arī PTO nesēn ir pastiprinājusi sadarbību ar pilsonisko sabiedrību papildus ikgadējam sabiedrības forumam. Šie kontakti var ievērojami veicināt lielāku efektivitāti un demokrātiju daudzpusējā tirdzniecības sistēmā. EESK pateicas par Eiropas Komisijas atbalstu pilsoniskās sabiedrības viedokļa pastiprinātai paušanai daudzpusējā līmenī un atzinīgi vērtē nesēn pieņemtā Otavas grupas sešu punktu rīcības plāna 6. darbību⁽⁹⁾.

3.1.3. Tāpat būtu vairāk jāatzīst sociālo partneru spēja vest sarunas. Sociālo partneru trīspusējā deklarācijā starptautiskā līmenī un virknē starptautisko pamatnolīgumu ir ietverti lietderīgi praktiski noteikumi un instrumenti (sociālie standarti, attiecības ar piegādātājiem, sociālais dialogs, cīņa pret bērnu darbu un piespiedu darbu).

3.2. Daudzpusēju rīku kopums

PTO integrācija ANO sistēmā no funkcionālā viedokļa

3.2.1. ANO sistēma ar savu specializēto aģentūru tīklu, kurā ietilpst, piemēram, SDO, UNESCO, PVO, SVF, Pasaules Banka un reģionālās attīstības bankas, ir starptautiskās kārtības pilārs. Tā kā tirdzniecības noteikumiem ir jāveicina IAM sasniegšana, PTO ir izveidota kā atsevišķa organizācija un darbojas ārpus ANO sistēmas. PTO ģenerāldirektors tomēr piedalās ANO izpilddirektoru padomē kopā ar visu specializēto aģentūru un citu ANO galveno struktūrvienību ģenerāldirektoriem. EESK iesaka, lai PTO informē izpilddirektoru padomi par visiem tirdzniecības noteikumu sistēmas sasniegumiem, kuri varētu palīdzēt sasniegt IAM.

⁽⁶⁾ EESK atzinums REX 500 "Tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļas ES brīvās tirdzniecības nolīgumos (BTN)" (OV C 227, 28.6.2018.), 2.4. punkts.

⁽⁷⁾ SDO "Ar darbu saistīti noteikumi tirdzniecības nolīgumos: jaunākās tendences un saistība ar SDO", GB.328/POL/3, 9. punkts.

⁽⁸⁾ Jan Wouters, Cedric Ryngaert, Tom Ruys un Geert De Baere, *International Law: A European Perspective (Starptautiskās tiesības: Eiropas perspektīva)* (Oksforda, Hart Publishing, 2018), 259. lpp.

⁽⁹⁾ Kanāda vada PTO dalībnieku grupu, kas pazīstama kā Otavas grupa, lai risinātu īpašas problēmas daudzpusējā tirdzniecības sistēmā. Otavas grupas 2020. gada jūnija paziņojums "Rīcību orientēt uz Covid-19 krīzes pārvarēšanu", 2020. gada jūnijs.

3.2.2. Skaidri formulētā norāde uz *ilgtspējīgu attīstību*, kas atrodama PTO 1994. gada nolīguma preambulā, ir jāsaprot kā tāda, kas ietver IAM, proti, jauno, vispārārtzīto ilgtspējas elementu starptautiskajās tiesībās. Šķiet, ka PTO to jau ir akceptējusi, jo savā tīmekļa vietnē tā raksta, ka tai ir izšķiroša nozīme IAM sasniegšanā.

Atsevišķu noteikumu kopumu tālāka savienošana

3.2.3. Stingrāki sociālie un vides noteikumi

3.2.3.1. SDO 2018. gadā veica vairākus pētījumus par Parīzes nolīguma vispārējo iespējamo ietekmi uz ekoloģisko pāreju un prasmēm⁽¹⁰⁾ vai tādām prasmēm, kas virza uz videi draudzīgāku nākotni, kā arī par sasilšanas ietekmi uz darba apstākļiem⁽¹¹⁾.

3.2.3.2. EESK aicina plašāk izplatīt šos ziņojumus un atbalsta EK finansēto reģionālo darbsemināru organizēšanu jaunattīstības valstīs, jo īpaši vismazāk attīstītajās valstīs, kā arī salu un neaizsargātās ekonomikās, kuras izjūt vislielākās sociālās sekas no globālās sasilšanas brutālās ietekmes.

3.2.3.3. SDO 2015. gadā publicēja *Pamatnostādnes par taisnīgu pāreju uz ekoloģiski ilgtspējīgu ekonomiku un sabiedrību visiem*. EESK ierosina Komisijas dienestiem plašāk izmantot šīs pamatnostādnes savā standartu noteikšanas darbībā. Arī šo pamatnostādņu atjaunināšanai vajadzētu būt SDO pārvaldības struktūras darba kārtībā.

3.2.4. Tālāka saikne starp tirdzniecības noteikumiem un sociālajiem standartiem

3.2.4.1. Savstarpīguma jomā EESK vēlētos, lai PTO noteiktu Starptautiskajai darba organizācijai oficiālas novērotājas statusu savu galveno struktūrvienību un komiteju sanāksmēs. Papildus Starptautiskā Darba organizācijas dalībai PTO ministriju konferencēs tas stiprinātu SDO iesaisti PTO iekšējās struktūrvienībās un varētu palīdzēt starptautisko darba standartu ievērošanai kļūt par daļu no PTO Tirdzniecības politikas pārbaudes mehānisma. EESK ierosina izveidot īpašu pagaidu darba grupu starp PTO un SDO sekretariātiem, lai līdz 2021. gada jūnijam izstrādātu pamatnostādnes un nāktu klajā ar tām.

3.2.4.2. Turklāt, ņemot vērā Covid-19 ietekmi uz globālajām vērtības veidošanas ķēdēm, būtu jāstiprina SDO Globalizācijas sociālās dimensijas vispasaules komisija. *Pamatojoties uz savu atzinumu par saistošu ANO līgumu*⁽¹²⁾, EESK aicina *Vācijas ES prezidentūras laikā* iestāties par efektīvu regulatīvo satvaru, lai globālajās vērtības ķēdēs nodrošinātu cilvēktiesību ievērošanu un pienācīgas kvalitātes nodarbinātību, kas ietvertu Eiropas rīcības plānu ar likumdošanas instrumentiem un taustāmiem sasniegumiem, kā arī mērķtiecīgas un efektīvas normatīvās darbības globālā līmenī. Jāpiedalās ir gan SDO, gan PTO un katrai jāpilda sava loma.

3.2.4.3. Pārskatot reģionālos un divpusējos tirdzniecības noteikumus, kuru skaits un ģeogrāfiskais tvērums pastāvīgi palielinās, PTO ir jāuzņemas jauna loma darba noteikumu jomā. Tā kā lielākajā daļā jauno brīvās tirdzniecības noteikumu ir arī darba noteikumi, PTO sekretariātam būtu šis jaunais krājums jāapkopo, jāsalīdzina un jāuzrauga. Šāds uzraudzības darbs būtu jāveic kopā ar SDO, tam būtu jānotiek, ievērojot SDO rīcības plānu par pienācīgas kvalitātes nodarbinātību globālajās piegādes ķēdēs, un tā rezultātā būtu jāturpinās sadarbībai starp SDO un PTO.

3.2.5. Papildu saikne starp tirdzniecības un klimata noteikumiem un politiku

3.2.5.1. PTO klimata atbrīvojumā, kas jau tiek apspriests akadēmiskajās un uzņēmējdarbības aprindās, varētu definēt "klimata pasākumus": īpašības, vispārējas nozīmes mērķus un kritērijus, kuri nosaka atbilstību PTO noteikumiem. Šāds atbrīvojums ļautu PTO dalībvalstīm ieviest klimata pasākumus iekšzēmē (emisijas kvotu tirdzniecības sistēma) vai pie to robežām un nodrošināt, lai šie pasākumi nekļūtu par slēptiem protekcionistiskiem pasākumiem.

⁽¹⁰⁾ *World employment social outlook 2018 – Greening with jobs* (Pasaules nodarbinātības 2018. gada sociālais apskats – zaļināšana darbavietās), Ženēva, SDO, 2018.

⁽¹¹⁾ *Working on a warmer planet: The impact of heat stress on labour productivity and decent work* (Darbs uz siltākas planētas: karstuma stresa ietekme uz darba ražīgumu un pienācīgas kvalitātes nodarbinātību), Ženēva, SDO, 2019.

⁽¹²⁾ EESK atzinums REX 518 "Saistošs ANO līgums par uzņēmējdarbību un cilvēktiesībām" (OV C 97, 24.3.2020., 9. lpp.).

3.2.5.2. Neoficiālai PTO darba grupai uz 2021. gadā paredzēto 12. ministru konferenci būtu jā sagatavo PTO ministru deklarācija par tirdzniecību un vidi, kurā tiktu atzīta tirdzniecības, tirdzniecības politikas un daudzpusējās tirdzniecības noteicošā ietekme uz atbalstu starptautiskās sabiedrības ieguldījumam IAM sasniegšanā un citu kopīgu starptautisko vides jomas saistību, piemēram, Parīzes nolīgumā ietverto saistību īstenošanā. EESK mudina Komisiju turpināt centienus šajā jomā.

3.2.5.3. EESK lūdz Eiropas Komisiju precizēt savu nostāju par fosilā kurināmā subsīdiju pakāpenisku atcelšanu ES un plurilaterālā līmenī PTO ietvaros pilnībā atbalstīt jebkuru jaunu iniciatīvu.

3.2.5.4. EESK aicina raiti atsākt PTO plurilaterālās sarunas par Vides preču nolīgumu. Tam vajadzētu būt tiešāk saistītam ar Parīzes nolīgumu, piemēram, ar Ķīnas Taibejas 2019. gada priekšlikumu līgumam par vides precēm un pakalpojumiem, kas saistīti ar Parīzes nolīgumu. Tā pamatā ir tarifu atcelšana precēm un pakalpojumiem, kas saistīti ar oglekļa emisiju samazināšanu. *“Viens no daudzpusējās tirdzniecības sistēmas galvenajiem sasniegumiem būs tādu jaunu sarunu uzsākšana kā PAEGSA, kuru mērķis ir risināt tādus aktuālus jautājumus kā klimata pārmaiņas un starptautiskās tirdzniecības liberalizācija”* ⁽¹³⁾.

3.2.5.5. Lai panāktu lielāku saskaņotību, daudzpusējo vides nolīgumu sekretariātiem būtu jāpiešķir novērotāja statuss daudzās PTO komitejās, nevis tikai Tirdzniecības un vides komitejā (piemēram, komitejās, kas risina jautājumus par tehniskiem šķēršļiem, kā arī sanitārajiem un fitosanitārajiem pasākumiem).

3.2.5.6. EESK iesaka izveidot kopīgu darba grupu ANO Vides programmai, UNFCCC un PTO. Tā risinātu jautājumus par siltumnīcefekta gāzu emisijām un starptautisko tirdzniecību, kā arī nodrošinātu mērīšanas metodes vai kompensācijas sistēmas BTN ietvaros (piemēram, ar meža atjaunošanu). Šādas ar trešām valstīm saskaņotas kompensācijas sistēmas būtu jāņem vērā nacionāli noteiktajos devumos atbilstīgi Parīzes nolīgumam.

4. ES devums jaunā ilgtspējīga multilaterālisma modeli

4.1. Lai cīnītos pret oglekļa emisiju pārvirzi, EESK atbalsta ar PTO saderīgu oglekļa ievadkorekcijas mehānismu pie ES robežām, radot vienlīdzīgu konkurences apstākļus CO₂ ietilpīgām nozarēm ⁽¹⁴⁾. EESK aicina Eiropas Komisiju ievērot sākotnējo grafiku un 2021. gada pavasarī nākt klajā ar tiesību akta priekšlikumu. Nesenais sākotnējais ietekmes novērtējums (ceļvedis) liecināja par atbalstu īpaši no tādām nozarēm kā tērauds, cements, ķīmiskās vielas un elektroenerģija.

4.2. EESK uzsver, ka ir svarīgi, lai nākamajā vispārējā preferenču sistēmā (VPS) saņēmējvalstīm būtu izvirzīti visaptveroši sociālie un ekoloģiskie nosacījumi (Regula (ES) Nr. 978/2012 ⁽¹⁵⁾).

4.3. Stingrāki ilgtspējīgas attīstības noteikumi brīvās tirdzniecības nolīgumos

4.3.1. Ir jāstiprina ES tirdzniecības un investīciju nolīgumu tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļas.

— Kā iesaka Eiropas Parlaments, tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļās ir jāizvirza prasība abiem partneriem ratificēt un īstenot starptautiskos pamata instrumentus cilvēktiesību jomā (t. i., Starptautisko cilvēktiesību hartu), SDO pamata konvencijas, tostarp Darba drošības un arodveselības konvenciju, kā arī Parīzes nolīgumu un citus starptautiskos vides nolīgumus.

— EESK Starptautiskās tirdzniecības koordinācijas komiteja uzskata, ka ilgtspējas ietekmes novērtējumos būtu jāpārskata *“izskaitļojamā vispārējā līdzsvara modelis (CGE) (..) un jāsalīdzina ar alternatīvajiem modeļiem, kā arī tajā jāiekļauj plašāks rādītāju klāsts ar mērķi noteikt ietekmi uz cilvēktiesībām un darba tiesībām, klimata pārmaiņām, bioloģisko daudzveidību, patērētājiem un ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem. Ir nepieciešams plašāks rādītāju kopums ar lielāku atvērtību alternatīviem modeļiem”*.

⁽¹³⁾ Neoficiāls dokuments, JOB/TE/19, 2018. gada 19. janvāris.

⁽¹⁴⁾ EESK atzinums CCM/167 par tematu “Rūpniecības nozaru skatījums uz klimata un enerģētikas politikas saskaņošanu” (OV C 353, 18.10.2019., 59. lpp.).

⁽¹⁵⁾ OV L 303, 31.10.2012., 1. lpp.

— EESK aicina pārveidot speciālistu grupu mehānismus, kuros sūdzības atbilstīgi tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļām varētu izskatīt juristi tirdzniecības jautājumos, kā arī darba, klimata un cilvēktiesību eksperti. Ja šādas speciālistu grupas konstatētu pārkāpumus, vajadzētu aktivizēt starpvalstu strīdu izšķiršanas mehānismam, un vajadzētu būt iespējai piemērot naudassodu vai noteikt sankcijas, kā arī tiesiskās aizsardzības līdzekļus cietušajai pusei.

4.3.2. Jaunajos BTN būtu jāiekļauj atsauce uz Parīzes nolīgumu un jāparedz tādi stimuli kā nulles nodoklis klimatam labvēlīgām precēm vai pakalpojumiem. Visaptverošā ekonomikas un tirdzniecības nolīguma (CETA) 22.3. pants, ar ko puses apņemas veicināt ekonomikas un tirdzniecības plūsmas, kas palīdzēs sekmēt pienācīgas kvalitātes nodarbinātību un vides aizsardzības uzlabošanu, būtu jāizmanto arī citiem tirdzniecības partneriem (Jaunzēlandei, Austrālijai). Tāpat turpmākajos ES brīvās tirdzniecības nolīgumos būtu jāpaplašina vietējo konsultantu grupu uzraudzības loma un tā jāattiecinā arī uz vides, nodarbinātības un sociālo jomu.

4.3.3. Visos ES apspriestajos investīciju līgumos, jo īpaši ar Ķīnu, ir jāiekļauj visaptveroši noteikumi par:

- dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu,
- piesardzības principa pieejas īstenošanu cilvēku veselībai, dabas resursiem un ekosistēmām,
- sabiedrības līdzdalības principa īstenošanu, kā arī piekļuvi informācijai un tiesu iestādēm,
- integrācijas un savstarpējās saiknes principa īstenošanu, jo īpaši attiecībā uz cilvēktiesībām, kā arī sociālajiem, ekonomiskajiem un vides mērķiem.

4.3.4. Gaidāmā galvenā tirdzniecības nolīgumu izpildes uzrauga iecelšana palīdzēs nodrošināt efektīvu tirdzniecības nolīgumu, tostarp darba tiesību, vides saistību un pilsoniskās savienības lomas īstenošanu.

4.4. **ES vadošā loma jaunas daudzpusējas matricas izstrādē**

4.4.1. Eiropas Savienība ir viena no nedaudzajām pasaules līmeņa procesu dalībniecēm, kurai ir konstitucionāli pienākumi un pilnvaras “*sekmēt starptautisku sistēmu, kuras pamatā ir ciešāka daudzpusēja sadarbība un laba pasaules līmeņa vadība*” (Līguma par Eiropas Savienību 21. panta 2. punkta h) apakšpunkts)

4.4.2. Eiropas Savienība, būdama reģionālas integrācijas organizācija, tomēr nav varējusi pilnā mērā piedalīties daudzu struktūru, struktūrvienību un organizāciju darbā, jo Savienības nostājas un interešu aizstāvībā tai ir jāpaļaujas uz dalībvalstīm. Vairāk nekā desmit gadus pēc Lisabonas līguma stāšanās spēkā, kurā Eiropas Savienība ir apņēmusies sekmēt “*kopīgu problēmu risināšanu, jo īpaši Apvienoto Nāciju Organizācijā*” (Līguma par Eiropas Savienību 21. panta 1. punkts), ir pienācis laiks Savienībai kopā ar dalībvalstīm veidot integrētu stratēģiju, lai ANO sistēmā iegūtu spēcīgākas pozīcijas.

Briselē, 2020. gada 16. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER

PIELIKUMS

NOTIKUŠĀS SAGATAVOŠANAS SANĀKSMES

Vārds, uzvārds	Organizācija	Funkcija
Elina BARDRAM	EK	Nodaļas vadītāja Starptautiskās attiecības (CLIMA.A.1)
Daniele BASSO	ETUC	Padomdevējs
John BRYAN	EESK	Loceklis, III grupa
Cinzia DEL RIO	EESK	Locekle, II grupa
Dimitru FORNEA	EESK	Loceklis, II grupa
Alan HERVÉ	Sciences Po Rennes	Starptautisko publisko tiesību pasniedzējs
Emmanuel JULIEN	SDO	Direktora vietnieks Uzņēmumu daļa
Bernd LANGE	EP	INTA komitejas priekšsēdētājs
Jürgen MAIER	Forums Umwelt & Entwicklung	Direktors
Jean-Marie PAUGAM	Francijas valdība	Francijas pastāvīgais pārstāvis PTO
Christophe PERRIN	SDO	Direktors Daudzpusējās sadarbības nodaļa
Denis REDONNET	EK	Direktors PTO, Juridiskie jautājumi un preču tirdzniecība (TRADE. DGA2.F)
Lutz RIBBE	EESK	Loceklis, III grupa
Victor VAN VUUREN	SDO	Direktors Uzņēmumu daļa
Lieve VERBOVEN	SDO	ES Biroja direktore
Jan WOUTERS	Leuven Universitāte	Profesors starptautisko tiesību un starptautisko organizāciju jautājumos

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Nodokļu uzlikšana sadarbīgajā ekonomikā – ziņošanas pienākumi”**(atzinuma papildinājums)**

(2020/C 364/09)

Ziņotāja: **Ester VITALE**

Biroja lēmums	18.6.2019.
Juridiskais pamats	Piemērošanas noteikumu (2010) 29. pants Atzinuma papildinājums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	24.6.2020.
Pieņemts plenārsesijā	16.7.2020.
Plenārsesija Nr.	553
Balsojuma rezultāts (par / pret / atturas)	210/1/6

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Nodokļu uzlikšana un fiskālā politika ir jāpielāgo, ņemot vērā pastāvīgo sadarbīgās ekonomikas attīstību. Šajā nolūkā nebūtu jāveido jauni vai īpaši nodokļu režīmi, bet EESK uzskata, ka pareizāk būtu pašreizējos nodokļu tiesību aktus un modeļus pielāgot jaunajam ekonomiskajam kontekstam, saglabājot vienlīdzīgus konkurences apstākļus starp dažādiem iesaistītajiem dalībniekiem.

1.2. EESK prasa, lai nacionālajās fiskālajās sistēmās tiktu ņemta vērā sadarbīgā ekonomika un digitālās platformas un šajā jomā tiktu ievēroti principi, kas raksturo taisnīgu, tiešām konsekventu, paredzamu un neitrālu nodokļu sistēmu, vienlaikus nodrošinot sabiedrības interesi par to, lai visas ieinteresētās personas pildītu nodokļu saistības.

1.3. EESK ir pārliecināta, ka ekonomikas digitalizācijai un operatīvo instrumentu un risinājumu izstrādei piemērojamā fiskālā politika ir jākoordinē starptautiskā līmenī. EESK tāpēc atzinīgi vērtē ciešo Komisijas, dalībvalstu un ESAO/G20 sadarbību un atzīst, ka uzsāktās sadarbības veidi jau ir nesuši dažus jūtamus rezultātus, un ir gaidāms, ka citi spēcīgāki rezultāti to ietekmēs nākotnē.

1.4. Ir svarīgi, lai starptautiskās, ES un valstu iestādes efektīvi un ātri risinātu jautājumus, kurus izvirza digitālā un sadarbīgā ekonomika, un izmantotu proaktīvu pieeju, nevis rīkotos tikai tad, kad radušās specifiskas problēmas.

1.5. Svarīgs jautājums, kas saistīts ar nodokļu sistēmām, kuras jāpiemēro sadarbīgajai ekonomikai, ir digitālo platformu pienākums vākt, ziņot nodokļu iestādēm un glabāt informāciju par veiktajiem darījumiem (ziņošanas pienākumi). Šiem pienākumiem nevajadzētu radīt pārmērīgu administratīvo slogu platformām.

1.6. Atbilstīgs informācijas sadalījums funkcionālā un samērīgā datu vākšanas un apmaiņas sistēmā faktiski varētu, no vienas puses, veicināt nodokļu iestāžu aktivitāti un, no otras puses, nodrošināt stabili un paredzamu sistēmu uzņēmumiem un pozitīvi ietekmētu sadarbīgās ekonomikas nozari kopumā.

1.7. EESK vēlas, lai tiktu izstrādāts Eiropas standarts to datu un informācijas vākšanai par platformu lietotājiem, kas platformām būs jāpaziņo nodokļu iestādēm un laika gaitā jāglabā. Ziņošanas pienākumiem būtu jābūt skaidriem un saskaņotiem starp dažādām dalībvalstīm. Eiropas standarts varētu ierobežot dalībvalstu vienpusējos pasākumus, kas veido neefektīvu, nevienmērīgu regulējumu un nenoteiktību par piemērošanu iekšējā tirgū.

1.8. Runājot par vispārējiem principiem, kas būtu jāievēro, veicot regulatīvus pasākumus ziņošanas jomā, EESK uzskata, ka ir svarīgi izvēlēties tādu pieeju, kas atbilstu samērīguma principam, kā noteikusi ES Tiesa savā judikatūrā, un attiecīgi panākt, lai, neradot pārmērīgu un nepamatotu apgrūtinājumu platformu un galalietotāju privātajām interesēm, tiktu sasniegts iecerētais regulatīvais mērķis – iegūt skaidru informāciju, kas derīga nodokļu iestāžu darbībai.

1.9. EESK uzskata, ka sadarbīgās ekonomikas nodokļu noteikumi, tostarp noteikumi par ziņošanas pienākumiem, katrā konkrētā gadījumā būtu jāpielāgo sadarbīgās ekonomikas dažādiem sektoriem un dažādām darbības jomām, kas bieži vien savā starpā atšķiras.

1.10. EESK uzskata, ka svarīgi ir izpētīt, vai drīzumā īstenojamo direktīvu par konkrētām prasībām maksājumu pakalpojumu sniedzējiem attiecībā uz informācijas pieprasījumiem krāpšanas atklāšanai PVN jomā var izmantot arī saistībā ar ziņošanas pienākumiem tiešo nodokļu jomā.

1.11. Protams, informācijas apmaiņai starp privātpersonām un publiskajām iestādēm ir jānotiek, ievērojot ES tiesību aktus par privātumu un par personas datu apstrādi, nepieciešamības un proporcionālītātes principu un šauri interpretējot iespējamās atkāpes no vispārējiem principiem privātuma jomā nodokļu noteikumu izpildes nolūkā.

2. Ievads un vispārīgie principi

2.1. Efektīvas nodokļu politikas izstrāde sadarbīgās ekonomikas nozarei ir izaicinājums gan ES un valstu iestādēm, gan šīs nozares dalībniekiem. Šajā sakarā ļoti svarīgi ir nodrošināt vienlīdzīgus konkurences apstākļus starp dažādiem sadarbīgās ekonomikas dalībniekiem un starp šiem dalībniekiem un tradicionālajiem dalībniekiem, kas darbojas tajās pašās nozarēs.

2.2. EESK uzskata, ka sadarbīgā ekonomika pēdējos gados ir pastāvīgi un ievērojami attīstījusies un sniedz iespēju turpmākai Eiropas Savienības valstu attīstībai arī nākotnē, jo tā ļauj mobilizēt neizmantotus resursus un aktivizēt individuālu iedzīvotāju iniciatīvu. Tajā pašā laikā Komiteja atzīst, ka ir vajadzīgs regulējums, kas nodrošinātu patērētāju aizsardzību, darba ņēmēju tiesību aizsardzību, nodokļu saistību izpildi un godīgu konkurenci.

2.3. Šajā atzinumā izmantotā jēdziena “sadarbīgā ekonomika” definīcija apzīmē uzņēmējdarbības modeļus, kuru darbību atvieglo sadarbības platformas, kas paver iespēju ierobežotu laiku izmantot preces vai pakalpojumus, kurus bieži piedāvā privātpersonas. Tāpēc un arī no metodoloģiskā viedokļa būtu svarīgi panākt vismaz minimālu vienprātību starp Eiropas Savienību un dalībvalstīm par “sadarbīgās ekonomikas” jēdzienu, jo tas ļautu izvairīties no būtiskām atšķirībām starp dažādām iekšējā tirgū piemērotām definīcijām.

2.4. Sadarbīgā ekonomika ir sarežģīta ekonomikas parādība, kas tiesību aktos ir jāaplūko visaptveroši, jo tā skar dažādus sabiedrības aspektus un daudzus juridiskus veidojumus, kas tradicionāli saistīti ar atšķirīgiem un nesaistītiem jautājumiem. Piemēram, sadarbīgās ekonomikas pastāvīgā attīstība ietekmē patērētāju tiesību noteikumus, darba tiesības, sociālo aizsardzību, līgumtiesības, tiesības uz privātumu un sabiedrisko pakalpojumu tiesības.

2.5. EESK uzsver, ka valstu nodokļu sistēmās, tās efektīvi koordinējot ES līmenī, pienācīgi jāņem vērā jaunie darbības modeļi, kas saistīti ar sadarbīgo ekonomiku. Taisnīgas nodokļu sistēmas principi (t. i., saskaņotības, paredzamības un neitralitātes) šo jauno modeļu saistībā būtu jāievēro visiem iesaistītajiem dalībniekiem – publiskajām iestādēm, uzņēmumiem un patērētājiem.

2.6. Tomēr tradicionālie nodokļu noteikumi netiek līdzī tehnoloģiju nepārtrauktajai attīstībai, un bieži vien rodas nobīde laikā starp ārkārtīgi straujo digitālās ekonomikas attīstības tempu un nodokļu noteikumu izstrādes tempu. Tādēļ būtu labi, ja tradicionālo noteikumu un principu pielāgošana atbilstoši pārmaiņām notiktu savlaicīgi un atbilstīgi un tiktu koordinēta ES likumdevēja un valstu dažādo likumdevēju darbība.

2.7. Īpaši svarīgi ir, lai starptautiskās, ES un valstu iestādes efektīvi un koordinēti risinātu jaunus jautājumus, kurus izvirza digitālā un sadarbīgā ekonomika, un izmantotu proaktīvu pieeju, nevis rīkotos tikai tad, kad radušās specifiskas problēmas.

2.8. EESK ir pārliecināta, ka ekonomikas digitalizācijas kontekstā nodokļu politika un konkrētu instrumentu un risinājumu izstrāde būtu jākoordinē starptautiskā vai pat pasaules līmenī. Tāpēc EESK atzinīgi vērtē ciešo Komisijas, dalībvalstu un ESAO/G20 sadarbību un atzīst, ka šī sadarbība jau ir nesusi dažus konkrētus rezultātus, un ir gaidāms, ka citus pārliecinošākus rezultātus minētā sadarbība nesīs nākotnē.

3. Ziņošanas pienākumi

3.1. Digitālo platformu pienākums vākt, ziņot nodokļu iestādēm un glabāt informāciju par veiktajiem darījumiem ir ļoti svarīgs ar sadarbīgās ekonomikas nodokļu sistēmām saistīts jautājums. Optimāls informācijas sadalījums funkcionālā un samērīgā datu vākšanas un apmaiņas sistēmā faktiski varētu, no vienas puses, veicināt nodokļu iestāžu darbību, jo tās ātri un vienkārši saņemtu datus, un, no otras puses, nodrošināt platformām un to lietotājiem paredzamu sistēmu. Ziņošanas pienākumiem nevajadzētu radīt pārmērīgu administratīvo slogu platformām un nozares dalībniekiem.

3.2. Transporta nozarē jau eksistē vairāki piemēri efektīvai sadarbībai starp platformām un nodokļu iestādēm. Piemērs tam ir Igaunija un noteikumi, kas tur pieņemti, lai atvieglotu nodokļu deklarāciju iesniegšanu tiem autovadītājiem, kuri iesaistījušies automobiļu koplietošanas platformās. Vēl viens inovatīva risinājuma piemērs (arī Igaunijā) ir iestādēm paziņojamo datu minimālā un proporcionālā apjoma noteikšana un iespēja platformu operatoriem izmantot īpašu bankas norēķinu kontu nodokļu saistību izpildei. Šāds norēķinu konts sekmē tiešas un ātras attiecības starp operatoriem, to bankām un nodokļu iestādēm. Taču jākonstatē, ka dažos reģionos tiešsaistes platformas nevēlas sadarboties ar finanšu iestādēm.

3.3. Šajā sakarā EESK vēlas, lai tiktu izstrādāts Eiropas standarts to datu un informācijas vākšanai par platformu lietotājiem, kas platformām būs jāpaziņo nodokļu iestādēm un laika gaitā jāglabā. Dalībvalstu vienpusējo pasākumu liels skaits un nesaskaņotu sistēmu līdzāspastāvēšana iekšējā tirgū, kā tas daļēji jau notiek, vien apgrūtina darbību un mazina efektivitāti sadarbīgās ekonomikas nozarē kopumā.

3.4. Veidojot saskaņotu Eiropas ziņošanas modeli, būtu jābalstās uz līdzšinējā praksē gūto pieredzi un atsauksmēm par darbību. Vairākās dalībvalstīs tiek piemērotas dažādas ziņošanas sistēmas, kas atšķiras gan organizatoriski, gan vācamo un nosūtāmo datu daudzuma un veida ziņā. Dažās dalībvalstīs ziņošanas sistēmas ir ļoti smagnējas, un platformām ir jāiegulda ievērojama piepūle, savukārt citās dalībvalstīs sistēmas ir elastīgākas un mazāk ietekmē pastāvīgo darbību. Dažu dalībvalstu pieredze arī liecina par to, ka fakultatīvas un brīvprātīgas ziņošanas sistēmas, uz kurām neattiecas konkrētas likumā noteiktas prasības, nedarbojas efektīvi.

3.5. EESK uzskata, ka pašreizējā sadrumstalotība ilgākā termiņā nav ilgtspējīga, jo var radīt pārmērīgas atbilstības nodrošināšanas izmaksas un izrādīties neefektīva iekšējā tirgus dažādās jomās pastāvošo noteikumu neviendabības dēļ. Tāpēc saistībā ar ziņošanas jautājumu būtu jāatrod līdzsvarota un samērīga pieeja, kas nodrošinātu vienkāršotu un funkcionālu sistēmu. Ziņošanas pienākumu vienkāršošana faktiski varētu kļūt par konkrētu stimulu digitālajām platformām nodrošināt atbilstību.

3.6. Runājot par vispārējiem principiem, kas būtu jāievēro, veicot regulatīvus pasākumus sadarbīgās ekonomikas nodokļu jomā vispār un, konkrētāk, ziņošanas pienākumu jomā, EESK uzskata, ka svarīgi būtu izvēlēties tādu pieeju, kas atbilstu samērīguma principam, kā noteikusi ES Tiesa savā judikatūrā. Tādēļ vajadzēs panākt, lai tiktu sasniegts iecerētais regulatīvais mērķis, proti, vākt skaidru informāciju, kas derīga nodokļu iestāžu darbībai sabiedrības interesēs, neradot pārmērīgu apgrūtinājumu platformu privātajām interesēm un galalietotājiem.

3.7. Šādai pieejai būtu jānodrošina skaidri un paredzami noteikumi nozares dalībniekiem, lai tādējādi, no vienas puses, neradītu pārmērīgas atbilstības nodrošināšanas izmaksas (piemēram, nevajadzīgi un nesamērīgi pieprasot datus), un, no otras puses, nodrošinātu iespēju nodokļu iestādēm efektīvi vākt informāciju.

3.8. Turklāt samērīgā un pamatotā ziņošanas sistēmā būtu jānosaka, kādi dati no kvalitatīvā viedokļa ir absolūti nepieciešami un jāvāc nodokļu noteikumu izpildes nolūkā, vienlaikus neradot pārmērīgu pienākumu slogu platformām un to profesionālajiem lietotājiem vai galalietotājiem. Samērīgā pieejā būtu jānošķir arī profesionālie lietotāji, kas darbojas sadarbīgajā ekonomikā, un neprofesionālie lietotāji, un attiecīgi būtu jāpielāgo ziņošanas prasības katrai no šīm atšķirīgajām kategorijām.

3.9. Citi aspekti, kas būtu saskaņoti jāregulē ES līmenī: i) vispārējie nosacījumi, kas reglamentē par personas datu apstrādi atbildīgās personas apstrādes darbības likumību; ii) par apstrādi ieinteresētās personas; iii) subjekti un mērķi, kādiem personas dati var tikt izpausti; iv) apstrādes kārtības izstrāde; v) apstrādes mērķu ierobežošana; vi) glabāšanas termiņi.

3.10. Protams, informācijas apmaiņai starp privātpersonām un publiskajām iestādēm ir jānotiek, ievērojot ES tiesību aktus par privātumu un par personas datu apstrādi, nepieciešamības un proporcionālītātes principu un šauri interpretējot iespējamās atkāpes no vispārējiem principiem privātuma jomā nodokļu noteikumu izpildes nolūkā.

3.11. Šajā sakarā varētu būt lietderīgi uzlabot un veicināt arī informācijas apmaiņu starp dažādām valstu nodokļu iestādēm. To vajadzētu darīt ar mērķi strukturēt efektīvus sadarbības veidus un novērst krāpšanu un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, kā arī saskaņot dažādu iestāžu darbības praksi.

3.12. Sadarbīgās ekonomikas nodokļu noteikumi, tostarp ziņošanas sistēmas, jebkurā gadījumā būtu jāpielāgo dažādiem sadarbīgās ekonomikas sektoriem, jo dažādajām šīs nozares darbībām bieži vien ir atšķirīgas un savdabīgas iezīmes, kurām nepieciešami specifiski un īpaši pielāgoti noteikumi.

3.13. EESK iesaka saskaņā ar fiskālās neitralitātes principu nodokļu jomā noteikti nodrošināt vienlīdzīgus konkurences apstākļus attiecībā uz darbībām, kas tiek veiktas sadarbīgās ekonomikas ietvaros, un attiecībā uz līdzīgām tradicionālām darbībām ar mērķi novērst darbības traucējumus tirgos, kuros vienlaikus sadzīvo gan tradicionālās, gan sadarbīgās ekonomikas izpausmes.

3.14. Visbeidzot, lai stimulētu sadarbīgās ekonomikas izaugsmi, lietderīgi būtu noteikt minimālās robežvērtības, zem kurām konkrētas darbības būtu jāuzskata par neprofesionālām vai ekonomiskā ziņā nenozīmīgām, un līdz ar to uz tām varētu attiecināt īpašus nodokļu atbrīvojumus. Tomēr svarīgi ir, lai šīs robežvērtības tiktu noteiktas pamatoti, vispirms veicot rūpīgu regulējuma ietekmes analīzi.

4. PVN un sadarbīgā ekonomika

4.1. PVN uzlikšanas nolūkā svarīgi ir precīzi noteikt jēdzienu “nodokļa maksātājs” un izvērtēt, vai persona darbojas, veicot saimniecisko darbību. Turklāt jāprojām ir pārāk sarežģīti noteikt, kāds nodokļu režīms būtu jāpiemēro sadarbīgajā ekonomikā veiktajiem darījumiem, kuros netiek maksāts skaidrā naudā, bet kuru gadījumā tomēr ir paredzēta kaut kāda atlīdzība vai ekvivalents, kas, piemēram, balstīts uz lietotāju personas datu izmantošanu un vērtības iegūšanu no šādiem datiem.

4.2. Precīzāk, lai varētu uzlikt PVN, ir jānošķir šādas trīs dažādas situācijas, kas saistītas ar pakalpojumu atlīdzināšanu, proti, **i**) situācijas, kad par sniegto pakalpojumu tiek saņemta noteikta naudas summa; **ii**) situācijas, kad atlīdzība nav naudas summa, bet cits pakalpojums vai nemonētāra atlīdzība; un **iii**) situācijas, kad pakalpojumi tiek sniegti bez maksas vai cita veida atlīdzības (¹).

(¹) PVN ekspertu grupas sanāksme – 2019. gada 1. aprīlis, taxud.c.1(2019)2026442 – EN, VAT Treatment of the sharing economy (PVN režīms sadarbīgajā ekonomikā), VEG 081.

- 4.3. Saistībā ar konkrētiem gadījumiem, kas varētu atbilst iepriekšējā punktā minētajai **ii**) iespējai, EESK rosina rūpīgi apsvērt, vai uz sadarbības platformu darbību attiecas PVN maksāšanas pienākumi.
- 4.4. Tāpēc EESK uzskata par lietderīgu Eiropas Komisijas PVN ekspertu grupas veikto pirmo pētījumu *VAT treatment of the sharing economy* ("PVN režīms sadarbīgajā ekonomikā") un uzskata, ka šajā virzienā iesāktais darbs ir vēl jāpadziļina.
- 4.5. Būtu arī labi, ja Eiropas Komisija un valstu nodokļu administrācijas veicinātu attiecīgus sadarbības pasākumus un savstarpēju koordināciju attiecībā uz PVN noteikumu piemērošanu sadarbīgās ekonomikas nozarei, gan ar mērķi izveidot saskaņotu darbības praksi, gan ar mērķi veikt tādas informācijas apmaiņu, kas būtu noderīga izpildes darbībām, kā arī krāpšanas un izvairīšanās no nodokļu maksāšanas novēršanai.
- 4.6. EESK uzskata: svarīgi ir izpētīt, vai drīzumā īstenojamo direktīvu par konkrētām prasībām maksājumu pakalpojumu sniedzējiem krāpšanas atklāšanai PVN jomā var izmantot arī saistībā ar ziņošanas pienākumiem tiešo nodokļu jomā attiecībā gan uz maksājumiem ar kredītkarti internetā, gan uz maksājumiem, kas veikti, izmantojot tiešos bankas pārskaitījumus un citus ātras maksāšanas veidus.

Briselē, 2020. gada 16. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Eiropas klimata pakts”**(izpētes atzinums)**

(2020/C 364/10)

Ziņotājs: **Dimitris DIMITRIADIS**Līdzziņotājs: **Peter SCHMIDT**

Apspriešanās	Eiropas Komisija, 11.3.2020.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	29.6.2020.
Pieņemts plenārsesijā	16.7.2020.
Plenārsesija Nr.	553
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	206/4/2

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Mēs piedzīvojam ārkārtas situāciju klimata jomā. Globālajā veselības krīzē un gaidāmajā ekonomikas krīzē, ko izraisījusi Covid-19 pandēmija, atkārtoti jāapstiprina ES apņēmība īstenot pāreju uz ilgtspējīgu, noturīgu, klimatneitrālu un resursu ziņā efektīvu labklājības ekonomiku. Pašlaik mums vajadzīgas tādas transformatīvas pārmaiņas kultūrā, infrastruktūrā, uzvedībā, līdzdalībā un iztikas līdzekļos, kas ietekmēs iedzīvotājus dažādos veidos, kā arī sniegs tiem dažādas iespējas.

1.2. Klimata pārmaiņas apdraud mūs visus, taču – tāpat kā pandēmija – tās visvairāk kaitē neaizsargātākajiem un marginalizētākajiem cilvēkiem. Šajos pārveides procesos ir būtiski nevienu neatstāt novārtā.

1.3. EESK uzsver, ka visu sabiedrības grupu – uzņēmumu, darba ņēmēju, pētnieku, patērētāju, kopienu un iedzīvotāju un to organizāciju – aktīva līdzdalība ir ļoti svarīga, lai īstenotu pāreju uz klimatneitralitāti.

1.4. Tāpēc EESK atbalsta aicinājumu Eiropas Savienībai apņemties līdz 2050. gadam panākt oglekļneitralitāti un attiecīgi pielāgot 2030. gadam izvirzīto siltumnīcefekta gāzu samazināšanas mērķi. ANO Vides programmas (UNEP) 2019. gada ziņojumā par faktiskā un nepieciešamā emisiju samazināšanas apjoma atšķirībām (*Emissions Gap Report 2019*) norādīts, ka no šā brīža globālās emisijas ir jāsamazina par 7,6 % gadā, lai globālā sasilšana nepārsniegtu 1,5 °C. Attiecīgi aprēķini liecina, ka līdz 2030. gadam emisijas ir jāsamazina par 68 %.

1.5. Pāreja uz līdzdalības modeli ir nepieciešama visos skalas līmeņos, un, īstenojot klimata paktu, Komisijai ir būtiska iespēja un pienākums izstrādāt inovatorisku pieeju, kas atspoguļos, atbalstīs un iedvesmos darbības, kuras jau veic pilsoniskā sabiedrība, kopienas, pilsētas un reģioni.

1.6. Tādi līdzdalības modeļi, kuru tvērums ir pārāk šaurs vai ir izstrādāti tādos veidos, kas ierobežo attiecīgo pārmaiņu mērogu, vai kurus var ignorēt tā iestāde, kas tos izveidojusi, spēs tikai novērst tajos iesaistīto dalībnieku domas un likt tiem vilties.

1.7. Eiropai jāsekmē sistēmiskas pārmaiņas klimatrīcības jomā ar (tehnoloģisko un sociālo) inovāciju, nodrošinot inovācijas piedāvājuma saikni ar pieprasījuma puses dalībniekiem, problēmu risinātājiem un tiem, kuriem ir izteikta vēlme pēc pārmaiņām. Digitālā pārveide būtu jāveic saskaņā ar ilgtspējīgas attīstības mērķiem, lai novērstu riskus, tostarp saistībā ar darba ņēmēju tiesībām⁽¹⁾. Eiropas sociālo tiesību pilāra īstenošana kopīgi ar Eiropas zaļo kursu sniedz iespēju nodrošināt taisnīgu pārkārtošanos, kas vērsta uz mērķi nodrošināt kvalitatīvas darbvietas visiem.

1.8. Pilsoniskās sabiedrības pārstāvji, kas iesaistās klimatrīcībā, visbiežāk kā vispārējās problēmas norāda nespēju piekļūt finansējumam, īpašu zināšanu trūkumu, darbinieku trūkumu un atpazīstamības trūkumu, kā arī nesaskaņoto Eiropas Savienības un valstu valdību vēstījumu.

1.9. ES un starptautisko klimata mērķu sasniegšanai būs nepieciešami būtiski finanšu resursi. Eiropas zaļā kursa budžets (publiskie un privātie līdzekļi), 750 miljardi EUR no Atveseļošanas fonda, tostarp ES pusgada procesam piešķirtie līdzekļi, būtu jākoncentrē uz ilgtspējīgu atveseļošanu, tostarp uz klimatrīcību.

1.10. Finansējuma piešķiršanai atkarībā no ilgtspējīgas prakses īstenošanas visās nozarēs vajadzētu būt standartam tādu atveseļošanas plānu izstrādē, kas paredzēti laikam pēc Covid-19 un vērsti uz ANO Ilgtspējīgas attīstības programmu 2030. gadam un Parīzes nolīgumu. Pēc Covid-19 veiktajiem atveseļošanas pasākumiem nevajadzētu paredzēt iepriekšējās dzīves atsākšanu, bet gan virzīšanos tālāk uz kaut ko jaunu un labāku.

1.11. Lai varētu pāriet uz noturīgāku un ilgtspējīgāku nākotni, visām ieinteresētajām personām ir vajadzīga spēju veidošana un tehniskais atbalsts. ES Klimata finanšu foruma izveide stimulētu piekļuvi finansēm un novērstu šķēršļus.

1.12. EESK ierosina izveidot Eiropas klimata pakta ieinteresēto personu platformu, kuras pamatā ir visu klimata jomas dalībnieku iekļautības, pārredzamības un patiesas līdzdalības un piederības princips.

1.13. Klimata paktam vajadzētu dot cilvēkiem iespēju, pētīt, eksperimentēt un demonstrēt, mainīt sistēmas. Ļoti svarīgas būs daudzlīmeņu perspektīvas, redzējuma nodrošināšana, vēstījumu pasniegšana un atpakaļvērsta plānošana. Būtu jāsekmē un jāveicina daudz dažādu klimata iniciatīvu īstenošana.

2. Ievads

2.1. Klimata un vides problēmu risināšana pakāpeniski kļuvusi par arvien steidzamāku uzdevumu, kura atrisināšana nav iespējama bez radikālas esošo neilgtspējīgo sociālekonomisku pieeju pārskatīšanas. Globālā Covid-19 pandēmija liecina, ka ar vienkāršiem dzīves veida un sistēmu pielāgojumiem nepietiks. Ražošanas metožu būtiskas pārmaiņas, kas skāra uzņēmumus, darba ņēmējus un darba organizāciju, notika jau pirms pandēmijas un tās dēļ, iespējams, ir paātrinājušās. Eiropas Komisija pieņēma Eiropas zaļo kursu kā jauno stratēģiju ES virzībai uz sociālekonomiskajiem un finanšu modeļiem, kas ir ilgtspējīgi, tīrāki, drošāki un veselīgāki.

2.2. Pēc Covid-19 krīzes apņemšanās sasniegt klimatrīcības un ilgtspējas mērķus ir jāizvirza atveseļošanas un atjaunošanas politikas un attiecīgo budžetu priekšplānā, lai Eiropas Savienību vēl uz ilgāku laiku neiesprostotu nākotnē, kurai raksturīgs augsts oglekļa emisiju līmenis. Pēc krīzes pasākumi jāizstrādā tā, lai nodrošinātu sistēmas noturību, aizsargātu un atjaunotu bioloģisko daudzveidību, piešķirtu prioritāru nozīmi sabiedrības veselībai, vienlaikus nevienu neatstājot novārtā un virzoties uz labklājības ekonomiku. Šajā saistībā Eiropas zaļo kursu nevajadzētu pamest vai aizkavēt; tas ir jāstiprina.

2.3. Eiropas zaļā kursa sekmes lielā mērā būs atkarīgas no ES spējas sadarboties ar iedzīvotājiem. Ņemot to vērā, Komisija gatavo Eiropas klimata paktu, kas apvienotu dažādus dalībniekus, tai skaitā reģionus, vietējās pašvaldības, vietējās kopienas, pilsonisko sabiedrību, skolas, uzņēmumus un privātpersonas.

⁽¹⁾ ANO Ilgtspējīgas attīstības risinājumu tīkls "Six Transformations to achieve the Sustainable Development Goals".

3. Nepieciešamība sadarboties ar pilsonisko sabiedrību un iedzīvotājiem klimata jomā

3.1. Mēs piedzīvojam globālu ārkārtas situāciju klimata jomā. Valdību reakcija uz klimata krīzi līdz šim nav bijusi pietiekama, un pasaule nevirzās uz Parīzes nolīguma un ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanu. Gados jaunie klimata aktīvisti un citi pilsoniskās sabiedrības dalībnieki ir neatlaidīgi aicina klimata jomā rīkoties daudz apņēmīgāk un steidzami. Lēmumu pieņēmējiem, kuri apņēmušies īstenot Programmu 2030. gadam un Parīzes nolīgumu, ir pienākums steidzami pievērsties šīm prasībām, pieņemot izlēmīgus un vērienīgus politiskus lēmumus un virzīties uz jaunu iekļaujošas klimatrīcības modeļi, kurā aktīvi piedalās visas ieinteresētās personas.

3.2. Tāpēc EESK atbalsta aicinājumu Eiropas Savienībai apņemties līdz 2050. gadam panākt oglekļneitralitāti un attiecīgi pielāgot 2030. gadam izvirzīto siltumnīcefekta gāzu samazināšanas mērķi⁽²⁾. EESK pauž cerību, ka jaunais 2030. gada emisiju samazināšanas mērķis balstīsies uz visaptverošu pārskatīšanu un pienācīgu ietekmes novērtēšanu. EESK arī piekrīt viedoklim, ka visnotaļ pamatots ir mērķis līdz 2030. gadam emisijas samazināt par vismaz 55 %, lai ES tādējādi no savas puses reaģētu uz milzīgo vajadzību pasaulē samazināt emisijas. Piemēram, ANO Vides programmas (UNEP) ziņojumā par faktiskā un nepieciešamā emisiju samazināšanas apjoma atšķirībām (*Emissions Gap Report 2019*)⁽³⁾ norādīts, ka pasaulē ir vajadzīgs vēl vērienīgāks emisiju samazināšanas mērķis 2030. gadam, lai sasniegtu Parīzes nolīgumā izvirzīto 1,5 °C mērķi⁽⁴⁾.

3.3. 2019. gada Eiropas barometra aptaujā konstatēts, ka 93 % ES iedzīvotāju uzskata klimata pārmaiņas par nopietnu problēmu, bet 79 % – par ļoti nopietnu problēmu. Lielākā daļa uzskata, ka ir svarīgi, lai viņu valsts valdība noteiktu vērienīgus mērķus atjaunojamo energoresursu enerģijas palielināšanai (92 %) un energoefektivitātes uzlabošanai (89 %).

3.4. Klimata paktam jāizmanto eiropiešu spēks, lai līdz 2050. gadam īstenotu Eiropas zaļā kursa redzējumu par pārticīgu, iekļaujošu, klimatnoturīgu sabiedrību ar aprites, neto nulles emisiju ekonomiku. Klimata pārmaiņu starpvaldību padomes (IPCC) ziņojumā skaidri norādīta nepieciešamība pēc straujām, tālejošām un līdz šim nepieredzētām pārmaiņām visos sabiedrības aspektos. Ar pakāpeniskām pārmaiņām nepietiks. Koncentrēšanās tikai uz CO₂ samazināšanu nav produktīva pamatlīmenī – tā ierobežo iesaistīšanos un domāšanu un ievērojami ierobežo pārmaiņas, kuras iztēlojas un īsteno. Tagad vajadzīgas ekonomikas, sociālo un finanšu sistēmu būtiskas pārmaiņas, kas izraisīs lielākas pārmaiņas dekarbonizācijas ātrumā un stiprinās klimatnoturību. Lai tas būtu iespējams, ir vajadzīgi iedvesmojoši, plaši un daudzveidīgi vēstījumi, paskaidrojot, kāpēc pasaulei ir jāmainās.

3.5. Pašreizējā globālā krīze, ko izraisījusi Covid-19 pandēmija, apliecināja valdību spēju strauji pieņemt radikālus pasākumus eksistenciāla apdraudējuma mazināšanai, kā arī cilvēku spēju vismaz īstermiņā pielāgoties jaunam ierobežotam dzīvesveidam, kas izveidojies šo pasākumu ietekmē. Ir svarīgi norādīt, ka kopienām, uzņēmumiem, sociālajiem partneriem un citiem nevalstiskajiem dalībniekiem ir izšķiroša nozīme reaģēšanā uz pandēmiju, jo tie bieži nosaka vajadzības un izstrādā un īsteno kontekstam atbilstošus pasākumus ātrāk, efektīvāk un radošāk, nekā tas izrādījies iespējams ar lejupēju pieeju.

3.6. Nonākot nākamajā uz Covid-19 vērstās reaģēšanas posmā, pastāv lielas iespējas un liels risks. Ekonomikas pasākumiem un fiskālo pasākumu kopumiem, kas tiek izstrādāti, lai uzturētu un atjaunotu Eiropas ekonomiku, jāietver ES ilgtspējīgo ieguldījumu klasifikācija un jānovirza finanšu līdzekļi tiem, kas ir ilgtspējīgi vai kam ir potenciāls par tādiem kļūt un kas uzņemsies saistības, kuras jāpārtrauc, steidzami noteikt un veikt nepieciešamās pārmaiņas.

⁽²⁾ Eiropas Parlamenta referente priekšlikumam par Eiropas Klimata aktu (COM(2020) 80) *Jytte Guteland* ierosina paaugstināt ES 2030. gada klimata mērķrādītāju, lai paredzētu samazināt emisijas par 65 % salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni. Tas nozīmē, ka Komisijai līdz 2021. gada 30. jūnijam būtu jānovērtē, kā vajadzētu attiecīgi grozīt šā augstākā mērķrādītāja īstenošanai vēltos Eiropas Savienības tiesību aktus.

⁽³⁾ *Emissions Gap Report 2019*.

⁽⁴⁾ ANO Vides programmas (UNEP) 2019. gada ziņojumā par faktiskā un nepieciešamā emisiju samazināšanas apjoma atšķirībām (*Emissions Gap Report 2019*) norādīts, ka no šā brīža globālās emisijas ir jāsamazina par 7,6 % gadā, lai globālā sasilšana nepārsniegtu 1,5 °C. Attiecīgie aprēķini par Eiropas Savienību liecina, ka līdz 2030. gadam emisijas ir jāsamazina par 68 %.

3.7. Covid-19 izraisītais traģiskais satricinājums, kura dēļ ir atcelti fiskālie noteikumi, ir apliecinājums, ka laikā, kad uz spēles likta cilvēku dzīvība, ekonomika un dzīvības turpināšanās uz Zemes, ir iespējams cits skatījums. Tāds sociālā progresa redzējums, kas balstīts tikai uz centieniem panākt iekšzemes kopprodukta (IKP) izaugsmi, neatspoguļo būtiskus individuālās un sociālās labklājības aspektus un pienācīgi neņem vērā ekoloģiskus un sociālus apsvērumus. Tādēļ nepieciešams veikt pāreju no ekonomikas, kas balstīta uz IKP, uz labklājības ekonomiku ⁽⁵⁾ ⁽⁶⁾.

3.8. Viens veids, kā palielināt vērienīgumu klimata jomā, ir radīt veicinošu vidi plašākai darbībai nevalstisko dalībnieku, to skaitā dažādu veidu uzņēmumu – ietverot mazos, vidējos uzņēmumus un mikrouzņēmumus –, ieguldītāju, sociālo partneru, kooperatīvu, pilsētu un reģionu, arodbiedrību, vietējo kopienu un iedzīvotāju grupu, lauksaimnieku, skolu, ticības organizāciju, jauniešu grupu un citu nevalstisko organizāciju vidū.

3.9. Lai varētu šādu vidi radīt, nepieciešama svarīga pāreja no apspriešanās un lejupejas līdzdalības uz kopizstrādi, līdzradīšanu un iespēju nodrošināšanu. Standarta apspriešanās modeļus reti piemēro ārpus ļoti šaurām, ar resursiem labi nodrošinātām sabiedrības grupām. Lai privātpersonas, organizācijas un uzņēmumi, kas var visvairāk iegūt no transformatīvām pārmaiņām un visvairāk ieguldīt tajās, veltītu savu laiku un enerģiju šim procesam, tiem jāpiešķir reālas iespējas piedalīties lēmumu pieņemšanā.

3.10. EESK 2018. gadā aicināja izveidot Eiropas dialogu par nevalstisko dalībnieku pasākumiem klimata jomā ⁽⁷⁾. Dialoga mērķim vajadzētu būt ne vien uzsvērt un atspoguļot pasākumus, bet arī reaģēt uz nevalstisko dalībnieku vajadzībām, iedvesmojot veidot jaunas to un dažādu līmeņu valdību partnerības, veicinot mācīšanos no līdzbiedriem, apmācības un iespēju apmaiņi ar padomiem, kā arī atvieglojot piekļuvi finansējumam.

3.11. EESK ierosināja ⁽⁸⁾ izveidot pastāvīgu pilsoņu dialogu kā obligātu elementu, kas jāievēro, gatavojot visus svarīgākos politiskos lēmumus un visas attiecīgās iniciatīvas visos līmeņos.

3.12. Līdz šim Komisija šos ieteikumus nav ievērojusi ⁽⁹⁾. Klimata pakts sniedz iespēju iestādēm cieši sadarboties, lai nodrošinātu veicinošu satvaru pilsoniskās sabiedrības un iedzīvotāju iesaistei, balstoties uz esošo apspriešanās procesu un attīstot to tālāk.

4. Mācīšanās no esošās prakses pilsoniskās sabiedrības un iedzīvotāju iesaistes jomā

4.1. Esošie pilsoņu asambleju, pilsoņdialogu un līdzīgu apspriešanās procesu ⁽¹⁰⁾ piemēri valstu, reģionu un pašvaldību līmenī apliecina iedzīvotāju spēju un vēlmi uzņemties atbildību par klimata krīzes risinājumiem. Nereti plašākas līdzdalības pieejas, ja tās ir rūpīgi izstrādātas, nodrošina būtiskus ieguvumus ilgtspējas jomā, lai gan tās nav skaidri vērstas uz klimata krīzi. Tās apliecina ne vien lielo vajadzību un vēlmi attīstīt līdzdalības demokrātiju, bet arī valdību spēju tādu veidot un politiski reaģēt uz šādos procesos paustiem priekšlikumiem.

4.1.1. 2019. gadā 150 nejausi izraudzīti Francijas iedzīvotāji sāka apspriesties par jautājumu “Kā mēs līdz 2030. gadam varam samazināt siltumnīcefekta gāzu emisiju par vismaz 40 %, ievērojot sociālo taisnīgumu?”. Šis iedzīvotāju sanāksmes notiek Francijas Ekonomikas un sociālajā padomē. Valdība plāno publiski pievērsties priekšlikumiem un publicēt provizorisku to īstenošanas grafiku ⁽¹¹⁾.

4.1.2. Īrijas Pilsoņu asambleja tika izveidota 2016. gadā, tās sastāvā bija 100 pilsoņi, kas tika izraudzīti nejausi, lai pārstāvētu Īrijas vēlētajus. Viņu uzdevums bija apspriesties par tēmām, sākot ar abortu konstitucionālo aizliegumu un beidzot ar Īrijas kā vadošās valsts cīņā pret klimata pārmaiņām veidošanu. Parlamentārā komiteja, kas tika izveidota, lai tālāk virzītu asamblejas ieteikumus par klimata pārmaiņām, būtiski ietekmēja Īrijas nozīmīgo klimata rīcības plānu, kurš tika publicēts 2019. gada jūnijā.

⁽⁵⁾ EESK atzinums “Mums vajadzīgā ilgtspējīgā ekonomika” (OV C 106, 31.3.2020., 1. lpp.).

⁽⁶⁾ Labklājības ekonomika ir ekonomikas nozare, kas cenšas novērtēt ekonomikas politiku saistībā ar tās ietekmi uz kopienas labklājību. Tā kļuva par stabili un labi definētu ekonomikas teorijas nozari 20. gadsimtā.

⁽⁷⁾ EESK atzinums par tematu “Veicināt nevalstisko dalībnieku pasākumus klimata jomā” (OV C 227, 28.6.2018., 35. lpp.).

⁽⁸⁾ EESK atzinums “Stratēģija ES siltumnīcefekta gāzu emisiju ilgtermiņa samazināšanai” (OV C 282, 20.8.2019, 51. lpp.).

⁽⁹⁾ Ierosināts jau EESK atzinumā “Pilsoniskās sabiedrības un vietējo un reģionālo pašvaldību alianses izveide ar mērķi nodrošināt Parizes nolīgumā paredzēto saistību izpildi” (OV C 389, 21.10.2016., 20. lpp.).

⁽¹⁰⁾ <https://www.thersa.org/discover/publications-and-articles/rsa-blogs/2018/07/our-call-for-action-on-deliberative-democracy>

⁽¹¹⁾ <https://www.conventioncitoyennepourleclimat.fr/en/>

4.1.3. Lai sekmētu iedzīvotāju un pilsoniskās sabiedrības organizāciju plašāku līdzdalību lēmumu pieņemšanā par vietējā budžeta daļām un ideju jaunradē par pilsētas nākotni, divās lielākajās Spānijas pilsētās izveidoti pilsoņdialogi un vietējie forumi.

4.1.4. Dānijas Enerģētikas, apgādes un klimata ministrijas Jauniešu klimata padomes mērķis ir ieviest jaunu domāšanas veidu klimata politikas jomā un sniegt ieguldījumu, kas palīdzētu ministram saistībā ar turpmākajiem risinājumiem klimata jomā.

4.1.5. Polijas pilsētā Gdaņskā ir izveidotas trīs pilsoņu asamblejas par pielāgošanos ekstrēmiem laikapstākļu notikumiem, gaisa piesārņojuma samazināšanu un pilsoniskās līdzdalības paplašināšanu.

4.1.6. Somijā pirmā pilsoņu grupa ilgtspējīgas attīstības jomā apvienoja aptuveni 500 Somijas valstspiederīgo, kas vērtēja stāvokli ilgtspējīgas attīstības jomā. Rezultātus izmantos, lai veicinātu Somijas valdības un parlamenta darbu ilgtspējīgas attīstības jomā.

4.1.7. Itālijā pēc COP 25 pilsoniskās sabiedrības pārstāvji izvirzīja tiesību akta priekšlikumu izveidot Pilsoņu asambleju, par paraugu ņemot Francijā izveidoto organizāciju. Līdzīgs process tika uzsākts Apvienotajā Karalistē, izveidojot organizāciju *Climate Assembly UK: the path to net zero*.

4.1.8. Itālijas pilsētas Boloņas pašvaldība izveidoja Pilsoniskās iztēles biroju, kas ir daļa no tās plašākā darba ar mērķi no jauna iesaistīt iedzīvotājus. Tā izveidoja sešas "laboratorijas", kuras, izmantojot *Open Space* un citus rīkus, regulāri organizē redzējumu nodrošināšanas pasākumus. Ja rodas spēcīgas idejas projektiem, pašvaldība ar kopienu izveido "paktus", lai nodrošinātu šo projektu īstenošanu. Pēdējos piecos gados panākta vienošanās par vairāk nekā 500 paktiem, sākot ar jauniem soliņiem uz ielām un beidzot ar daudz plašākiem un vērienīgākiem projektiem. Tas kļuvis arī par kanālu, ar kura starpniecību tiek organizēta iedzīvotāju līdzdalība budžeta plānošanā.

4.2. Lai nodrošinātu ilgtspējīgāku nākotni, vietējo rīcību mobilizē ar daudzām citām kopienu iniciatīvām, gūstot ievērojamus un iedvesmojošus panākumus. Cita starpā "Ilgspējīgās apkaimes" Briselē, Skotijas Kopienu klimatrīcības tīkla vietējais tīkls ar aptuveni 120 kopienu grupām, *Coopérnico* – atjaunojamo energoresursu enerģijas kooperatīvs (*RESCoop*) Portugālē, *Transition* kustība, kas pašlaik vairāk nekā 50 valstīs kopienu mērogā aktīvi cenšas stiprināt noturību, iedvesmojot cilvēkus mainīt savu domāšanu, rīcību un esību pasaulē. Rīcības programma *Communities for Future*, kuras īstenošana tiks sākta šovasar, var palīdzēt nodrošināt sabiedrības līdzdalības institucionālo pamatu.

4.3. Eiropas līmenī ir nepieciešama strukturēta pilsoniskās sabiedrības līdzdalība un skaidras pilnvaras pilsoniskās sabiedrības līdzdalībai tādas politikas un stratēģiju izstrādē, īstenošanā un pārraudzībā, kuru mērķis ir panākt klimatneitralitāti.

4.3.1. Daudzpusējai ieinteresēto personu platformai ilgtspējīgas attīstības mērķu jomā bija svarīga nozīme, taču dažus aspektus būtu varēts uzlabot, piemēram, darbam paredzētos resursus, sanāksmju biežumu, līdzdalību darba kārtības noteikšanā, kā arī paplašināt debašu un līdzdalības iespējas un veicināt regulārāku, pārredzamāku un pieejamāku sabiedrisko apspriešanos.

4.3.2. Eiropas aprītes ekonomikas jautājumos ieinteresēto personu platforma, ko kopīgi vada EESK un Komisija, nodrošina iespēju plašam ieinteresēto personu lokam apmainīties ar labas prakses piemēriem un idejām un veidot vērtīgus tīklus. Platformas vadības uzticēšana ieinteresētajām personām ir galvenais aspekts, ar ko šī platforma atšķiras no daudzpusējās ieinteresēto personu platformas ilgtspējīgas attīstības mērķu jomā, un tā ir laba prakse, kas būtu jāievēro.

4.4. Parīzes mērķkrādītāji netiks sasniegti bez spēcīgas sociālo partneru iesaistīšanās visos līmeņos, it īpaši nozarēs un sektoros, ko spēcīgi ietekmē dekarbonizācija un digitalizācija. Eiropas sociālo tiesību pilāra īstenošana kopīgi ar Eiropas zaļo kursu sniedz iespēju nodrošināt taisnīgu pārkārtošanos, koncentrējoties uz mērķi nodrošināt kvalitatīvas darbvietas visiem. Arod biedrību un darba ņēmēju veidotais sociālais dialogs ir viens no labākajiem veidiem, kā palielināt informētību par klimata krīzi. Viņi ir galvenās darbojošās personas, lai īstenotu sociāli taisnīgu, produktīvu un komerciālu pārveidi, ko paredz Eiropas zaļais kurss. Šie scenāriji ietver sociālā dialoga samītus Eiropas līmenī, pārrobežu dialogu, kas ir svarīgs, lai spēcīnātu Eiropas sociālo integrāciju, un koplīgumus nozaru un uzņēmumu līmenī. Darba ņēmēju iesaistīšanās ir svarīga demokrātīgai darbavietā un sniedz darba ņēmējiem iespēju aktīvi piedalīties darbavietā pieņemtajos lēmumos, kas var labvēlīgi ietekmēt klimatrīcību.

4.5. Eiropas Inovāciju un tehnoloģiju institūta klimata zināšanu un inovāciju kopiena pievēršas uzņēmējdarbības eksperimentu izstrādei, izpildei un savienošanai un padziļināto demonstrāciju ietekmei uz sistēmisko pārmaiņu līdzekļiem. Eiropas Inovāciju un tehnoloģiju institūta klimata zināšanu un inovāciju kopienai ir portfelis, kuru veido eksperimenti, kas vērsti uz jaunas domāšanas pamudināšanu, jaunu tehnoloģiju, tīklu un kopienas spēku pieaugošās ietekmes veicināšanu un tādas mācīšanās nodrošināšanu, kas ir ātrāka par pārmaiņu gaitu ⁽¹²⁾.

5. Mācīšanās no uzņēmumu reakcijas

5.1. Inovācija nozīmē papildu soļu pievienošanu tādu jaunu pakalpojumu un ražojumu izstrādei tirgū vai sabiedrībā, kas apmierina nerisinātas vajadzības vai risina problēmas, kuras agrāk nepastāvēja. Tehnoloģiskā inovācija ir vērsta uz ražojuma vai pakalpojuma tehnoloģiskajiem aspektiem. Sociālā inovācija attiecas uz jaunu sociālo praksi, kuras mērķis ir apmierināt sociālās vajadzības labāk, nekā to panāk esošie risinājumi, un kura izriet no, piemēram, darba apstākļiem, izglītības, kopienas attīstības vai veselības aprūpes. Digitālajām tehnoloģijām ir svarīga nozīme sociālajā inovācijā, jo tiek izmantotas informācijas un komunikācijas tehnoloģijas (IKT), piemēram, tiešsaistes tīkli un citi digitālie rīki.

5.2. Sistēmiskās inovācijas procesa pieejamība par pieņemamu cenu būtu jānodrošina visām ieinteresētajām personām, kuras jāiesaista tādu risinājumu kopizstrādē, kas veicinās nepieciešamo pāreju uz ilgtspējīgu attīstību. Finansiālā dzīvotspēja ir priekšnoteikums sociālajai kohēzijai un "nevienu neatstāšanai novārtā" Eiropas zaļā kursa īstenošanas procesā. Tāpēc sistēmisko pārmaiņu aspektus, kuriem ir sabiedriskā labuma īpašības, būtu jāfinansē vai jāsubsidē no publiskiem avotiem, kas nodrošinās privāto līdzekļu papildu piesaistīšanu ieguldījumiem klimata pārmaiņu jomā.

5.3. Kopienas, kas veiksmīgi īsteno sistēmisko inovāciju, ir tās, kas teicami izprot problēmu, apkopo risinājumus, sadala risinājumus saskaņā ar dažādo vietu un kontekstu konkrētajām vajadzībām un resursiem. Mums jānodrošina šādas prasmes Eiropas kopienām un jārada atbilstošā veicinošā vide, kurā nevalstiskie dalībnieki varētu īstenot vairāk darbību.

5.4. Steidzami nepieciešami novatoriski finansēšanas mehānismi, kas konstatē kopienas sistēmiskās inovācijas potenciālu un problēmas un reaģē uz tiem; kopienas sistēmiskās inovācijas nodrošināšanai un uzturēšanai nepieciešams elastīgs pamatatbalsts un riskam pakļauts sākuma kapitāls lielākiem projektiem, kā arī profesionāla mentorēšana un atbalsts. Klimata pakts varētu radīt ļoti vērtīgu ceļu, lai sociālie novatori nodrošinātu atgriezenisko saiti par politiskajiem un ekonomiskajiem šķēršļiem, kuri bloķē to darbību un kuru dēļ tie nonāk nelabvēlīgākā situācijā, kā arī kuru dēļ ļoti nepieciešamie pārmaiņu projekti bieži kļūst neīstenojami.

5.5. Uzņēmumu reakcija ir ļoti svarīgs atsaucē punkts, kā ilustrēts šajos piemēros:

- starptautisku korporāciju ražoti apģērbi, kurus var izmantot un izmest, tā sekmējot lietotu apģērbu tirdzniecības līniju kā reciklēšanas stratēģiju,
- tādu lielu naftas ražotāju un apdrošināšanas uzņēmumu mentorēšana, kuriem būs jāpārorientē sava darījumdarbība.

5.6. Finansēšanas nozares pārstāvju būtiskas reakcijas piemēri:

- ieguldījumu fondu lēmums neieguldīt līdzekļus projektos, kuros nav ņemts vērā nepieciešamība aizsargāt klimatu,
- Finanšu sistēmas zaļināšanas tīkls, kuru zaļā finansējuma vajadzībām dibinājušas astoņas centrālās bankas un uzraudzītāji.

⁽¹²⁾ Eiropas Inovāciju un tehnoloģiju institūta klimata zināšanu un inovāciju kopienas padziļinātās demonstrācijas uzskatāmas par potenciālu ekonomikas izaugsmes priekšrocību Eiropas visambiciozāko problēmu risinātāju vidū to "problēmu telpas" izpratnei un projektētāju vidū sistēmas kartēšanai un intervences pozīciju portfeļa izveidei.

6. Informācijas apmaiņa un sabiedriskā izpratne par klimatrīcību

6.1. Nepieciešami tieši dialogi ar iedzīvotājiem, lai vairotu izpratni par to, cik svarīga ir pāreja uz ilgtspējīgāku sabiedrību un veselīgākām vietējām kopienām. Šādu dialogu pievienotā vērtība ir vislielākā, ja tos organizē vietējā, reģionālā vai valsts līmenī. Tomēr būtu svarīgi arī ES līmeņa norādījumi, koordinēšana un atbalsts.

6.2. Par vides regulējuma sistēmas, kas balstīta uz vietējiem apstākļiem un vajadzībām, kā arī ir pielāgota valsts ilgtspējīgai attīstībai, veidošanu galvenokārt būtu jāatbild valstīm. Dabas tiesību atzīšana šajā ziņā būtu svarīgs elements ⁽¹³⁾.

6.3. Jebkura ES līmeņa intervence būtu kopīgi jāizstrādā ar lietotājiem, mācoties no līdzdalības pieejas, kas nepieciešama citos skalas līmeņos, kā arī modelējot un iedvesmojot to. Nepieciešams piesaistīt ekspertus un resursus, lai atbalstītu novatorisku sadarbības telpu izstrādi un veicināšanu, pārliecinošu vēstījuma pasniegšanu un novatorisku tehnoloģiju izmantošanu. Klimata pakta panākumu pamatā būs iesaistīto kopienu spēja pēc iespējas labāk pasniegt vēstījumu, atdzīvinot pārveidoto nākotni, kuru tās atbalsta, pētot un savienojot esošās vajadzības un vēlmes, kā arī ļaujot cilvēkiem rīkoties.

6.4. Tikla videi, kas sekmē veicinošu un atbalstošu klimatrīcību, nepieciešama tiešsaistes platforma projektos un pieejās gūtās prakses un pieredzes apmaiņai. Šāda līdzdalības platforma varētu veicināt mācīšanos no līdzbiedriem un padomu apmaiņu dalībnieku starpā, palīdzot tiem pārvarēt regulatīvus šķēršļus. Tā varētu stimulēt izglītību un inovāciju, nodrošinot tiešsaistes kursus, tīmekļseminārus un darbseminārus.

6.5. Esošo darbību atzīšana un uzticama informācijas izplatīšana par tām var būt spēcīgs klimatrīcības stimuls. Finansējums un citi resursi, speciālistu atbalsts un spēja palīdzēt pieņemt lēmumus, kas ietekmē darbu, ļaus plašāk piemērot pierādītas pieejas.

6.6. Klimatrīcības vēstniekiem varētu uzticēt sekmēt dažādu dalībnieku sadarbību, noteikt stratēģiskās/tematiskās prioritātes, organizēt pasākumus un stimulēt jaunu klimatrīcību.

6.7. Šādi klimata pakta vēstnieki varētu būt dažādu ekonomikas nozaru pārstāvju kontaktpunkti. Būtu jāieceļ arī īpaši vēstnieki jauniešiem, vietējām kopienām, pilsētām un reģioniem. ES līmeņa vēstnieku pienākumi atšķirtos no valsts/reģionālā/vietējā līmeņa vēstnieku pienākumiem. Būtu jānodrošina koordinācija starp dažādajiem līmeņiem.

6.8. EESK un Reģionu komitejas locekļu iecelšana par ES līmeņa vēstniekiem vēlēšanu apgabalos, kurus tie pārstāv, būtu balstīta uz plašajiem tīkliem pilsoniskās sabiedrības un vietējo un reģionālo pašvaldību vidū, kā arī stiprinātu padomdevēju struktūru un Komisijas sadarbību.

6.9. Piemēram, arodbiedrībām un uzņēmējiesabiedrībām ir izpratne par vietējā mēroga notikumiem, un tās demokrātiski pārstāv darba ņēmējus dažādās nozarēs. Visu iesaiste ir svarīga dažādo pasākumu veidošanā, lai apmierinātu darba ņēmēju un uzņēmumu vajadzības, un problēmu konstatēšanā. Dažādu līmeņu klimata jomas vēstnieki arodbiedrību un uzņēmumu vidē varētu balstīties uz sociālā dialoga stiprajām pusēm, efektīvi paplašināt informācijas apmaiņu un stimulēt klimatrīcību. Šim darbam nepieciešama institucionāla vide, kas ir labvēlīga tiesībām darbā.

6.10. Digitālā pārveide maina uzņēmumu organizāciju un to ražošanas veidu, un daudzi MVU cīnās ar ļoti nopietniem digitalizācijas trūkumiem. Daudz darba ņēmēju pauž bažas par digitalizācijas ietekmi uz viņu darbvietām, jo tā varētu radīt aizvien lielāku bezdarbu un nevienlīdzību.

⁽¹³⁾ EESK atzinums "Pārdomu dokuments "Ceļā uz ilgtspējīgu Eiropu 2030. gadā"" (OV C 14, 15.1.2020., 95. lpp.); EESK atzinums "Klimatiskais taisnīgums" (OV C 81, 2.3.2018, 22. lpp.).

6.11. Lai Eiropas zaļā kursa ietvaros sekmētu finansēšanu un zaļās investīcijas un nodrošinātu taisnīgu pārkārtošanos, Komisija ir izstrādājusi klasifikāciju ar mērķi stimulēt ieguldījumus 8 lielās ekonomikas grupās un 70 darbības sektoros; tādā veidā tiks mainīta ražošana un darbvietu daudzums un kvalitāte. Šajā dokumentā, kas uzskatāms par Eiropas zaļā kursa investīciju plāna stūrakmeni, ir tikai viena atsauce uz Starptautiskās Darba organizācijas pamatstandartu darba tiesībām.

7. Reālu un virtuālu telpu izveide zināšanu apmaiņai klimata jomā

7.1. Klimata paktam vajadzētu vajadzētu dot cilvēkiem iespēju, pētīt, eksperimentēt un demonstrēt, mainīt sistēmas. Nepieciešamas izglītības un apmācības programmas, kas aptver visu pilsonisko sabiedrību un citus nevalstiskos dalībniekus. Ir ļoti svarīgi uzlabot zināšanas un izpratni par klimata problēmu, iesaistoties padziļinātākā un plašākā mērogā un uzlabojot ar problēmu saistīto debašu un sarunu kvalitāti ieinteresēto personu vidū.

7.2. Būs nepieciešami ieviešanai gatavi rīki, ar kuriem strukturē un pārvalda ilgtspējas inovāciju un pārkārtošanās problēmas un izmanto to iespējas. Eiropas Komisijas programmas "Apvārsnis 2020" ietvaros ir izstrādāti un izmēģināti daudzi no šiem rīkiem. Daudzdisciplīnu vidē būtu jāisteno šāda pieeja: mācīties darot, izmantojot rīkus attiecīgajos gadījumos.

7.3. Klimata pakta mobilizācijā ļoti svarīga būs ieinteresēto personu pārvaldība, daudzlīmeņu perspektīva, redzējumu nodrošināšana un atpakaļvērsta plānošana, kā arī nišas pārvaldība. Paredzams, ka šī struktūra sekmēs problēmu risināšanas procesu, nodrošinot plānu sistēmiskai inovācijai attiecībā uz klimata pārmaiņām un Eiropas zaļā kursa īstenošanu.

7.4. Klimata pakta panākumus daļēji noteiks uzņēmēju un uzņēmumu spēja piesaistīt dotācijas no publiskiem, filantropiskiem un privātiem avotiem. Šāds finansējums būtu jāizmanto, lai novērstu tirgus nepilnības, kas izraisījušas klimata pārmaiņas, īstenotu krasas pārmaiņas, kā arī tam jāspēj sasniegt būtisku apmēru. Lai piesaistītu miljardiem euro novatoriskai klimatrīcībai, var izmantot ES daudzpusējo finansēšanas programmu, uz misiju orientētus Eiropas un starptautiskos publiskos un privātos fondus, kuri vēlas sekmēt sistēmiskas pārmaiņas saistībā ar klimata pārmaiņu mazināšanu un pielāgošanos tām. Vispārējam mērķim vajadzētu būt radīt tādus resursus, pieredzi un iespējas saistībā ar jēgpilniem rezultātiem emisiju samazināšanas un lielākas klimatnoturības jomā, kurus var vairo, lai paātrinātu pārmaiņas un sniegtu cerību. Klimata paktā vajadzētu atbalstīt valstu un starptautiskā finanšu sektora, tostarp attiecīgo daudzpusējo un privāto fondu iesaisti. Turklāt nodokļu sistēmai būtu jāatspoguļo labklājības ekonomikas maksimālas palielināšanas un saglabāšanas princips.

7.5. Būtu jāņem vērā arī ar klimatu saistītās informācijas apmaiņas fizisko un virtuālo telpu iekļaušana esošajās pilsoniskās sabiedrības apvienībās, kuras varētu sazināties, izmantojot Eiropas klimata pakta ieinteresēto personu platformu.

7.5.1. Darba jomā būtu atbilstoši izveidot darba, organizatorisko un tehnoloģisko pārmaiņu prognozēšanas, analīzes un interpretācijas novērošanas centrus, kas aptvertu astoņas klasifikācijā ietvertās grupas, iekļaujot arodbiedrības, darba devējus un pārvaldes, kā arī nodrošinot materiālu atbalstu no Komisijas.

8. Spēju veidošana vietējo iniciatīvu sekmēšanai

8.1. Lai novērstu neatbilstību Eiropas zaļajam kursam, būtu skaidri jādefinē vispārējais satvars.

8.2. Pilsoniskās sabiedrības pārstāvji, kas iesaistās klimatrīcībā, visbiežāk kā vispārējās problēmas norāda nespēju piekļūt finansējumam, zinātnības trūkumu, darbinieku trūkumu un atpazīstamības trūkumu⁽¹⁴⁾, kā arī saskaņota vēstījuma trūkumu no ES un valstu valdībām.

⁽¹⁴⁾ EESK pētījums.

8.3. Daudzas ieinteresētās personas norādījušas ka klimatrīcības šķērslis ir sarežģītā regulatīvā un administratīvā vide. Pilsoniskās sabiedrības organizācijas un kopienas organizācijas varētu gūt labumu no spēju veidošanas centieniem, kas palīdz tām pārvaldīt regulatīvo un administratīvo vidi.

8.4. Materiālā (tehniskā palīdzība, spēju veidošana, finansējums utt.) un nemateriālā (atpazīstamība, lielāka pamanāmība utt.) atbalsta sniegšanai, kā arī tīklu veidošanas sekmēšanai un tādas saiknes sekmēšanai, kas attiecas uz konkrētām politikas jomām un procesiem, vajadzētu būt svarīgiem elementiem *Eiropas klimata pakta ieinteresēto personu platformā*, kuras mērķis ir stimulēt klimatrīcību vietējā mērogā.

8.5. Nevalstiskie dalībnieki varētu saskarties ar dažādām problēmām saistībā ar piekļuvi klimata iniciatīvām paredzētam finansējumam, ietverot ierobežojošas projektu apjoma prasības, privātu ieguldītāju nevēlēšanos finansēt projektus, sarežģītas procedūras un prasības attiecībā uz pieteikšanos līdzekļiem un piekļuvi tiem⁽¹⁵⁾. Citi šķēršļi ir izpratnes trūkums par finansēšanas iespējām klimata jomā, nepietiekamas administratīvās spējas un tehniskās zināšanas saistībā ar finansēšanas, budžeta un regulatīvo ierobežojumu garantēšanu, potenciālo ieguldījumu piesaistīšanas spējas nodrošināšana, politiski ierobežojumi un grūtības tādu ES un starptautisko fondu atbilstības kritēriju izpildē, kas ir pārāk preskriptīvi⁽¹⁶⁾.

8.6. EESK ierosinājusi izveidot Klimata finanšu forumu, kas apvienotu galvenās ieinteresētās personas, lai pievērstos galvenajiem jautājumiem, identificētu šķēršļus, izstrādātu risinājumus un noteiktu visefektīvākos mehānismus, kas nodrošinātu finanšu labāku sadali saskaņā ar subsidiaritātes principu. Tiek veikts pētījums⁽¹⁷⁾, kura mērķis ir ierosināt rīcības plānu un visbeidzot uzlabot nevalstisko klimata jomas dalībnieku piekļuvi finansējumam.

9. Ceļā uz Eiropas klimata pakta ieinteresēto personu platformu

9.1. Ņemot vērā veiksmīgo pieredzi ar Eiropas aprites ekonomikas jautājumos ieinteresēto personu platformu, EESK ierosina izveidot līdzīgu Eiropas klimata pakta ieinteresēto personu platformu.

9.2. Platformas pamatprincipiem vajadzētu būt vietējo klimata jomas dalībnieku iekļautībai, pārredzamībai un patiesai līdzdalībai un piederībai.

9.3. EESK ir aicinājusi īstenot tādu pāreju uz ilgtspējīgu, oglekļneitrālu un resursefektīvu ekonomiku, kas ir taisnīga un neatstāj novārtā nevienu mājsaimniecību, kopienas, reģionu, nozari un minoritāti⁽¹⁸⁾. Eiropas klimata pakta ieinteresēto personu platformai būtu jāietver novērošanas centrs saistībā ar pāreju uz klimatneitralitāti, lai pārraudzītu ES klimata politikas īstenošanu valstu un reģionu līmenī un apkopotu datus politikas veidošanas atbalstam visos līmeņos.

9.4. EESK atbalsta pilsoņu asambleju organizēšanu dalībvalstīs ar mērķi informēt, iedvesmot, veicināt izpratni un sniegt padomus klimata politikas jomā visos pārvaldības līmeņos. Eiropas klimata pakta ieinteresēto personu platforma varētu popularizēt esošo veiksmīgo pieredzi un izplatīt norādījumus un informāciju par paraugpraksi valstīs, reģionos un pilsētās, kas ir ieinteresētas veidot līdzīgas asamblejas.

9.5. Eiropas klimata pakta ieinteresēto personu platformai varētu uzticēt pilsoņu asamblejas organizēšanu ES līmenī; to vadītu EESK, RK un EP, bet Komisija nodrošinātu atbalstu.

9.6. Būtisks platformas elements būtu spēju veidošanas un finanšu centrs, kas nodrošinātu norādījumus, informāciju un izglītību klimata politikas un stratēģiju jomā, kā arī sekmētu neliela mēroga projektu piekļuvi finansējumam. ES centru, kā arī valstu centrus varētu izveidot sadarbībā ar vietējām un reģionālajām pašvaldībām.

⁽¹⁵⁾ EESK atzinums "Centieni atvieglot nevalstisko dalībnieku iespējas piekļūt klimata aizsardzībai paredzētajam finansējumam" (OV C 110, 22.3.2019., 14. lpp.).

⁽¹⁶⁾ Rossi, L., Gancheva, M. un O'Brien, S., 2017. gads.

⁽¹⁷⁾ Climate Finance Forum – modalities and first tasks, Milieu Consulting SPRL pētījums EESK vajadzībām.

⁽¹⁸⁾ EESK atzinums "Nevienu neatstāt novārtā, īstenojot ilgtspējīgas attīstības programmu 2030. gadam" (OV C 47, 11.2.2020, 30. lpp.).

9.7. Eiropas klimata pakta ieinteresēto personu platformas tiešsaistes platformas uzdevums būtu radīt telpas informācijas un zināšanu apmaiņai, tīklu veidošanas sekmēšanai un saistību veidošanai.

9.8. Eiropas klimata pakta ieinteresēto personu platformas ietvaros būtu jāizveido koordinācijas grupa, kuras sastāvā būtu iekļauti dažādu dalībnieku pārstāvji. Koordinācijas grupas locekļu izvēlei būs nepieciešami pārredzami un skaidri kritēriji, lai nodrošinātu iekļautību un pārstāvību, vienlaikus saglabājot struktūras efektīvu pārvaldību. Būtu jānodrošina šādu ieinteresēto personu pārstāvība: ES iestādes, pilsoniskā sabiedrība, tostarp uzņēmumi, arodbiedrības, vietējās un reģionālās pašvaldības, zinātniskās aprindas, finanšu aprindas un jaunieši. Tādu iestāžu un nozaru ieinteresētajām personām, kurām ir mazāk resursu, būtu jānodrošina pietiekami resursi, lai tās varētu līdzdarboties un pieņemt lēmumus.

Briselē, 2020. gada 16. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

III

(Sagatavošanā esoši tiesību akti)

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

553. PLENĀRSESIJA HIBRĪDFORMĀTĀ 2020. GADA 15. UN 16. JŪLIJĀ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Dzimumu līdztiesības stratēģija"

(COM(2020) 152 final)

(2020/C 364/11)

Ziņotāja: **Giulia BARBUCCI**

Līdzziņotāja: **Indrė VAREIKYTė**

Apspriešanās	Eiropas Komisija, 22.4.2020.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Komitejas Biroja lēmums	18.2.2020.
Atbildīgā specializētā nodaļa	Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	17.6.2020.
Pieņemts plenārsesijā	16.7.2020.
Plenārsesija Nr.	553
Balsojuma rezultāts	
(par / pret / atturas)	171/38/7

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK apzinās, ka Covid-19 pandēmija ietekmē dzimumu līdztiesību, un ir stingri uzsvērusi, ka sociālajai un ekonomiskajai nevienlīdzībai ir arī dzimumu dimensija. Jaunajā dzimumu līdztiesības stratēģijā šis jautājums ir pilnībā jāņem vērā. Eiropas Komisijai dzimumu līdztiesības stratēģija būtu jāsteno vienlaikus ar Covid-19 ietekmes mazināšanas pasākumiem, izmantojot īpaši pielāgotus un mērķtiecīgus politikas risinājumus.

1.2. EESK iesaka visās plānošanas un pārvaldības struktūrās un sistēmās pieņemt dzimumu līdztiesības stratēģijas un aicina Komisiju stingri mudināt dalībvalstis pieņemt tādu pašu pieeju. Turklāt Komiteja atbalsta intersekcionalas pieejas dzimumu līdztiesībai pieņemšanu, arī lai novērstu dažādus diskriminācijas veidus.

1.3. EESK mudina Komisiju un dalībvalstis nodrošināt, ka dzimumi ir līdzsvarotā veidā pārstāvēti konsultatīvajās un tehniskajās struktūrās, kas izveidotas, lai apspriestu ar Covid-19 saistītos politikas pasākumus ekonomikas atveseļošanai un sociālās un ekonomiskās atstumtības novēršanai.

1.4. EESK arī aicina dalībvalstis nodrošināt, ka dzimumperspektīva tiek pilnībā integrēta pasākumos atlabšanai no Covid-19, lai mazinātu dzimumu ilgtermiņa nelīdztiesību, izmantojot stratēģisku un strukturālu pieeju, un veicinātu sieviešu līdzdalību visos darba tirgus līmeņos.

1.5. EESK aicina gaidāmajā daudzgadu finanšu shēmā laikposmam no 2021. līdz 2027. gadam iekļaut spēcīgāku apņemšanos dzimumu līdztiesības jomā. Šī pieeja ir jāintegrē arī Eiropas sociālo tiesību pilāra un Komisijas sešu prioritāšu 2019.–2024. gadam īstenošanā, kā arī Eiropas pusgada ieteikumos.

1.6. EESK atbalsta Komisijas sagatavoto dzimumu līdztiesības stratēģiju un aicina Komisiju izveidot koordinācijas mehānismu, iesaistot visas dalībvalstis, sociālos partnerus un pilsoniskās sabiedrības organizācijas (PSO).

1.7. EESK aicina dalībvalstis pieņemt īpašus pasākumus, lai uzlabotu norādījumus izglītības un karjeras jomā kā līdzekli izpratnes stiprināšanai par dzimumu līdztiesības jautājumiem, un sniegt pienācīgus resursus un rīkus, veidojot pieeju, kurā vairāk tiek ņemts vērā dzimumu līdztiesības aspekts un kuras rezultātā mazinās dzimumu segregācija izglītībā un nodarbinātībā.

1.8. EESK aicina Eiropas Savienības un dalībvalstu līmenī rīkoties, lai novērstu digitālo plaisu starp dzimumiem un lai dzimumu aspektu pilnībā integrētu digitālajā programmā un mākslīgā intelekta programmā, nosakot īpašu programmu kopā ar pārraudzības mehānismu, kurā ņemts vērā dzimumu līdztiesības aspekts un ko atbalsta rādītāji un pēc dzimuma sadalītu datu vākšana.

1.9. Vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība joprojām ir viens no galvenajiem dzimumu nelīdztiesības un diskriminācijas veidiem, kā to vēl vairāk ir akcentējusi Covid-19 krīze. EESK aicina Komisiju steidzami turpināt darbu pie priekšlikuma ieviest saistošus pasākumus attiecībā uz vīriešu un sieviešu darba samaksas pārredzamību un ir gatava uzņemties iniciatīvu veicināt tādas stratēģijas izstrādi, kas būtu orientēta uz dzimumu līdztiesības aspekta integrēšanu ar mērķi nodrošināt vienādu atalgojumu.

1.10. EESK mudina Komisiju un dalībvalstis veicināt efektīvu pieeju, lai novērstu jebkāda veida vardarbību pret sievietēm un lai viņām nodrošinātu aizsardzību. EESK iesaka īstenot attiecīgus pasākumus, lai atbalstītu un pieņemtu starptautiskas un Eiropas iniciatīvas, kuru mērķis ir izskaust vardarbību pret sievietēm. EESK var strādāt ar sociālajiem partneriem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām, lai nodrošinātu šādu iniciatīvu ātru īstenošanu.

1.11. EESK ir būtiska loma izpratnes vairošanā, starp sociālajiem partneriem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām vācot un izplatot labas prakses piemērus attiecībā uz rīkiem un organizatorisko infrastruktūru, lai novērstu seksuālu uzņēmāmos mājās un darbā un sniegtu pret to aizsardzību.

1.12. EESK iesaka piemērot sistemātisku pieeju aprūpes politikai, kas ietver vairākas citas politikas jomas (darba samaksas pārredzamību, sabiedriskos pakalpojumus, infrastruktūru, nodokļus, transportu, digitālo programmu, mākslīgā intelekta programmu un ES fondus). ES dalībvalstīm būtu arī turpmāk jācenšas palielināt agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes vietu piedāvājums, pieejamība un kvalitāte.

1.13. EESK aicina Komisiju atbalstīt dalībvalstu centienus palielināt sieviešu ar invaliditāti līdzdalību darba tirgū un tādējādi īstenot ANO Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām (UNCPRD), kā arī atbalstīt jebkuras citas neaizsargātas sieviešu grupas (tostarp romu un migrantu sievietes).

1.14. Vienlīdzīgas līdzdalības iespējas ir būtisks pārstāvības demokrātijas aspekts visos līmeņos – Eiropas, valstu, reģionālajā un vietējā līmenī. EESK atbalsta vienlīdzīgu līdzdalību un dzimumu līdzsvaru lēmumu pieņemšanā, kā arī politiskajā, ekonomiskajā un sociālajā dzīvē, tostarp sociālā un pilsoniskā dialoga struktūrās. Lai risinātu jautājumu par sieviešu nepietiekamo pārstāvību un līdzdalību lēmumu pieņemšanas struktūrās, ir nepieciešamas pozitīvas darbības, kuru pamatā ir lūkmdošanas, ar budžetu saistīti, brīvprātīgi, organizatoriski un ar kultūru saistīti pasākumi.

1.15. EESK vēlreiz aicina Padomi turpināt diskusiju saistībā ar direktīvu par dzimumu līdzsvara uzlabošanu uzņēmumu valdēs.

1.16. EESK mudina plašsaziņas līdzekļu un reklāmas nozari atbalstīt centienus panākt sieviešu līdzsvarotāku līdzdalību ar lēmumu pieņemšanu saistītos amatos un palīdzēt izskaust dzimumu stereotipus plašsaziņas līdzekļu saturā, pieņemot rīcības kodeksus un mehānismus, lai nodrošinātu dzimumu līdzsvaru lēmumu pieņemšanas struktūrās.

1.17. Lai pievērstu uzmanību dzimumu līdztiesības problēmai, EESK aicina Eiropas Dzimumu līdztiesības institūtu (EIGE) dzimumu līdztiesības indeksā aplūkot arī dzimumu līdztiesības aspektu plašsaziņas līdzekļos.

2. Ievads

2.1. Dzimumu līdztiesība ir ne tikai viena no galvenajām Eiropas Savienības vērtībām⁽¹⁾, bet arī saistošs uzdevums rīkoties⁽²⁾. Komisija ir padarījusi sieviešu un vīriešu līdztiesību par vienu no vadošajiem principiem, kā arī par vienu no savu pilnvaru mērķiem, taču fakti⁽³⁾,⁽⁴⁾,⁽⁵⁾ liecina, ka progress dzimumu līdztiesības nodrošināšanā Eiropas Savienībā ir ļoti lēns. Šis EESK atzinums ir izstrādāts, reaģējot uz dzimumu līdztiesības stratēģiju 2020.–2025. gadam, ar ko Komisija nāca klajā 2020. gada martā pirms Covid-19 pandēmijas izplatīšanās. EESK apzinās, ka Covid-19 pandēmija ietekmē dzimumu līdztiesību, un dzimumu līdztiesības stratēģijā šis aspekts ir jāņem vērā. Ir svarīgi uzsvērt, ka šī ārkārtas situācija palielina dzimumu nevienlīdzību, kas pastāvēja jau pirms krīzes. Sievietes arvien vairāk ir pakļautas vardarbības, nabadzības, dažādu veidu diskriminācijas un ekonomiskās atkarības riskam, un EESK iesaka Komisijai nekavējoties rīkoties, lai, izmantojot īpaši pielāgotus un mērķorientētus politikas risinājumus, īstenotu dzimumu līdztiesības stratēģiju un vienlaikus risinātu jautājumu par Covid-19 krīzes ietekmi uz sievietēm un meitenēm. Stratēģijā ir minētas vairākas turpmāk aplūkotās darbības jomas.

2.1.1. Viens no smagākajiem dzimuma diskriminācijas veidiem ir **vardarbība pret sievietēm**.

2.1.2. Komisija aicina veikt **systemātisku analīzi**, īstenot stingrākus pasākumus, lai izskaustu stereotipus un ar dzimumu saistītu vardarbību, uzmākšanos, iebiedēšanu un mobingu, un ieviest pasākumus, ar kuriem aizsargā cietušos un sauc vainīgos pie atbildības. Covid-19 krīzes laikā ir palielinājusies vardarbība ģimenē, un mājās sievietes ir vairāk pakļautas vardarbībai no partneru puses.

2.1.3. **Sieviešu nodarbinātība**. Pierādījumi liecina, ka dzimumu atšķirības ekonomikā un pastāvīgā nelīdzsvarotība aprūpes pienākumu ziņā ievērojami ierobežo sieviešu sociālo un ekonomisko līdzdalību, kā arī piekļuvi taisnīgam atalgojumam, ienākumiem un pensijai. Ekonomiskās atstumtības risku rada arī pastāvīgie stereotipi, kā arī interseksionāli diskriminācijas veidi. Prasmju neatbilstība darba tirgū ir sekas, ko radījuši vairāki strukturālie faktori, kas lielā mērā ir saistīti ar dzimumu. Šie faktori ne tikai ierobežo ekonomikas politikas ietekmi, bet arī neļauj mūsu sabiedrībai un ekonomikai izmantot sieviešu prasmes un talantus.

2.1.4. Ļoti svarīgs mērķis un pastāvīga problēma ir **līdzsvarota dzimumu līdzdalība lēmumu pieņemšanā**. Lai risinātu dažādās ekonomikas un sociālās problēmas, ir jāpalielina sieviešu pārstāvība vadošos amatos. Lai īstermiņā novērstu dzimumu atšķirības, viena iespēja ir likumdošanas pasākumi.

⁽¹⁾ LES 2. pants.

⁽²⁾ LESD 8. pants: "Savienība savās darbībās tiecas novērst nevienlīdzību starp sievietēm un vīriešiem un sekmēt vienlīdzību."

⁽³⁾ EIGE (2019). Dzimumu līdztiesības indekss 2019. gadā īsumā: joprojām tālu no finiša līnijas.

⁽⁴⁾ Eiropas Komisija (2019). Jauns redzējums par dzimumu līdztiesību.

⁽⁵⁾ Eurofound (2020). Dzimumu līdztiesība darbā.

2.1.5. **Dzimumu līdztiesības aspekta integrēšana** ir stratēģija, kā sasniegt dzimumu līdztiesību, integrējot dzimumu līdztiesības aspektu visos politikas veidošanas posmos. Lai varētu integrēt dzimumu līdztiesības nostādni un atbalstīt tās iekļaušanu politikas darba kārtībā, visās ES dalībvalstīs ir paredzēta īpaša dzimumu līdztiesības infrastruktūra⁽⁶⁾. Vajadzētu vairāk parūpēties, lai šādiem institucionāliem mehānismiem būtu spēcīgāks politiskais atbalsts un lai būtu iespējams prasmīgāk lietot attiecīgos instrumentus (uz pierādījumiem balstītu analīzi, sistemātisku pa dzimumiem sadalītu datu vākšanu, dzimumu līdztiesības principa ievērošanu budžeta plānošanā⁽⁷⁾), dzimumu līdztiesības principa ievērošanu uzraudzībā un novērtēšanā).

2.1.6. **Eiropas Savienības finanšu līdzekļi 2021.–2027. gadam** sniedz iespēju atbalstīt dzimumu līdztiesību. EESK ir pieņēmusi atzinumu⁽⁸⁾, kurā tā aicina Parlamentu un Padomi ieviest jaunus un atbilstīgus rādītājus, lai labāk uzraudzītu ES finansiālo ieguldījumu dzimumu līdztiesības mērķu sasniegšanā. Mērķis ir palielināt sieviešu līdzdalību darba tirgū (jo īpaši to sieviešu, kas pieder pie neaizsargātām grupām⁽⁹⁾), piemēram, sieviešu ar invaliditāti⁽¹⁰⁾ un sieviešu, kuras pakļautas vairākiem diskriminācijas veidiem) un uzlabot darba un privātās dzīves līdzsvarošanas pasākumus, bērnu un ilgtermiņa aprūpes pakalpojumus un infrastruktūru. Covid-19 krīzes ietekmē īpaši aktuāla ir kļuvusi nepieciešamība finansēt pasākumus darba un privātās dzīves līdzsvarošanai, ieguldīt kvalitatīvos un pieejamos publiskajos aprūpes pakalpojumos un saglabāt nodarbinātības līmeni, kā arī atbalstu ienākumiem.

2.1.7. EESK arī uzskata, ka **ES finansējums būtu jāpiešķir, vairāk ievērojot dzimumu līdztiesības aspektu**, ka dzimumu līdztiesībai vajadzētu būt atsevišķam mērķim, nevis tas jāapvieno ar diskriminācijas novēršanas mērķiem, un ka dzimumu līdztiesības aspekts būtu labāk jāiekļauj visos citos konkrētajos mērķos, izmantojot daudznozaru un starpnozaru pieeju.

3. Vispārīgās piezīmes par dzimumu līdztiesības stratēģiju 2020.–2025. gadam un īstenošanas priekšlikumi

3.1. EESK atbalsta Komisijas pieeju pastiprināt dzimumu līdztiesības aspekta integrēšanu kā stratēģiju dzimumu līdztiesības panākšanai un prasa ņemt vērā arī Covid-19 pandēmijas īpašo ietekmi uz sievietēm. Divējādā pieeja – pozitīvas darbības un dzimumu perspektīvas integrēšana – ir pilnībā jāatspoguļo finanšu plānošanas mehānismu pārvaldībā. Šī pieeja ir jāintegrē arī Eiropas sociālo tiesību pilārā un Komisijas sešās prioritātēs 2019.–2024. gadam⁽¹¹⁾, kā arī Eiropas pusgada ieteikumos.

3.2. Pašreizējā ES līmeņa institucionālā infrastruktūra dzimumu līdztiesības nodrošināšanai (Tiesiskuma un patērētāju ĢD, EIGE, Eiropas Parlaments un ES iestādes, kā arī padomdevējas struktūras⁽¹²⁾ un Līdztiesības jautājumu darba grupa⁽¹³⁾), kuras darba pamatā ir Eurofound un Eurostat sniegtie dati) būtu labāk jāintegrē ES politikas pārvaldības procesā. Papildus konkrētajiem dzimumu līdztiesības aspektiem šai institucionālajai infrastruktūrai vajadzētu būt neatņemamai politikas mehānisma daļai attiecībā uz pašreizējiem galvenajiem darba kārtības jautājumiem (digitālo programmu, Prasmju programmu, ES zaļo kursu, Eiropas jaunatnes mērķiem⁽¹⁴⁾ un citiem).

⁽⁶⁾ EIGE (2019). Pekinas + 25 politikas pārskats: H joma – Institucionālie mehānismi sieviešu stāvokļa uzlabošanai: dalībvalstis samazina centienus.

⁽⁷⁾ <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/toolkits/gender-budgeting>

⁽⁸⁾ OV C 110, 22.3.2019., 26. lpp., 1.8. punkts.

⁽⁹⁾ OV C 110, 22.3.2019., 26. lpp., 1.6. punkts.

⁽¹⁰⁾ EIGE (2017). Eiropas sociālo tiesību pilārs kā iespēja dzimumu līdztiesībai Eiropas Savienībā, 6. lpp.

⁽¹¹⁾ https://ec.europa.eu/info/priorities_lv

⁽¹²⁾ LESD 300. pants.

⁽¹³⁾ Komisija ir izveidojusi Līdztiesības jautājumu darba grupu, kuras sastāvā ir visu Komisijas dienestu un Eiropas Ārējās darbības dienesta pārstāvji, lai papildus galvenajām darbībām, kas minētas dzimumu līdztiesības stratēģijā, nodrošinātu dzimumu līdztiesības aspekta konkrētu integrēšanu operatīvā un tehniskā līmenī. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_357

⁽¹⁴⁾ <https://youthforeurope.eu/european-youth-goals-2019-2027/>

3.3. EESK piekrīt idejai, ka dzimumu līdztiesības jomā ir vajadzīga daudzdisciplināra un starpnozaru pieeja, kas aptver dažādas jomas un ir vērsta uz sociālajiem un ekonomiskajiem faktoriem, kuri izraisa dzimumu nevienlīdzību, turklāt ir jāveicina ieguldījumi faktoros, kas sekmē dzimumu līdztiesību. EESK aicina īstenot stratēģisku pieeju⁽¹⁵⁾, uzraugot dzimumu līdztiesības principa iekļaušanu visos tematiskajos mērķos, kas noteikti jaunajā finanšu shēmas regulējumā no 2021. līdz 2027. gadam.

3.4. Komiteja vērs uzmanību uz to, ka Covid-19 vīrusa dēļ ekonomikas izaugsme Eiropas Savienībā jau ir palēninājusies. Īstenojot stratēģiju, ir svarīgi pilnībā izvērtēt un ņemt vērā makroekonomikas politikas ietekmi uz dzimumu līdztiesību, lai nepieļautu pašreizējās dzimumu nevienlīdzības palielināšanos⁽¹⁶⁾.

4. Īpašas piezīmes

4.1. EESK aicina Eiropas Komisiju pievērsties pašreizējam koordinācijas mehānismam dzimumu līdztiesības jomā, lai uzraudzītu stratēģijas īstenošanu un ziņotu par sasniegumiem virzībā uz dzimumu līdztiesību. Izmantojot šo koordinācijas mehānismu, ar dzimumu saistītus apsvērumus varētu ņemt vērā arī Eiropas sociālo tiesību pīlāra īstenošanā un Eiropas pusgada ieteikumos.

4.2. EESK jau ir aicinājusi Eiropas Komisiju ieteikt ES valstīm, ka tās varētu noteikt savus mērķus un rādītājus tā, lai, izmantojot gada rezultātu pārskatu, uzraudzītu situāciju.

4.3. Ar dzimumu saistītas vardarbības izskaušana

4.3.1. Gan mājās, gan darba vidē sievietes joprojām ir tās, kas biežāk ziņo par antisociālu uzvedību un vardarbību⁽¹⁷⁾. EESK var uzņemties nozīmīgu lomu iniciatīvās, kuru mērķis ir paplašināt zināšanas šajā jomā, lai novērstu jebkāda veida vardarbību pret sievietēm. Sociālie partneri un pilsoniskās sabiedrības organizācijas var atbalstīt vardarbības pret sievietēm novēršanu un tādas kultūras veicināšanu, kurā ņemts vērā dzimumu līdztiesības aspekts, vairojot izpratni, kā arī apkopojot un izplatot paraugprakses piemērus.

4.3.2. Sociālo partneru 2007. gada Eiropas pamatnolīgums par uzņēmējiem un vardarbību darbā ir instruments, kas dod iespēju nodrošināt, ka darbavietā nepastāv uzņēmēji un vardarbība, un tas jāpiemēro visā Eiropā un jebkurā darbavietā neatkarīgi no uzņēmuma lieluma.

4.3.3. Ir jāatbalsta un jāpieņem starptautiskās un Eiropas iniciatīvas vardarbības izskaušanai pret sievietēm. EESK var sniegt stingru atbalstu, palīdzot īstenot SDO Konvenciju par vardarbību un seksuālu uzņēmējiem darbavietā. Visām valdībām starptautiskā un Eiropas līmenī, kā arī Eiropas Savienībai būtu jāratificē un jāpilda SDO 2019. gada Konvencija Nr. 190 par vardarbību un uzņēmējiem. EESK atzinīgi vērtē arī Komisijas iniciatīvu 2021. gadā ierosināt pasākumus Stambulas konvencijas mērķu sasniegšanai.

4.3.4. Viens no šķēršļiem sieviešu darbībai tiešsaistē un sociālajos tīklos ir iebiedēšana tiešsaistē⁽¹⁸⁾. EESK ir aicinājusi Eiropas Komisiju stiprināt līdzšinējo darba grupu "Sievietes digitālajā jomā" un turpināt darbu saistībā ar iniciatīvu *Digital4her*⁽¹⁹⁾. Eiropas Komisijai šie brīvprātīgie pasākumi jāaskaņo ar tiesisko regulējumu, kura mērķis ir izskaust vardarbību pret sievietēm.

4.3.5. EESK ir vairākkārt aicinājusi Komisiju atjaunināt ieteikumu par pasākumiem efektīvai cīņai pret nelikumīgu saturu tiešsaistē un Rīcības kodeksu cīņai pret nelikumīgiem naidīgiem izteikumiem tiešsaistē, par ko EK vienojusies ar starptautiskiem IT uzņēmumiem, nelikumīgu naidīgu izteikumu definīcijai pievienojot uzņēmējiem tiešsaistē un sieviešu aizskaršanu⁽²⁰⁾.

⁽¹⁵⁾ OV C 240, 16.7.2019., 3. lpp.

⁽¹⁶⁾ Skatīt 15. zemsvētras piezīmi.

⁽¹⁷⁾ Eurofound (2020), "Dzimumu līdztiesība darbā", Eiropas apsekojuma par darba apstākļiem 2015. gada izdevums, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga.

⁽¹⁸⁾ EIGE (2017), "Dzimumu līdztiesība un jaunieši: digitalizācijas iespējas un riski" – galvenais ziņojums.

⁽¹⁹⁾ OV C 440, 6.12.2018., 37. lpp.

⁽²⁰⁾ Skatīt 15. zemsvētras piezīmi.

4.3.6. Komiteja ierosina izveidot ES līmeņa ārkārtas juridisko fondu, no kura varētu sniegt atbalstu tām pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kuras apstrīd tiesā tādus tiesību aktus, kas pārkāpj sieviešu tiesības⁽²¹⁾.

4.4. Dzimumu nelīdztiesības izskaušana

4.4.1. **Izglītība.** Joprojām pastāv dzimumu nelīdztiesība izglītībā; tas izraisa gan dzimumu segregāciju darba tirgū, nodarbinātībā un ienākumu līmenī, gan arī prasmju neatbilstību⁽²²⁾ ⁽²³⁾. Nākot klajā ar īpašiem pasākumiem, būtu jāpievēršas izglītības ievirzes un konsultāciju sistēmai⁽²⁴⁾. Izglītībai ir svarīga nozīme stereotipu un aizspriedumu izskaušanā jau no pamatskolas.

4.4.2. Digitālajām un mākslīgā intelekta tehnoloģijām un prasmēm jābūt pieejamām ikvienam neatkarīgi no dzimuma, vecuma vai sociālekonomiskās izcelsmes. Ir svarīgi palielināt sieviešu un meiteņu skaitu zinātnes, tehnoloģiju, inženierzinātņu un matemātikas (STEM) un IKT nozarēs, novērst digitālo plaisu, kuras dēļ sieviešu skaits šajās nozarēs ir neliels, un vairāk nākt klajā ar dažādiem sieviešu digitālo lomu modeļiem, lai pārvarētu stereotipus, jo īpaši ņemot vērā pašreizējās Covid-19 ārkārtas situācijas ietekmi.

4.4.3. Veicinot sieviešu un meiteņu nodarbinātību darbvietās, kas saistītas ar IKT sistēmu izstrādi, var palīdzēt mazināt dzimumu aizspriedumu atspoguļojumu konkrētā tehnoloģijā. Tādēļ ir ļoti svarīgi nodrošināt vispārēju piekļuvi prasmju pilnveidei STEM, IKT un mākslīgā intelekta jomā, kā arī darba aizsardzību sievietēm, kurām draud darba zaudēšana zema IKT prasmju līmeņa dēļ.

4.4.4. Īpaša uzmanība un pasākumi būtu jāveltī arī dzimumu aspektam finanšu izglītībā.

4.4.5. **Nodarbinātība.** Dzimumu atšķirības nodarbinātībā ir radījušas ilgtermiņa atšķirības ienākumos, kredītu, darba samaksas un pensiju pieejamībā, kā arī saasina nabadzības, sociālās atstumtības un bezpajumtniecības risku. Eiropas Savienība ir izstrādājusi tiesību aktus par vienlīdzīgu attieksmi nodarbinātības jomā, tomēr vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirības joprojām ir viens no galvenajiem plaši izplatītajiem dzimumu nevienlīdzības un diskriminācijas veidiem.

4.4.6. Šajā ziņā vadoša loma varētu būt darba koplīgumiem. Ar jebkuru pasākumu būtu jācenšas novērst dzimumu atšķirības, lai uzlabotu piekļuvi sociālajai aizsardzībai, paaugstinātu darba kvalitāti un palielinātu darba tirgus stabilitāti

4.4.7. EESK atzinīgi vērtē Komisijas iniciatīvu par saistošu pasākumu paredzēšanu attiecībā uz vīriešu un sieviešu darba samaksas pārredzamību; tie ir jāievieš pēc iespējas ātrāk, un tie var būtiski palīdzēt veicināt stratēģiju dzimumu līdztiesības aspekta integrēšanai ar mērķi nodrošināt vienādu atalgojumu. Veselības un sociālās aprūpes nozarē 104 valstīs sieviešu ir 70 % no visiem darba ņēmējiem (PVO dati), bet pakalpojumu nozarē visā pasaulē – 58,6 % no darba ņēmējiem (SDO dati); ņemot vērā šo īpatsvaru, pandēmijas apstākļos ir apdraudēta viņu veselība. Sieviešu segregācija – viņu pārsvars zemu atalgotās nozarēs un nestabilās darbvietās – viņas īpaši pakļauj riskam zaudēt darbvietu un saskarties ar veselības problēmām.

4.4.8. Kā pārlicinājāmajies arī Covid-19 krīzes laikā, aprūpes, uzkopšanas, tirdzniecības un veselības aprūpes nozarē strādājošie un viņu veiktais darbs sniedz lielu labumu sabiedrībai un ekonomikai. Šīs darbvietas un nozares, kurās tradicionāli nodarbinātas daudzas sievietes, bieži vien ir nepietiekami atalgotas, nepietiekami novērtētas un tām raksturīgi nestabili darba apstākļi. Tādēļ ir būtiski, ka sabiedrība šo profesiju veikumu novērtē augstāk un nosaka tam atbilstošu ekonomisku vērtību, tādā veidā mazinot atalgojuma un citas ar dzimumu saistītas atšķirības un palielinot šo profesiju sociālo un ekonomisko vērtību.

⁽²¹⁾ Skatīt 15. zemsvītras piezīmi.

⁽²²⁾ Avots: Eurostat; Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pārtraukušie: (kods:SDG_04_10); Pieaugušo līdzdalība apmācībā (kods: sdg_04_60); Augstākās izglītības iegūšana (kods: sdg_04_20).

⁽²³⁾ Cedefop (2020), Eiropas prasmju indekss 2020.

⁽²⁴⁾ Cedefop (2019), ziņojums "Ne tikai jaunas darbvietas: digitālā inovācija atbalsta karjeru".

4.4.9. Lielāki ieguldījumi publiskā sektora digitalizācijā ļauj sievietēm un vīriešiem vairāk un labāk iesaistīties darba tirgū un var palīdzēt tiem, kuriem ir aprūpes pienākumi vai ir vajadzīga palīdzība, lai pārvarētu šķēršļus, kas saistīti ar birokrātiju un piekļuvi sabiedriskajiem pakalpojumiem ⁽²⁵⁾.

4.4.10. Sievietes uzņēmējas Eiropas Savienībā joprojām veido tikai nelielu daļu no kopējā uzņēmēju skaita. Atvieglot investīciju kapitāla pieejamību uzņēmējām un veicinot dzimumu līdzsvaru finanšu iestāžu amatos, kas saistīti ar lēmumu pieņemšanu, tostarp par investīcijām ⁽²⁶⁾, var atbalstīt gan sieviešu uzņēmējdarbību, gan dzimumu līdztiesību.

4.4.11. **Aprūpe un darba un privātās dzīves līdzsvars.** Sievietes joprojām veic lielāko daļu neapmaksāta darba – tas attiecas gan uz bērnu un vecāka gadagājuma cilvēku aprūpi, gan darbiem mājāsaimniecībā ⁽²⁷⁾. Darba un privātās dzīves līdzsvarošanas pasākumi, ko nodrošina tiesību akti vai darba koplīgumi, var palīdzēt labāk saskaņot vajadzības gan sievietēm un vīriešiem, gan tiem darba ņēmējiem, kuri darbojas arī kā aprūpētāji. Pandēmija ir palielinājusi neapmaksāta aprūpes darba slogu, it īpaši laikā, kad karantīnas dēļ skolas, bērnudārzi un darba vietas ir slēgti.

4.4.12. EESK aicina īstenot direktīvu par darba un privātās dzīves līdzsvaru, īpaši attiecībā uz apmaksātu atvaļinājumu, lai nodrošinātu, ka gan sievietes, gan vīrieši var izmantot savas tiesības uz aprūpes veikšanu. Turklāt EESK mudina dalībvalstis veikt papildu centienus, lai sasniegtu pašreizējo un vēl neīstenoto mērķi nodrošināt, ka 33 % bērnu vecumā līdz 3 gadiem saņem formālo aprūpi, un pievienotu mērķrādītāju aprūpei pēc skolas, lai vecāki, kuri to vēlas, varētu strādāt pilna laika darbu. Komisijai būtu jāsadarbjas ar dalībvalstīm, lai nodrošinātu, ka mērķi tiek sasniegti pilnībā.

4.4.13. EESK aicina dalībvalstis izmantot ES fondus, lai palielinātu pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu un infrastruktūras piedāvājumu, pieejamību cenas ziņā un kvalitāti.

4.4.14. Ir arī jāpalielina sieviešu ar invaliditāti līdzdalība darba tirgū, īstenojot ANO Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām (UNCPRD).

4.4.15. Izstrādājot saskaņošanas un darba un privātās dzīves līdzsvara nodrošināšanas pasākumus, sabiedrības novecošanas apstākļos lielāka uzmanība būtu jāpievērš vecāka gadagājuma cilvēku aprūpei.

4.4.16. Aprūpes politikai ir vajadzīga sistemātiska pieeja, kas ietver vairākas citas politikas dimensijas (infrastruktūru, nodokļus, transportu, digitalizācijas programmu, veselību un prasmes, mākslīgo intelektu un ES fondus) un kurā vadoša loma var būt sociālajam dialogam, sociālajiem partneriem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām.

4.5. Dzimumu līdztiesības nodrošināšana lēmumu pieņemšanā

4.5.1. Vienlīdzīgas līdzdalības iespējas ir būtisks pārstāvības demokrātijas aspekts visos līmeņos – Eiropas, valstu, reģionālajā un vietējā līmenī. EESK atbalsta vienlīdzīgu līdzdalību un dzimumu līdzsvaru lēmumu pieņemšanā, kā arī politiskajā, ekonomiskajā un sociālajā dzīvē, tostarp sociālā un pilsoniskā dialoga struktūrās. Lai risinātu jautājumu par sieviešu nepietiekamo pārstāvību un līdzdalību lēmumu pieņemšanas struktūrās, ir nepieciešamas pozitīvas darbības, kuru pamatā ir likumdošanas, ar budžetu saistīti, brīvprātīgi, organizatoriski un ar kultūru saistīti pasākumi.

4.5.2. Dzimumu atšķirības darba tirgū rada arī dzimumu nelīdzsvarotību lēmumu pieņemšanā. Eiropas Savienībā vīriešu skaits vadošos amatos ir divreiz lielāks nekā sieviešu skaits. Gandrīz visās ekonomikas nozarēs sieviešu-vadītāju skaits ir nepietiekams. Dzimumu ziņā vislīdzsvarotākā pārvaldība ir publiskajā sektorā ⁽²⁸⁾.

⁽²⁵⁾ OV C 440, 6.12.2018., 37. lpp., 1.12. punkts.

⁽²⁶⁾ Eurofound (2019), Sieviešu uzņēmējdarbība: publiskais un privātais finansējums, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga.

⁽²⁷⁾ EIGE (2017). Eiropas sociālo tiesību pilārs kā iespēja dzimumu līdztiesībai Eiropas Savienībā, 8. lpp.

⁽²⁸⁾ Eurofound (2018), Sievietes pārvaldībā: nav pietiekami pārstāvētas un ir pārslogotas?, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga.

4.5.3. Tiesību akti var palīdzēt, bet ir maz ticams, ka tie vieni paši ietekmēs kultūru un organizatoriskos mehānismus. Dzimumu līdzsvaru lēmumu pieņemšanā politiskajā, ekonomiskajā un sociālajā dzīvē var sasniegt arī, pieņemot dzimumu līdztiesības aspekta integrēšanas pieeju, kuras mērķis ir nodrošināt pozitīvus apstākļus un labāku izpratni par dzimumu līdztiesības jautājumiem, lai palielinātu sieviešu līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesos.

4.5.4. EESK aicina Padomi turpināt diskusiju saistībā ar direktīvu par dzimumu līdzsvara uzlabošanu uzņēmumu valdēs⁽²⁹⁾. Komiteja aicina arī uzņēmumus uzņemties iniciatīvu un ievērojami palielināt sieviešu līdzdalību augstākajos lēmumu pieņemšanas amatos.

4.5.5. Komiteja ir ieteikusi⁽³⁰⁾ meklēt efektīvas stratēģijas un instrumentus (piemēram, juridiskus, budžeta un brīvprātīgu pasākumus, dzimumu kvotas), lai panāktu dzimumu līdzsvaru ievēlētos un ieceltos amatos nozīmīgās politiskajās struktūrās, un ierosina Komisijai arī turpmāk atbalstīt dalībvalstu pasākumus šajā jomā. Komiteja atkārtoti aicina⁽³¹⁾ Padomi pārskatīt pamatnostādnes par EESK locekļu iecelšanu, ņemot vērā ekonomiskās, sociālās un demogrāfiskās norises Savienībā.

4.6. Dzimumu līdztiesības aspekta integrēšana

4.6.1. Dzimumu līdztiesības aspekta integrēšana ir labākā pieeja, kas dod iespēju dzimumu līdztiesības aspektu iekļaut visu dalībnieku darbībā un visos līmeņos, taču šīs pieejas darbība un īstenošanas veids ir jāuzlabo.

4.6.2. EESK aicina stingrāk apņemties veicināt dzimumu līdztiesību nākamajā plānošanas periodā no 2021. līdz 2027. gadam Efektīvi jāīsteno un jānovērtē dzimumu līdztiesības veicināšanas nosacījumi, kas paredzēti, lai nodrošinātu programmu, projektu un fondu atbilstību un saskaņotību.

4.6.3. EESK atbalsta Komisijas sagatavoto dzimumu līdztiesības stratēģiju un aicina Komisiju pievērsties pašreizējiem koordinācijas mehānismiem (Padomdevējai komitejai vienlīdzīgu iespēju jautājumos, Augsta līmeņa grupai dzimumu līdztiesības aspekta integrēšanas jautājumos un Līdztiesības jautājumu darba grupai), lai uzraudzītu, vai stratēģija tiek pareizi īstenota, ziņotu par sasniegumiem un veicinātu ES līmeņa apmaiņu ar pieejām un pieredzi.

4.7. Dzimumi plašsaziņas līdzekļos

4.7.1. Lai arī plašsaziņas līdzekļiem ir būtiska nozīme sabiedrības attieksmes veidošanā, to ietekme uz dzimumu līdztiesību jau ilgstoši netiek pietiekami novērtēta. Plašsaziņas līdzekļu nozarei būtu jāuzņemas iniciatīva, lai nodrošinātu, ka reklāmai ir pozitīva, nevis negatīva ietekme uz dzimumu līdztiesības atspoguļošanu un veicināšanu sabiedrībā.

4.7.2. Lai uzlabotu dzimumu līdztiesību plašsaziņas līdzekļu nozarē, ir būtiski palielināt sieviešu līdzdalību vadošos ar lēmumu pieņemšanu saistītos amatos⁽³²⁾ ⁽³³⁾, pieņemt rīcības kodeksus, kā arī citus pasākumus⁽³⁴⁾ ⁽³⁵⁾, kas padara seksismu un stereotipus nelikumīgus un atbalsta dzimumperspektīvas iekļaušanu plašsaziņas līdzekļu nozares un tajā pieejamā satura organizatoriskajā pārveidē.

4.7.3. Ir svarīgi atzīt plašsaziņas līdzekļu saturā iekļauto dzimumu stereotipu ietekmi. EESK aicina nākamajā EIGE dzimumu līdztiesības indeksā iekļaut jaunu tematisko ievirzi – plašsaziņas līdzekļi un reklāma.

Briselē, 2020. gada 16. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER

⁽²⁹⁾ Skatīt 15. zemsvītras piezīmi.

⁽³⁰⁾ OV C 240, 16.7.2019., 1. lpp.

⁽³¹⁾ Skatīt 30. zemsvītras piezīmi.

⁽³²⁾ Dzimumu līdztiesības indekss, EIGE (2019).

⁽³³⁾ Ar dzimumiem saistītas statistikas datubāze, EIGE (2020).

⁽³⁴⁾ <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/good-practices/denmark/kvinfo-expert-database>

⁽³⁵⁾ [http://www.womeninnews.org/ckfinder/userfiles/files/Gender%20Balance%20Guidebook_FINAL_RGB%20\(1\).pdf](http://www.womeninnews.org/ckfinder/userfiles/files/Gender%20Balance%20Guidebook_FINAL_RGB%20(1).pdf)

PIELIKUMS

Turpmāk minētie grozījumi ieguva vismaz vienu ceturto daļu nodoto balsu, taču tika noraidīti debatēs (Reglamenta 59. panta 3. punkts).

1. 1.9. punkts

Grozīt šādi:

1.9. Vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība joprojām ir viens no galvenajiem dzimumu nelīdztiesības un diskriminācijas veidiem, kā to vēl vairāk ir akcentējusi Covid-19 krīze. EESK aicina Komisiju nemt vērā Covid-19 krīzes smago ietekmi uz uzņēmumiem un īpaši uz MVU, apsvērt tiesiski saistoša priekšlikuma atlikšanu un izmantot laiku, lai apspriestos ar sociālajiem partneriem, steidzami turpināt darbu pie priekšlikuma ieviest saistošus pasākumus attiecībā uz vīriešu un sieviešu darba samaksas pārredzamību un EESK ir gatava uzņemties iniciatīvu veicināt tādas stratēģijas izstrādi, kas būtu orientēta uz dzimumu līdztiesības aspekta integrēšanu ar mērķi nodrošināt vienādu atalgojumu.

Balsojuma rezultāts:

Par: 70

Pret: 120

Atturas: 13

2. 4.4.7. punkts

Grozīt šādi:

4.4.7. EESK atzinīgi vērtē atzīmē Komisijas iniciatīvu par saistošu pasākumu paredzēšanu attiecībā uz vīriešu un sieviešu darba samaksas pārredzamību; tie ir jāievieš pēc iespējas ātrāk, un tie var būtiski palīdzēt veicināt stratēģiju dzimumu līdztiesības aspekta integrēšanai ar mērķi nodrošināt vienādu atalgojumu. EESK aicina Komisiju nemt vērā Covid-19 krīzes dramatiskās sekas uzņēmumiem, jo īpaši MVU, un apsvērt iespēju atlikt juridiski saistošu priekšlikumu un izmantot laiku, lai pienācīgi apspriestos ar sociālajiem partneriem. Veselības un sociālās aprūpes nozarē 104 valstīs sieviešu ir 70 % no visiem darba ņēmējiem (PVO dati), bet pakalpojumu nozarē visā pasaulē – 58,6 % no darba ņēmējiem (SDO dati); ņemot vērā šo īpatsvaru, pandēmijas apstākļos ir apdraudēta viņu veselība. Sieviešu segregācija – viņu pārsvars zemu atalgotās nozarēs un nestabilās darbvietās – viņas īpaši pakļauj riskam zaudēt darbvietu un saskarties ar veselības problēmām.

Balsojuma rezultāts:

Par: 70

Pret: 121

Atturas: 12

3. 4.4.8. punkts

Grozīt šādi:

4.4.8. Kā pārliecinājāmie arī Covid-19 krīzes laikā, aprūpes, uzkopšanas, tirdzniecības un veselības aprūpes nozarē strādājošie un viņu veiktais darbs sniedz lielu labumu sabiedrībai un ekonomikai. ~~Šīs darbvietas un nozares~~ Šajās darbvietās un nozarēs, kurās tradicionāli nodarbinātas daudzas sievietes, Covid-19 krīze varētu negatīvi ietekmēt darba apstākļus bieži vien ir nepietiekami atalgotas, nepietiekami novērtētas un tām raksturīgi nestabili darba apstākļi. Tādēļ ir būtiski, ka sabiedrība šo profesiju veikumu novērtē augstāk un nosaka tam atbilstošu ekonomisku vērtību, tādā veidā mazinot atalgojuma un citas ar dzimumu saistītas atšķirības un palielinot šo profesiju sociālo un ekonomisko vērtību.

Balsojuma rezultāts:

Par: 68

Pret: 121

Atturas: 13

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Baltā grāmata par mākslīgo intelektu. Eiropas pieeja izcilībai un uzticamībai”

(COM(2020) 65 final)

(2020/C 364/12)

Ziņotāja: **Catelijne MULLER**

Apspriešanās	Komisija, 9.3.2020.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	25.6.2020.
Pieņemts plenārsesijā	16.7.2020.
Plenārsesija Nr.	553
Balsojuma rezultāts	
(par / pret / atturas)	207/0/6

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas stratēģiju, kas izklāstīta Baltajā grāmatā par mākslīgo intelektu, proti, veicināt mākslīgā intelekta (MI) tehnoloģiju ieviešanu, vienlaikus nodrošinot to atbilstību Eiropas ētikas normām, juridiskajām prasībām un sociālajām vērtībām.

1.2. EESK arī atzinīgi vērtē mērķi izmantot Eiropas stiprās puses rūpnieciskajos un profesionālajos tirgos un uzsver, ka ir svarīgi uzlabot **ieguldījumus, infrastruktūru, inovāciju un prasmes**, lai uzņēmumi, tostarp MVU, un sabiedrība kopumā varētu izmantot MI radītās iespējas. Būtu jāsekmē MI inovācija, lai gūtu maksimālu labumu no MI sistēmām un vienlaikus novērstu un samazinātu to radītos riskus.

1.3. Tomēr EESK uzskata, ka koncentrēšanās tikai uz datiem balstītu MI ir pārāk ierobežojoša, lai ES kļūtu par īstu līderi progresīva, uzticama un konkurētspējīga MI jomā. **EESK mudina Komisiju veicināt arī tādas jaunas paaudzes MI sistēmas, kuras ir balstītas uz zināšanām un argumentiem un kuras atbalsta cilvēciskās vērtības un principus.**

1.4. EESK aicina Komisiju: i) **veicināt daudzdisciplināru pieeju pētniecībā**, iesaistot tajā citas disciplīnas, piemēram, tiesības, ētiku, filozofiju, psiholoģiju, darba zinātnes, humanitārās zinātnes, ekonomiku u. c.; ii) **iesaistīt attiecīgās ieinteresētās personas** (arodbiedrības, profesionāļu, uzņēmumu un patērētāju organizācijas, NVO) debatēs par MI un nodrošināt, ka tie kā līdzvērtīgi partneri piedalās ES finansētos pētījumos un citos projektos, piemēram, publiskā un privātā sektora partnerībā MI jomā, nozaru dialogos un programmā, kas paredzēta *MI ieviešanai* publiskajā sektorā, un vadošā centra izveidē; iii) turpināt **izglītēt un informēt plašāku sabiedrību** par MI iespējām un riskiem.

1.5. EESK mudina Komisiju padziļināti apsvērt **MI ietekmi uz visu pamattiesību un pamatbrīvību spektru**, kas cita starpā, bet ne tikai, ietver tiesības uz taisnīgu tiesu, uz godīgām un atklātām vēlēšanām, pulcēšanos un demonstrācijām, kā arī tiesības netikt diskriminētam.

1.6. EESK joprojām **iebilst pret jebkāda juridiskas personas statusa ieviešanu mākslīgajam intelektam**. Tas mazinātu civiltiesiskās atbildības tiesību aktu preventīvo korigējošo iedarbību un radītu nopietnu morālā kaitējuma risku gan MI izstrādē, gan lietošanā, radot iespējas ļaunprātīgai izmantošanai.

1.7. EESK aicina izmantot **pastāvīgu, sistemātisku sociāltehnisko pieeju**, izvērtējot tehnoloģiju visos aspektos un no dažādiem viedokļiem, nevis pamatojoties uz augsta riska MI lietojumu vienreizēju (vai pat regulāri atkārtotu) atbilstības novērtējumu.

1.8. EESK brīdina, ka “augsta riska” nozarēm piemērojamās prasības varētu neattiekties uz daudziem MI lietojumiem un izmantošanas veidiem, kas saistīti ar augstu riska pakāpi (papildus biometriskajai atpazīšanai un MI izmantošanai personāla atlasē). EESK iesaka Komisijai sagatavot sarakstu ar **augsta riska MI lietojumu vai izmantošanas veidu kopīgām iezīmēm** neatkarīgi no nozares.

1.9. EESK visnotaļ iesaka jebkādu biometriskās atpazīšanas izmantošanu atļaut tikai: i) ja ir zinātniski pierādīta ietekme, ii) kontrolētā vidē un iii) ievērojot stingrus nosacījumus. **Būtu jāaizliedz plaši izmantot uz MI balstītu biometrisko atpazīšanu cilvēku novērošanai vai cilvēku, viņu uzvedības vai emociju izsekošanai, novērtēšanai vai klasificēšanai.**

1.10. EESK atbalsta **sociālo partneru agrīnu un ciešu iesaistīšanu** MI sistēmu ieviešanā darbavietās saskaņā ar konkrētajā valstī piemērojamiem noteikumiem un praksi, lai nodrošinātu, ka sistēmas ir izmantojamas un atbilst darba ņēmēju tiesībām un darba nosacījumiem.

1.11. EESK arī atbalsta to darbinieku, kas pēc tam strādās ar MI sistēmu, un darbinieku, kuriem ir īpašas juridiskās, ētiskās un humanitārās zināšanas, agrīnu un ciešu iesaistīšanu MI sistēmu ieviešanā, lai nodrošinātu, ka tās atbilst tiesiskajām un ētiskajām prasībām, kā arī darba ņēmēju vajadzībām, un ka darba ņēmēji saglabā autonomiju attiecībā uz savu darbu un MI sistēmas uzlabo viņu prasmes un apmierinātību ar darbu.

1.12. **MI metodēm un pieejām, ko izmanto Covid-19 pandēmijas apkarošanai, jābūt noturīgām, efektīvām, pārredzamām un izskaidrojamām. Tajās būtu arī jāievēro cilvēktiesības, ētikas principi un spēkā esošie tiesību akti, un tām jābūt taisnīgām, iekļaujošām un brīvprātīgām.**

1.13. EESK aicina Komisiju uzņemties vadošo lomu, lai Eiropā nodrošinātu labāku koordināciju attiecībā uz praktiskiem MI risinājumiem un pieejām, ko izmanto Covid-19 pandēmijas apkarošanai.

2. ES Baltā grāmata par mākslīgo intelektu

2.1. EESK ar gandarījumu atzīmē, ka Eiropas Komisija ņēmusi vērā daudzus ieteikumus, ko iepriekšējos atzinumos formulējusi EESK un augsta līmeņa ekspertu grupa mākslīgā intelekta jautājumos, mudinot izmantot MI tehnoloģijas, vienlaikus nodrošinot to atbilstību Eiropas ētikas normām, juridiskajām prasībām un sociālajām vērtībām, kuru pamatā ir tā dēvētā “izcilības un uzticamības ekosistēma”.

2.2. EESK atzinīgi vērtē priekšlikumus, kas uzņēmumiem, tostarp MVU, un plašai sabiedrībai dod iespēju gūt labumu no mākslīgā intelekta izstrādes un lietošanas. EESK uzsver, ka ir svarīgi palielināt ieguldījumus, uzlabot infrastruktūru, inovāciju un prasmes, lai palielinātu ES konkurētspēju pasaulē.

Pieeja “procesu kontrolē cilvēks”

2.3. Baltajā grāmatā tomēr jūtams zināms “fatālisms”, kas vedina uz domām, ka MI “iekaro mūs” un tāpēc mums neatliek nekas cits, kā tikai regulēt tā izmantošanu. EESK ir patiešām pārliecināta par ES apņemšanos nodrošināt, ka Eiropā tiek ieviests tikai uzticams mākslīgais intelekts, un tādēļ ES būtu jāuzdrošinās pieņemt daudz stingrāku nostāju šajā jautājumā. Tādēļ EESK mudina Komisiju jebkurā laikā paredzēt iespēju pilnībā atteikties no dažiem konkrētiem MI (vai to izmantošanas) veidiem. EESK uzskata, ka attiecībā uz MI mums ir jāpiemēro pieeja **“procesu kontrolē cilvēks”**.

Mākslīgā intelekta radīto iespēju izmantošana Eiropā – uz nākotni orientēta definīcija

2.4. Saskaņā ar Baltajā grāmatā formulēto praktisko definīciju mākslīgais intelekts ir “tehnoloģiju krājums, kas apvieno datus, algoritmus un datošanas jaudas”. Tālāk tekstā **dati** un **algoritmi** ir definēti kā galvenie MI elementi. Tomēr šī definīcija attiektos ne tikai uz MI, bet uz jebkuru programmatūru, kas jebkad uzrakstīta. Joprojām nav nevienas vispārpieņemtas mākslīgā intelekta definīcijas, un MI ir vispārīgs termins daudzām datora lietojumprogrammām.

2.5. **Koncentrēšanās Baltajā grāmatā tikai uz datiem balstītu MI ir pārāk ierobežojošs, lai ES kļūtu par īstu līderi progresīva, uzticama un konkurētspējīga MI jomā.** Baltajā grāmatā nav ņemtas vērā daudzas progresīvas MI sistēmas un tātad to pārvaldība un reglamentēšana. EESK mudina Komisiju veicināt arī tādas jaunas paaudzes MI sistēmas – tā dēvētās hibrīdsistēmas –, kurās apvienota uz datiem balstīta pieeja, **uz zināšanām un argumentāciju balstīta pieeja.** Baltajā grāmatā ir atzīts, ka hibrīdsistēmas ir vajadzīgas **izskaidrojamības** nolūkā, taču hibrīdsistēmu priekšrocības ir plašākas par izskaidrojamību: tās var paātrināt un/vai ierobežot mācīšanos, kā arī apstiprināt un pārbaudīt mašīnmācīšanās modeli.

2.6. Baltajā grāmatā uzmanība ir vērsta tikai uz nobīdi, kas saistīta ar datiem, taču ne visas nobīdes rodas zemas kvalitātes vai ierobežotu datu rezultātā. **Jebkuru rīku izstrāde būtībā ir neobjektīvu izvēļu kopums,** sākot no plānotajiem ieguldījumiem līdz mērķiem, kas izvirzīti to optimālas izmantošanas nolūkā. Visas šīs izvēles tā vai citādi ir atkarīgas no konkrētā(-o) cilvēka(-u) izdarītās izvēles.

2.7. Tomēr vissvarīgākais ir tas, ka MI sistēmas ir kas vairāk nekā tikai to programmatūras komponentu summa. **MI sistēmas ietver arī apkārtējo sociāltehnisko sistēmu.** Apsverot MI pārvaldību un reglamentēšanu, uzmanība būtu jāpievērš arī apkārtējām sociālajām struktūrām: organizācijām un uzņēmumiem, dažādām profesijām, kā arī cilvēkiem un institūcijām, kas izveido, izstrādā, ievieš, izmanto un kontrolē MI, un visiem tiem, kuri ar to saskaras, piemēram, iedzīvotājiem attiecībā ar valdībām, uzņēmumiem, patērētājiem, darba ņēmējiem un pat sabiedrībai kopumā.

2.8. Tāpat būtu jānorāda, ka **juridiskās definīcijas (pārvaldības un regulējuma vajadzībām) atšķiras no tīri zinātniskām definīcijām,** jo ir jāievēro vairākas atšķirīgas prasības, piemēram, attiecībā uz iekļautību, precizitāti, pastāvīgumu, visaptverošu raksturu un praktiskumu. Dažas no tām ir juridiski saistošas prasības, bet citas tiek uzskatītas par labu regulatīvo praksi.

Visu spēku apvienošana

2.9. EESK atzinīgi vērtē centienus novērst MI sadrumstalotību Eiropā, apvienojot mākslīgā intelekta pētniekus, īpašu uzmanību pievēršot MVU un veidojot privātā un publiskā sektora partnerību. Papildus EESK ieteiktu: i) veicināt daudzdisciplināru pieeju pētniecībā, iesaistot citas disciplīnas, piemēram, tiesības, ētiku, filozofiju, psiholoģiju, darba zinātnes, humanitārās zinātnes, ekonomiku u. c.; ii) iesaistīt attiecīgās ieinteresētās personas (arodbiedrības, uzņēmumu organizācijas, patērētāju organizācijas, NVO) debatēs par debatēs par MI un nodrošināt, ka tie kā līdzvērtīgi partneri piedalās ES finansētos pētījumos un citos projektos, piemēram, publiskā un privātā sektora partnerībā MI jomā, nozaru dialogos un programmā, kas paredzēta *MI ieviešanai* publiskajā sektorā, un vadošā centra izveidē; iii) turpināt izglītēt un informēt plašāku sabiedrību par MI iespējām un riskiem.

Mākslīgais intelekts un tiesības

2.10. Baltajā grāmatā atzīts, ka **MI darbojas pasaulē, kurā pastāv likumi.** EESK īpaši atzinīgi vērtē uzsvāru uz MI ietekmi uz pamattiesībām un iesaka Komisijai padziļināti apsvērt MI ietekmi uz plašu pamattiesību un pamatbrīvību kopumu, piemēram, vārda brīvību, tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību (kas pārsniedz personas datu aizsardzību), taisnīgu tiesas procesu, godīgām un atklātām vēlēšanām, pulcēšanos un demonstrācijām, kā arī uz tiesībām netikt diskriminētam.

2.11. EESK atzinīgi vērtē Baltajā grāmatā pausto skaidro nostāju par pašreizējo atbildības režīmu piemērojamību MI un centienus balstīties uz šiem režīmiem, lai novērstu jaunus riskus, ko var radīt MI, un pārvarētu nepilnības izpildē tajos gadījumos, kad ir grūti noteikt faktisko atbildīgo ekonomikas dalībnieku, un pielāgotu režīmus mainīgajai MI sistēmu funkcionalitātei.

2.12. Komisijai būtu arī jāatzīst, ka mākslīgajam intelektam nav robežu un ka centienus nevar un nevajadzētu attiecināt tikai uz Eiropu. Lai izveidotu kopēju starptautisku tiesisko regulējumu, pasaules mērogā būtu jāpanāk vispārējs konsenss, kas balstīts uz juridisko ekspertu diskusijām un pētījumiem.

2.13. Jebkurā gadījumā EESK **joprojām stingri iebilst pret jebkāda juridiskas personas statusa ieviešanu mākslīgajam intelektam**. Tas mazinātu civiltiesiskās atbildības tiesību aktu preventīvo koriģējošo iedarbību un radītu nopietnu morālā kaitējuma risku gan MI izstrādē, gan lietošanā, radot iespējas ļaunprātīgai izmantošanai.

Augsta riska mākslīga intelekta regulējums

2.14. EESK atzinīgi vērtē uz risku balstītu pieeju MI ietekmes kontrolēšanai. Komisija nākusi klajā ar “augsta riska MI” tiesisko regulējumu, kam būtu jāatbilst prasībām attiecībā uz noturību, precizitāti, reproducējamību, pārredzamību, cilvēka virsvadību un datu pārvaldību. Saskaņā ar Balto grāmatu augsta riska MI veido divi kumulatīvi elementi: i) augsta riska nozare un ii) MI lietojuma izmantošana, kas saistīta ar augstu risku. Baltajā grāmatā ir minēti divi MI lietojumu vai izmantošanas piemēri, kurus varētu saistīt ar augstu risku neatkarīgi no nozares. Arī biometriskā atpazīšana ir klasificēta kā lietojums, kas saistīts ar augstu risku. Izsmēlošajā augsta riska nozaru sarakstā (lai arī tas periodiski tiek pārskatīts) tagad ir ietvertas šādas potenciāli augsta riska nozares: veselības aprūpe, transports, enerģētika un dažas publiskā sektora daļas.

2.15. Otrais kritērijs, t.i., ka MI lietojums tiek izmantots riskantā veidā, ir neskaidrāks un vedina uz domu, ka ir iespējami dažādi riska līmeņi. EESK ierosina ietekmes jomās iekļaut sabiedrību un vidi.

2.16. Saskaņā ar Baltās grāmatas loģiku tiesiskais regulējums principā neattieksies uz **augsta riska** AI lietojumu, ko izmanto **zema riska** nozarē. EESK uzsver, ka augsta riska MI nevēlama nelabvēlīgā ietekme zema riska nozarē varētu izslēgt MI lietojumus vai izmantošanu no regulējuma un radītu iespēju apiet noteikumus: kā piemēru var minēt mērķorientētu reklāmu (zema riska nozare), attiecībā uz kuru ir konstatēts, ka tai ir potenciāla segregatīva, diskriminējoša un nošķiroša ietekme, piemēram, vēlēšanu laikā vai personalizētas cenu noteikšanas rezultātā (augsta riska lietojums vai ietekme). **EESK iesaka sagatavot sarakstu ar augsta riska “kā tāda” MI lietojumu vai izmantošanas veidu kopīgām iezīmēm neatkarīgi no nozares** neatkarīgi no nozares, kurā tie tiek izmantoti.

2.17. Lai arī EESK atzīst nepieciešamību veikt MI atbilstības pārbaudi, tā pauž bažas, ka ar vienreizēju (vai pat regulāri atkārtotu) iepriekšēju atbilstības novērtējumu nepietiks, lai ilgtspējīgi garantētu uzticama un antropocentriska MI izstrādi, ieviešanu un izmantošanu. **Lai nodrošinātu uzticamu MI, nepieciešama nepārtraukta, sistemātiska sociāltehniska pieeja**, izvērtējot visus tehnoloģijas aspektus no dažādiem viedokļiem. Politikas izstrādei nepieciešama daudzdisciplināra pieeja, kurā nepārtraukti sadarbojas politikas veidotāji, dažādu jomu akadēmisko aprindu pārstāvji, sociālie partneri, profesionāļu organizācijas, profesionāļi, uzņēmumi un NVO. Jo īpaši attiecībā uz sabiedriskas nozīmes pakalpojumiem, kas saistīti ar veselību, drošību un cilvēku labjutību un kuru pamatā ir uzticība, ir jāgarantē, ka MI sistēmas ir pielāgotas praktiskajām prasībām un nevar mazināt cilvēka atbildību.

Biometriskā atpazīšana

2.18. EESK atzinīgi vērtē Komisijas aicinājumu sākt publiskas debates par to, kā izmantot uz MI balstītu biometrisku atpazīšanu. Mikroizteiksmes, gaitas, balss (toņa), sirdsdarbības ātruma, temperatūras u.c. biometriskā atpazīšana jau tiek izmantota, lai novērtētu vai pat paredzētu mūsu uzvedību, garīgo stāvokli un emocijas, tostarp personāla atlases procedūrās. Izsakoties pilnīgi skaidri – **nav pārliecinošu zinātnisku pierādījumu, kas liecinātu par to, ka personas iekšējās emocijas vai garīgo stāvokli var precīzi “nolasīt” no sejas izteiksmes, gaitas, sirdsdarbības ātruma, balss toņa vai ķermeņa temperatūras, nemaz nerunājot par to, ka tādā veidā varētu paredzēt personas turpmāko uzvedību.**

2.19. **Turklāt jānorāda, ka Vispārīgā datu aizsardzības regula tikai zināmā mērā ierobežo biometrisku datu apstrādi.** Saskaņā ar Vispārīgo datu aizsardzības regulu biometriskie dati ir “persondati pēc specifiskas tehniskas apstrādes, kuri attiecas uz fiziskas personas fiziskajām, fizioloģiskajām vai uzvedības pazīmēm, kas ļauj veikt vai apstiprina minētās fiziskās personas unikālu identifikāciju”. Daudzas biometriskās atpazīšanas tehnoloģijas tomēr nav paredzētas personas unikālai identificēšanai, bet gan tikai personas izturēšanās vai emociju novērtēšanai. Uz šiem lietojumiem, iespējams, neattiecas Vispārīgajā datu aizsardzības regulā iekļautā biometrisku datu (apstrādes) definīcija.

2.20. Uz MI balstīta biometriskā atpazīšana ietekmē arī mūsu plašākās tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, identitātes, autonomijas un psiholoģiskās integritātes ievērošanu, radot situāciju, kurā mūs (pastāvīgi) novēro, mums seko un identificē. **Tai varētu būt psiholoģiska atturoša ietekme, rosinot cilvēkus pielāgot savu uzvedību noteiktai normai.** Tādējādi tiek aizskartas mūsu pamattiesības uz privātumu (morālā un psiholoģiskā integritāte). Turklāt uz MI balstīta biometriskā atpazīšana varētu ietekmēt arī citas pamattiesības un brīvības, piemēram, pulcēšanās brīvību un tiesības netikt diskriminētam.

2.21. EESK iesaka jebkādu biometriskās atpazīšanas izmantošanu **atļaut tikai tad, ja tai ir zinātniski pierādīta ietekme, tā notiek kontrolētā vidē un saskaņā ar stingriem nosacījumiem.** Būtu jāaizliedz plaši izmantot uz MI balstītu biometrisku atpazīšanu cilvēku novērošanai vai cilvēku, viņu uzvedības vai emociju izsekošanai, novērtēšanai vai klasificēšanai.

Mākslīgā intelekta ietekme uz darbu un prasmēm

2.22. EESK norāda, ka Baltajā grāmatā nav stratēģijas, kā reaģēt uz MI ietekmi uz darbu, lai gan tas bija nepārprotams elements 2018. gada ES stratēģijā par mākslīgo intelektu.

2.23. EESK atbalsta **visu veidu darba ņēmēju un pakalpojumu sniedzēju, tostarp ārstata darbinieku, pašnodarbināto un gadījumdarbu veicēju, agrīnu un ciešu iesaisti,** piesaistot ne tikai cilvēkus, kuri izstrādā vai attīsta mākslīgo intelektu, bet arī tos, kuri pērk, ievieš un strādā ar MI sistēmām vai kurus šīs sistēmas ietekmē. **Sociālajam dialogam ir jānotiek pirms** MI tehnoloģiju ieviešanas darbavietā, ievērojot visus piemērojamos valsts noteikumus un praksi. Darbavietā piekļuve darba ņēmēju datiem un šādu datu pārvaldība ir jānodrošina atbilstoši principiem un noteikumiem, par ko vienoties sociālie partneri.

2.24. EESK vēlas pievērst īpašu uzmanību **mākslīgajam intelektam, ko izmanto, pieņemot darbā vai atbrīvojot no darba personālu un personāla izvērtēšanas un novērtēšanas procedūrās.** Baltajā grāmatā minēts, ka MI izmantošana personāla atlasē ir uzskatāma par “augsta riska” darbību un būtu jāregulē neatkarīgi no nozares. EESK iesaka paplašināt šo izmantošanas jomu, iekļaujot MI izmantošanu personāla atbrīvošanai no darba un personāla izvērtēšanas un novērtēšanas procedūrās, taču arī izpētīt to MI lietojumu, kas ietver augstu risku darbavietā, kopējās iezīmes neatkarīgi no nozares. Darbavietā nevajadzētu atļaut tādu MI lietojumus, kuriem nav zinātniska pamatojuma, piemēram, emociju noteikšanai, izmantojot biometrisku atpazīšanu.

2.25. Lai ikviens varētu pielāgoties mākslīgā intelekta straujajai attīstībai, ir būtiski svarīgi uzturēt digitālās prasmes vai dot iespēju iegūt jaunas. Tāpēc politika un finanšu līdzekļi būs **jāvērza arī uz izglītību un prasmju** veidošanu jomās, kurās nebūs mākslīgā intelekta sistēmu radīta apdraudējuma riska (t. i., uzdevumi, kuros cilvēka darbs ir izšķiroši svarīgs, piemēram, sabiedriskas nozīmes pakalpojumi, kas saistīti ar veselību, drošību un cilvēku labjutību un kuru pamatā ir uzticēšanās, vai kuros cilvēks un iekārta darbojas saskaņoti, vai kurus mēs nevēlamies uzticēt iekārtai).

3. Mākslīgais intelekts un koronavīruss

3.1. Mākslīgais intelekts var palīdzēt labāk izprast koronavīrusu un Covid-19, kā arī pasargāt cilvēkus no riska, palīdzēt izstrādāt vakcīnu un pētīt ārstēšanas iespējas. Tomēr joprojām ir svarīgi atklāti un skaidri norādīt, ko var un ko nevar mākslīgais intelekts.

3.2. **Noturība un efektivitāte:** uz datiem balstīta MI izmantošana, lai prognozētu koronavīrusa izplatību, ir potenciāli problemātiska, jo datu par koronavīrusu ir pārāk maz, lai MI rezultāti būtu ticami. Turklāt nelielais pieejamo datu apjoms ir nepilnīgs un neobjektīvs. Izmantojot šos datus mašīnmācīšanās pieejās, varētu rasties daudz nepatiesi negatīvu un nepatiesi pozitīvu rezultātu.

3.3. Sevišķi svarīga ir **pārredzamība** attiecībā uz izmantotajiem datiem un modeļiem, kā arī rezultātu **izskaidrojamība**. Patlaban pasaule nevar atļauties pieņemt lēmumus, kas balstīti uz "melnajām kastēm".

3.4. Izmantojot mākslīgo intelektu šīs pandēmijas apkarošanai, **cilvēktiesību ievērošana, ētikas principi un spēkā esošie tiesību akti** ir svarīgāki nekā jebkad agrāk. Jo īpaši gadījumos, kad MI rīki, iespējams, pārkāpj cilvēktiesības, to izmantošanai jābūt pamatotai ar leģitīmam interesēm, un tos var izmantot tiktāl, cik tas nepieciešams, samērīgi un, pats galvenais, ierobežotā laikā.

3.5. Visbeidzot, mums ir jānodrošina **taisnīgums un iekļautība**. Jāpāņā, lai MI sistēmas, kas tiek izstrādātas pandēmijas apkarošanai, būtu bez aizspriedumiem un diskriminācijas. Turklāt tām jābūt visiem pieejamām un jāņem vērā dažādo skarto valstu sabiedrības un kultūras atšķirības.

Izsekošanas un identificēšanas un veselības uzraudzības lietotnes

3.6. Kā uzskata virusologi un epidemiologi, lai pēc norobežošanas pasākumiem atkal atvērtu sabiedrību un ekonomiku, ir vajadzīga efektīva cilvēku veselības uzraudzība, izsekošana un aizsargāšana. Pašlaik tiek izstrādātas daudzas **lietotnes** uzraudzības, izsekošanas un veselības pārbaužu veikšanas darbībām, ko parasti (un vēsturiski) veica profesionāļi. Visā pasaulē daudzu valstu valdības ir lielā mērā uzticējušās uzraudzīšanas un izsekošanas lietotnēm kā līdzeklim, kas ļautu atcelt ierobežojošos pasākumus.

3.7. Šāda veida lietotņu plaša izmantošana ir ļoti radikāls solis. Tāpēc ir svarīgi kritiski izvērtēt lietotņu **lietderību, nepieciešamību un efektivitāti**, kā arī to sabiedrisko un juridisko ietekmi, pirms tiek pieņemts lēmums par to izmantošanu. Joprojām ir jābūt iespējai neizmanto lietotnes, prioritāri izvēloties mazāk invazīvus risinājumus.

3.8. Uzraudzīšanas un izsekošanas lietotņu **efektivitāte un uzticamība** ir ārkārtīgi svarīga, jo neefektivitāte un neuzticamība varētu radīt daudz nepatiesi pozitīvu un nepatiesi negatīvu rezultātu, maldīgu drošības sajūtu un tādējādi lielāku inficēšanās risku. Sākotnējās zinātniskās simulācijas rada nopietnas šaubas par to, vai uzraudzīšanas lietotnei vispār būs pozitīva ietekme uz vīrusa izplatību, pat ja to lietotu 80 % vai 90 % iedzīvotāju. Lietotne arī nevar reģistrēt īpašus apstākļus, piemēram, organiskā stikla aizsegus un logus vai individuālo aizsardzības līdzekļu nēsāšanu.

3.9. Turklāt **šo lietotņu izmantošanas rezultātā (daļēji) tiek ierobežotas dažādas cilvēktiesības un brīvības**, jo tās skar mūsu biedrošanās brīvību, tiesības uz drošību, uz nediskrimināciju un uz privātumu.

3.10. Privātumam ir ļoti liela nozīme, taču tas nozīmē daudz vairāk nekā tikai mūsu personas datus un anonimitāti. Privātums nozīmē arī tiesības netikt izsekotam, uzraudzītam un pakļautam kontrolei. Ir zinātniski pierādīts, ka tad, kad cilvēki zina, ka viņus izseko, viņi sāk izturēties savādāk. Kā norādījusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa, šis "atturošais efekts" ir mūsu privātuma aizskaršana. Šis plašais privātuma jēdziens būtu jāiekļauj debatēs par mākslīgo intelektu.

3.11. Pastāv risks, ka savāktie dati (tagad vai nākotnē) tiks izmantoti ne tikai pašreizējās pandēmijas apkarošanai, bet arī cilvēku profilēšanai, kategorizēšanai un vērtēšanai dažādos nolūkos. Tālākā nākotnē ir pat iespējams iztēloties, ka **“funkciju nobīde”** varētu izraisīt nevēlamus profilēšanas veidus uzraudzībā un kontrolē, ietekmēt apdrošināšanas vai sociālo pabalstu saņemšanu, darbā pieņemšanu vai atlaišanu no darba utt. Tāpēc datus, kas savākti, izmantojot šādas lietotnes, nekādā gadījumā nedrīkstētu izmantot profilēšanai, riska noteikšanai, klasificēšanai vai prognozēšanai.

3.12. Turklāt **jebkurš MI risinājums, kas tiek izmantots šajos ārkārtas apstākļos un pat ar vislabākajiem nodomiem, radīs precedentu** neatkarīgi no tā, vai mums tas patīk vai ne. Iepriekšējās krīzes ir parādījušas, ka, neraugoties uz visiem labajiem nodomiem, šādi pasākumi praksē nekad nepazūd.

3.13. Tāpēc mākslīgā intelekta lietošana šīs pandēmijas laikā vienmēr ir jāvērtē un jāsalīdzina, ņemot vērā vairākus apsvērumus, piemēram: i) vai tā ir efektīva un uzticama? ii) vai pastāv mazāk agresīvi risinājumi? iii) vai ieguvumi pārsniedz sabiedrības, ētikas normu un pamattiesību problēmas? un iv) vai ir iespējams panākt atbildīgu kompromisu starp konfliktējošām pamattiesībām un brīvībām? Turklāt šāda veida sistēmas **nedrīkst izmantot nekāda veida saistībās vai piespiedu kārtā.**

3.14. EESK mudina politikas veidotājus **nepiekāpties pārāk ātri tehnoloģiskiem risinājumiem.** Ņemot vērā situācijas nopietnību, mēs iesakām nodrošināt, ka pieteikumi saistībā ar projektiem, kas izstrādāti, lai palīdzētu kontrolēt pandēmiju, tiek pamatoti ar pārliecinošiem pētījumiem epidemioloģijā, socioloģijā, psiholoģijā, tiesībās, ētikā un sistēmu zinātnēs. Pirms lēmumu pieņemšanas par šo sistēmu izmantošanu ir jāveic efektivitātes, nepieciešamības un jutīguma analīze un simulācijas.

Briselē, 2020. gada 16. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Jauns aprites ekonomikas rīcības plāns. Par tīrāku un konkurētspējīgāku Eiropu””

(COM(2020) 98 final)

(2020/C 364/13)

Ziņotājs: **Antonello PEZZINI**

Līdzziņotājs: **Cillian LOHAN**

Apspriešanās	Komisija, 22.4.2020.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	25.6.2020.
Pieņemts plenārsesijā	16.7.2020.
Plenārsesija Nr.	553
Balsojuma rezultāts	
(par / pret / atturas)	215/2/4

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) ir pārliecināta: īstenojot prasmīgu un līdzdalību veicinošu pāreju, kuras pamatā ir aprites ekonomikas kultūra, ilgtspēja ir viens no Eiropas attīstības pilāriem nākotnē.

1.2. Pārejā uz Eiropas ekonomikas aprites modeļiem nevar neņemt vērā sociālekonomisko kontekstu, kurā tā ir spiesta attīstīties pašlaik, taču ar veselības krīzi saistītie izaicinājumi ir jāpārvērš par iespēju atdzimt uz jauniem pamatiem un ar priekšnosacījumiem, kas paātrinātu jauno aprites modeļu izstrādi.

1.3. Aprites ekonomikas pamatā esošajai jaunajai kultūrai vajadzētu dot iespēju ar jaunu kritēriju palīdzību ātrāk piemērot teritoriālo vienību bagātības koncepciju, proti, neaprobežoties tikai ar IKP (!).

1.4. Lielāks uzsvars būtu jāliek uz “aprites kultūras” popularizēšanu, izmantojot izglītību, spēju veidošanu un lielāku pārskatatbildību, lai mudinātu cilvēkus pielāgot un mainīt savus ieradumus un ikdienas uzvedību.

1.5. Būtu vērts pilnveidot Eiropas aprites ekonomikas jautājumos ieinteresēto personu platformu (ECESP), kas varētu atbalstīt dažādas politikas iniciatīvas, ar kurām sniegt atbalstu pārejas uz apritīgumu atvieglošanai.

1.6. Komiteja atzinīgi vērtē rīcības plāna pārejai uz aprites ekonomiku (CEAP) priekšlikumus un uzskata: izstrādājot ekonomikas un sociālās atjaunošanas plānus pēc postošās situācijas, kuru izraisīja Covid-19, būtu pienācīgi jāņem vērā pārejas pasākumi.

(!) OV C 100, 30.4.2009., 53. lpp.

1.7. Svarīgi ir atzīt komplementaritāti, kas pastāv starp klimata pārmaiņām, aprites ekonomikas politiku un uzņēmumu sociālo atbildību, un uzsvērt atjaunojamo energoresursu apritīguma raksturiezīmes, jo īpaši būvniecības un transporta nozarē, taču neatstājot novārtā lauksaimniecības procesu un pārtikas sistēmas atbalstīšanu, kas vajadzīga, lai samazinātu izšķērdēšanu.

1.8. EESK uzskata, ka Eiropas Sociālajā fondā Plus ierosinātais prasmju un darbavietu pakts ir lieliska iespēja īstenot paredzētās programmas.

1.9. Ekodizaina praksi būtu jāturpina izvērst, veicinot produkta kalpošanas laiku un komponentu plānotu reģenerāciju ar mērķi stimulēt dinamisku otrreizējo izejvielu tirgu, kas tiktu atbalstīts ar juridiski saistošiem pasākumiem, kuri paredz obligātu reciklēta materiāla izmantošanu un digitālu izsekošanu.

1.10. Tāpat kā tas bija “enerģiju patērējošu ražojumu” gadījumā, Komisijai, vienojoties ar attiecīgajām nozarēm, būtu jāpieņem deleģētie akti, kuros tiktu noteiktas to jauno produktu raksturiezīmes, kas var kļūt par citu produktu sastāvdaļām.

1.11. Ilgtspējīgu produktu tehniskās standartizācijas procesam jābūt īpaši svarīgam kvalitātes un atbilstības sistēmā, jo īpaši resursu ietilpīgās nozarēs; minētajā procesā jāietver atbilstības novērtēšana, kā arī plašāka zaļā iepirkuma izmantošana un otrreizējo izejvielu sertifikācija.

1.11.1. Valstu standartizācijas iestādēm sadarbībā ar ES iestādēm ⁽²⁾ pēc iespējas ātrāk būtu jāizstrādā atsaucis prakse ⁽³⁾ un saskaņoti standarti ar mērķi atvieglot pāreju uz jauno funkcionalitātes ekonomiku.

1.12. Lai praktiski īstenotu aprites ekonomiku, būs vajadzīga cieša ieinteresēto personu sadarbība; EESK prasa skaidras politikas stratēģijas un finansiālu atbalstu, jo īpaši reklāmas jomā, lai tā zaudētu savas izteiktās uz patēriņu vērstās raksturiezīmes un, ievērojot brīvā tirgus noteikumus, priekšroku dotu ražojuma ilgzturības aspektiem un atkalizmantošanas iespējām.

1.13. EESK uzskata, ka svarīgi ir labāk informēt patērētājus un sniegt viņiem datus par ražojumu pārvaldību, izsekojamību un pārredzamību, tostarp izmantojot produktu specifikācijas un digitālās tehnoloģijas, lai nodrošinātu informācijas plūsmu par sastāvu un remonta iespējām.

1.14. EESK uzskata, ka ir lietderīgi ar ES programmām veicināt aprites ekonomikas procesu konkrētu testēšanu vairākās nozarēs un daudzās Eiropas pilsētās, lauksaimniecības pārtikas centros un lauku apvidos, lai ražošanas un patēriņa ķēdēs uzkrātu ievērojamu pieredzi, ko varētu izmantot kā labu praksi.

1.15. EESK uzskata, ka teritoriālā līmenī ievērojama rīcības brīvība būtu jānodrošina publiskā un privātā sektora dalībniekiem, kuriem var būt izšķiroša nozīme jaunu iespēju izmantošanā, publiskā un privātā sektora partnerību attīstīšanā un tādu “teritoriālās sociālās atbildības” ⁽⁴⁾ un uzņēmumu sociālās atbildības piemēru radīšanā, kas vērsti uz sadarbīga apritīguma principiem.

1.16. Visbeidzot, EESK prasa, lai par visām ierosinātajām darbībām tiktu veikti atbilstoši ietekmes novērtējumi, kuros būtu ņemta vērā to ietekme uz vidi, sociālo jomu un ekonomiku.

2. Sociālekonomiskais konteksts ceļā uz Eiropas aprites ekonomiku

2.1. Uzņēmumi un patērētāji arvien vairāk atzīst kaitējumu, ko ilgtspējīgai attīstībai rada līdz šim pieņemtie lineārie ekonomikas modeļi, kuriem raksturīgs liels materiālu un resursu patēriņš, plānotā nolietojuma paņēmieni izmantošana un arvien jaunu produktu iegādes stimulēšana.

⁽²⁾ Eiropas Standartizācijas komiteja (CEN), Eiropas Elektrotehniskās standartizācijas komiteja (Cenelec) un Eiropas telesakaru standartu institūts (ETSI).

⁽³⁾ Sk. Itālijas standartizācijas iestāde (UNI Italia) un pirmsstandartizācijas procesi, Regula (ES) Nr. 1025/2012.

⁽⁴⁾ OV C 175, 28.7.2009., 63. lpp.

2.2. Vairāk nekā 92 miljardi tonnu materiālu tika iegūti un pārstrādāti 2019. gadā, tādējādi radot aptuveni pusi no kopējām CO₂ emisijām⁽⁵⁾ un ievērojamas problēmas videi un cilvēku veselībai.

2.2.1. Resursu ieguve un pārstrāde izraisa vairāk nekā 90 % bioloģiskās daudzveidības kopējā zuduma⁽⁶⁾.

2.2.2. Metālu un nemetālisko minerālu ieguve un apstrāde rada aptuveni 20 % no siltumnīcefekta gāzu emisijām⁽⁷⁾.

2.2.3. Turklāt ES ir spiesta ar ievērojamām izmaksām importēt lielāko daļu tai nepieciešamo izejvielu.

2.3. Aprites ekonomika, kas veicina:

- uzņēmumu sociālo atbildību un atbildību vides jomā,
- jaunu, kvalitatīvu nodarbinātību vietējā līmenī,
- atkritumu likvidēšanu,
- nepārtrauktu un drošu dabas resursu izmantošanu,
- aprites pieeju projektēšanas–ražošanas–izplatīšanas–patēriņa sistēmai,
- ekspluatācijas laika beigu atkritumu pārkvalifikāciju un atkārtotu izmantošanu,

spēj attīstīt funkcionalitātes ekonomiku, kas var sniegt būtiskus ieguvumus sabiedrībai.

2.4. Pašlaik tikai 8,6 % no pasaules mēroga darbībām notiek aprites režīmā. Taču pārejai uz šo dimensiju ir vajadzīga cieša publiskā un privātā sektora sadarbība.

2.5. Eiropas ekonomikas pārejā uz aprites ekonomikas modeļiem nevar neņemt vērā sociālekonomisko kontekstu, kurā tā pašlaik ir spiesta attīstīties, jo koronavīrusa pandēmija ir izraisījusi vissmagāko ekonomikas lejupslīdi kopš 1929. gada Lielās depresijas.

2.5.1. Covid-19 dēļ uzņēmumi zaudē ieņēmumus un aptur piegādes ķēdes, bet it visur ikdienas parādība ir rūpnīcu slēgšana un bezdarbs.

2.6. Pašreizējie trīskāršie riski, proti, nekontrolētas pandēmijas, nepietiekami kvalitatīvi ekonomikas politikas projekti, ģeopolitikas “melns gulbis” (pilnīgi neparedzams notikums), varētu izraisīt pasaules ekonomikas ilgstošu depresiju laikā, kad visas Eiropas sabiedrības grupas sāk apzināties, ka ilgtspējīgai ekonomikas attīstībai ir vajadzīgi pasākumi, kas vienlaikus skar tehnoloģisko aspektu, produktivitātes palielināšanu un resursu efektīvāku izmantošanu.

2.7. Turklāt izaicinājumi, ar kuriem saskaras planēta, var pārvērsties par lielisku iespēju dot jaunu impulsu ilgtspējīgai attīstībai, balstoties uz jauniem pamatiem, kas ļaus izveidot priekšnoteikumus paātrinātai jaunu aprites metožu ieviešanai.

2.8. EESK ir vairākkārt bijusi iespēja paust viedokli par ilgtspējīgas un iekļaujošas izaugsmes nepieciešamību. Sadarbībā ar Eiropas Komisiju Komiteja izveidoja Eiropas aprites ekonomikas jautājumos ieinteresēto personu platformu (ECESP)⁽⁸⁾ un uzsvēra, ka, “[p]ārējā uz aprites ekonomiku ir gūti panākumi, taču skaidri redzams, ka šo pāreju kavē šķēršļi”.

2.9. Kā uzsvērusi platformas ECESP koordinācijas grupa, pāreja uz iekļaujošu, klimatneitrālu un aprites ekonomiku jāsāk šodien⁽⁹⁾.

⁽⁵⁾ Sk. *Circular Economy and Material Value Chains – World Economic Forum 2020*.

⁽⁶⁾ Sk. *United Nations Environment Programme (UNEP), Natural Resources for the Future We Want, 2019*.

⁽⁷⁾ Sk. *Energy Transitions Commission, Mission Possible: Reaching Net-Zero Carbon Emissions from Harder-to-Abate Sectors by Mid-Century, 2018*.

⁽⁸⁾ EESC-2017-02666-05-00-DECBUR – Koordinācijas grupas pilnvaras.

⁽⁹⁾ Kopīgs paziņojums “Circular Economy Action Plan (CEAP)” (Aprites ekonomikas rīcības plāns), Eiropas aprites ekonomikas jautājumos ieinteresēto personu platformas koordinācijas grupa – 2020. gada marts.

2.10. EESK 2020. gada 6. aprīlī pieņēma kopīgu paziņojumu, kurā uzsvērts: “Šajā lielas nenoteiktības periodā tikai visaptverošs Eiropas ekonomikas atveseļošanas plāns ļautu stāties pretī Covid-19 pandēmijas sekām un atjaunot ilgtspējīgāku ES ekonomiku”.

3. Eiropas Komisijas priekšlikums

3.1. Jaunajā **aprites ekonomikas rīcības plānā (CEAP)** ir izklāstīta virkne jaunu iniciatīvu, kas aptver visu produktu izstrādes un aprites ciklu un to mērķis ir ļaut iedzīvotājiem un uzņēmumiem pilnībā piedalīties aprites ekonomikā.

3.2. ES rūpniecības stratēģijas ietvaros ir ierosināti šādi pasākumi:

- pieņemot tiesību aktu par ilgtspējīgu produktu stratēģiju, **nodrošināt, lai ilgtspējīgi produkti kļūtu par normu Eiropas Savienībā** un tādejādi būtu garantija, ka ES tirgū laistie produkti ir projektēti ilgākam darbmūžam,
- **palielināt patērētāju atbildību** ar piekļuvi uzticamai informācijai un ar patiesām “tiesībām uz remontu”,
- **koncentrēt uzmanību uz nozarēm, kurās tiek izmantots vairāk resursu un kurām ir liels aprites potenciāls**, piemēram:
 - **elektronika un IKT**: “Elektroierīču aprites iniciatīva”,
 - **akumulatori un transportlīdzekļi**: jauns tiesiskais regulējums attiecībā uz akumulatoriem,
 - **iepakojums**: jauni saistoši noteikumi, ar kuriem būtu noteikts, kas ir atļauts ES tirgū,
 - **plastmasa**: jauni saistoši noteikumi par reciklēta materiāla saturu,
 - **tekstilizstrādājumi**: jauna ES stratēģija konkurētspējas un inovācijas stiprināšanai nozarē,
 - **būvniecība un ēkas**: vispārēja stratēģija ilgtspējīgai apbūvei,
 - **pārtika**: jauna likumdošanas iniciatīva par atkārtotu izmantošanu, lai ēdināšanas pakalpojumos aizstātu iepakojumu un galda piederumus,
- **atkritumu samazināšana**: izvairīties no atkritumu radīšanas un pārvērst tos par kvalitatīviem otrreizējiem resursiem,
- **apritīguma nodrošināšana iedzīvotājiem, reģioniem un pilsētām**,
- **standartizācijas nozīmes stiprināšana**,
- **transversālas darbības**: apritīgums kā klimatneitralitātes priekšnosacījums,
- **darbības globālā līmenī**,
- **progresu uzraudzība**.

Runa ir par aptuveni 35 darbībām trīs gadu laikposmā (no 2020. gada vidus līdz 2023. gada vidum) ar iniciatīvām tādās jomās kā elektronika, atkritumu apsaimniekošana un personalizēti pakalpojumi un vides pakalpojumi.

4. Vispārīgas piezīmes

4.1. EESK ir pārliecināta, ka ilgtspēja ir viens no Eiropas nākotnes attīstības pilāriem un ka ar prasmīgu un līdzdalīgu pāreju uz aprites ekonomiku iedzīvotāji, patērētāji, uzņēmumi un darba ņēmēji spēs, pateicoties lieliem ieguldījumiem, stāties pretī izaicinājumam un varēs sekmēt ne tikai vides aizsardzību, bet arī izvērst ideju par atvērtu un iekļaujošu sabiedrību, kas saglabā resursus nākamajām paaudzēm.

4.1.1. Jo īpaši lauksaimniecības procesi un pārtikas sistēma var gūt lielu labumu no aprites ekonomikas, lai samazinātu izšķērdēšanu un uzlabotu iedzīvotāju labklājību.

4.1.2. Lai izstrādātu zaļās tehnoloģijas, jaunus organiskos mēslošanas līdzekļus un biometānu, būs vajadzīgi lieli ieguldījumi.

4.2. Komiteja atzinīgi vērtē CEAP ierosināto likumdošanas un politikas pasākumu kopumu un uzskata, ka pasākumi pārejai uz aprites ekonomiku būtu pienācīgi jāņem vērā, jo īpaši pēc Covid-19 radītās postošās situācijas.

5. Saskaņotība ES līmenī

5.1. Uzskatām, ka būtiski ir atzīt komplementaritāti, kas pastāv starp klimata pārmaiņām un aprites ekonomikas politiku. Svarīgi ir, lai arī patērētā enerģija būtu iegūta no atjaunojamiem energoresursiem un lai tā nebūtu lineāra kā fosilais kurināmais.

5.1.1. Apritīgums enerģijas izmantošanā izpaužas arī kā energotaupība un energoefektivitāte, kas transporta nozarē kļūst arvien steidzamāka.

5.2. Visos līmeņos būtu jāsekmē tādu spēju veidošana, kas ir vajadzīgas aprites ekonomikas veicināšanai. Eiropas Sociālajā fondā Plus ierosinātais prasmju un darbavietu pakts ir lieliska iespēja īstenot paredzētās programmas.

5.3. Lai īstenotu šo pāreju, nevajadzētu par zemu novērtēt publiskā iepirkuma nozīmi. Minimālajiem vides kritērijiem, kas jau ir iekļauti publiskā iepirkuma direktīvās⁽¹⁰⁾, būtu jāklūst obligātiem ar atbilstošām tehniskajām specifikācijām⁽¹¹⁾. Darbuzņēmējiem vajadzētu paredzēt īpašu apmācību ar mērķi nodrošināt, lai tiktu piedāvātas visas aprites iespējas, un būtu novērsti iespējamie šķēršļi, kas varētu kavēt apritīgus iepirkumus.

5.4. Komiteja uzskata, ka daudzajās iniciatīvās, kas būtu jāīsteno nākamajos mēnešos, ir nepārprotami jāņem vērā, kā uzlabot ieguldījumu apritīgumu un ilgtspēju, jo īpaši strukturāli un finansiāli mazāk aizsargātās valstīs.

5.4.1. Minētās iniciatīvas būtu jāveicina sadarbībā ar vietējām pašvaldībām un sociālajiem partneriem, īpašu uzmanību pievēršot jaunu un labāku darbavietu radīšanai.

5.5. EESK atbalsta iespēju pieņemt juridiski saistošas prasības, ar kurām varētu dot impulsu otrreizējo izejmateriālu tirgum (jo īpaši iepakojumiem, transportlīdzekļiem, būvmateriāliem un akumulatoriem).

5.6. Ražojumu ekodizains ir būtisks elements aprites procesu īstenošanā. Ir jāpopularizē ekodizains, lai tas kļūtu par visu ražošanas posmu neatņemamu sastāvdaļu un veicinātu komponentu reģenerāciju un dinamisku otrreizējo izejvielu tirgus virzītājspēku.

5.6.1. Tāpēc Komisijai līdzīgi kā "enerģiju patērējošu ražojumu"⁽¹²⁾ gadījumā, būtu jāpieņem deleģētie akti, kuros tiktu noteikti dažādu tādu plaši lietotu produktu raksturiezīmes, kuri pēc lietošanas var kļūt par citu produktu sastāvdaļām.

5.7. Tehniskā standartizācija aprites ekonomikas jomā ir īpaši svarīga. Ņemot vērā jautājuma transversālo un sarežģīto raksturu, ir būtiski īstenot spēcīgu koordināciju starp dažādām ieinteresētajām personām, standartizācijas iestādēm un likumdevēja darbībām.

5.8. Ilgtspējīgu produktu tehniskās standartizācijas process, īpaši resursu ietilpīgās nozarēs, ir ļoti svarīgs, bet īpaši nozīmīgs tas ir zaļā iepirkuma piešķiršanas procesā un izejvielu un otrreizējo materiālu klasificēšanā.

5.9. EESK prasa par visām ierosinātajām darbībām veikt atbilstošus ietekmes novērtējumus, kuros tiktu ņemta vērā šo darbību ietekme uz vidi, sociālo jomu un ekonomiku.

⁽¹⁰⁾ Direktīvas 2014/23/ES (OV L 94, 28.3.2014., 1. lpp.), 2014/24/ES (OV L 94, 28.3.2014., 65. lpp.), 2014/25/ES (OV L 94, 28.3.2014., 243. lpp.).

⁽¹¹⁾ Sk. UNI/atsauces prakse: 2019. gada Pamatnostādnes par to, kā pārbaudīt pārstrādāto un/vai reģenerēto produktu un/vai blakusproduktu saturu produktos, uz kuriem attiecas minimālie vides kritēriji.

⁽¹²⁾ Sk. Direktīvu 2005/32/EK (OV L 191, 22.7.2005., 29. lpp.), kurā grozījumi izdarīti ar Direktīvu 2009/125/EK (OV L 285, 31.10.2009., 10. lpp.).

5.10. Notiekošās debātes par aprites ekonomikas principu vērtību un nepieciešamību sākt to piemērošanu var dot iespēju izlēmīgi risināt jau daudzkārt apspriesto jautājumu ar to, ka ir jāiet tālāk par tādu tradicionālo rādītāju kā IKP, t. i., pašlaik trijās IKP aprēķināšanas sistēmās⁽¹³⁾ izmantotie ekonomikas snieguma rādītāji būtu jāpapildina ar jauniem elementiem (solidāru sistēmu radīšana iekļaujošai sabiedrībai; dzīve mūsu planētas iespēju robežās; tainīga resursu sadale).

6. Izglītība un kultūra

6.1. EESK uzskata, ka ir vitāli svarīgi lielāku uzsvaru likt uz "aprites kultūras" popularizēšanu, izmantojot izglītību, spēju veidošanu un lielāku pārskatatbildību, intensīvāku dialogu ar pilsonisko sabiedrību, lai mudinātu cilvēkus pielāgot un mainīt savus ieradumus un ikdienas uzvedību. Turklāt arī spēcīga starpnozaru sadarbība ir būtiska.

6.1.1. Uzņēmumu sociālā atbildība kā konkrēts funkcionalitātes ekonomikas elements ideāli apvienojas ar aprites ekonomikas kultūru, jo ļauj panākt ārkārtēju sinerģiju starp uzņēmēju interesēm un darba ņēmēju interesēm, kas kopīgi tiecas uz ilgtspējīgu attīstību, kurā uzmanība ir pievērsta izšķērdēšanas un pārmērības mazināšanai.

6.2. Būtu lietderīgi izvirzīt priekšlikumus par aprites ekonomikas principu iekļaušanu skolu mācību programmās un augstākās izglītības programmās, kā arī par augstas veiktspējas tehniskās izglītības finansēšanu un atbalstu radošajām spējām.

6.3. Programma Erasmus+ būtu bijusi ļoti noderīga, lai veicinātu zināšanu apmaiņu par aprites ekonomiku starp dažādām Eiropas valstīm.

6.4. EESK pasūtītais pētījums⁽¹⁴⁾ un attiecīgais atzinums NAT/764 par sinerģijas panākšanu starp dažādiem aprites ekonomikas ceļvežiem kopā ar tīklu, kas darbojas Eiropas aprites ekonomikas jautājumos ieinteresēto personu platformā, nodrošina stabilu pamatu informācijas apmaiņai un zināšanu radīšanai starp ieinteresētajām personām.

6.5. Ekonomikas dalībnieki un pilsoniskā sabiedrība, izmantojot arī atbilstošus fondus, piemēram, programmas "Apvārsnis Eiropa" fondu "Misijas", varētu uzsākt aprites ekonomikas procesu konkrētu testēšanu vairākās nozarēs un ievērojamā skaitā attiecīgo ES pašvaldību.

6.6. Tomēr, lai īstenotu aprites procesu, būtisks elements ir ražojumu ekodizains.

7. Patērētāji kā galvenie īstenošanas dalībnieki

7.1. Lai praktiski īstenotu aprites ekonomiku, būs vajadzīgs spēcīgs informētu, iesaistītu un savstarpēji savienotu ieinteresēto personu tīkls. Būtu jāapzina, regulāri jāpārskata un efektīvi jāpaziņo galvenie politikas virzieni un strukturālie atbalsti dažādām ieinteresētajām grupām.

7.2. Arī reklāmas nozīme būtu jāpārskata, lai tajā nebūtu izteiktu, uz patēriņu vērstu raksturierzīmju un lai tā, ievērojot brīvā tirgus noteikumus, vērstu uzmanību uz produkta ilgzināšanas aspektiem un jauna lietojuma iespējām bez maldināšanas un melošanas.

7.2.1. Svarīgi ir, lai reklāma vairāk balstītos uz reālisma principiem, tendencēm un raksturīgajām iezīmēm, un lai konkrētus piemērus, tiekšanos uz ilgtspējīgu attīstību, preču ilgtspējības pozitīvās īpašības patērētāji un sabiedrība uztvertu kā vērtības.

7.3. Tiesības uz ražojumu remontu par tainīgām un samērīgām cenām ir jāatzīst un jāiekļauj ražojuma garantijā, tostarp izmantojot fiskālos pasākumus un vietējos remonta pakalpojumu tīklus, kuriem ir viegli piekļūt⁽¹⁵⁾. Šajā sakarā cīņai pret plānoto nolietojumu būtu jāklūst par videi nekaitīga, viegli remontējama un reģenerējama ražojuma jauno tehnisko un regulatīvo raksturierzīmju neatņemamu sastāvdaļu.

⁽¹³⁾ Sk. Eiropas kontu sistēma (EKS), 2010. g., ES.

⁽¹⁴⁾ <https://www.eesc.europa.eu/lv/our-work/publications-other-work/publications/circular-economy-strategies-and-roadmaps-europe-executive-summary>

⁽¹⁵⁾ Sk. Padomes Direktīvu 1999/85/EK (1999. gada 22. oktobris), kas attiecas uz iespēju eksperimentālā kārtā darbietilpīgiem pakalpojumiem (OV L 277, 28.10.1999., 34. lpp.) (neliels velosipēdu remonts, apavu un ādas izstrādājumu remonts, apģērba un mājstaiņniecības veļas remonts, privāto mājokļu remonts un renovācija, aprūpe mājās) piemērot pazeminātu PVN likmi.

7.4. EESK atzīst par veiksmīgu savu sadarbību ar Eiropas Komisiju, veidojot inovatīvu iestāžu sadarbības platformu (ECESP), un cer, ka šīs platformas pilnvaras turpmāk tiks paplašinātas.

7.4.1. EESK uzskata, ka būtu lietderīgi apsvērt atšķirīgu nodokļu sadalījumu, kas atvieglotu darbaspēka nodokļus, bet palielinātu nodokļu slogu resursiem, jo īpaši mazāk ilgtspējīgiem produktiem un produktiem, kuriem ir acīmredzami paredzēta novecošana.

7.4.2. Vajadzētu piemērot stingrāku nodokļu principu attiecībā uz Eiropas Savienībā importētajiem ražojumiem, kā arī tiem ražojumiem, kuri nereaģē uz aprites ekonomikas kritērijiem.

7.5. Sociālo uzņēmumu loma aprites ekonomikā būtu skaidri jāatzīst un jāatbalsta, lai darbības jomas ar pieredzi atkalizmantošanā, remontēšanā un reģenerācijā iegūtu lielāku sociālo vērtību, jo minētie uzņēmumi ir iesaistīti visneaizsargātāko sabiedrības locekļu prasmju pilnveidē.

7.6. EESK uzsver nepieciešamību labāk informēt Eiropas patērētājus par produktu pārvaldību, tostarp par priekšrocībām, ko sniedz aprites dizains un ražošana, kā arī par izsekojamību un pārredzamību, izmantojot arī produktu pasēs un digitālās tehnoloģijas, piemēram, blokķēdi, lai nodrošinātu informācijas plūsmu par sastāvu, remonta iespējām un ekspluatācijas beigām.

7.7. Lai pircēji varētu pieņemt ilgtspējīgākus lēmumus un saruktu zaļmaldināšanas risks, liela nozīme ir uzticamai, salīdzināmai un pārbaudāmai informācijai.

7.8. Vietējās pašvaldības ir galvenie dalībnieki ūdens resursu, atkritumu un sekundāras nozīmes izejvielu mezglu apsaimniekošanā. Tās var uzsākt uz partnerības balstītus izmēģinājumus, kas ir būtiski aprites inovācijas attīstībai.

7.9. EESK atbalsta iepriekšējos atzinumos izklāstītās "teritoriālās sociālās atbildības" principu izstrādi, kas nodrošinātu publisko un privāto atbildību par teritoriālo aprites ilgtspēju.

Briselē, 2020. gada 16. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Eiropas digitālās nākotnes veidošana””

(COM(2020) 67 final)

(2020/C 364/14)

Ziņotājs: **Ulrich SAMM**

Līdzziņotājs: **Jakob Krištof POČIVAVŠEK**

Atzinuma pieprasījums	Komisija, 9.3.2020.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializēta nodaļa	Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	25.6.2020.
Pieņemts plenārsesijā	16.7.2020.
Plenārsesija Nr.	553
Balsojuma rezultāts	
(par / pret / atturas)	216/1/3

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) jau ir atzinīgi novērtējusi Komisijas iniciatīvas, kuru mērķis ir veicināt digitālās ekonomikas un sabiedrības attīstību. Komiteja ir gandarīta, ka šo virzību stiprina jaunu iniciatīvu kopums dažādās jomās.

1.2. EESK atbalsta Eiropas virzību uz digitalizāciju, kurā tiek izmantotas ekonomikas iespējas un tiek aizsargāti mūsu dati, garantējot privātumu un pašnoteikšanos. Visas Komisijas iniciatīvas, kuru centrā ir indivīds, ir vērtējamas atzinīgi.

1.3. EESK ir pārliecināta, ka Eiropa ir uz pareizā ceļa, tomēr stāsts vēl ne tuvu nav beidzies. Digitalizācija notiek ļoti strauji, un Eiropas tiesību aktiem ir jāiet ar to kopsolī. Tāpēc ir nepieciešams pārdomāts un mērķtiecīgs tiesiskais regulējums, kā arī tiesiski saistoši ētikas noteikumi un skaidri noteikumi par atbildību. EESK ir pārliecināta, ka šāda dinamiska attīstība nosaka nepieciešamību pēc elastīgiem un pielāgojamiem procesiem, kuros ir vajadzīgs pastāvīgs dialogs starp iesaistītajām personām; jo īpaši, būtu jānodrošina, lai darba ņēmēji varētu paust savu viedokli. EESK kā pilsoniskās sabiedrības organizāciju pārstāve ir gatava uzņemties savu lomu šajā procesā.

1.4. Ir svarīgi veikt ieguldījumus pareizi izvēlētās nākotnes tehnoloģijās, veicināt apmācību un radīt iedzīvotāju uzticēšanos, mudinot viņus aktīvi piedalīties pārveidē. Digitālajai pārejai ir jābūt taisnīgai, ilgtspējīgai un sociāli pieņemamai.

1.5. EESK piekrīt Komisijas viedoklim, ka mums ir jāizveido patiens Eiropas vienotais datu tirgus – tāda Eiropas datu telpa, kuras pamatā būtu Eiropas noteikumi un vērtības. EESK atzinīgi vērtē iniciatīvu attiecībā uz jaunu ES rūpniecības stratēģiju, kas ietvers pasākumus, kuru mērķis būs atvieglot pāreju uz digitalizētāku, tīrāku, aprītei piemērotu un globālā mērogā konkurētspējīgu ES rūpniecību ar ilgtspējīgiem uzņēmumiem. Tā ietvers arī MVU stratēģiju.

1.6. EESK uzsver, ka Eiropas tehnoloģiskā suverenitāte nebūtu jādefinē opozīcijā citiem, un tai nevajadzētu būt vērstai pret globālas sadarbības pozitīvo ietekmi. Tomēr ir pienācīgi jāņem vērā arī Eiropas iedzīvotāju un Eiropas sociālā modeļa vajadzības, par atsauci izmantojot ES sociālo tiesību pilāru.

1.7. Sagatavotība digitālai dzīvei ir atkarīga no izglītības un apmācības, kas sniedz digitālās prasmes. EESK atzinīgi vērtē to, ka Komisijas uzmanības centrā ir digitālās kompetences un prasmes, bet aicina Komisiju labāk nošķirt tehniskās un sociālās kompetences, lai gan svarīgas ir abas. Ir jākāpina ieguldījums un jānodrošina līdzekļi sociāli neaizsargātu grupu locekļu digitālajai apmācībai.

1.8. Eiropas digitālā nākotne, kuras pamatā ir uz indivīdu vērsta pieeja, būs veiksmīga tikai tad, ja cilvēki varēs tai uzticēties. EESK atzīmē, ka Komisija ir paredzējusi skaidri nošķirt augsta riska lietotnes, kas būtu jāregulē ļoti stingri, un zema riska lietotnes, attiecībā uz kurām varētu paļauties uz pašregulāciju un tirgus mehānismiem. EESK šo vispārējo pieeju vērtē atzinīgi, bet arī uzsver, ka ir nepieciešama detalizēta un pilnīga dažādo lietotņu analīze.

1.9. Arī runājot par problēmām, kas saistītas ar darba ņēmējiem paredzētām tiešsaistes platformām, EESK atzinīgi vērtē pieeju, kuras centrā ir indivīds. Viens no šīs pieejas būtiskiem aspektiem ir uzlabots tiesiskais regulējums, kam jānovērš nestabili darba apstākļi un jāgarantē darba ņēmēju tiesības tiešsaistē, tostarp koplīgumu slēgšana.

1.10. EESK skatījumā digitālo publisko pakalpojumu attīstība digitālās nākotnes vajadzībām vēl nav nosepta – īpaši tāpēc, ka pārrobežu e-pārvaldības pakalpojumi varētu stiprināt (digitālo) vienoto tirgu un uzlabot publisko regulējumu un koordināciju.

1.11. Covid-19 pandēmijas nesēn izraisītā krīze, kas vēl nav beigusies, ir īsts sabiedrības pārbaudījums digitālo tehnoloģiju izmantojuma ziņā – tā ir atklājusi daudzas jaunas problēmas. Nepieciešamība sazināties, mācīties un strādāt attālināti ir parādījusi, ka daudzi cilvēki nav pienācīgi sagatavoti mūsdienīgu digitālo tehnoloģiju efektīvai izmantošanai un arī to, ka digitālā infrastruktūra nevar nodrošināt vienlīdzīgu piekļuvi un iekļaujošu līdzdalību ar digitālo tehnoloģiju palīdzību.

1.12. Nepieciešamība mainīt ieradumus tāpēc, ka valstu valdības īsteno pasākumus Covid-19 izplatīšanās mazināšanai, varētu atstāt ilgstošas sekas uz patēriņa praksi un uz darba attiecībām ilgtermiņā. Veidojot ar to saistīto jauno politiku, ir jāņem vērā šo pārmaiņu pozitīvās un negatīvās sekas. Digitālā pārveide būtu jāuzrauga, izmantojot visaptverošu un ES finansētu, uz nodarbinātību orientētu pētniecības iniciatīvu, kas vērsta uz “digitalizāciju pienācīgas kvalitātes nodarbinātībai”. EESK ir pārliecināta, ka ilgtermiņā digitalizācija būs sekmīga tikai tad, ja “Rūpniecības 4.0” sistēmas tiks veidotas efektīvi un ievērojot darba ņēmēju intereses ⁽¹⁾.

2. Ievads un paziņojuma kopsavilkums

2.1. Šis paziņojums ir ietvardokuments, kurā jaunā Komisija apraksta vairākas iniciatīvas, kuru mērķis ir Eiropas digitālās nākotnes veidošana. Eiropai ir jāvada taisnīga pārkārtošanās, kas vērsta uz veselīgu planētu un jaunu digitālo pasauli, tāpēc zaļajai un digitālajai pārveidei ir jāiet roku rokā tā, lai digitālās tehnoloģijas atbalstītu zaļo kursu saistībā ar ilgtspējīgas attīstības mērķiem.

2.2. Tāpēc Komisija ir izsludinājusi iniciatīvu kopumu. Šīs daudzveidīgās iniciatīvas, kas paredzētas šogad un nākamajos gados, ir iedalītas trijos galvenajos pīlāros.

Tehnoloģija, kas darbojas cilvēku labā

- Baltā grāmata par mākslīgo intelektu (COM(2020) 65 final / sk. INT/894),
- Kvantu tehnoloģiju, blokķēdes un superdatošanas stratēģija,
- 5G un 6G rīcības plāns (prezentēts kā COM(2020) 50 final / sk. TEN/704),
- Digitālās izglītības rīcības plāns un atjaunināta Prasmju programma,
- Iniciatīva platformā nodarbinātu darbinieku darba apstākļu uzlabošanai,
- Standarti drošām un bezrobežu publiskā sektora datu plūsmām un pakalpojumiem.

⁽¹⁾ OV C 190, 5.6.2019., 17. lpp.

Taisnīga un konkurētspējīga ekonomika

- Eiropas datu stratēģija (prezentēta kā COM(2020) 66 final / sk. TEN/708),
- ES konkurences noteikumu atbilstības pārskatīšana,
- Rūpniecības stratēģijas pakete,
- Paziņojums par 21. gadsimtam piemērotiem uzņēmējdarbības nodokļiem,
- Jauna Patērētāju tiesību aizsardzības programma.

Atvērta, demokrātiska un ilgtspējīga sabiedrība

- Jauni un pārskatīti noteikumi, kas padziļinātu digitālo pakalpojumu iekšējo tirgu,
- eIDAS regulas pārskatīšana,
- Mediju un audiovizuālās jomas rīcības plāns,
- Eiropas demokrātijas rīcības plāns,
- Eiropas kiberdrošības stratēģija,
- Iniciatīva izstrādāt ļoti precīzu Zemes digitālo modeli,
- Elektroierīču aprites iniciatīva,
- E-veselības pacienta karšu popularizēšana.

2.3. Lai apliecinātu Eiropas kā globālas dalībnieces intereses, ir izsludināta arī globāla digitālās sadarbības un standartizācijas stratēģija.

3. Eiropas ceļš – digitalizācijas centrā izvirzīt cilvēku

3.1. Digitalizācija paver mums ļoti daudz jaunu iespēju līdz šim nepieredzētā veidā izdarīt izvēli par labāku dzīvi. Tomēr, palielinoties digitalizācijas ietekmei un pieaugot mūsu starpsavienotībai, palielinās risks saskarties ar ļaunprātīgu kiberdarbību, manipulāciju un tehnoloģijām, kas apdraud mūsu autonomiju.

3.2. Tāpēc EESK atbalsta uz Eiropas vērtībām balstītu Eiropas virzību uz digitalizāciju, kurā tiek izmantotas ekonomikas iespējas un tiek aizsargāti mūsu dati, garantējot privātumu un pašnoteikšanos. Visas Komisijas iniciatīvas, kuru centrā ir indivīds, ir vērtējamās atzinīgi.

3.3. Arī runājot par problēmām, kas saistītas ar strādājošiem paredzētām tiešsaistes platformām, EESK atzinīgi vērtē arī pieeju, kuras centrā ir indivīds. Viens no šīs pieejas būtiskiem aspektiem ir uzlabots satvars, kam jānovērš nedroši darba apstākļi un jāgarantē strādājošo tiesības tiešsaistē. EESK uzsver, ka darbu platformās nodrošina gan pašnodarbinātas personas, gan darba ņēmēji. Pašnodarbinātām personām ir B2B vai B2C attiecības. Eiropas līmenī izstrādātajiem rīcības kodeksiem un tirdzniecības noteikumiem par B2B attiecībām būtu jānodrošina godīga konkurence starp visu lielumu uzņēmumiem un jānovērš fiktīva pašnodarbinātība.

3.4. EESK uzsver arī zaļā kursa īstenošanai izmantojamus digitālos risinājumus, īpaši saistībā ar aprites ekonomiku. Enerģijas patēriņš, IKT izejmateriāli un IKT iekārtu reciklējamība ir to jautājumu vidū, kuri ir jārisina vienlaikus.

3.5. Eiropa ir uz pareizā ceļa, tomēr nezināmo vēl ir daudz. Vispārīgā datu aizsardzības regula un MI ētikas pamatnostādnes, piemēram, bija būtisks solis. Tomēr digitalizācija notiek ļoti strauji, un Eiropas likumdošanai ir jāturas līdzī šim tempam. Tāpēc ir nepieciešams pārdomāts un mērķtiecīgs tiesiskais regulējums, kā arī tiesiski saistoši ētikas noteikumi un skaidri noteikumi par atbildību. EESK ir pārliecināta, ka šai dinamiskajai attīstībai ir vajadzīgi elastīgi un pielāgojami procesi, kas prasa pastāvīgu dialogu starp iesaistītajām pusēm. EESK kā pilsoniskās sabiedrības organizāciju pārstāve ir gatava uzņemties savu lomu šajā procesā.

3.6. EESK uzskata, ka trūkst skaidra uzsvara uz nepieciešamību pēc ilgtspējīgām demokrātiskām struktūrām, kas vēstas uz spēju veidošanu un uzticēšanās radīšanu darba attiecībās. EESK ir pārliecināta, ka būtiskas pārmaiņas uzņēmumos, izmantojot digitalizāciju, var būt sekmīgas tikai tad, ja starp uzņēmumu vadību un darba ņēmēju pārstāvjiem pastāv savstarpēja uzticēšanās. Tomēr populistisku kustību pieaugums 21. gadsimtā sarežģī tradicionālo, uz sociālo aizstāvību balstīto, uzticēšanās veidošanas formu, izmantošanu. Tādēļ ir jāveic atbilstoši pasākumi, lai atbalstītu sociālo dialogu ES līmenī. Tas attiecas uz sociālo regulējumu uzņēmumā, tā ekonomisko sniegumu un demokrātisko pārmaiņu stiprināšanu kopumā.

4. Taisnīga un konkurētspējīga ekonomika

4.1. Dati ir kļuvuši par vienu no mūsu ekonomikas būtiskākajiem elementiem. EESK piekrīt Komisijas viedoklim, ka mums ir jāizveido patiess Eiropas vienotais datu tirgus – tāda Eiropas datu telpa, kuras pamatā būtu Eiropas noteikumi un vērtības. EESK atzinīgi vērtē jauno ES rūpniecības stratēģiju, kas ietvers pasākumus, kuru mērķis būs atvieglot pāreju uz digitalizētāku, tīrāku, aprīti piemērotu un globālā mērogā konkurētspējīgu ES rūpniecību. Tā ietvers arī MVU stratēģiju.

4.2. EESK arī ir pārliecināta: lai nodrošinātu vienlīdzīgus konkurences apstākļus, noteikumi, ko piemēro bezsaistē, – sākot ar konkurences un vienotā tirgus noteikumiem, patērētāju aizsardzību un beidzot ar intelektuālo īpašumu, nodokļiem un darba ņēmēju tiesībām, – būtu jāpiemēro arī tiešsaistē.

4.3. EESK uzskata, ka būtisks investīciju palielinājums (ES dalībvalstīs) kopā ar spēcīgu Eiropas pētniecības un inovācijas programmu būs nepieciešams, lai saglabātu pasaules līmeni augstas veiktspējas datošanā, un ka industriāla pieceja nākamās paaudzes neliela enerģijas patēriņa mikroshēmu izstrādē Eiropā mazinās ES atkarību no importa.

4.4. EESK ir dziļi pārliecināta, ka inovācija un ieguldījumi, īpaši publiskie ieguldījumi, arī var palīdzēt mazināt reģionālās attīstības atšķirības, ja vien piekļuve digitālajai infrastruktūrai un līdz ar to arī digitālajam tirgum ir pieejama arī attālos reģionos. Tas ir *conditio sine qua non*, ja mums patiešām ir svarīgi, lai digitālajā pārejā neviens netiktu atstāts novārtā.

4.5. EESK uzsver, ka Eiropas tehnoloģiskā suverenitāte nebūtu jādefinē opozīcijā citiem, un tai nevajadzētu būt vērstai pret globālas sadarbības pozitīvo ietekmi. Tomēr ir pienācīgi jāņem vērā arī Eiropas iedzīvotāju un Eiropas sociālā modeļa vajadzības, par atskaites punktu ņemot Eiropas Komisijas pasākumus ES sociālo tiesību pilāra stiprināšanai. Eiropas vērtību (datu aizsardzība, privātums, sociālā aizsardzība, ilgtspēja) piemērošana varētu kļūt par konkurences priekšrocību, ja palielinātos sabiedrības un uzņēmumu informētība par to, ar kādām metodēm datus izmanto trešās puses (ASV) un kāds ir digitālo sistēmu uzraudzības potenciāls (Ķīna).

4.6. Komisija ir pareizi norādījusi, ka mums ir jā rūpējas, lai dažu tiešsaistes platformu sistēmiskā loma un to iegūtā tirgus vara neapdraudētu mūsu tirgu taisnīgumu un atvērtību. Šajā nolūkā un ar mērķi veicināt tiešsaistes platformu attīstību Eiropas Savienībā, ES līmeņa noteikumiem būtu jānodrošina vienlīdzīgi konkurences apstākļi un piekļuve digitālās inovācijas galvenajiem virzītājspēkiem⁽²⁾ (jo īpaši datiem) un patērētāju izmantoto produktu ekosistēmai.

4.7. Komisija norāda, ka viens no galvenajiem uzdevumiem ir nodrošināt taisnīgumu digitālajā ekonomikā. To panākt ir ārkārtīgi svarīgi. Tāpēc EESK atbalsta iecerī izstrādāt papildu noteikumus, lai nodrošinātu sāncensību, taisnīgumu un inovāciju un iespēju ienākt tirgū, kā arī sabiedrības intereses, kuras ir plašākas par konkurenci vai ekonomiskiem apsvērumiem. EESK skatījumā to spēcīgi ietekmēs digitālās ekonomikas nodokļi. Liela nozīme būs starptautiskajiem un Eiropas risinājumiem digitālās sfēras nodokļu jomā. Eiropai būtu jātiecas panākt, lai tie būtu taisnīgi un netiktu pieļauta sadrumstalotība un vienpusēji pasākumi.

⁽²⁾ De STREEL, A., "Ieguldījums izaugsmes veicināšanā – uzlabotas tiesības Eiropas iedzīvotājiem un uzņēmumiem", Eiropas Parlaments, Luksemburga, 2019. gads.

4.8. EESK atzinīgi vērtē iniciatīvu, kas vērsta uz darba apstākļu uzlabošanu platformās nodarbinātajiem, jo īpaši koncentrējoties uz prasmēm un izglītību; tomēr vienlaikus būs jārisina arī tādi jautājumi kā nodarbinātības statuss, pārstāvība un platformās nodarbināto sociālās aizsardzības palielināšana, kā arī strīdu izšķiršana un tiesību piemērošana. Jo īpaši tas attiecas uz pārrobežu darba ņēmējiem. Pēc Padomes nākamās prezidentvalsts Vācijas pieprasījuma EESK izstrādās izpētes atzinumu par tematu "Pienācīgas kvalitātes nodarbinātība platformu ekonomikā".

4.9. EESK skatījumā Komisijas paziņojumā digitālo publisko pakalpojumu attīstība digitālās nākotnes vajadzībām vēl nav nosepta – īpaši tāpēc, ka pārrobežu e-pārvaldības pakalpojumi varētu stiprināt (digitālo) vienoto tirgu un uzlabot publisko regulējumu un koordināciju.

5. Izglītība un sagatavotība digitālajai dzīvei

5.1. Sagatavotība digitālai dzīvei ir atkarīga no izglītības un apmācības, kas sniedz digitālās prasmes. EESK atzinīgi vērtē to, ka Komisijas uzmanības centrā ir digitālās kompetences un prasmes, bet aicina Komisiju labāk nošķirt tehniskās un sociālās kompetences, lai gan svarīgas ir abas. Lai radītu "darbspēju", nevis tikai pielāgotu "nodarbināmību", ir vajadzīgi pasākumi mūžizglītības turpmākam atbalstam.

5.2. Tehniskās prasmes (dažādu līmeņu programmēšana) nākotnē būs prasība lielākajai daļai profesionāļu. Tas ir izaicinājums dalībvalstu izglītības sistēmām un profesionālās apmācības organizācijām. Profesionāļiem ir jābūt sagatavotiem strādāt ar jauniem instrumentiem un viņiem ir jāpārzina to īpašības, limiti un riski, jo viņiem būs jāuzņemas atbildība. Tomēr pamata tehniskās prasmes būs jāapgūst pēc iespējas plašākam cilvēku lokam, lai varētu saprast un izmantot digitālās tehnoloģijas un instrumentus un strādāt ar tiem produktīvā, iekļaujošā un drošā veidā. Pamata tehniskās prasmes ir nepieciešamas visu vecumu, bet īpaši vecāku cilvēku atbalstam, jo tad viņi varēs izprast un droši izmantot digitālās tehnoloģijas un instrumentus.

5.3. Sociālās prasmes neprasa nekādas īpašas tehniskās zināšanas, bet tās ir jāšak mācīt pēc iespējas agrāk. Sociālās prasmes dod iespēju bērniem, patērētājiem un pilsoņiem izprast digitālo sistēmu kontekstu un tās izmantot visoptimālākajā veidā. Tās palīdz apzināt iespējamo manipulācijas vai noziegumu risku un izvērtēt lielo saņemtās informācijas daudzumu. EESK atgādina, ka vispārējā izglītība joprojām vislabāk sagatavo turpmākajām pārmaiņām.

5.4. Lai strādātu ar mākslīgo intelektu un to izmantotu, ir nepieciešamas īpašas prasmes, zināšanas un informētība. Šajā nolūkā EESK vēlas izmantot Somijas pieredzi saistībā ar ierosmi apmācīt pēc iespējas vairāk cilvēku mākslīgā intelekta jomā, izmantojot tiešsaistes kursus.

5.5. Kā EESK jau iepriekš ir uzsvērusi, digitālajā laikmetā, kad pārmaiņas notiek ļoti strauji, nepietiek tikai ar palīdzību indivīdam iegūt minimālo prasmju kopumu – ir ļoti svarīgi panākt, lai Prasmju garantija kļūtu par garantētu ceļu, kas cilvēkiem dod iespēju turpināt tiekties uz visaugstāko iespējamo prasmju līmeni un viņus mudina to darīt⁽³⁾.

5.6. EESK atgādina par sociālo partneru lomu godīgā un taisnīgā pārejā. Ir svarīgi, lai šī stratēģija palīdzētu laikus paredzēt vajadzīgās prasmes un tādējādi veicinātu savlaicīgu un atbilstošu pārkvalifikāciju un kvalifikācijas celšanu. No šāda viedokļa sociālo partneru loma un viņu iesaiste ir tikpat svarīga kā tad, kad norisinās sarunas par jauno tehnoloģiju ieviešanu.

6. Paļāvība un atbildība – uzticēšanās digitālai dzīvei

6.1. Eiropas digitālā nākotne, kuras pamatā ir uz indivīdu vērsta pieeja, būs veiksmīga tikai tad, ja cilvēki varēs tai uzticēties. EESK aicina nodrošināt pienācīgus aizsardzības pasākumus attiecībā uz privātumu, drošību un datu pārvaldību un, visbeidzot, mākslīgā intelekta algoritmu pārredzamību, kas palīdzētu palielināt uzticēšanos.

⁽³⁾ OV C 173, 31.5.2017., 45. lpp.

6.2. EESK atzīmē, ka Komisija ir paredzējusi skaidri nošķirt augsta riska lietotnes, kas būtu jāregulē ļoti stingri, un zema riska lietotnes, attiecībā uz kurām varētu paļauties uz pašregulāciju un tirgus mehānismiem. EESK šādu vispārējo pieeju vērtē atzinīgi, bet arī uzsver, ka patlaban un turpmākai attīstībai ir nepieciešama dažādu lietotņu detalizēta un pilnīga analīze, un šaubu gadījumā lietotni vajadzētu uzskatīt par augsta riska lietotni. EESK jo īpaši atbalsta lēmumu klasificēt kā augsta riska lietotnes tās, kuras ietekmē darba ņēmēju un darba meklētāju tiesības, un ierosina aizsargāt šo lēmumu, lai stiprinātu darba ņēmēju digitālās tiesības.

6.3. EESK jau ir aicinājusi izstrādāt standarta testēšanas procedūras, ar kurām novērtēt digitālo sistēmu funkcionalitāti un iespēju robežas (piemēram, aizspriedumus, objektivitātes trūkumu, diskrimināciju, izturētspēju, noturību utt.). Atkarībā no riska līmeņa šādus testus varētu īstenot izstrādātāji un uzņēmumi paši vai izmantojot neatkarīgu iestāžu testēšanas procedūras. EESK atzinīgi vērtē Komisijas ideju izveidot brīvprātīgu marķēšanas sistēmu, kas būtu līdzīga tai, ko EESK agrāk bija piedāvājusi saistībā ar Eiropas uzticama mākslīgā intelekta sertifikātu.

6.4. EESK atzinīgi vērtē Komisijas ieceri uzsākt plašas debates par izņēmumiem, kuru gadījumā varētu tikt atļauta sejas atpazīšana attālinātās biometriskas identifikācijas nolūkā. Regulējumā būtu arī jāaizliedz nesamērīga uzraudzība darbavietā un diskriminācija, kas balstīta uz neobjektīviem algoritmiem.

6.5. EESK uzsver, ka tikai ar uzticēšanos nepietiek; visbūtiskākā ir kritiska domāšana, kas balstīta uz vispārējo izglītību. Īpaši svarīgi tas ir, saskaroties ar dezinformāciju, jo tā apdraud mūsu demokrātiju.

6.6. EESK uzsver, ka uzticēšanās ietver arī darba ņēmēju tiesību tikt informētiem un uzklausi tiem ievērošanu. ES līgumos garantētās tiesības uz informāciju un uzklausišanu, kas paredzētas darbavietā notiekošu pārmaiņu gadījumā, "darbiniekus" pārveido par "pilsoņiem darbā".

6.7. EESK uzsver, ka ES tiesību akti ir ļoti svarīgi to patērētāju un darbinieku aizsardzībai, kuriem nav profesionālu digitālo prasmju.

7. Covid-19 krīzes ietekme uz digitālo pārveidi

7.1. Covid-19 pandēmijas nesēn izraisītā krīze, kas vēl nav beigusies, ir īsts sabiedrības pārbaudījums digitālo tehnoloģiju izmantojuma ziņā – tā ir atklājusi daudzas jaunas problēmas. Nepieciešamība sazināties, mācīties un strādāt attālināti ir parādījusi, ka daudzi cilvēki nav pienācīgi sagatavoti efektīvai mūsdienīgu digitālo tehnoloģiju izmantošanai un arī to, ka digitālā infrastruktūra nevar nodrošināt vienlīdzīgu piekļuvi vai iekļaujošu līdzdalību ar digitālo tehnoloģiju palīdzību. Digitālie tīkli nav sagatavoti tam, lai būtu piemēroti paaugstinātajai slodzei. Būs jāveic pietiekamas investīcijas, lai ātrdarbīga un efektīva komunikācija būtu pieejama ne tikai komerciālos nolūkos, bet arī privātajā dzīvē un arī attālākajos apgabalos.

7.2. Īpaša uzmanība būs jāpievērš mazaizsargātām grupām. Bez piemērotiem komunikācijas līdzekļiem ir atstāti vecāka gadagājuma cilvēki, kuriem nav pietiekamu prasmju, pieredzes vai pat ierīču interneta platformu izmantošanai. Tāpēc ir kļuvis grūtāk uzturēt sociālos kontaktus starp ģimenes locekļiem un citiem cilvēkiem, un sociālie un citi publiskie pakalpojumi viņiem vairs nav pieejami vai arī tiem ir grūtāk piekļūt. Šī problēma ir jārisina aktīvāk, un ir jānodrošina līdzekļi sociāli neaizsargātu grupu locekļu apmācībai.

7.3. Turklāt karantīna un dalībvalstu robežu pagaidu slēgšana ir parādījusi, ka pastāv arī citas sekas un nepilnības, kas saistītas ar pašreizējo stāvokli digitālajā vienotajā tirgū un kas skar pārrobežu darba ņēmējus un tāldarbu. Covid-19 krīzes ietekmē ir būtiski palielinājusies e-komercija un bezskaidras naudas maksājumi un vienlaikus ir paplašinājusies negodīga un krāpnieciska prakse. Nepieciešamība mainīt ieradumus tāpēc, ka valstu valdības īsteno pasākumus Covid-19 izplatīšanās mazināšanai, varētu atstāt ilgstošas sekas uz patēriņa praksi un uz darba attiecībām ilgtermiņā. Veidojot ar to saistīto jauno politiku, ir jāņem vērā šo pārmaiņu pozitīvās un negatīvās sekas.

7.4. Digitālā pasaule ir pilnībā mobilizēta, lai nodrošinātu ekspertzināšanas cīņā pret Covid-19. Ir daudz apspriests jautājums par digitālās izsekošanas lietotnēm (kontakta izsekošanu), lai informētu cilvēkus par to, ka viņi pēdējo dienu laikā ir kontaktējušies ar personu, kurai diagnosticēts Covid-19. EESK pauž nožēlu, ka attiecībā uz Eiropas iniciatīvu par šo kontaktu digitālo uzraudzību, kas pazīstama kā PEPP-PT (Privātumu saglabājoša apkārtējā izsekošana Eiropas mērogā), nav panākts konsenss, kas ļautu valstu veselības stratēģijās iekļaut standartizētas lietotnes.

Briselē, 2020. gada 16. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropadomei, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Jauna Eiropas industriālā stratēģija””

(COM(2020) 102 final)

(2020/C 364/15)

Ziņotājs: **Mihai IVAȘCU**

Līdzziņotājs: **Dirk BERGRATH**

Ieteikums	Komisija, 22.4.2020.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializēta nodaļa	Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	25.6.2020.
Pieņemts plenārsesijā	16.7.2020.
Plenārsesija Nr.	553
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	207/4/7

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Savienībai un tās dalībvalstīm ir vienoti jāaizsargā sava suverenitāte. EESK ir pārliecināta: ja Eiropa vēlas saglabāt vadošo lomu pasaulē, tai ir vajadzīga spēcīga un konkurētspējīga industriālā bāze,

1.2. EESK atzīst, ka ir ļoti svarīgi pāriet uz oglekļneitrālu ekonomiku un pagriezt pašreizējo bioloģiskās daudzveidības izzušanas līkni pretējā virzienā. Bez zaļas industriālās stratēģijas kā viena no zaļā kursa stūrakmeņiem Eiropas Savienībai nekādi neizdosies vienas paaudzes laikā pāriet uz oglekļneitrālu ekonomiku.

1.3. Jaunajai industriālajai stratēģijai ir jānodrošina pareizs līdzsvars starp atbalstu Eiropas uzņēmumiem, lai tie ņemtu vērā 2050. gadam izvirzīto klimatneitralitātes mērķi, un patērētāju motivēšanu pārorientēt patēriņu uz ilgtspējīgām precēm un pakalpojumiem.

1.4. EESK atzinīgi vērtē to, ka Komisija, plānojot Eiropas rūpniecības nākotni, ir atzinusi sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības organizāciju nozīmi. EESK ir pārliecināta, ka konstruktīvs sociālais un pilsoniskais dialogs visos līmeņos veicinās stratēģijas sekmīgu īstenošanu.

1.5. Būtiska nozīme Eiropas nākotnes ekonomikas modeļa izveidē ir aprites ekonomikai. Tās kontekstā jāizpēta dzīvotspējīgas un ekonomiskas fosilā kurināmā alternatīvas un jāizvērtē decentralizēti un uz sadarbību balstīti tīras enerģijas risinājumi. Aprites ekonomika ievērojami uzlabos arī saimniecisko darbību resursefektivitāti, kā arī samazinās mūsu atkarību no kritisku izejvielu importa.

1.6. EESK ir pārliecināta, ka industriālajai politikai ir jābūt cieši saistītai ar stingru tirdzniecības politiku un ārpolitiku, kuru ietvaros savukārt jāizstrādā stratēģijas, lai nodrošinātu piekļuvi izejvielām.

1.7. EESK uzskata, ka ir ļoti svarīgi, lai tiktu novērsta atpalcība, kas dažu tehnoloģiju jomā pastāv starp Eiropu un ASV, Ķīnu un citām valstīm. Lai ES kļūtu par pasaules līderi, ir svarīgi izmantot savas konkurētspējas priekšrocības un vienlaikus finansēt pētniecību un izstrādi. Būtiski ir izveidot vienotu Eiropas kapitāla tirgu, tostarp Eiropas riska kapitāla tirgu.

1.8. Eiropas rūpniecība vai nu tiks digitalizēta, vai beigs pastāvēt. Ieguldījumiem tādos IKT sektoros kā datu ekonomika, lietu internets, mākoņdatošana, mākslīgais intelekts un progresīvā ražošana ir jānonāk visos reģionos un dalībvalstīs.

1.9. Iekšējais tirgus ir mūsu globālās konkurētspējas pamats. Visām dalībvalstīm būtu jāpiemēro ĀTI (ārvalstu tiešo ieguldījumu) izvērtēšanas regula, kas vajadzības gadījumā būtu jāpastiprina un jāatjaunina. Ja kāds vēlas kļūt par vienotā tirgus dalībnieku, tam ir jāievēro tirgus noteikumi, tostarp klimatneitralitātes principi.

1.10. Lai atjaunotu darbvietas, izaugsmi un uzticēšanos, Eiropas Savienībā ir jāpaplašina uzņēmējdarbība. Eiropas Savienībai būtu jāstimulē un jāfinansē izglītības programmas, kas paredzētas jaunas ilgtspējīgas ekonomiskās un sociālās vides izveides veicināšanai.

1.11. Industriālajā politikā ir jābūt spēcīgai sociālajai dimensijai. Kvalitatīvas darbvietas, sociālā aizsardzība un labi funkcionējoši sabiedriskie pakalpojumi rada pareizo vidi plaukstošai rūpnieciskajai darbībai. Šajā ziņā svarīgs iekļaujošas ekonomiskās izaugsmes dzinulis ir Eiropas sociālo tiesību pilārs.

1.12. EESK aicina ātri ieviest vienota spēka Eiropas patentu. Tas varētu pavērt iespēju nozarēm attīstīties, inovēt un aizsargāt savu zinātību Eiropas un starptautiskā līmenī par samērīgām izmaksām.

1.13. Lai risinātu jautājumu par cenu atšķirībām starptautiskajā oglekļa tirgū, EESK uzskata, ka ir vajadzīgi šādi pasākumi: jāievieš oglekļa robežšķērsošanas pielāgošanas mehānisms, vides standarti, kas jāievēro importētājiem, un subsīdijas mazoglekļa eksportam, stingri jāpiemēro tirdzniecības aizsardzības instrumenti un jāīsteno pasākumi oglekļa cenu atšķirību novēršanai brīvās tirdzniecības nolīgumos. Par galveno mērķi būtu jāizvirza globāla vienotas cenas noteikšana ogleklī.

1.14. EESK uzskata: lai nodrošinātu, ka Covid-19 veselības krīzes izraisītā ekonomikas satricinājuma seku mazināšanai ir pieejami visi ekonomikas instrumenti, ir jāpabeidz ekonomiskās un monetārās savienības (EMS) izveide.

1.15. EESK norāda, ka vienīgā iespēja, kā dalībvalstis var pārvarēt šo krīzi, ir rīkoties koordinēti, nevienu neatstāt novārtā un atjaunot uzņēmumu spēju radīt pievienoto vērtību, veikt ieguldījumus ilgtspējīgā nākotnē un saglabāt/radīt kvalitatīvas darbvietas. ES atveseļošanas plāns, zaļais kurss un jaunā industriālā stratēģija, tos izmantojot integrēti, nodrošina drosmīgu un vērīgu politikas paketi pandēmijas krīzes pārvarēšanai un mūsu kopīgās nākotnes sagatavošanai.

1.16. Domājams, ka šī krīze vissmagāk skars mazos un vidējos uzņēmumus. EESK atbalsta nodomu palīdzēt MVU augt, veidot jaunus uzņēmējdarbības modeļus un piesaistīt kvalificētu darbaspēku, piemēram, ieviešot akciju iegādes iespējas darbiniekiem.

1.17. Tādām starpniekstrukturām kā MVU tīkli, reģionālās attīstības aģentūras un klasteri ir jāatbalsta un jānostiprina stratēģiskās vērtības ķēdes un jāapvieno visi dinamiskie spēki, lai stiprinātu ekonomikas ekosistēmas.

2. Vispārīgas piezīmes

2.1. EESK atzinīgi vērtē paziņojumu par jaunu Eiropas industriālo stratēģiju, taču pauž nožēlu, ka tajā ir iekļauts tikai nākotnes projektu un pasākumu uzskaitījums, nevis izklāstīta skaidra, konkrēta un visaptveroša īstermiņa, vidēja termiņa un ilgtermiņa stratēģija Eiropas rūpniecībai. Tāpēc EESK aicina Komisiju izstrādāt konkrētu rīcības plānu ar skaidriem gada mērķiem un uzraudzības procedūram, paredzot ciešu sadarbību ar visām ieinteresētajām personām.

2.2. Tomēr EESK ir pamanījusi vairākas atšķirības salīdzinājumā ar iepriekšējiem paziņojumiem:

- šajā paziņojumā ir ievērota stratēģiska pieeja, liekot daudz lielāku uzsvāru uz divējo pārkārtošanos, kas ietver digitālo pārkārtošanos un pārkārtošanos uz oglekļneitralitāti,
- tajā atbalstīta vairāk uz sadarbību vērsta pieeja industriālajai politikai, piemēram, uzsverot vajadzību veidot spēcīgas industriālās ekosistēmas un veicināt industriālās alianses,

- tajā redzama tendence ļaut palielināt valsts finansējumu stratēģiskiem industriāliem projektiem, atvieglojot spēkā esošos ES subsīdiu tiesību aktus vai izveidojot svarīgus projektus visas Eiropas interesēs,
- tajā pausta stingrāka nostāja attiecībā uz ārējām attiecībām, proti, ierosināts izmantot ES regulatīvo varu, lai aizstāvētu Eiropas stratēģisko autonomiju,
- tajā pievērsta uzmanība Eiropas energoietilpīgo nozaru dekarbonizācijai.

2.3. Šajā nestabilajā starptautiskajā situācijā Eiropas Savienībai un tās dalībvalstīm ir vienoti jāaizsargā sava suverenitāte. EESK ir pārliecināta – ja Eiropa vēlas saglabāt vadošo lomu pasaulē, tai ir vajadzīga konkurētspējīga un spēcīga industriālā bāze, kas palīdz īstenot ES centienus sasniegt ilgtspējīgas attīstības mērķus, ievērot Parīzes nolīgumu un pēc iespējas ātrāk un ne vēlāk kā 2040. gadā atgriezties pie tādas ekoloģiskās pēdas⁽¹⁾, kas ir mazāka par vienu planētu Zeme gadā.

2.4. EESK atzīst, ka ir ļoti svarīgi pāriet uz oglekļneitrālu ekonomiku un pagriezt pašreizējo bioloģiskās daudzveidības izzušanas likni pretējā virzienā. Kopīgu industriālo stratēģiju var īstenot, tikai iesaistoties un sadarbojoties visām dalībvalstīm un ieinteresētajām personām un veicot integrētu stratēģisko plānošanu, kā arī apvienojot Eiropas dalībnieku, reģionālo un vietējo iestāžu, industriālo klasteru, uzņēmumu, sociālo partneru, sociālās ekonomikas uzņēmumu, universitāšu un pētniecības grupu un pilsoniskās sabiedrības organizāciju resursus.

2.5. Jaunajai industriālajai stratēģijai ir jānodrošina pareizs līdzsvars starp atbalstu Eiropas uzņēmumiem, lai tie varētu attīstīties videi draudzīgā veidā un ņemt vērā 2050. gadam izvirzīto klimatneitralitātes mērķi, un patērētāju motivēšanu pārorientēt patēriņu uz ilgtspējīgām precēm un pakalpojumiem. Šajā nolūkā mums jāturpina izstrādāt instrumentu kopumu ilgtspējīgai industriālajai politikai, ņemot vērā MVU īpatnības.

2.6. Turklāt EESK ir pārliecināta, ka labi pārvaldītai pārejai uz digitālu un klimatneitrālu ekonomiku piemīt potenciāls dot Eiropas rūpniecībai jaunu impulsu un radīt jaunas kvalitatīvas darbvietas jaunās ilgtspējīgās vērtības ķēdēs. Tāpēc ierosinātajai pārvaldības struktūrai būtu jāstiprina līdzatbildība par industriālo stratēģiju visos līmeņos un jāiesaista visas attiecīgās ieinteresētās personas.

2.7. Eiropas rūpniecības attīstību var panākt, tikai veicinot plašu privāto un publisko ieguldījumu programmu. Jauna Eiropas industriālā stratēģija, kas reaģē uz Eiropas iedzīvotāju jaunajām vajadzībām, palielina IKP pieaugumu, veicina reģionu kohēziju, mazina ienākumu atšķirības un uzlabo dzīves kvalitāti ar ieguldījumiem un inovāciju, var palīdzēt veidot kopēju Eiropas identitāti, veicināt solidaritāti, stiprināt Eiropas iestādes un tādējādi radīt "Eiropas pievienoto vērtību".

2.8. EESK atzinīgi vērtē to, ka Komisija, plānojot Eiropas rūpniecības nākotni, ir atzinusi pilsoniskās sabiedrības organizāciju nozīmi. EESK uzskata, ka tikai dalībvalstu, Eiropas iestāžu, sociālo partneru un reprezentatīvu pilsoniskās sabiedrības organizāciju kopīga sadarbība var radīt Eiropas rūpniecības izaugsmei piemērotu vidi. Konstruktīvs sociālais un pilsoniskais dialogs visos līmeņos ir svarīga garantija stratēģijas sekmīgai īstenošanai.

2.9. EESK jau sen ir atzinusi, ka "daļa uzņēmumu ir līderi ilgtspējas principu piemērošanas jomā. Daudzi uzņēmumi faktiski ir apsteiguši politikas veidotājus. Politikas veidotājiem ir jārada stabila vide un jāpanāk noteiktība, lai nodrošinātu, ka laba prakse kļūst par ierastu praksi. Tad uzņēmumi spēs rast ilgtspējīgus risinājumus", un tā aicina Komisiju ņemt šos secinājumus vērā turpmākās politikas izstrādē⁽²⁾. Jānorāda, ka sociālajai ekonomikai ir senas tradīcijas ilgtspējas jomā.

2.10. Rūpnieciskā ražošana 2019. gadā beidzot bija atgriezies pirmskrīzes (pirms 2007. gada) līmenī. Rūpniecība joprojām ir mūsu ekonomikas mugurkauls, un tai jānodrošina risinājumi daudzajām problēmām, ar kurām saskaras mūsu sabiedrība. Rūpniecībai ir arī svarīga sociāla loma, ņemot vērā tās darbību ar augstu pievienoto vērtību, kvalitatīvās

⁽¹⁾ Saskaņā ar *Global Footprint Network* definīciju (<https://www.footprintnetwork.org/>).

⁽²⁾ OV C 14, 15.1.2020., 95. lpp.

darbvietas un netiešas nodarbinātības radīšanu saistīto pakalpojumu jomā. Tāpēc EESK atzinīgi vērtē paziņojumā izklāstīto visaptverošo priekšlikumu kopumu un cer, ka tie tiks ātri izstrādāti un īstenoti. Tomēr, tā kā koronavīrusa krīzes dēļ rūpnieciskā ražošana ir dramatiski samazinājusies, valdību veiktie un Komisijas atbalstītie ārkārtas pasākumi uzņēmumu dzīvotspējas saglabāšanai un darba ņēmēju ienākumu aizsardzībai ir jāturpina tik ilgi, kamēr tie ir vajadzīgi.

2.11. EESK jau sen ir atzinusi jaunuzņēmumu un augošu uzņēmumu nozīmi konkurētspējīgas un novatoriskas rūpniecības izveidē. Tāpēc tā turpina aicināt "jaunuzņēmumiem un augošajiem uzņēmumiem piemērot koordinētas politikas pieeju, kas ņem vērā uzņēmumu daudzveidību, un atzinīgi vērtē īpašos sociālās ekonomikas uzņēmumiem paredzētos pasākumus" ⁽³⁾.

2.12. EESK atzinīgi vērtē ierosinājumu uzlabot platformu darba ņēmēju darba apstākļus. Tomēr EESK pauž nožēlu par to, ka paziņojums tiešā veidā nepievēršas daudz plašākajam izaicinājumam attiecībā uz iekļaujošu un taisnīgu pārkārtošanos. Komiteja uzstāj, ka ir nepieciešams vērienīgs rīcības plāns, lai mudinātu dalībvalstis izpildīt savus solījumus saistībā ar Eiropas sociālo tiesību pilāra pasludināšanu.

3. Zaļā Eiropa

3.1. Eiropai ir vajadzīga ilgtspējīga industriālā politika, kas veicina taisnīgu pāreju uz mazoglekļa ekonomiku. Tam nepieciešama spēcīga daudzgadu finanšu shēma, kurā svarīga loma šīs pārkārtošanās finansēšanā būtu paredzēta Eiropas Investīciju bankai. Ar ieguldījumiem būtu jāatbalsta gan vides kvalitātes, gan Eiropas iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošana.

3.2. Daudzus no 2030. gadam izvirzītajiem mērķiem var paaugstināt līdz 2050. gadam un pārejai uz bezoglekļa kontinentu. Tāpēc EESK uzskata, ka industriālajai stratēģijai, tāpat kā ilgtspējīgas attīstības stratēģijai, būtu jāaptver gan ES iekšējā, gan ārējā darbība un jāveicina maksimāla saskaņotība starp tām. (..) Īstenošanā vajadzētu balstīties uz tādiem elementiem kā inovācija, uz ilgtspēju orientēti starptautiskie sadarbības un tirdzniecības nolīgumi, kā arī uzņēmējdarbības un pilsoniskās sabiedrības iesaistīšana" ⁽⁴⁾.

3.3. Gan tradicionālajām, gan jaunajām rūpniecības nozarēm būs jāizstrādā proaktīva pieeja un jāprognozē, jāpielāgojas un jāpārvalda pārmaiņas ar jaunām, ilgtspējīgām tehnoloģijām un darbvietām un ar nākotnes vajadzībām pieskaņotu pārkvalifikāciju atbilstīgi Eiropas pusgada sociālo rezultātu pārskatam. Būtu jāveido jauna prasmju politika, iesaistot pilsoniskās sabiedrības organizācijas un sociālos partnerus, lai paātrinātu izglītības un apmācības sistēmu pielāgošanu pieprasījumam pēc jaunām darbvietām.

3.4. Eiropas Savienībai ir jāklūst par pasaules līderi aprites ekonomikā un tīru tehnoloģiju jomā. Tā pieliks pūles, lai dekarbonizētu energoietilpīgās nozares. Eiropas nākotnes ekonomikas modeļa izveidē svarīga loma ir aprites ekonomikai. EESK uzskata, ka "produkti vai pakalpojumi, kuriem piemēro cirkularitātes principus, būtu skaidri jādiferencē pēc cenas" un ka "samazināta PVN likme vai atbrīvojums no PVN pārstrādātiem produktiem, kā arī atkārtotas izmantošanas un labošanas darbībām var stimulēt uzņēmējus aktīvi darboties šajā jomā un piedāvāt patērētājiem produktus par konkurētspējīgu cenu (..)" ⁽⁵⁾.

3.5. Pārejot uz oglekļneitrālu ekonomiku ir vajadzīgi droši tīras enerģijas avoti. Īpaši svarīga ir regulējuma reforma enerģētikas jomā, Eiropas mēroga sadarbība attiecībā uz ražojošajiem patērētājiem un jauni tīklu savstarpējie savienojumi. Turklāt ir jāizpēta dzīvotspējīgas un ekonomiskas fosilā kurināmā alternatīvas un jāatrod decentralizēti un uz sadarbību balstīti tīras enerģijas risinājumi, piemēram, atjaunojamo energoresursu enerģijas kooperatīvi, ražojošie patērētāji un viedie energotīkli.

3.6. Enerģētikas savienības 2.0 darbības sākšana ir jāuzskata par pamatu programmai, kas nodrošina ieguldījumus (mazoglekļa) enerģijas (tostarp ūdeņraža enerģijas) piedāvājuma ievērojamā palielinājumā, integrē dažādos enerģijas nesējus, rada Eiropas mēroga elektrotīklu, lai pārvarētu ar vēja un saules enerģijas nepastāvīgo raksturu saistītos šķēršļus, un izstrādā tehnoloģijas elektroenerģijas uzglabāšanai.

3.7. Bez zaļas industriālās stratēģijas kā zaļā kursa stūrakmens Eiropas Savienībai nekādi neizdosies vienas paaudzes laikā pārkārtoties uz oglekļneitrālu ekonomiku. Zaļais kurss noteiks un ietekmēs industriālās politikas veidošanu ne tikai Komisijas pašreizējā pilnvaru termiņa laikā, kas tikko sācies, bet vēl ilgi pēc tā beigām.

⁽³⁾ OV C 288, 31.8.2017., 20. lpp.

⁽⁴⁾ OV C 14, 15.1.2020., 95. lpp.

⁽⁵⁾ OV C 264, 20.7.2016., 98. lpp.

3.8. Saules enerģijas paneļi, vējparki un akumulatori ir ļoti svarīgi jaunās industriālās paradigmas elementi. Taču tiem ir vajadzīgas izejvielas, ko starptautiskajā arēnā kontrolē valstis, ar kurām mēs konkurējam. Industriālajai politikai jābūt cieši saistītai ar stingru tirdzniecības politiku un ārpolitiku, ar kuru palīdzību savukārt jānodrošina piekļuve šiem resursiem.

3.9. Lai sasniegtu zaļā kursa finansēšanai vajadzīgo ieguldījumu līmeni, būtu jāparedz arī valsts atbalsta noteikumu pārskatīšana attiecībā uz ieguldījumiem mazoglekļa produktos un procesos. Turklāt jaunizveidotie Inovāciju fonds un Modernizācijas fonds un emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas (ETS) izsoļu ieņēmumi ir (varētu būt) papildu resursi ilgtspējīgas industriālās politikas atbalstam un pārkārtošanās radītās sociālās ietekmes pārvarēšanai.

4. Digitāla Eiropa

4.1. Jaunās tehnoloģijas maina cilvēku dzīvesveidu, patēriņu un uzņēmējdarbības praksi. Kamēr mēs runājam par stratēģiju attiecībā uz 5G tīkliem, citas ekonomikas lielvaras investē 6G tehnoloģijās. Lai ES kļūtu par pasaules līderi, ir svarīgi izmantot savas konkurētspējas priekšrocības un vienlaikus finansēt pētniecību un izstrādi. Līdz šim mēs dažās tehnoloģijās atpaliēkam no ASV, Ķīnas un citām valstīm. Digitālās tehnoloģijas ir stūrakmens virzībai uz rūpniecību 4.0. EESK uzskata, ka ir ļoti svarīgi, lai Eiropa novērstu tehnoloģisko plaisu. Tas jā dara, panākot līdzsvaru starp drošību un ekonomiskajām vajadzībām.

4.2. Ir svarīgi ieguldīt mākslīgajā intelektā un viedā datu izmantošanā, vienlaikus aizsargājot Eiropas uzņēmumu un patērētāju privātumu, un to var panākt vienīgi tā, ka inovācijai paredzētos Eiropas līdzekļus novirza jaunām digitālajām tehnoloģijām. Būtiska nozīme šajā procesā ir MVU, un ir ļoti svarīgi nodrošināt pienācīgu finansējumu, lai šie uzņēmumi varētu augt un ieviest inovācijas. EESK jau ir norādījusi, ka "Komisijai būtu jāanalizē un jāpapildina privātās iniciatīvas (tās neaizstājot), kuru mērķis ir veicināt labas prakses un pieredzes apmaiņu starp novatoriem" un ka "ES ir jāievieš politiskais, nodokļu un tiesiskais regulējums, lai atbalstītu šo jauno ilgtspējīgu modeļu izmantošanu plašā mērogā" ⁽⁶⁾.

4.3. Eiropā izstrādātās tehnoloģijas pārāk bieži tiek komercializētas citur. ES nav spējusi radīt tehnoloģiju gigantus. Pārāk maz vadošu novatorisku jaunuzņēmumu izaug par lieliem, uz intensīvu pētniecību un izstrādi orientētiem uzņēmumiem. Lai palīdzētu jaunuzņēmumiem spert pēdējo soli un kļūt par pilnvērtīgi strādājošiem uzņēmumiem, ir svarīgi pabeigt vienota Eiropas kapitāla tirgus, tostarp Eiropas riska kapitāla tirgus, izveidi.

4.4. Eiropas rūpniecība vai nu tiks digitalizēta, vai beigs pastāvēt, jo to apsteigs efektīvāki un ātrāki konkurenti. Turklāt būs arī jāpalielina ieguldījumi, lai kāpinātu izaugsmes jaudu tādos jaunos IKT sektoros kā datu ekonomika, lietu internets, mākoņdatošana, mākslīgais intelekts un progresīvā ražošana. Ieguldījumiem digitālajā infrastruktūrā ir jāsasniedz visi reģioni un dalībvalstis.

4.5. Ir svarīgi nodrošināt Eiropas darbaspēkam digitālās prasmes, kas būs vajadzīgas jaunajam industrializācijas posmam. Digitālā laikmeta priekšrocību sekmīgas izmantošanas priekšnosacījums ir kvalificēts un labi sagatavots darbaspēks. EESK jau ir norādījusi – "lai gūtu maksimālu labumu no tehnoloģiskajām pārmaiņām, Eiropas darba ņēmēji ir jānodrošina ar apmācības, pārkvalificēšanās, prasmju pilnveides un mūžizglītības programmām" ⁽⁷⁾. Tam nepieciešami aktīvi darba tirgus instrumenti, kā arī efektīvas sociālā nodrošinājuma sistēmas, kas balstītas uz solidaritāti, saglabājot Eiropas sociālo modeli.

4.6. Komisijas datu stratēģija ir jāpapildina ar regulu par godīgu konkurenci digitālajā ekonomikā, ko uzrauga digitālās konkurences iestāde. Šajā saistībā attiecībā uz datu telpām, ko Komisija ierosina izveidot stratēģiskajās nozarēs, būs jāparedz arī noteikumi par piekļuvi, datu brīvu plūsmu un aizsardzību un specifisku algoritmu izmantošana, organizējot piekļuvi industriālajiem datiem saskaņā ar taisnīgiem, samērīgiem un nediskriminējošiem (*fair, reasonable and non-discriminatory* – FRAND) nosacījumiem. Turklāt datu kopu digitalizācijas un inovatīvu tehnoloģiju attīstībai pilnīgi jāatbilst Vispārīgās datu aizsardzības regulas un PSI (publiskā sektora informācijas) direktīvas prasībām.

⁽⁶⁾ OV C 81, 2.3.2018., 57. lpp.

⁽⁷⁾ OV C 228, 5.7.2019., 58. lpp.

5. Globāli konkurētspējīga Eiropas Savienība

5.1. Lai Eiropas ekonomika gūtu panākumus arvien daudzpolārākajā globālajā ekonomikā un pieaugošas ģeopolitiskas spriedzes apstākļos, īpaši svarīga ir Eiropas rūpniecības turpmākā konkurētspēja. Vienotā tirgus padziļināšana ir ceļš uz priekšu, un jāpanāk vienlīdzīgi konkurences apstākļi attiecībā pret trešo valstu uzņēmumiem. Funkcionāls iekšējais tirgus ir jāatbalsta ar spēcīgu tirdzniecības politiku, lai novērstu starptautiskus šķēršļus un konkrētnespējīgu praksi. ĀTI izvērtēšanas regula⁽⁸⁾, kas stājas spēkā 2020. gada oktobrī, ir svarīgs solis galveno ES aktīvu aizsardzības virzienā, bet EESK vēlas norādīt, ka ir svarīgi to pastāvīgi uzraudzīt un vajadzības gadījumā atjaunināt un grozīt.

5.2. Iekšējais tirgus nodrošina Eiropas konkurences priekšrocības un ir mūsu sadarbības centrs. Tas ir mūsu globālās konkurētspējas pamats. Jaunās industriālās politikas galvenajai prioritātei ir jābūt iekšējā tirgus aizsardzībai un pilnveidei, īstenojot pasākumus, kas uzlabo iekšējā tirgus un tā četru brīvību attīstību un efektivitāti.

5.3. EESK paliek pie viedokļa, ka "viens no jaunuzņēmumu un augošo uzņēmumu lielākajiem šķēršļiem joprojām ir administratīvais slogs un birokrātija". Tāpēc tā mudina Eiropas Komisiju nepieļaut šā administratīvā sloga palielināšanos, ko rada pārmērīgs regulējums, un izskatīt veidus, kā to racionalizēt un mazināt⁽⁹⁾, bet tikai gadījumos, kad tas neapdraud sociālās un vides tiesības.

5.4. Attiecībā uz pētniecību un izstrādi EESK aicina Komisiju:

- saglabāt un īstenot mērķi ieguldīt pētniecībā un izstrādē 3 % no ES IKP, lai novērstu atpalcību no mūsu galvenajiem konkurentiem, piemēram, ASV un Japānas,
- turpināt veidot Eiropas mēroga riska kapitāla tirgu, kas uzlabos finansējuma pieejamību inovatīviem, augsta riska un augsta potenciāla projektiem,
- nodrošināt, lai publiski finansēta pētniecība un izstrāde vispirms tiktu rūpnieciski pielietota Eiropas Savienībā,
- stiprināt inovācijas sistēmas perifērijas reģionos vai reģionos, kas saskaras ar strukturālām pārmaiņām.

5.5. Lai atjaunotu darbvietas, izaugsmi un uzticēšanos, Eiropas Savienībā ir jāpaplašina uzņēmējdarbība. Eiropas Savienībai būtu jāatbalsta un jāfinansē izglītības programmas, kas izstrādātas jaunu uzņēmumu dibināšanas veicināšanai nākotnē. Izglītība ir ceļš uz nākotni, un uzņēmējdarbības mācīšana jaunākām paaudzēm varētu nozīmēt vairāk uzņēmumu un daudz ilgtspējīgāku ekonomisko un sociālo vidi.

5.6. Meklējot veidus, kā veicināt inovāciju, dalībvalstīm un Komisijai jācenšas veidot Silīcija ielejai līdzīgu, veiksmīgiem inovācijas klasteriem pievilcīgu vidi. Labvēlīgs regulējums, nodokļu stimuli, kvalificēts darbaspēks un vienkārša piekļuve finansējumam ļaus Eiropas novatoriem palikt un izvērst savas idejas Eiropā.

5.7. ES nevar saglabāt vadošo lomu inovācijā bez lietpratīgas intelektuālā īpašuma tiesību politikas. Mums jāgādā, lai Eiropas inovācija un patenti būtu labi aizsargāti pret naidīgiem nodomiem un ekonomisko spiegošanu. Tāpēc obligāti jāievieš vienota spēka Eiropas patents.

5.8. Saskaroties ar negodīgu konkurenci, Eiropa nedrīkst būt naiva. Eiropas patērētāju, uzņēmumu un vienotā tirgus aizsardzība ir būtisks mūsu ekonomikas uzplaukuma priekšnosacījums. Ja kāds vēlas kļūt par vienotā tirgus dalībnieku, tam ir jānodrošina atbilstība tirgus noteikumiem un tie pilnībā jāievēro, tostarp klimatneitralitātes principi.

5.9. EESK mudina Komisiju ātrāk pieņemt Balto grāmatu par ārvalstu subsīdiju instrumentu, kas pievērsīsies ārvalstu subsīdiju radītajai kropļojošajai ietekmei vienotajā tirgū.

⁽⁸⁾ Regula (ES) 2019/452, OV L 79 I, 21.3.2019., 1. lpp.

⁽⁹⁾ OV C 288, 31.8.2017., 20. lpp.

5.10. EESK jau ir aicinājusi izstrādāt “uz lietošanas vērtību orientētu politikas pasākumu kombināciju, kas ir teritoriāli pielāgota vietējām iezīmēm un vajadzībām, un veicināt klasteru veidošanu un kooperatīvismu, tomēr saglabājot dažādības atbilstību apjomradītiem ieguvumiem” un ievērojot “rūpnieciskās simbiozes un aprites ekonomikas” principus⁽¹⁰⁾.

5.11. Ļoti vajadzīga ir izdaudzīnātā konkurences regulējuma reforma. Tomēr EESK pauž vilšanos par to, ka ES konkurences noteikumu pārskatīšana ir atlikta līdz 2021. gadam. Izstrādājot reformu, nav vietas politiski manevriem; pieejai jābalstās uz globālām norisēm, nevis tikai uz vienoto tirgu, kā bijis līdz šim.

5.12. Turklāt būtu jāpastiprina sadarbība un mijiedarbība starp dažādiem vietējās un valsts pārvaldes līmeņiem un Eiropas Savienību. EESK ir vairākkārt aicinājusi panākt lielāku sinerģiju, vienlaikus norādot, ka “būtu jāveicina saziņas un sadarbības platformas, kurās jāiesaista visas dalībvalstis. Tas, kas strādā vienā dalībvalstī, var strādāt arī citā, un to, ko ir izpētījusi viena dalībvalsts, var izmantot vai uzlabot cita. (..) Neviena dalībvalsts viena pati nevar būt pietiekami spēcīga pasaules mērogā”⁽¹¹⁾.

5.13. Lai risinātu jautājumu par cenu atšķirībām starptautiskajā oglekļa tirgū, ir jāapsver vairāki pasākumi: iespēja ieviest oglekļa robežšķērsošanas pielāgošanas mehānismu, vides standartus, kas jāievēro importētājiem, un subsīdijas mazoglekļa eksportam, stingri piemērot tirdzniecības aizsardzības instrumentus un īstenot pasākumus oglekļa cenu atšķirību novēršanai brīvās tirdzniecības nolīgumos. Par galveno mērķi būtu jāizvirza globāla vienotas cenas noteikšana ogleklī.

5.14. Ļoti svarīga nozīme ir Eiropas kapitāla tirgu potenciāla atraisīšanai. Kapitāla tirgu savienības izveides pabeigšana un piemērotu tirgus apstākļu radīšana uzņēmumiem, lai tie varētu piesaistīt finansējumu kapitāla tirgos, ļaus uzņēmumiem piekļūt katra to attīstības posma finansēšanai vajadzīgajiem instrumentiem.

5.15. EESK pauž nožēlu par to, ka paziņojumā nav pietiekami ņemta vērā divējās pārkārtošanās reģionālā dimensija. Tomēr tā atzinīgi vērtē priekšlikumu (kā daļu no ES atveseļošanas plāna) ievērojami palielināt līdzekļus Taisnīgas pārkārtošanās fondam no 7,5 miljardiem EUR līdz 40 miljardiem EUR. EESK pauž cerību, ka tas nosegs visu to reģionu vajadzības, kuri saskaras ar dziļu rūpniecības pārveidi.

5.16. Labāk integrētam un koordinētam industriālās politikas instrumentu kopumam apvienojumā ar pienācīgām pārvaldības struktūrām būtu jānodrošina, ka tiek īstenotas ES vērienīgās ieceres kļūt par zaļu, digitālu un aprites ekonomiku, vienlaikus palielinot Eiropas stratēģisko autonomiju un ekonomikas noturību.

5.17. Tādām starpniekstruktūrām kā MVU tīkli, reģionālās attīstības aģentūras, klasteri, industriālās alianses un publiskā un privātā sektora partnerības ir jāatbalsta un jāstiprina stratēģiskās vērtības ķēdes un jāapvieno visi dinamiskie spēki (inovatīvi MVU, lieli uzņēmumi, pētniecības institūti, sociālās ekonomikas uzņēmumi un publiskas iestādes), lai stiprinātu ekonomikas ekosistēmas.

6. Koronavīruss

6.1. Covid-19 pandēmija ir izraisījusi smagu ekonomikas recesiju (ECB šim gadam prognozē ekonomikas lejupslīdi par 8,7%!⁽¹²⁾), kas, atšķirībā no agrākām krīzēm, ietver gan piedāvājuma, gan pieprasījuma satricinājumus. Jāizmanto visi līdzekļi, lai nepieļautu, ka īslaicīgais rūpnieciskās ražošanas zudums kļūst pastāvīgs un/vai likviditātes problēmas pāraug maksātspējas krīzē.

6.2. Tāpēc EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumu par ES atveseļošanas plānu (tostarp *Next Generation EU* atveseļošanas fondu). Šis plāns tiešām:

— veicinās jaunās industriālās stratēģijas īstenošanu, divkāršojot *InvestEU* apjomu, izveidojot Stratēģisko investīciju mehānismu un jauno Maksātspējas atbalsta instrumentu,

⁽¹⁰⁾ OV C 97, 24.3.2020., 31. lpp.

⁽¹¹⁾ OV C 228, 5.7.2019., 67. lpp.

⁽¹²⁾ https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-performance-and-forecasts/economic-forecasts/spring-2020-economic-forecast-deep-and-uneven-recession-uncertain-recovery_ro

- sniedz īsti eiropesku atbildi uz pandēmijas krīzi: vērienīgu un ar ievērojamu makroekonomisku ietekmi. Tas palīdzēs novērst turpmāku kapitāla (tostarp cilvēkkapitāla) iznīcināšanu, atjaunot uzticēšanos un radīt nozīmīgu multiplikatora efektu,
- palīdz novērst asimetrisku atveseļošanu un stiprina iekšējo kohēziju un solidaritāti,
- būtiski palielina Taisnīgas pārkārtošanās fonda līdzekļus,
- sekmē mūsu kopīgās sociālās un ekonomiskās prioritātes: atjaunot normālu rūpniecības stāvokli, veicināt valsts un privātos ieguldījumus divpusējā digitālajā un zaļajā pārkārtošanās procesā, izstrādāt kopīgas programmas rūpniecības rekonstrukcijai, atbalstīt nodarbinātību uz nākotni orientētās darbības.

6.3. EESK mudina iestādes panākt ātru vienošanos, lai sāktu īstenot plānu pēc iespējas drīzāk. Zaļā kursa, atveseļošanas plāna un jaunās industriālās stratēģijas apvienojums nodrošina spēcīgu un saskaņotu instrumentu kopumu, lai cīnītos pret recesiju un sagatavotu mūsu kopīgo nākotni.

6.4. Tā kā daudzu rūpniecības nozaru darbība ir ierobežota, EESK uzskata, ka:

- steidzami jāveic kartēšana par to, cik dziļa ir Covid-19 krīzes ietekme uz rūpniecības nozarēm un vērtības ķēdēm, lai noskaidrotu un ņemtu vērā katras nozares konkrētās vajadzības saistībā ar ražošanas un nodarbinātības atjaunošanu,
- (no jauna) jāizveido integrētas rūpniecības vērtību ķēdes ES iekšienē, lai veicinātu Eiropas stratēģisko autonomiju un ekonomisko noturību; jāatbalsta stratēģisko darbību repatriācija un jāgarantē piegādes drošība tādās nozarēs kā enerģētika, veselības aprūpe un aktīvās farmaceitiskās sastāvdaļas.

6.5. Ir pilnīgi skaidrs, ka šajos grūtajos laikos Eiropas Savienībai ir jāpierāda savs spēks un vara. EESK norāda, ka vienīgā iespēja, kā dalībvalstis var pārvarēt šo krīzi, ir rīkoties koordinēti un nevienu neatstāt novārtā. Populistiskām idejām un nacionālai plānošanai šeit nav vietas. Solidaritāte, sadarbība un savstarpēja cieņa ir būtiskas ātrā atlabšanā, kuras laikā, lai tā būtu ilgtspējīga, jāņem vērā visas atziņas, kas jāgūst no agrākās nevērības pret ekosistēmām.

6.6. Fiskālo noteikumu atvieglošana sekmēs produktīvus ieguldījumus vienīgi tad, ja viens no mērķiem būs dalībvalstu ar zemākiem ienākumiem augšupēja konverģence. Ir laiks ierosināt konkrētus pasākumus, lai pierādītu, ka Eiropas solidaritāte faktiski eksistē arī darbos, nevis tikai vārdos.

6.7. Domājams, ka šī krīze vissmagāk skars mazos un vidējos uzņēmumus, jo tie parasti ir atkarīgi no lieliem uzņēmumiem un tiem trūkst likviditātes. Ārkārtīgi svarīgi ir atrast piemērotu instrumentu, ar ko atbalstīt visus Eiropas MVU, un EESK atbalsta nodomu palīdzēt MVU augt un piesaistīt kvalificētu darbaspēku, piemēram, ieviešot akciju iegādes iespējas darbiniekiem⁽¹³⁾.

6.8. Ir jāapzina un jāatbalsta svarīgas nozares un sektori, sākot ar cilvēkresursiem un beidzot ar pētniecību, un jāizstrādā tāda Eiropas rūpniecības politika, kas aizsargātu šīs stratēģiskās nozares no tirgus un kas nodrošinātu galveno elementu piegādes drošību, piemēram, respiratorus, maskas un citus produktus. Tas nozīmē sniegt atbalstu uzņēmumiem, kas ražošanas jaudu repatriē uz Eiropu, ļaujot Eiropas Savienībai atgūt kontroli pār ražošanu un nodrošinot autonomiju pasaules tirgū, vienmēr atbilstīgi taisnīgai ekoloģiskajai pārejai. ES pieaugoša atkarība no zāļu un aktīvo farmaceitisko vielu importa var izraisīt sistēmiskas problēmas, radot zāļu trūkumu un veselības riskus. Tas vieš nopietnas bažas par ES stratēģisko autonomiju.

Briselē, 2020. gada 16. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

⁽¹³⁾ COM(2020) 103 final

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematiem a) “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Ilgttermiņa rīcības plāns vienotā tirgus noteikumu labākai īstenošanai un izpildei””

(COM(2020) 94 final)

b) “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai – “vienotā tirgus šķēršļu apzināšana un mazināšana””

(COM(2020) 93 final)

(2020/C 364/16)

Ziņotājs **Gerardo LARGHI**

Līdzziņotājs **Gonçalo LOBO XAVIER**

Atzinuma pieprasījums	a) Eiropas Komisija, 22.4.2020. b) Eiropas Komisija, 22.4.2020.
Juridiskais pamats	a) un b) Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializēta nodaļa	vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	25.6.2020.
Pieņemts plenārsesijā	16.7.2020.
Plenārsesija Nr.	553
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	212/2/5

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) atbalsta Komisijas Ilgttermiņa rīcības plānu vienotā tirgus noteikumu labākai īstenošanai un izpildei ⁽¹⁾.

1.2. EESK ir gatava atbalstīt un apstiprināt Komisijas paziņojumu par vienotā tirgus šķēršļu apzināšanu un mazināšanu ⁽²⁾.

1.3. EESK uzskata, ka Eiropas Savienības noteikumu nepietiekama vai neatbilstīga piemērošana pārāk ilgi ir bijusi Savienības tiesību aktu Ahilleja papēdis un ka tāpēc nav atrisināti daudzi krāpšanas un nelikumīgu darbību gadījumi. Savienības tiesību aktu piemērošanai ir liela loma uzņēmumu un patērētāju pārliecības veidošanā un vienotā tirgus potenciāla pilnīga izmantojuma nodrošināšanā uzņēmumiem, darba ņēmējiem un patērētājiem.

1.4. EESK uzskata, ka efektīvai īstenošanas stratēģijai ir jāatbilst šādām iezīmēm: 1) tās pamatā jābūt spēcīgai partnerībai, kurā iesaistītas visas ieinteresētās personas; 2) tai jāpieļauj ciešāka Eiropas līmeņa sadarbība starp pašreizējiem izpildes tīkliem, lai nodrošinātu pret problēmām, kas skar vairākas nozares vienlaikus; 3) jāizstrādā stratēģijas un līdzekļi, lai efektīvi vērstos pret plaša mēroga ES noteikumu pārkāpumiem tajos gadījumos, kad iespējams īstenot vienotu efektīvu un pārredzamu izpildes rīcību ar mērķi aizsargāt visas ieinteresētās personas un nodrošināt transnacionālu tiesībaizsardzību; 4) jāizmanto jauno tehnoloģiju potenciāls.

⁽¹⁾ COM(2020) 94 final.

⁽²⁾ COM(2020) 93 final.

1.5. EESK mudina Komisiju rīcības plānā skaidri noteiktu lomu piešķirt pilsoniskās sabiedrības dalībniekiem, uzņēmējiem, darba ņēmējiem un patērētājiem.

1.6. EESK pilnībā atbalsta Eiropas Komisijas domu pārveidot SOLVIT par efektīvu standarta instrumentu nepamatotu šķēršļu novēršanai vienotajā tirgū, taču ir svarīgi, lai SOLVIT rīcībā būtu strukturēta procedūra svarīgu gadījumu nosūtīšanai Komisijai un lai tas strādātu visās nozarēs un politikas jomās.

1.7. EESK atzinīgi vērtē iniciatīvu, kas vērsta uz **tāda ierobežojoša regulējuma ietekmes iepriekšēju novērtējumu pilnveidošanu, kas paredzēts Samērīguma novērtēšanas** direktīvā⁽³⁾. Ieinteresēto personu iesaistīšanai samērīguma novērtēšanā vajadzētu būt ierastai praksei, nevis izņēmumam.

1.8. **Vienotā digitālā vārteja** ir viens no veidiem, kā digitāli pielāgot uzņēmumu un patērētāju vajadzības attiecībā uz tiešsaistes informāciju. Vienotie kontaktpunkti tiks ātri iekļauti vienotajā digitālajā vārtejā, tāpēc uzņēmumiem un patērētājiem palīdzības un informācijas saņemšanai būs jāvērsas tikai vienā vietā.

1.9. EESK atbalsta Komisijas aicinājumu Eiropas Parlamentam un Padomei pieņemt priekšlikumu par Direktīvas 2006/123/EK par pakalpojumiem iekšējā tirgū izpildi, ar ko nosaka paziņošanas kārtību atļauju piešķiršanas shēmām un prasībām, kas saistītas ar pakalpojumiem⁽⁴⁾.

1.10. Komiteja uzsver, ka ar Covid-19 izplatību saistītā krīze vienotajam tirgum rada nopietnu risku, proti, ka ES valstu atšķirības ekonomiskās attīstības, sociālo garantiju un labklājības līmeņa ziņā pēc pandēmijas beigām varētu palielināties.

1.11. Komiteja norāda, ka, neraugoties uz vienotā tirgus sasniegumiem, uzņēmumi un patērētāji joprojām ziņo par pārāk daudziem šķēršļiem.

1.12. EESK piekrīt Komisijas rīcības plānam, saskaņā ar kuru "lai pārvarētu pašreizējos šķēršļus vienotajā tirgū, liela nozīme būs patiesai partnerībai starp tiem dažādajiem dalībniekiem Eiropas un dalībvalstu līmenī, kuri ir atbildīgi par vienotā tirgus noteikumu īstenošanu un izpildi".

1.13. Tādēļ EESK mudina Komisiju izmantot jauno vienotā tirgus noteikumu izpildes stratēģiju ar mērķi izveidot spēcīgu sadarbības sistēmu, kas ietver visas ieinteresētās personas, kuras aktīvi darbojas saistībā ar Savienības tiesību aktu piemērošanu. Cita starpā organizācijām būtu pilnībā jāiesaistās darbā, ko veic vienotā tirgus noteikumu izpildes darba grupa (SMET), par kuras izveidi ir paziņots; grupai būtu jākalpo par forumu horizontālās izpildes jautājumu apspriešanai.

1.14. EESK uzskata, ka izpilde būtībā ir horizontāla problēma, tāpēc tā nebūtu jārisina ar sadalīšanas metodi. Ir būtiski labāk organizēt darba plūsmu starp dažādiem izpildes tīkliem un veicināt informācijas un labas prakses apmaiņu starp tiem.

1.15. Regula par sadarbību patērētāju tiesību aizsardzības jomā ir bijusi noderīga saiknes veidošanā starp pilsoniskās sabiedrības organizācijām un tiesībaizsardzības iestādēm, panākot labāku to sadarbības atzīšanu. Tomēr, lai gan šī sistēma ir vērtējama atzinīgi, tā joprojām ir nepilnīga un ir pilnveidojama, piemēram, attiecībā uz to, cik ātri tiek reaģēts uz pilsoņu brīdinājumiem.

1.16. EESK uzskata, ka datus un mākslīgo intelektu var izmantot kā tirgus uzraudzības palīgriķi. Tāpēc tā uzskata, ka šie digitālie rīki būtu jāpilnveido ES mērogā un visām ieinteresētajām personām ar tiem būtu jādalās.

1.17. Izpildes iestādes pašreiz saskaras ar negodīgu metožu izplatību vienotajā tirgū, savukārt to darbu bieži vien kavē stingri budžeta ierobežojumi. Saistībā ar to komiteja aicina pilnīgāk izmantot nepietiekamos resursus, īstenot veiksmīgāku koordināciju starp pašreizējiem tīkliem, izveidot jaunu sinerģiju starp visiem dalībniekiem un jaunus rīkus, kuru pamatā ir jaunās tehnoloģijas un kuri var būt noderīgi ES tiesību aktu efektīvā īstenošanā.

⁽³⁾ OV L 173, 9.7.2018., 25. lpp.

⁽⁴⁾ COM(2016) 821 final.

2. Attiecībā uz paziņojumu par ilgtermiņa rīcības plānu vienotā tirgus noteikumu labākai ieviešanai un izpildei (COM(2020) 94 final) – INT/899

2.1. vienotā tirgus problēmas

2.1.1. vienotais tirgus ir Eiropas projekta stūrakmens un ir atvieglojis dzīvi patērētājiem un uzņēmumiem Eiropā. Efektīvam vienotajam tirgum būtu jāpiedāvā ES iedzīvotājiem plašāks pakalpojumu un preču klāsts un labākas darba iespējas. vienotajam tirgum būtu jāstimulē tirdzniecība un konkurence, un tas ir būtisks ES zaļās, rūpniecības un digitālās pārkārtošanās īstenošanai.

2.1.2. Lai to paveiktu, Eiropai ir jāizvirza kritērijos pamatotas prioritātes un, izmantojot rūpīgi izstrādātus kritērijus, jāpanāk skaidru politisko norādījumu izstrāde, kā galveno prioritāti izvirzot pilsoņus.

2.1.3. Lai stiprinātu sadarbību vienotā tirgus noteikumu izpildes jomā, Eiropas Komisija paziņo par vienotā tirgus noteikumu izpildes darba grupas (SMET) izveidi; tās uzdevums ir novērtēt valsts tiesību aktu atbilstību vienotā tirgus noteikumiem un prioritāri skatīt steidzamākos šķēršļus, vērsties pret pārmērīgu reglamentāciju, apspriest horizontālās izpildes jautājumus un uzraudzīt ierosinātā rīcības plāna īstenošanu. Šajā saistībā SMET būtu jānosaka skaidri kritēriji, lai izlemtu, kuri ir visaktuālākie šķēršļi, ņemot vērā to ekonomisko vērtību.

2.1.4. Komisija plāno arī izmantot preventīvus mehānismus, lai: nepieļautu to, ka vienotajā tirgū rodas jauni šķērši pakalpojumu sniegšanai, uzlabotu neatbilstības konstatēšanas spējas, izveidotu tiešsaistes izpildes platformu (e-izpildes laboratoriju) informācijas kopīgošanai par nelikumīgām un neatbilstīgām rūpniecības un patēriņa precēm, izveidotu iestādēm paredzētu vienotu Eiropas informācijas ievades punktu nepārtikas preču kontrolei un plānotajai muitas vienloga sistēmai, nodrošinātu, lai Iekšējā tirgus informācijas sistēma (IMI) kļūst par standarta rīku, izstrādātu rīku, ar ko pilsoņi un uzņēmumi varētu anonīmi ziņot par regulatīvajiem šķēršļiem, ar kuriem tie saskaras, īstenojot savas tiesības iekšējā tirgū, uzlabotu ES lauksaimniecības un pārtikas (tostarp dzīvnieku un augu veselības) tiesību aktu izpildi, novērtētu pašreizējo struktūru (piemēram, Patērētāju tiesību aizsardzības sadarbības tīkla, ES produktu atbilstības tīkla vai EUIPO novērošanas centra) un no vienotā tirgus programmas vai programmas "Digitālā Eiropa" līdzekļiem finansētas, progresīvu IT risinājumu pārbaudei un piemērošanai paredzētas laboratorijas integrāciju, pastiprinātu cīņu pret viltotām un nelikumīgām precēm, tai skaitā nelikumīgām precēm, kas ražotas vai komplektētas ES no importētām sastāvdaļām, un paplašinātu OLAF pašreizējās pilnvaras, stiprinātu izpildi lauksaimniecības un pārtikas ķēdē, izstrādātu marķēšanas un izsekojamības sistēmas, veicinot digitālo rīku izmantošanu, lai uz ES ārējām robežām un pašā ES varētu veikt mērķtiecīgākas kontroles, padarītu SOLVIT par standarta instrumentu vienotā tirgus strīdu izšķiršanai, pilnveidotu lietu izskatīšanas procesu, divu mēnešu laikā veicot sūdzību iepriekšēju izskatīšanu, lai varētu pieņemt lēmumu par nākamajiem posmiem, kā arī izmantotu "EU Pilot" sistēmu saskaņā ar skaidriem nosacījumiem un termiņiem gadījumos, kad šķiet iespējams panākt ātru risinājumu īsā laikā.

2.2. Vispārīgas piezīmes

2.2.1. EESK uzskata, ka vienotā tirgus izveides pabeigšana un efektīva tā noteikumu izpilde ir īpaši svarīga un kalpo par Eiropas Savienības dibināšanas dokumentos paredzēto politisko mērķu sasniegšanas līdzekli, nevis pašmērķi.

2.2.2. Paziņojumā ir konstatēti šādi galvenie šķēršļi: regulatīvās izvēles valstu un ES līmenī, tiesību aktu transponēšana, īstenošana un izpilde, administratīvās un praktiskās spējas dalībvalstīs, vispārējā uzņēmējdarbības un patērētāju vide, kā arī pamatcēloņi, kuri nav saistīti ar sabiedrisko kārtību, piemēram, valoda vai kultūra.

2.2.3. Padarīt SOLVIT par standarta instrumentu: EESK atbalsta mērķi nodrošināt, lai SOLVIT procedūras kļūtu par standarta instrumentu nepamatotiem šķēršļiem vienotajā tirgū. Tomēr tā rīcībā ir tikai dialogs un maigā vara; turklāt to nevar izmantot līdztekus tiesvedībai. SOLVIT sistēmā ir vajadzīga strukturēta procedūra, lai svarīgus gadījumus nosūtītu Komisijai. Tajā pašā laikā ir svarīgi, lai SOLVIT darbotos visās nozarēs un politikas jomās.

2.2.4. Ļoti atzinīgi vērtējama ir tāda ierobežojoša regulējuma ietekmes iepriekšēju novērtējumu pilnveidošana, kas paredzēts Samērīguma novērtēšanas direktīvā⁽⁵⁾. Tomēr Komisijai būtu jāsniedz strukturēta palīdzība un jāizdod norādījumi dalībvalstīm par to, kā saskaņā ar Samērīguma novērtēšanas direktīvu veikt iepriekšējus samērīguma novērtējumus attiecībā uz nesen plānoto profesiju regulējumu. Turklāt ieinteresēto personu iesaistīšanai samērīguma novērtēšanā vajadzētu būt ierastai praksei, nevis izņēmumam.

2.2.5. Informācijas un administratīvo procedūru iegūšana: vienotā digitālā vārteja ir viens no veidiem, kā digitāli nodrošināt uzņēmumu un patērētāju vajadzības attiecībā uz tiešsaistes informāciju, taču saskaņā ar spēkā esošajiem vienotā tirgus tiesību aktiem dalībvalstīm ir jāinformē uzņēmumi arī ar vienotu kontaktpunktu starpniecību. Dažādi ES tiesību akti paredz vienotu kontaktpunktu centralizāciju. Tie tiks ātri iekļauti vienotajā digitālajā vārtējā, tāpēc uzņēmumiem un patērētājiem palīdzības un informācijas saņemšanai būs jāvērsas tikai vienā vietā. Uzņēmumiem vajadzētu saņemt tikai vienu, saskaņotu atbildi.

2.2.6. ES patlaban tiek satricināta līdz pašiem pamatiem gan tādu ārēju faktoru dēļ kā ilgstošā pandēmija, kas izraisījusi daudz nāves gadījumu un radījusi paniku, veicinot visas ES ekonomikas recesiju, gan tādu iekšēju faktoru dēļ kā tādas solidaritātes neesamība, uz kuras pamata Savienība tika izveidota. Tāpēc, pārdomājot visu Eiropas projekta modeli, mēs vaicājam sev, kas nepieciešams, lai izveidotu vienotu tirgu, kas nebūtu tikai tehnisks un leģislatīvs pasākums. Ir pilnīgi pamatoti pārdomāt, vai vienota Eiropa – kuru daži iecerējuši, par kuras izveidošanu daudzi cīnījušies un kuru citi apņēmušies pamazām iznīcināt, vismaz pēc ES konstitūcijas noraidīšanas – 2050. gadā un pēc tā pastāvēs kā brīvības paraugs, kultūras stūrakmens, miera veicinātājs, kas atbalsta cilvēku savstarpēju labo gribu un aizstāv vienlīdzīgas iespējas vīriešiem un sievietēm pasaulē bez diskriminācijas vai šķēršļiem.

2.2.7. Tas vēl jo vairāk ir patiesi šajā īpaši grūtajā laikā, kad Eiropu moka ilgstoša krīze, kas ir drīzāk sistēmiska, nevis tikai pašreizējā ekonomikas stāvokļa izraisīta – šī ir ne tikai ekonomikas un finanšu krīze, bet arī sociālo un kultūras vērtību krīze. Daudzi pilsoņi uzskata, ka vienīgais pieņemamais risinājums būtu atlikt tūri monetāro un ekonomisko pieeju un dot priekšroku patiesi politiskai Savienībai.

2.2.8. EESK uzskata, ka Covid-19 krīze, kas ietekmē visas Eiropas valstis, mudina pārdomāt visu sistēmu ne tikai organizatoriskā ziņā, bet arī saistībā ar jaunu ideju ģenerēšanu un jaunu darījumdarbības modeļu radīšanu.

2.2.9. Civilās aizsardzības sistēmas visās valstīs nav līdzējušas krīzes pārvarēšanā. Tieši pretēji, daudzās vietās šīs sistēmas ir cietušas neveiksmi – ne centrālās valdības, ne pašvaldības, ne pilsoņi nav pierādījuši savu gatavību ārkārtas situācijām, reaģēšana bieži vien notiek lēni, izmaksā dārgi un reizēm ir traucējoša.

2.2.10. Ir kļuvis skaidrs, ka atsevišķās jomās Eiropa ir atkarīga no trešām valstīm, un šīs situācijas dēļ ir jāpārdomā daži pamatelementi Eiropas Savienībā, kurai jāpierāda spēja reaģēt un pārorganizēties. Īpaša uzmanība būs jāpievērš vietējo pašvaldību, reģionālo pašvaldību un valsts iepirkumiem un atbalstam vietējiem piegādātājiem – publiskajam iepirkumam jāklūst par ekonomikas drošības garantiju.

2.2.11. Uz tirgu vērstai standartizācijai ir liela loma ne tikai attiecībā uz precēm, bet arī pakalpojumiem piemērojamās "jaunās pieejas" ietvaros.

2.2.12. Būtu rūpīgi jāizvērtē apstiprināmo pasākumu nepieciešamība, efektivitāte un ietekme, lai, regulējot pakalpojumus, vienotajam tirgum svarīgos pakalpojumus skaidri nošķirtu no pārējiem pakalpojumiem.

2.2.13. EESK piekrīt Komisijai attiecībā uz visu to pasākumu svarīgumu, kuri paredzēti ES tiesību aktu izstrādes, īstenošanas un izpildes veicināšanai vienotajā tirgū. Tādām jomām kā preces un pakalpojumi, publiskais iepirkums, tirgus uzraudzība, sabiedrību tiesības, līgumtiesības un ārpuslīgumiskās tiesības, cīņa pret nelikumīgi iegūto līdzekļu legalizāciju, kapitāla brīva aprīte, finanšu pakalpojumi, konkurence un pārvaldības rīku izstrāde steidzami nepieciešama tāda vienotā tirgus izveide, kurš sniedz atbalstu privātpersonu, ražotāju, darba ņēmēju un patērētāju tiesībām, nekaitējot līdzsvarotai saimnieciskajai darbībai.

⁽⁵⁾ OV L 173, 9.7.2018., 25. lpp.

2.2.14. EESK aicina godīgā vienotajā tirgū ņemt vērā vajadzību nodrošināt atbilstību darba, patērētāju un vides jomas noteikumiem saskaņā ar nesen ierosināto Eiropas industriālo stratēģiju ⁽⁶⁾, kā arī Komisijas programmā norādītajiem aprites ekonomikas principiem. EESK jau ir pilnībā apstiprinājusi šos principus un uzskata, ka Eiropai būtu jāuzņemas vadība šajā jomā.

2.2.15. EESK atbalsta lēmumu izveidot vienotā tirgus noteikumu izpildes darba grupu (SMET), kuras dalībnieki ir dalībvalstu un Komisijas pārstāvji, saskaņā ar EESK vairākkārt izteiktiem priekšlikumiem un ieteikumiem ⁽⁷⁾.

2.2.16. EESK uzsver, cik būtiski ir cīnīties ar katru pārmērīgas reglamentācijas un noteikumu nepareizas izpildes gadījumu, kas ļoti bieži ir kaitējuši tirgus pienācīgai darbībai. EESK stingri aicina paredzēt tās pārstāvību šajā darba grupā vismaz novērotāja statusā.

2.2.17. Kā norādīts vairākos iepriekšējos EESK atzinumos ⁽⁸⁾, tā pauž piekrišanu attiecībā uz Komisijas konstatētajiem riskiem un vienotā tirgus izveides pabeigšanas kavējumiem saistībā ar tirgus sadrumstalotību, izpildāmo noteikumu atšķirībām, neskaidrību par datu konfidencialitāti, negodīgu un ne vienmēr kontrolējamu IT tīklu izmantošanu un to, ka nelikumīgi pakalpojumi ir pieejami tiešsaistē, galvenokārt tāpēc, ka Komisijas attiecīgie dalībnieki neveic izpildi, izmantojot fiskalizāciju un sodus. EESK iesaka Komisijas ģenerāldirektorātiem šīs problēmas risināt ar transversālu pieeju.

2.2.18. EESK pauž nožēlu par to, ka ES tiesību akti joprojām netiek efektīvi ieviesti. Eiropas pilsoņiem nepieciešamas tiesības uz jēgpilnu Eiropas līmeņa kolektīvu rīcību, kas būtu jāievieš nepārprotami un nekavējoties; tas lielā mērā palīdzētu – kā galējais līdzeklis – nodrošināt atbildības uzņemšanos par Eiropas noteikumu neievērošanu un tādējādi palīdzētu nodrošināt šo noteikumu ⁽⁹⁾ brīvprātīgu izpildi.

2.2.19. EESK uzsver, ka bieži vien dalībvalstis pašas pārkāpj vienotā tirgus noteikumus, par kuriem notikusi vienošanās, vai rada un pieļauj šķēršļus valstu tiesību aktos ar mērķi vairāk aizsargāt savu tirgu un piesākt priekšrocības saviem uzņēmumiem. Ieguvumi bieži vien ir ļoti īslaicīgi, un tas kaitē MVU un jaunuzņēmumiem, kā arī privātpersonām un patērētājiem, kurus apdraud neatbilstīgi produkti vai kuriem ir mazāka izvēle.

2.2.20. Šā iemesla dēļ EESK atbalsta Komisijas aicinājumu Eiropas Parlamentam un Padomei pieņemt priekšlikumu direktīvai par valsts noteikumu paziņošanu saskaņā ar Pakalpojumu direktīvu ⁽¹⁰⁾. Tomēr ar šo vienošanos nevajadzētu mazināt spēkā esošās Pakalpojumu direktīvas nozīmi, atbrīvojot no paziņošanas pienākuma attiecībā uz teritoriālajiem ierobežojumiem (ieskaitot pilsētu teritorijas plānošanu) vai atņemot Komisijai tās pašreizējās lēmumu pieņemšanas pilnvaras.

2.3. Īpašas piezīmes

2.3.1. vienotā tirgus tvērumā ES ļauj radīt daudzpusēju, atklātu, nediskriminējošu un noteikumos pamatotu tirdzniecības sistēmu. Trešo valstu uzņēmumiem jāatbilst ES noteikumiem, lai tie varētu piekļūt vienotajam tirgum, arī tādās jomās kā veselība, vide, pārtikas drošums un produktu drošība un patērētāju tiesību aizsardzība.

2.3.2. EESK piekrīt Komisijas lēmumam rīkus, kas jau ieviesti vienotā tirgus atbalstam, apvienot ar jauniem rīkiem (piem., centrāls informācijas punkts, kurā dalībvalstu ierēdņi var iegūt atbildes uz praktiskiem jautājumiem, platforma informācijas apmaiņai ar dalībvalstīm, piemēram, platforma attiecībā uz publiskā iepirkuma direktīvām, un ar vienoto digitālo vārteju uzlabota piekļūstamība informācijai, kas attiecas uz noteikumiem un lietotājiem izvirzītajām prasībām).

⁽⁶⁾ COM(2020) 102 final.

⁽⁷⁾ Skatīt OV C 43, 15.2.2012., 14. lpp. un pārējos minētos atzinumus.

⁽⁸⁾ Skatīt pielikumā ietverto sarakstu.

⁽⁹⁾ EESK par šo jautājumu ir izstrādājusi vairākus atzinumus, to skaitā: OV C 309, 16.12.2006., 1. lpp., OV C 324, 30.12.2006., 1. lpp., OV C 162, 25.6.2008., 1. lpp., OV C 228, 22.9.2009., 40. lpp. un OV C 128, 18.5.2010., 97. lpp.

⁽¹⁰⁾ COM(2016) 821 final.

2.3.3. EESK iesaka Komisijai pievienot norādījumus par šiem principiem:

- a) subsidiaritāte un divkārša subsidiaritāte;
- b) savstarpēja atzīšana;
- c) inovācija un piesardzība;
- d) vispārēja nozīme atsevišķu pakalpojumu saistībā (piem., attiecībā uz banku un apdrošināšanas jomas pakalpojumiem).

2.3.4. EESK piekrīt lēmumam vārst uzmanību uz publisko iepirkumu. ES līdzekļu administratoriem un saņēmējiem jāsaņem palīdzība to īstenošanās publiskā iepirkuma prakses uzlabošanai ar mērķi nodrošināt vienlīdzīgus konkurences apstākļus un izmantot iepirkumu kā stratēģisku rīku galveno politikas mērķu, piemēram, aprites ekonomikas principu, īstenošanai.

3. Attiecībā uz paziņojumu par vienotā tirgus šķēršļu apzināšanu un mazināšanu (COM(2020) 93 final) – INT/908

3.1. vienotā tirgus šķēršļi

3.1.1. Komisijas paziņojums ar mērķi apzināt un novārst vienotā tirgus šķēršļus ir vārst uz 13 galvenajiem šķēršļiem, atklājot, ka tie nav tikai regulatīvi vai administratīvi, bet arī praktiski. Uzņēmumi vai patērētāji, kas darbojas ES, bieži saskaras ar vairākiem ierobežojumiem vienlaikus. Tas jo īpaši attiecas uz mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (MVU), profesionāļiem un patērētājiem.

3.1.2. Lai piedāvātu iespējamus risinājumus ES un dalībvalstu līmenī, paziņojumā ir noteikti pieci galvenie pamatcēloņi: regulatīvās izvēles valstu un ES līmenī, tiesību aktu transponēšana, īstenošana un izpilde, administratīvā spēja un prakse dalībvalstīs, vispārējā uzņēmējdarbības un patērētāju vide un pamatcēloņi, kuri nav saistīti ar sabiedrisko kārtību, piemēram, valoda vai kultūra.

3.1.3. Dažkārt šķiet, ka dalībvalstis pārkāpj vienotā tirgus noteikumus, par kuriem notikusi vienošanās, vai rada un pieļauj šķēršļus valsts tiesību aktos ar mērķi vairāk aizsargāt savu tirgu un sniegt priekšrocības saviem uzņēmumiem.

3.2. Vispārīgas piezīmes

3.2.1. EESK atzīst, ka Komisijas paziņojumā ir apzināti atlikušie galvenie šķēršļi, kas traucē izveidot patiešām vienotu tirgu. Šie šķēršļi ir ne tikai regulatīvi vai administratīvi, bet arī praktiski, kas nozīmē, ka uzņēmumi vai patērētāji, kas darbojas ES, bieži saskaras ar vairākiem ierobežojumiem vienlaikus. Tam jo īpaši ir nelabvēlīga ietekme uz MVU un brīvo profesiju profesionāļu darbību.

3.2.2. EESK uzskata, ka efektīvai īstenošanas stratēģijai ir jāatbilst šādām iezīmēm: 1) tās pamatā jābūt spēcīgai partnerībai, kurā iesaistītas visas ieinteresētās personas; 2) tai jāpieļauj ciešāka Eiropas līmeņa sadarbība starp pašreizējiem izpildes tīkliem, lai nodrošinātu vēršanos pret pārkāpumiem un tādu kompleksu problēmu risināšanu, kas skar vairākas nozares vienlaikus; 3) jāizstrādā stratēģijas un līdzekļi, lai efektīvi vārstos pret plaša mēroga ES noteikumu pārkāpumiem tajos gadījumos, kad iespējams īsteno vienotu izpildes rīcību ar mērķi aizsargāt visas ieinteresētās personas un nodrošināt transnacionālu tiesībsardzību; 4) jāizmanto jauno tehnoloģiju potenciāls ar mērķi veicināt efektīvākus izpildes pasākumus un stingrāku tirgus uzraudzību.

3.2.3. EESK uzskata, ka Eiropas Savienības noteikumu nepietiekama vai neatbilstīga piemērošana pārkāpīgi ir bijusi ES tiesību aktu Ahilleja papēdis un ka tāpēc nav atrisināti daudzi krāpšanas un nelikumīgu darbību gadījumi. ES tiesību aktu stingra izpilde ir būtiska patērētāju pārliecības veidošanā un vienotā tirgus potenciāla pilnīga izmantojuma nodrošināšanā uzņēmumiem, darba ņēmējiem un patērētājiem.

3.2.4. Covid-19 krīzes nodarītais kaitējums vienotajam tirgum pastiprinās kaitējumu, ko nodarījusi Apvienotās Karalistes izstāšanās no ES. Tas varētu nozīmēt, ka pēc pandēmijas beigām pieaugs atšķirības starp ES valstīm ekonomiskās attīstības, sociālo garantiju un labklājības līmeņa ziņā, atstājot sekas uz vienoto tirgu un tā attīstību.

3.2.5. EESK uzskata, ka pašreizējās situācijas dēļ vienotais tirgus varētu pārvērsties par parastu brīvās tirdzniecības zonu – nevis par pārvalstiska politiska projekta dabisku iznākumu, bet gan vienkārši par valstu interešu vismazāko kopsaucēju.

3.2.6. Tāpēc EESK aicina Eiropas iestādes un attiecīgās pilsoniskās sabiedrības organizācijas skaidri informēt Eiropas pilsoņus par vienotā tirgus ierobežojumiem, lai viņiem būtu reālistisks priekšstats par to, ko faktiski var gaidīt no vienotā tirgus izveides un īstenošanas. Tādēļ ir svarīgi neuzspiest nedz pasākumus, kuri varētu būt lieki un nepamatoti un kuri faktiski tikai radītu šķēršļus uzņēmumu, jo īpaši MVU⁽¹¹⁾, darbībai, tostarp brīvajām profesijām, nedz pilnīgu saskaņošanu, kuru nav iespējams pamatot, ņemot vērā to, ka citiem principiem, piemēram, patērētāju tiesībām un patērētāju tiesību aizsardzībai, ir jānodrošina priekšroka. vienotajam tirgum ir jāatspoguļo princips “spēks daudzveidībā”, kuram līdzās saskaņošanai jābūt galvenajam principam Eiropas politikā.

3.2.7. Standartizācijai ir liela loma ne tikai precēm, bet arī pakalpojumiem piemērojamās “jaunās pieejas” ietvaros.

3.2.8. Tāda ilgtermiņa plāna izpilde, kādu izstrādājusi Komisija atlikušo šķēršļu novēršanai, ir apņēmību apliecināošs un slavējams pasākums, taču tas jāpapildina ar būtiskiem ieguldījumiem informēšanas, brīdināšanas, mācīšanās, apmācīšanas, integrēšanas un standartizēšanas procesos.

3.3. vienotā tirgus sociālā dimensija

3.3.1. EESK atkārtoti aicina Komisiju ņemt vērā ES sociālo dimensiju, lai veicinātu kvalitatīvu un efektīvu darbvietu radīšanu, veicinātu pārrobežu mobilitāti, uzlabotu spējas un prasmes un palielinātu ieguldījumus tajos MVU, kuru pārstāvji uzskata, ka tos īpaši ierobežo ES piemērotie noteikumi un ka tiem ir mazāks ieguvums no *status quo*. Šā iemesla dēļ EESK atzinīgi vērtē, ka ir pieņemta MVU stratēģija ilgtspējīgai un digitālai Eiropai.

3.3.2. EESK uzskata, ka vienotajam tirgum paredzētie noteikumi ir noderīgi tikai tad, ja tie palīdz veidot veselīgu sociālā tirgus ekonomiku ar mērķi novērst nabadzību, nevienlīdzību, diskrimināciju un sociālo atstumtību, īpašu uzmanību pievēršot tam, lai nodrošinātu jauniešu iekļaušanu sabiedrībā.

3.3.3. MVU un darba ņēmējiem ir stingra pārliecība par to, ka viņiem visvairāk kaitējusi ekonomiskā krīze, euro ieviešana un patlaban – ļoti nopietnā pandēmija, kas izraisījusi Eiropas ekonomikas recesiju. Tas nozīmē, ka ikvienam Eiropas vienotā tirgus atbalsta pasākumam jāietver vienkāršāka, tiešāka un efektīvāka saziņa, mazāks birokrātisms un ikvienam izprotami noteikumi.

3.3.4. EESK arī aicina turpmākajos zaļās ekonomikas pasākumos un Komisijas vienotā tirgus noteikumu izpildes rīcības plānā iekļaut noteikumus par sociālās ekonomikas nozari ar mērķi nodrošināt vienlīdzīgus konkurences apstākļus sociālās ekonomikas uzņēmumiem un veicināt šīs nozares attīstību.

3.3.5. Atbalsts jaunajiem uzņēmējiem un novatoriskiem produktiem un pakalpojumiem ir viens no vienotā tirgus izveides programmas galvenajiem elementiem. EESK piekrīt lēmumam atbalstīt jaunus darījumdarbības modeļus, proti, aprites ekonomiku, augstās tehnoloģijas, zemu CO₂, resursu ziņā efektīvus risinājumus un citas iniciatīvas, kas paredzētas, piemēram, uzņēmumu starptautiskās dimensijas veicināšanai, talantīgu cilvēku piesaistīšanai un darbinieku prasmju uzlabošanai.

3.3.6. EESK piekrīt, ka būtu jāatbalsta MVU, kuri veic ieguldījumus digitālos projektos. Būtu jāveido arī projekti, kas būtu izdevīgi uzņēmumiem, patērētājiem un pilsoniskajai sabiedrībai kopumā.

3.4. Īpašas piezīmes

3.4.1. EESK norāda uz grūtībām, ar kurām saskaras Eiropas uzņēmumi, pasaules tirgos konkurējot ar oligopolēm vai monopolēm, kas dažos gadījumos ir valsts īpašumā. Kā piemēru var minēt dzelzceļa nozari, gaisa transporta un vēja enerģijas jomu, kurā Eiropas uzņēmumi saskaras ar nežēlīgu konkurenci (no trešo valstu, jo īpaši Ķīnas, uzņēmumu puses).

⁽¹¹⁾ OV C 376, 22.12.2011., 51. lpp.

3.4.2. EESK atbalsta Komisiju cīņā par tiešsaistes platformu produktu atbilstības nodrošināšanu, lai nelaistu tirgū nelegālus un nedrošus produktus. Tā uzsver to, cik nozīmīgs ir katrs pasākums, kas paredzēts to produktu atbilstības pārbaudei, kurus pārdod tiešsaistes platformās, un cik svarīgi ir rūpēties par produktu drošību pasaules tiešsaistes piegādes ķēdē.

3.4.3. Tomēr EESK gribētu ieteikt Komisijai šīs procedūras ietvaros arī apsvērt tādus jautājumus kā mākslīgais intelekts, komercpaziņojumi, tirgvedība un reklāma, juridiskās un līgumiskās garantijas preču un pakalpojumu tirdzniecībā un īpaši noteikumi iekšējā tirgus noteikumu ieviešanai un izpildei banku un apdrošināšanas nozarē.

Briselē, 2020. gada 16. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropadomei, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Eiropas lielā stunda – jāatjaunojas un jāsaprot ceļš nākamajai paaudzei””

(COM(2020) 456 *final*)

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropadomei, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “ES budžets – Eiropas atveseļošanas plāna dzinējspēks””

(COM(2020) 442 *final*)

“Priekšlikums Padomes regulai, ar ko izveido Eiropas Savienības Atveseļošanas instrumentu ekonomikas atveseļošanas atbalstam pēc Covid-19 pandēmijas”

(COM(2020) 441 *final*/2 – 2020/0111 (NLE))

“Grozītais priekšlikums Padomes regulai, ar ko nosaka daudzgadu finanšu shēmu 2021.–2027. gadam”

(COM(2020) 443 *final* – 2018/0166 (APP))

“Grozītais priekšlikums Padomes Lēmumam par Eiropas Savienības pašu resursu sistēmu”

(COM(2020) 445 *final* – 2018/0135 (CNS))

“Priekšlikums Padomes regulai, ar kuru groza Padomes Regulu (ES, Euratom) Nr. 1311/2013, ar ko nosaka daudzgadu finanšu shēmu 2014.–2020. gadam”

(COM(2020) 446 *final* – 2020/0109 (APP))

“Grozīts priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par pētniecības un inovācijas pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” izveidi un dalības un rezultātu izplatīšanas noteikumiem, Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam, ar ko izveido īpašo programmu, ar kuru īsteno pētniecības un inovācijas pamatprogrammu “Apvārsnis Eiropa”, Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido Kaimiņattiecību, attīstības sadarbības un starptautiskās sadarbības instrumentu, Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido noteikumus par atbalstu stratēģiskajiem plāniem, kuri dalībvalstīm jāizstrādā saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku (KLP stratēģiskie plāni) un kurus finansē no Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda (ELGF) un no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA), un ar ko atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1305/2013 un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1307/2013”

(COM(2020) 459 *final* – 2018/0224 (COD))

(2020/C 364/17)

Galvenais ziņotājs: **Petru Sorin DANDEA**

Galvenais ziņotājs: **Tommaso DI FAZIO**

Galvenais ziņotājs: **Petr ZAHRADNÍK**

Atzinuma pieprasījumi	Eiropas Parlaments, 17.6.2020. (COM(2020) 459 final – 2018/0224 COD) Eiropas Savienības Padome, 10.6.2020. (COM(2020) 459 final – 2018/0224 COD) Eiropas Komisija, 17.6.2020.: COM(2020) 441 final/2 – 2020/0111 (NLE) COM(2020) 442 final COM(2020) 443 final – 2018/0166 (APP) Eiropas Komisija, 2.7.2020.: COM(2020) 445 final – 2018/0135 (CNS) COM(2020) 446 final – 2020/0109 (APP) COM(2020) 456 final
Juridiskais pamats	LESD 43. panta 2. punkts, 173. panta 3. punkts, 182. panta 1. punkts, 188. pants un 304. pants.
Atbildīgā nodaļa	Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa
Biroja lēmums	9.6.2020.
Pieņemts plenārsesijā	16.7.2020.
Plenārsesija Nr.	553
Balsojuma rezultāts (par / pret / atturas)	206/4/5

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK apzinās Covid-19 pandēmijas radītās smagās ekonomiskās un sociālās sekas visās dalībvalstīs. Tāpēc tā stingri atbalsta Komisijas priekšlikumu – *Next Generation EU* – kā īpašu instrumentu ātrai un efektīvai atveseļošanai. Komisija ir ņēmusi vērā ekonomiskās un sociālās atšķirības, ko radījuši pēc 2008. gada krīzes pieņemtie pasākumi, un savā darbībā ir balstījusies uz visu valstu solidaritātes principu, nevienu neizslēdzot. Komisija atgriežas pie Eiropas Savienības pamatvērtībām, kas noteiktas dibināšanas līgumā, kuru tā apņēmiģi īsteno.

1.2. EESK labi apzinās pandēmijas radīto ārkārtējo un nopietno ekonomisko situāciju un atbalsta pieņemto pasākumu kopumu, lai mazinātu negatīvo ietekmi uz ekonomikas rādītājiem. Pandēmija radīja daudz dažādu seku, sākot no nepieredzēta satricinājuma pieprasījuma jomā un likviditātes samazināšanās līdz pat piegādes ķēžu apturēšanai un nopietnām problēmām piegādes jomā, kad piegādes ķēdes tika pārtrauktas un daudziem uzņēmumiem radās problēmas ar komponentiem, darbaspēku, izejvielām, utt., kā rezultātā tiem bija jāpārtrauc ražošanas procesi. Šajā ziņā arī paredzētajiem pasākumiem jābūt izņēmuma gadījumiem, un EESK aicina nodrošināt, lai šie pasākumi būtu visaptveroģi.

1.3. Tāpēc EESK atzinīgi vērtē lēmumu nodrošināt Savienību ar būtisku finanģu instrumentu, kas visām dalībvalģtīm ļautu īstenot ātru un efektīvu ekonomisko un sociālo atveseļoģanu. EESK arī atzinīgi vērtē Komisijas lēmumu nodroģināt ārkārtas atveseļoģanas fondam visu nepiecieģamo, lai atdzīvģnātu Savienģbas ekonomiku, un vēģreiz aplieģināt tās konkurģtģspģju pasaules lģmenģ, kā arī Eiropas Savienģbai raksturģģģos sociāģos sasnieģumus, un uzskata par nepiecieģamu arī turpmāk sagģlabāt šos būtģskos mģrģkus.

1.4. EESK ļoti pozitīvi vērtē divus galvenos Komisijas lēmumus. Pirmais lēmums attiecas uz ārkārtas finanšu atvēršanas instrumentu kā daļu no daudzgadu finanšu shēmas. DFS ir instruments, kura procesuālos noteikumus ir pieņēmušas visas dalībvalstis. Tas ir labi strādājis ilgu laiku un tāpēc ir pilnībā funkcionāls. Otrs galvenais lēmums ir palielināt kopējo parādu, kas tiks atmaksāts ilgā laika posmā, un novērst to, ka īstermiņā ārkārtas finansiālais slogs varētu gulties tieši uz dalībvalstīm, kuras visas – bez izņēmumiem – lielākā vai mazākā mērā cieš no pandēmijas radītās negatīvās ekonomiskās un sociālās ietekmes.

1.5. Pamatojoties uz otro lēmumu, Komisija ir lūgusi atļauju izmantot Eiropas Savienības augsto kredītreitingu finanšu tirgū, lai secīgās daļās piesaistītu kopējos Eiropas aizdevumus visām dalībvalstīm uz ļoti ilgu termiņu un ar zemām procentu likmēm. Ar finansiālajiem centieniem ir jāpalīdz pēc iespējas ātrāk atdzīvīnāt Eiropas ekonomiku, atjaunot uzticību un izveidot ilgtspējīgāku un taisnīgāku Savienību.

1.6. EESK atzinīgi vērtē divus galvenos pieņemtos lēmumus, jo, kā jau vairākkārt tika norādīts iesniegtajos leģislatīvajos un neleģislatīvajos dokumentos, dalībvalstis vienas pašas vairs nespēj pretoties krīzes negatīvajai ietekmei uz ekonomiku, jo tās visas ir ļoti atkarīgas viena no otras, ņemot vērā daudzo gadu laikā īstenoto vienotā tirgus konsolidāciju, kurai ir bijusi pozitīva ietekme, kā to bija iecerējuši ES dibinātāji un dibināšanas līgumi.

1.7. Kopumā plašākā visas DFS kontekstā programma *Next Generation EU* signalizē, kā turpmāk mobilizēt un izmantot ES kopējos finanšu resursus. Turklāt kopējā summa 750 EUR miljardu apmērā var šķist gigantiska, taču tā noteikti nepārsniedz ES ekonomiskos līdzekļus (tā ir vienāda ar 4,1 % no ES IKP 2019. gadā) un to var pilnībā atmaksāt līdz 2058. gadam.

1.8. EESK atzinīgi vērtē novatorisko un oriģinālo pieeju, ko Eiropas Komisija izmanto, lai palielinātu ES fiskālo bāzi no 1,1 % no ES IKP līdz aptuveni 1,7 % salīdzināmā izteiksmē vai pat vairāk, ja tas būs nepieciešams nākotnē. EESK uzskata, ka šāda atbildes reakcija signalizē, kā turpmāk mobilizēt un izmantot ES kopējos finanšu resursus.

1.9. EESK ļoti atzinīgi vērtē to, ka nesen ierosinātais instruments ir cieši jāsaskaņo ar Eiropas pusgada procesu, kurš ir pierādījis tā dzīvotspēju, un atbalsta priekšlikumu dalībvalstīm precizēt savas vajadzības valsts atvēršanas un noturības plānos.

1.10. EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumu par ES budžetu, kurā paredzēts ieviest papildu patiesus pašu resursus, kuru pamatā ir dažādi nodokļi (ieņēmumi no ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas, digitālie nodokļi, lielo uzņēmumu ieņēmumi). EESK īpaši uzsver, ka milzīgais finansiālais atbalsts, kas ES dalībvalstīm vajadzīgs ekonomiskās krīzes pārvarēšanai, jāpapildina ar vērienīgāku fiskālo reformu projektu – fiskālo savienību –, lai izveidotu saskaņotu nodokļu režīmu, pamatojoties uz godīgas konkurences un solidaritātes principiem, un novērstu ES valstīs pastāvošos izkropļojumus un diskrimināciju, kas ir izraisījis oportunistisku rīcību gan valstīs, gan atsevišķu nodokļu maksātāju vidū un ir iedragājis vienotā tirgus vienotību.

1.11. EESK aicina Eiropas Komisiju sagatavot stingri atbalstītu un vienprātīgu pamatojuma dokumentu par ES pašu finanšu resursiem; EESK apzinās, ka programmas *Next Generation EU* finansējums tiks atmaksāts ilgā termiņā, taču galīgais risinājums attiecībā uz pašu resursiem ir jāpieņem krietni pirms šā datuma.

1.12. EESK stingri aicina pēc iespējas ātrāk sākt īstenot Komisijas ierosinātos pasākumus, ņemot vērā nozīmīgo laika faktoru. Tādēļ tā aicina Padomi nekavējoties panākt vienprātību, pārliecinot tās dalībvalstis, kuras šajā grūtajā laikā iebilst pret vienotības un kohēzijas vērtību, un atgādinot tām, ka visas valstis bez izņēmumiem ir ekonomiski un sociāli savstarpēji atkarīgas.

1.13. Visbeidzot, EESK vēlas norādīt, ka krīze vēlreiz ir uzsvērusi vajadzību paātrināt eurozonā veiktās reformas un pārvarēt ierobežojumus, kas joprojām kavē patiesu ekonomisko, sociālo, fiskālo un politisko integrāciju. To EESK uzsvēra jau iepriekšējās finanšu krīzes laikā, kas sākās 2008. gadā.

2. Komisijas priekšlikuma kopsavilkums

2.1. Reaģējot uz Covid-19 pandēmiju un tās tiešajām ekonomiskajām un sociālajām sekām, Eiropas Komisija 2020. gada 27. jūnijā ierosināja pagaidu atveseļošanas instrumentu 750 EUR miljardu apmērā ar nosaukumu *Next Generation EU*, lai palielinātu ES budžeta finanšu resursus.

2.2. Atveseļošanas instruments ir iekļauts pastiprinātā daudzgadu finanšu shēmā 2021.–2027. gadam, lai ātri novirzītu investīcijas tur, kur tās ir visvairāk vajadzīgas, nostiprinātu vienoto tirgu, palielinātu sadarbību tādās jomās kā veselība un krīzes pārvarēšana un nodrošinātu Savienībai ilgtermiņa budžetu, lai virzītu zaļo pārkārtošanos un digitālo pāreju un veidotu taisnīgāku un izturētspējīgāku ekonomiku.

2.3. Atveseļošanas plānu veido dotācijas elements 440 miljardu EUR apmērā, kas tiks sadalīts visās budžeta pozīcijās. Turklāt garantiju veidā tiks nodrošināti 60 miljardi EUR. Aptuveni 250 miljardi EUR tiks piešķirti dalībvalstīm aizdevuma veidā.

2.4. Lai finansētu ierosinātos atveseļošanas pasākumus, Komisija Savienības vārdā finanšu tirgos aizņemsies līdz 750 miljardiem EUR atveseļošanas pasākumiem laika posmā no 2021. līdz 2024. gadam.

2.5. Šim nolūkam Komisija izmantos ieņēmumu rezervi – starpību starp ilgtermiņa budžeta pašu resursu maksimālo robežu (maksimālo līdzekļu summu, ko Savienība var pieprasīt no dalībvalstīm, lai segtu savas finanšu saistības) un faktiskajiem izdevumiem (DFS maksājumu griesti).

2.6. Pašu resursu maksimālā robeža jāpalielina izņēmuma kārtā un uz laiku par 0,6 procentpunktiem. Šis palielinājums tiks nodrošināts papildus pastāvīgajiem pašu resursu griestiem – 1,4 % no ES nacionālā kopienākuma, kas ierosinās, ņemot vērā ekonomisko nenoteiktību un *Brexit*. Palielinājums par 0,6 procentpunktiem beigsies, kad visi līdzekļi būs atmaksāti un visas saistības vairs nepastāvēs.

2.7. Izmantojot ES budžeta ieņēmumu rezervi kā garantiju, ES varēs emitēt parādu uz samērā izdevīgiem noteikumiem salīdzinājumā ar daudzām atsevišķām dalībvalstīm. Piesaistītie līdzekļi tiks atmaksāti no turpmākajiem ES budžetiem, sākot no 2027. gada un, vēlākais, līdz 2058. gadam. Aizdevumus atmaksās aizņēmējas dalībvalstis.

2.8. Tā kā aizdevuma elements ir 250 miljardi EUR, ES kopīgi ir jāatmaksā 500 miljardi EUR, izmantojot pašu resursu mehānismu (tomēr ES būtu atbildīga arī par dalībvalstu aizdevumu saistību neizpildi attiecībā uz atlikušajiem 250 miljardiem EUR).

2.9. Lai atvieglotu piesaistītā tirgus finansējuma atmaksu un vēl vairāk samazinātu spiedienu uz valstu budžetiem, Komisija papildus jau ierosinātajiem resursiem ierosinās jaunus pašu resursus 2021.–2027. gada finanšu perioda vēlākā posmā Tie būs cieši saistīti ar ES prioritātēm (klimata pārmaiņas, aprites ekonomika un taisnīga nodokļu politika).

2.10. Atveseļošanas pasākumu kopuma naudas līdzekļu izmantošana ir balstīta uz trim pīlāriem.

2.10.1. 1. pīlārs. Atbalsts dalībvalstīm, lai tās atveseļotos pēc krīzes, novērstu sekas un izkļūtu no tās spēcīgākas. Tas ietver plašu instrumentu klāstu, lai atbalstītu investīcijas un reformas dalībvalstīs, koncentrējot to tur, kur krīzes ietekme un noturības vajadzības ir vislielākās:

- jauns atveseļošanas un noturības mehānisms 560 miljardu EUR apmērā, ko izmantos ieguldījumiem un reformām atveseļošanas un noturības uzlabošanai,
- laikposmā no 2022. gada *REACT-EU* iniciatīva nodrošinās papildu kohēzijas politikas finansējumu 55 miljardu EUR apmērā,
- izmaiņas Eiropas Sociālajā fondā Plus,
- priekšlikums pastiprināt Taisnīgas pārkārtošanās fondu, palielinot kopsummu līdz 40 miljardiem EUR,
- priekšlikums palielināt Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai budžetu par 15 miljardiem EUR.

2.10.2. 2. pīlārs. Ekonomikas stimulēšana un palīdzība privāto investīciju plūsmas atjaunošanai:

- jaunais Maksātspējas atbalsta instruments izmantos ES budžeta garantiju, lai piesaistītu privātos resursus, nodrošinot steidzamu atbalstu dzīvotspējīgu Eiropas uzņēmumu kapitālam no visām ekonomikas nozarēm,
- pastiprināt programmu *InvestEU*, kas ir īpaši piemērota, lai mobilizētu investīcijas un atbalstītu Savienības rīcīpolitikas atveseļošanas laikā tādās jomās kā infrastruktūra, inovācija un digitalizācija,
- īstenojot programmu *InvestEU*, Komisija ierosina izveidot Stratēģisko investīciju mehānismu, lai palielinātu Eiropas noturību, veidojot stratēģisku autonomiju svarīgās piegādes ķēdēs Eiropas līmenī.

2.10.3. 3. pīlārs. Krīzes laikā gūtās mācības un Eiropas stratēģisko problēmu risināšana:

- jauna veselības programmu “ES veselība” 9,4 miljardu EUR apmērā, lai nodrošinātu, ka Savienībai ir kritiskās spējas ātri reaģēt uz turpmākām krīzēm,
- palielinājums 2 miljardu EUR apmērā mehānismam *rescEU*, kas ir Savienības civilās aizsardzības mehānisms,
- palielinājums programmai “Apvārsnis Eiropa” 94,4 miljardu EUR apmērā,
- palielinājums kaimiņattiecību, attīstības un starptautiskās sadarbības instrumentam 86 miljardu EUR apmērā, izmantojot jaunu Ārējās darbības garantiju, un papildu atbalsts 1 miljarda EUR apmērā Eiropas Fondam ilgtspējīgai attīstībai fondam,
- papildu 5 miljardi EUR Humānās palīdzības instrumenta palielināšanai.

2.11. Papildus līdzekļu palielinājumam, ko finansē, izmantojot programmu *Next Generation EU*, Komisija ierosina stiprināt citas programmas, lai tās varētu pilnībā īstenot savu funkciju, padarot Savienību noturīgāku un risinot problēmas, ko ir saasinājusi pandēmija un tās sekas:

programma “Digitālā Eiropa”, Eiropas infrastruktūras savienošanas instruments, Vienotā tirgus programma un programmas, ar kurām atbalsta sadarbību nodokļu un muitas jomā; “Erasmus+”, Radošā Eiropa, kopējā lauksaimniecības politika un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonds; Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonds un Integrētās robežu pārvaldības fonds; Iekšējās drošības fonds; Savienības pirmspievienšanās palīdzība.

2.12. Atveseļošanas fonds ir iekļauts ES budžeta struktūrā. Rezultātā izmaksai būs nepieciešama plānošana, un tā ir saistīta ar Eiropas pušgadu (un līdz ar to arī ar makroekonomisko nosacījumu piemērošanu). Izmaksa ir saistīta arī ar Eiropas Komisijas budžeta vadības un kontroles sistēmām, un tai tiek piemērota Eiropas Parlamenta budžeta kontrole.

2.13. Lai noslēgtu pārejas periodu līdz grozītā lēmuma par pašu resursiem ratifikācijai un jau 2020. gadā darbiniekiem, uzņēmumiem un dalībvalstīm būtu pieejams ļoti nepieciešamais finansējums, Komisija arī ierosina koriģēt pašreizējo ilgtermiņa budžetu 2014.–2020. gadam, lai pieļautu lielākus izdevumus jau 2020. gadā.

2.14. ES izaugsmes stratēģija, Eiropas zaļais kurss – tostarp janvārī ierosinātais Taisnīgas pārkārtošanās mehānisms – un Savienības digitālās un rūpniecības stratēģijas ir ļoti svarīgas ES ilgtspējīgai atveseļošanai, un tās joprojām ir Komisijas priekšlikumu pamatā, jo tām ir būtiska nozīme, lai nodrošinātu mūsu ekonomikas attīstību un sagatavotu nākotni nākamajai paaudzei. Tāpēc ieguldījumi un reformas to virzīšanai būs jāiekļauj visos valstu atveseļošanas un noturības plānos.

2.15. Lai gan 2018. gada maijā Komisija ierosināja atcelt visas korekcijas ieņēmumu pusē (atlaides), ņemot vērā Covid-19 pandēmijas ekonomisko ietekmi, Komisija tagad uzskata, ka atlaižu un atveseļošanas plāna pakāpeniska pārtraukšana dažām dalībvalstīm varētu radīt nesamērīgus iemaksu palielinājumus nākamajā ilgtermiņa budžetā. Lai no to novērstu, Komisija ierosina pašreizējās atlaides pakāpeniski pārtraukt daudz ilgākā laika periodā.

2.16. Komisijas priekšlikums regulai par ES budžeta aizsardzību pret vispārējiem trūkumiem tiesiskuma jomā ir būtisks atvēršanās pasākumu kopuma elements.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Attiecībā uz atvēršanās plāna prezentāciju, ko Komisijas priekšsēdētāja Ursula fon der Leyen sniedza Eiropas Parlamentam 2020. gada 27. maijā, EESK īpaši novērtē un atbalsta dziļo un nozīmīgo motivāciju, kas sekmēja programmas *Next Generation EU* izveidi. Šis instruments ir taisnīgs paaudžu pakts, kas izveidos nostiprinātu un uz nākotni vērstu Eiropas Savienību. Tam būs piemēroti rīki, kas padarīs to spēcīgāku un saliedētāku, lai nākamās paaudzes no tās gūtu ievērojamu labumu, nevis tikai uzņemtos šodien radītā ļoti ilgā termiņa parāda slogu.

3.2. EESK min šādus iemeslus, kāpēc šis priekšlikums ir ārkārtējs, pat revolucionārs:

- pirmo reizi ES budžeta resursus paredzēts izmantot ar netiešu parādu, kurš tiks atmaksāts nākamo 30 gadu laikā,
- pirmo reizi resursi tiks nodrošināti, aizņemoties tos finanšu tirgos, un risinājums tiks pārbaudīts tirgū; šajā laikā ES kā kopums garantēs kopējo summu,
- šā risinājuma rezultātā nākotnē varētu palielināties ES pašu resursi un attiecīgi samazināties tās tiešā atkarība no dalībvalstu iemaksām,
- tas arī palielinātu Savienības finanšu bāzi no pašreizējiem 1,1 % no ES IKP līdz aptuveni 1,7 % salīdzināmā izteiksmē,
- ar šo risinājumu tiek nodrošināts ļoti liels atbalsts ne tikai tām dalībvalstīm, kuras tieši skārusi pandēmija, bet arī tām dalībvalstīm, kurām ir nepieciešama palīdzība saistībā ar to strukturālajām reformām,
- priekšlikums ļoti lielā mērā ir atkarīgs no finanšu instrumentu izmantošanas, kas nodrošinās efektīvāku resursu pārdali.

3.3. Šajā posmā ir nepieciešams novērst savstarpējās negatīvās sekas, parādot solidaritāti ar valstīm, kuras visvairāk skārusi pandēmija, un/vai valstīm ar vājāku ekonomiku eurozonas pašreizējās nelīdzsvarotības un ierobežojumu dēļ.

3.4. EESK atzinīgi vērtē paziņojumu par programmu *Next Generation EU*, kā arī grozītajā priekšlikumā par 2021.–2027. gadu DFS minēto priekšlikumu palielināt ES fiskālo (budžeta) bāzi un pielāgot to pašreizējām steidzamajām vajadzībām. Ierosinātie fiskālie pasākumi papildina arī jau īstenotos pasākumus monetārajā un strukturālajā politikā, kā arī tiesiskajā regulējumā.

3.5. Daudzos iepriekšējos atzinumos un jo īpaši savā 2018. gada atzinumā par DFS 2021.–2027. gadam EESK ir aicinājusi izveidot spēcīgu ES budžetu un nodrošināt ES ar finanšu resursiem, lai varētu atbilstoši īstenot savu politisko darba kārtību ⁽¹⁾.

3.6. Attiecībā uz ES budžeta finansēšanu EESK un Eiropas Parlaments jau sen ir aicinājuši nodrošināt autonomus, pārskatāmus un taisnīgus pašu resursus pietiekamā apmērā un atteikties no dominējošām NKI resursu iemaksām. EESK atbalsta secinājumus, ko sniegusi Mario Monti vadītā Augsta līmeņa grupa pašu resursu jautājumos ⁽²⁾. Ieņēmumu palielināšanas metodēm jāpapildina un jāstiprina ES politikas mērķi. Tāpēc EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumu par papildu reāliem pašu resursiem ⁽³⁾.

⁽¹⁾ OV C 440, 6.12.2018., 106. lpp., OV C 81, 2.3.2018., 131. lpp., OV C 75, 10.3.2017., 63. lpp., un OV C 34, 2.2.2017., 1. lpp.

⁽²⁾ Augsta līmeņa grupas pašu resursu jautājumos galīgais ziņojums un ieteikumi, 2016. gada decembris https://ec.europa.eu/budget/mff/hlgor/library/reports-communication/hlgor-report_20170104.pdf.

⁽³⁾ OV C 440, 6.12.2018., 106. lpp., un OV C 81, 2.3.2018., 131. lpp.

3.7. EESK aicina Eiropas Komisiju sagatavot politikas pamatojuma dokumentu un pašu finanšu resursu iespējamības pārbaudi. EESK saprot, ka galīgā risinājuma pieņemšana prasīs zināmu laiku. Tomēr būtu ļoti noderīgi, ja varētu kļiedēt pašreizējās neskaidrības par ES budžeta finansēšanas veidu. Bez risinājuma visa šī koncepcija ir ļoti neaizsargāta.

3.8. EESK ņem vērā Komisijas priekšlikumu saistībā ar atveseļošanas plānu pakāpeniski pārtraukt pašreizējās atlaides dažām dalībvalstīm, kas veic neto iemaksas, ilgākā laika posmā, nekā tika ierosināts 2018. gadā. Tomēr EESK saglabā nostāju, ko tā pauda savos nesenajos atzinumos, kur tā aicināja pilnībā atcelt visas atlaides ⁽⁴⁾.

3.9. Tā kā programma *Next generation EU* ir iekļauta ES budžetā, tā būs saistīta ar Eiropas pusgadu – nosacījumu sistēmas ziņā – un ar Komisijas vadības un kontroles sistēmu, kuru arī kontrolē Eiropas Parlaments. EESK uzsver, ka iespējamie konflikti starp dalībvalstīm un Komisiju vai starp Komisiju un Eiropas Parlamentu var izraisīt ievērojamu kavēšanos ar līdzekļu izmaksu.

3.10. EESK uzskata, ka dalībvalstīm ir ievērojami jāuzlabo savas plānošanas iespējas, ja jaunās finanšu shēmas pirmajos trīs gados tiks sadalīti un efektīvi izmantoti papildu līdzekļi 165 miljardu EUR apmērā. Komiteja arī iesaka Komisijai apsvērt iespēju padarīt noteikumus elastīgākus, lai atbalstītu dalībvalstis vajadzīgajā papildu plānošanā.

3.11. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Parlamenta galveno politisko grupu priekšsēdētāju nosūtīto vēstuli, kurā viņi mudina Eiropadomi un Padomi ātri panākt vienošanos, pamatojoties uz Komisijas priekšlikumu. EESK arī piekrīt Parlamenta 2020. gada 15. maija rezolūcijai, kurā Parlaments atbalsta atveseļošanas pasākumu kopumu 2 triljonu EUR apmērā, lai risinātu Covid-19 pandēmijas radītās sekas ⁽⁵⁾.

3.12. EESK atzīst, ka pasākumu kopums, kas paredzēts atveseļošanas instrumenta izveidei un 2021.–2027. gada DFS pielāgošanai, ņemot vērā vajadzības pēc Covid-19, tiek uzskatīts par ārkārtēju un vienlaikus nepieciešamu un steidzamu soli ES finansējuma piešķiršanā. ES budžeta politika pašreizējos apstākļos vienkārši nebūtu bijusi pietiekami elastīga un nespētu atbalstīt nekādas darbības, kas acīmredzami varētu palīdzēt atrisināt krīzes situāciju.

3.13. EESK arī saprot, ka šis priekšlikums ir labākais, ko varētu piedāvāt pašreizējos politiskajos apstākļos.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Attiecībā uz Atveseļošanas un noturības fondu EESK ļoti atzinīgi vērtē ierosināto saikni ar Eiropas pusgada procesu, kā arī Atveseļošanas un noturības plānus, kas var būt finansējuma pamats un kritērijs.

4.2. Saistībā ar iniciatīvu *REACT-EU* EESK atzinīgi vērtē ne tikai samērā straujo kohēzijas politikas bāzes pieaugumu, bet arī ārkārtas elastības noteikumus, kas izstrādāti, lai sniegtu būtisku atbalstu jomām, kurām tas nepieciešams, un steidzamām prioritātēm.

4.3. EESK arī stingri atbalsta priekšlikumu par Taisnīgas pārkārtošanās fonda līdzekļu ievērojamu palielināšanu un ierosinātos pasākumus citos Taisnīgas pārkārtošanās mehānisma pilāros. Pateicoties izstrādātajai shēmai, tagad var vieglāk un stabilāk atbalstīt strukturālu pāreju uz jaunām un daudzveidīgākām saimnieciskajām darbībām, kas ir būtiska ES zaļā kursa sastāvdaļa.

4.4. Lai atgrieztos ekonomiskas stāvoklī, kas bija pirms krīzes, ir ļoti svarīgi radīt labvēlīgus apstākļus privātām investīcijām. EESK atzinīgi vērtē priekšlikumu izveidot Maksātpējas atbalsta instrumentu, kas palīdzētu veselīgiem uzņēmumiem, kurus skārusi pandēmija.

⁽⁴⁾ OV C 440, 6.12.2018., 106. lpp.

⁽⁵⁾ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0124_LV.html

- 4.5. EESK atzinīgi vērtē programmas *Next Generation EU* otrā pīlāra saturu, kurā galvenā uzmanība vērsta uz ieguldījumu atjaunošanu, ko atbalstīs novatoriski finanšu instrumenti.
- 4.6. EESK atzinīgi vērtē programmas *Next Generation EU* trešā pīlāra saturu, kurā risināti jautājumi, kas līdz šim galvenokārt bija dalībvalstu atbildība.
- 4.7. EESK uzskata, ka programmas *Next Generation EU* struktūra ir labi līdzsvarota un tajā ir ņemtas vērā vajadzības, kuras ir jāapmierina ar kopējiem ES resursiem, vienlaikus ievērojot subsidiaritātes principu.

Briselē, 2020. gada 16. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematiem “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido Atveseļošanas un noturības mehānismu”*(COM(2020) 408 final – 2020/0104 (COD))***“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido tehniskā atbalsta instrumentu”***(COM(2020) 409 final – 2020/0103 (COD))**(2020/C 364/18)*Galvenais ziņotājs: **Dimitris DIMITRIADIS**

Apspriešanās	Eiropas Savienības Padome, 10.6.2020. Eiropas Parlaments, 17.6.2020.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 175. panta 3. punkts un 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa
Pieņemts plenārsesijā	16.7.2020.
Plenārsesija Nr.	553
Balsojuma rezultāts	
(par / pret / atturas)	208/4/4

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē ierosināto Atveseļošanas un noturības mehānismu (“Mehānisms”) ⁽¹⁾.

1.2. Līdztekus ekonomiskajai dimensijai Eiropas Komisijas priekšlikums būtībā veicina Eiropas Savienības padziļināšanu un vienotību, jo tas stiprina dalībvalstu solidaritāti un sadarbību.

1.3. Eiropas Komisijas priekšlikums cita starpā pierāda, ka Eiropas Savienība ar nosacījumu, ka pastāv atbilstoša politiskā griba, var efektīvi tikt galā ar lielām krīzēm, rast vērā ņemamus un ticamus risinājumus un panākt vajadzīgos un reāli iespējamus kompromisus, kas galu galā sekmē būtisku virzību uz Eiropas ideāla sasniegšanu.

1.4. EESK uzskata, ka ar Mehānismu būtu jāatbalsta pāreja uz klimatneitralitāti un digitālo ekonomiku, izmantojot līdzekļus no Eiropas Savienības Atveseļošanas instrumenta ⁽²⁾, lai palīdzētu mazināt pārejas radītās sociālekonomiskās sekas vismazāk skartajos reģionos.

1.5. Covid-19 krīzes dēļ vajadzība pēc ilgtspējīgas, videi nekaitīgas un digitāli virzītas atveseļošanas ir kļuvusi vēl jo aktuālāka – tāpat kā vajadzība sniegt atbalstu vismazāk aizsargātajiem reģioniem.

⁽¹⁾ Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido Atveseļošanas un noturības mehānismu, COM(2020) 408 final, 28.5.2020.

⁽²⁾ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropadomei, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “ES budžets – Eiropas atveseļošanas plāna dzinējspēks”, COM(2020) 442 final.

1.6. EESK jau ir skaidri norādījusi, ka tā “atbalsta reformu atbalsta programmas ⁽³⁾ ciešu saikni ar Eiropas pusgadu” ⁽⁴⁾. Tāpēc dalībvalstu iesniegtajos plānos būtu jāņem vērā Eiropas pusgada kontekstā konstatētās galvenās problēmas un tie būtu jāsaista ar Eiropas zaļā kursa un Digitālās programmas principiem.

1.7. Ir vajadzīga ātra un efektīva rīcības koordinācija starp Eiropas Komisiju, Eiropas Parlamentu un Eiropadomi, lai nepieļautu kavēšanos, kas apdraudētu Mehānisma mērķu sasniegšanu.

1.8. Ņemot vērā īso laiku, kādā būtu jāsaņem un jāizpilda dažādu projektu plāni, dalībvalstīm ir jāreaģē nekavējoties un pilnā apmērā.

1.9. EESK uzskata, ka ir svarīgi, lai dalībvalstis cieši sadarbotos ar Eiropas Komisiju, lai apstiprinātu, uzraudzītu un nodrošinātu saistībā ar Mehānismu iesniegto projektu plānu veiksmīgu izpildi.

1.10. Plānos būtu jāparedz tieša finansiālā atbalsta sniegšana maziem un vidējiem uzņēmumiem.

1.11. EESK uzskata, ka ir ļoti svarīgi, lai visi izziņotie pasākumi, it īpaši tie, ar kuriem sniedz finansiālu atbalstu, tiktu papildināti ar skaidru un uzņēmumiem ērti iegūstamu informāciju par to, kāda veida atbalsts tiek sniegts, kā MVU var reāli piekļūt dažādiem pastāvošajiem ES finanšu instrumentiem, ar kuru ES līmeņa personu tiem jāsaistās neskaidri gadījumā, kuras valsts struktūras ir iesaistītas līdzekļu novirzīšanā, pie kā MVU var vērsties attiecīgajā valstī, kāda ir valstu banku loma un kādi ir to pienākumi.

1.12. Projektu iesniegšanu, apstiprināšanu, uzraudzību un izpildi varētu paātrināt, aktīvi iesaistot privātā sektora konsultāciju uzņēmumus ar globāla mēroga pieredzi attiecīgajās jomās.

1.13. EESK vēlreiz uzsver vajadzību dalīties ar paraugpraksi ES un paātrināt birokrātiskos procesus saistībā ar pieejamo līdzekļu piešķiršanu un izmaksu, kur Eiropas Komisijai būtu jāsniedz vajadzīgais tehniskais atbalsts ⁽⁵⁾.

1.14. Sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības organizāciju loma un viedokļi būtu jāintegrē dalībvalstu iesniegtajos plānos. Konkrētāk, EESK jau ir aicinājusi organizētai pilsoniskajai sabiedrībai piešķirt aktīvāku lomu, lai “saskaņotu Eiropas Komisijas un dalībvalstu redzējumu par reformu programmas saturu” ⁽⁶⁾.

1.15. Tehniskā atbalsta instruments var efektīvi papildināt to pasākumu kopumu, ko Komisija ir ierosinājusi, lai novērstu Covid-19 pandēmijas radītās ekonomiskās sekas.

2. Ievads un vispārīgas piezīmes

2.1. Ierosinātā Mehānisma mērķis ir sekmēt Savienības ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju, uzlabojot dalībvalstu noturību un pielāgošanās spēju, mīkstinot krīzes sociālo un ekonomisko ietekmi un atbalstot zaļo pārkārtošanos un digitālo pāreju, kuras mērķis ir līdz 2050. gadam panākt Eiropas klimatneitralitāti, tādējādi palīdzot atjaunot Savienības tautsaimniecību izaugsmes potenciālu pēc Covid-19 krīzes, veicināt nodarbinātības radīšanu un sekmēt ilgtspējīgu izaugsmi.

2.2. Mehānisma darbības pamatā būs neatmaksājama finansiālā atbalsta sniegšana un aizdevumu piešķiršana, lai palīdzētu valstīm – jo īpaši tām, kurās ir zemāki ienākumi uz vienu iedzīvotāju un augsts bezdarba līmenis, – pienācīgi tikt galā ar pandēmijas radīto smago ekonomisko ietekmi.

2.3. Aizdevumi papildinās neatmaksājamo atbalstu un tiks piešķirti uz ilgu termiņu un ar labvēlīgām procentu likmēm, kas piemērojamas Savienībai.

⁽³⁾ Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par Eiropas Investīciju stabilizācijas funkcijas izveidi, COM(2018) 387 final.

⁽⁴⁾ OV C 62, 15.2.2019., 121. lpp.

⁽⁵⁾ OV C 237, 6.7.2018., 53. lpp.

⁽⁶⁾ OV C 62, 15.2.2019., 121. lpp.

2.4. Covid-19 pandēmija ir globāla mūsu laikmeta veselības krīze, kas līdz 2020. gada 12. jūnijam ir paņēmusi vairāk nekā 420 000 cilvēku dzīvības⁽⁷⁾. Covid-19 pandēmija ir daudz vairāk nekā tikai veselības krīze: tai visā pasaulē ir bijusi milzīga sociālekonomiska ietekme, kuras apmēru joprojām ir grūti novērtēt. Saskaņā ar Pasaules Bankas jaunāko globālās ekonomikas perspektīvu ziņojumu par pasaules ekonomiku (2020. gada jūnijs) koronavīrusa radītais satricinājums izraisīs dziļāko globālo recesiju kopš Otrā pasaules kara.

2.5. Gaidāms, ka pasaules ekonomika 2020. gadā samazināsies par 5,2 %, kas ir aptuveni trīs reizes vairāk nekā 2008.–2009. gada pasaules finanšu krīzes laikā. Paredzams, ka attīstīto valstu vidū reālā IKP pieauguma temps 2020. gadā samazināsies attiecīgi par 6,1 % ASV un par 9,1 % eurozonā. Pasaules Bankas 2020. gada jūnija ziņojumā⁽⁸⁾ ir skaidri noteikts: “Tā kā ir gaidāms, ka vairāk nekā 90 % jaunietekmes tirgu un jaunattīstības valstu ienākumi uz vienu iedzīvotāju šogad samazināsies, daudzi miljoni, visticamāk, atkal nonāks nabadzībā.”

Covid-19 izraisītā satricinājuma ekonomiskās sekas ir šādas⁽⁹⁾:

- 1) pastiprināta nenoteiktība, kas palielina uzkrājumu veidošanu piesardzības dēļ;
- 2) patēriņa samazināšanās;
- 3) mazāka interese par ienesīgiem ieguldījumiem;
- 4) bezdarba pieaugums, kas daļēji varētu kļūt pastāvīgs;
- 5) globālās tirdzniecības apjoma samazinājums, kā arī būtiski traucējumi globālajās piegādes ķēdēs;
- 6) preču (jo īpaši naftas) cenu samazinājums, īpaši apgrūtinot tradicionālo preču eksportētāju norēķinu kontu finansēšanu;
- 7) riskanto aktīvu turēšanai nepieciešamo riska prēmiju straujš pieaugums.

2.6. Ir vispārzināms, ka pasākumi, kas var palīdzēt atrisināt veselības krīzi, var pasliktināt ekonomikas krīzi, un otrādi. Izlīdzinot pandēmijas likni, neizbēgami kļūst stāvāka makroekonomikas recesijas līkne un tiek apdraudētas visas piegādes ķēdes, tostarp tās, kas ir būtiski svarīgas cilvēku izdzīvošanai (pārtika un zāles). Ja pandēmijas ietekme turpinās pieaugt, tam var sekot finanšu krīzes, izraisot aizdevumu tirgus sabrukumu, ilgāku globālo recesiju un lēnāku atveseļošanu. Kā norādītu Pasaules Bankas 2020. gada jūnija globālās ekonomikas perspektīvu ziņojumā, “pieaugošā parāda līmeņa dēļ globālā finanšu sistēma ir kļuvusi mazāk aizsargāta pret spriedzi finanšu tirgū”.

2.7. Tāpēc ir vajadzīga steidzama plaša mēroga finanšu intervence, lai samazinātu nesenās krīzes ekonomiskās sekas un uzlabotu dalībvalstu ekonomikas noturību un sagatavotību nākotnei.

2.8. Ir jānosaka šādas ekonomiskās prioritātes:

- 1) jānodrošina, ka darbaspēks paliek darba attiecībās arī karantīnas vai pašizolācijas laikā;
- 2) finansiālais atbalsts valdībām būtu jānovirza publiskajām un privātajām iestādēm, kas atbalsta neaizsargātās iedzīvotāju grupas;
- 3) MVU būtu jāpasargā no bankrota (vajadzība ar nodokļu maksātāju naudu atbalstīt lielas nefinanšu sabiedrības ir daudz mazāk aktuāla);

⁽⁷⁾ <https://ourworldindata.org/grapher/total-deaths-covid-19>

⁽⁸⁾ Pasaules Banka, *Global Economic Prospects* [Globālās ekonomikas perspektīvas], 2020. gada jūnijs.

⁽⁹⁾ P. Koundouri, Atēnu Ekonomikas un biznesa universitātes darba dokuments, 2020. gads.

- 4) pieaugot ieņēmumus nenesošu aizdevumu apmēram, būs vajadzīga finanšu sistēmas atbalsta politika;
- 5) būtu jāpieņem fiskālo pasākumu kopums, kas ir pielīdzināms ar krīzi saistītajam IKP samazinājumam.

2.9. Komisija ierosina ieviest pastiprinātu ES budžetu, lai palīdzētu novērst Covid-19 pandēmijas izraisīto tiešo ekonomisko un sociālo kaitējumu, stimulēt atveseļošanas procesu un sagatavoties labākai nākotnei nākamajai paaudzei. Lai nodrošinātu ilgtspējīgu, vienmērīgu, iekļaujošu un visām dalībvalstīm taisnīgu atveseļošanu, Eiropas Komisija ierosina izveidot jaunu atveseļošanas instrumentu – *Next Generation EU*, to iestrādājot jaudīgā, mūsdienīgā un uzlabotā ES ilgtermiņa budžetā. *Next Generation EU* pamatā ir Atveseļošanas un noturības mehānisms⁽¹⁰⁾.

3. Atveseļošanas un noturības mehānisma un tehniskā atbalsta instrumenta vispārīgie principi

3.1. EESK ļoti atzinīgi vērtē un atbalsta ierosināto Atveseļošanas un noturības mehānismu ("Mehānisms") un tehniskā atbalsta instrumentu ("Instruments"), kuru mērķis ir piedāvāt apjomīgu finansiālu atbalstu publiskiem ieguldījumiem un reformām, jo īpaši zaļās pārkārtošanās un digitālās pārejas jomā, kas ne tikai padarīs dalībvalstu ekonomiku noturīgāku un labāk sagatavotu nākotnei, bet arī palīdzēs tām ātrāk un efektīvāk pārvarēt pandēmijas radītās sekas.

3.2. EESK pauž dziļas bažas par pandēmijas ekonomiskajām sekām dalībvalstīs, jo īpaši par bezdarba palielināšanos, kas dažās Eiropas Savienības dienvidu dalībvalstīs jauniešu vidū ir sasniedzis pat 33 %, un nabadzības līmeņa pieaugumu.

3.3. EESK piekrīt, ka pandēmija varētu būt radījusi "lielāko ekonomisko satricinājumu kopš Lielās depresijas ar postošām sekām miljoniem iedzīvotāju un uzņēmumu un, protams, ar potenciālu padziļināt ekonomisko un sociālo diverģenci – lielas sadrumstalotības risku"⁽¹¹⁾.

3.4. EESK jau ir uzsvērusi, ka "ES un eurozonas teritorijā šāda ekonomikas attīstība nav bijusi vienāda un progress konverģences jomā joprojām ir nepietiekams. Ilgtspējas jautājums kļūst par arvien sarežģītāku problēmu Eiropas Savienībā"⁽¹²⁾.

3.5. EESK uzskata, ka "Eiropas integrācijas process ir nonācis krustcelēs. No nesenās ilgstošās ekonomikas krīzes un dziļajām sociālajām rētām, ko tā atstājusi vairākās dalībvalstīs, ir gūta atziņa, ka ekonomiskās un sociālās konverģences trūkums starp dalībvalstīm un reģioniem ir drauds Eiropas projekta politiskajai ilgtspējai un visiem labumiem, ko tas sniedzis Eiropas iedzīvotājiem"⁽¹³⁾.

3.6. Pēc EESK domām, "paralēli šīm iniciatīvām būtu jāstiprina Eiropas ekonomikas konkurētspēja – tās spēja ilgtspējīgā veidā palielināt produktivitāti un paaugstināt dzīves līmeni, vienlaikus kļūstot klimatneitrālai un šim nolūkam izmantojot gan pētniecības un attīstības pasākumus, gan arī jaunas un labākas prasmes darbaspēkam"⁽¹⁴⁾.

3.7. EESK uzskata, ka "ekonomikas un darba tirgus noturības uzlabošanai, kā arī ekonomiskās, sociālās, vides un institucionālās ilgtspējas veidošanai vajadzētu būt principam, kas virza tādu politiku, kura veicinās augšupvērstu konverģenci un taisnīgumu pārejā uz klimatneitrālu ekonomiku (t. i., tādu ekonomiku, kurā siltumnīcefekta gāzu emisijas un to absorbcija ir līdzsvarotas), vienlaikus risinot problēmas, ko rada digitalizācija un demogrāfiskās pārmaiņas"⁽¹⁵⁾. Tāpēc EESK atbalsta aicinājumu Eiropas Savienībai apņemties līdz 2050. gadam panākt oglekļneitralitāti un attiecīgi pielāgot 2030. gadam izvirzīto siltumnīcefekta gāzu samazināšanas mērķi. ANO Vides programmas (UNEP) 2019. gada ziņojumā par faktiskā un nepieciešamā emisiju samazināšanas apjoma atšķirībām (*Emissions Gap Report 2019*) norādīts, ka no šā brīža globālās emisijas ir jāsamazina par 7,6 % gadā, lai globālā sasilšana nepārsniegtu 1,5 °C. Tādējādi globālās emisiju samazināšanas mērķis līdz 2030. gadam sasniedz vismaz 68 %.

⁽¹⁰⁾ Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido Atveseļošanas un noturības mehānismu, COM(2020) 408 final, 28.5.2020.

⁽¹¹⁾ Komisāra *Paolo Gentiloni* piezīmes preses konferencē par Atveseļošanas un noturības mehānismu, Eiropas Komisijas paziņojums presei, 2020. gada 28. maijs.

⁽¹²⁾ OV C 47, 11.2.2020., 106. lpp.

⁽¹³⁾ OV C 353, 18.10.2019., 23. lpp.

⁽¹⁴⁾ Turpat.

⁽¹⁵⁾ Turpat.

3.8. Tāpēc EESK piekrīt, ka Mehānismam būtu jāizvirza šāds galvenais mērķis:

- 1) sekmēt Savienības ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju;
- 2) mīkstināt krīzes sociālo un ekonomisko ietekmi, kā arī
- 3) atbalstīt zaļo pārkārtošanos un digitālo pāreju, kuras mērķis ir līdz 2050. gadam panākt Eiropas klimatneitralitāti, tādējādi palīdzot atjaunot Savienības tautsaimniecību izaugsmes potenciālu pēc Covid-19 krīzes, veicināt nodarbinātības radīšanu un sekmēt ilgtspējīgu izaugsmi.

3.9. EESK vēlas uzsvērt, ka šīm investīcijām un reformām vajadzētu būt vērstām uz problēmām un investīciju vajadzībām, kas saistītas ar zaļo pārkārtošanos un digitālo pāreju, tādā veidā nodrošinot ilgtspējīgu atveseļošanu.

3.10. Ir plaši atzīts, ka zaļo stimulu politikai ir priekšrocības pār tradicionālajiem fiskālajiem stimuliem un ka klimatam labvēlīga politika arī nodrošina labākus ekonomiskos rādītājus. Vidi saudzējošas būvniecības projekti, piemēram, izolācijas modernizācija vai atjaunojamo energoresursu infrastruktūra, var nodrošināt lielāku multiplikatora efektu, jo tiek samazinātas ilgtermiņa enerģijas izmaksas un netiešā ietekme uz ekonomiku kopumā.

3.11. EESK piekrīt, ka papildus līdzekļu novirzīšanai epidēmijas kontroles pasākumiem un attiecīgajiem biomedicīnas pētījumiem, kā arī investīcijām robežu drošībā, drošā ceļošanā un drošā tirdzniecībā ir pienācis laiks finanšu iestādēm un valdībām pieņemt ES taksonomiju ilgtspējīgiem ieguldījumiem (2019), pakāpeniski samazināt fosilā kurināmā izmantošanu, izvērsot pašreizējās atjaunojamo energoresursu tehnoloģijas, novirzīt subsīdijas no fosilā kurināmā uz zaļās un viedās klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās infrastruktūras projektiem, ieguldīt līdzekļus aprites un mazoglekļa ekonomikā, pāriet no rūpnieciskās un reģeneratīvo lauksaimniecību un investēt pārtikas nodrošinājumā, veicināt Eiropas piegādes ķēdes, samazināt transportēšanas vajadzības un izmantot digitālās revolūcijas ierobežojumus, vienlaikus nodrošinot IKT tīklu drošību⁽¹⁶⁾.

3.12. EESK piekrīt Starptautiskajai Enerģētikas aģentūrai, ka pārkārtošanās uz tīru enerģiju var palīdzēt dot jaunu impulsu Eiropas ekonomikai ar vērienīgu darbvietu radīšanas un klimata pārmaiņu mērķu programmu, modernizējot enerģijas sistēmas. Ņemot vērā, ka valdības tieši vai netieši veicina vairāk nekā 70 % no globālajiem ieguldījumiem enerģētikas nozarē, to darbībām šajā krīzes laikā ir lielāka nozīme nekā jebkad agrāk. Politiskie uzstādījumi var aktīvi novirzīt ar enerģiju saistītos ieguldījumus uz ilgtspējīgākas attīstības ceļa, vienlaikus nosakot energoefektivitātes, atjaunojamo energoresursu un akumulatoru centrālo lomu ekonomikas atveseļošanā. Par prioritāti būtu jānosaka stimulēšanas programmas enerģētikas nozarē, lai atbalstītu pašreizējo darbaspēku, radītu jaunas darbvietas un veicinātu emisiju samazināšanu. Starptautiskā Enerģētikas aģentūra:⁽¹⁷⁾ iesaka: "Balstieties uz jau sasniegto un domājiet plašāk." Visvieglāk ir pastiprināt politiku ar esošo juridisko un institucionālo struktūru.

3.13. EESK pilnībā piekrīt, ka ar šo regulu izveidotajam Mehānismam būtu jāpalīdz integrēt klimatrīcību un vidisko ilgtspēju plašākā rīcībpolitikā, kā arī sasniegt kopējo mērķi, kas paredz 25 % no ES budžeta izdevumiem novirzīt klimata mērķu sasniegšanai.

3.14. EESK pauž stingru pārliecību, ka Mehānisma darbības pamatā ir jābūt neatmaksājama finansiālā atbalsta sniegšanai, lai palīdzētu valstīm – jo īpaši tām, kurās ir zemāki ienākumi uz vienu iedzīvotāju un augsts bezdarba līmenis, – pienācīgi tikt galā ar pandēmijas radīto smago ekonomisko ietekmi, savukārt aizdevumiem būtu tikai jāpapildina neatmaksājamais atbalsts un tie būtu jāpiesķir uz ilgu termiņu un ar labvēlīgām procentu likmēm, kas piemērojamas Savienībai.

⁽¹⁶⁾ P. Koundouri, *Never Waste a Good Crisis: For a Sustainable Recovery from COVID-19* [Neizniekojiet labu krīzi: ilgtspējīgai atveseļošanai no Covid-19], 2020. gada aprīlis.

⁽¹⁷⁾ Starptautiskā Enerģētikas aģentūra: <https://www.iea.org/>

3.15. EESK atbalsta Komisijas nodomu pilnībā izmantot visas ES budžeta iespējas, lai mobilizētu investīcijas un finansiālo atbalstu sniegtu izšķirošajos pirmajos atvēršanās gados, pieņemot gan ārkārtas situācijā izveidoto Eiropas Atvēršanās instrumentu 808 984,090 miljonu EUR apmērā (pašreizējās cenās), gan arī pastiprinātu daudzgadu finanšu shēmu (DFS) 2021.–2027. gadam.

3.16. EESK aicina “turpināt ar mērķtiecīgām ieguldījumu stratēģijām papildinātas efektīvas strukturālās reformas”⁽¹⁸⁾.

3.17. EESK piekrīt, ka ir jāizveido neatkarīgs tehniskā atbalsta instruments, kas pieejams visām dalībvalstīm un aizstāj Strukturālo reformu atbalsta programmu (SRAP)⁽¹⁹⁾.

4. Nacionālo atvēršanās un noturības plānu sagatavošana, iesniegšana, novērtēšana un termiņi

4.1. EESK uzskata, ka Mehānisma līdzekļi pēc iespējas ātrāk ir jānodod dalībvalstīm, kurām savukārt tie ir efektīvi jāizlieto, lai maksimāli izmantotu Mehānisma sniegtās priekšrocības.

4.2. Dalībvalstīm būtu jā sagatavo nacionālie atvēršanās un noturības plāni, kuros izklāstīta reformu un investīciju programma nākamajiem četriem gadiem.

4.3. EESK uzskata, ka šajos plānos būtu jāņem vērā dalībvalstu galvenās problēmas, kas konstatētas Eiropas pusgada kontekstā, tādās jomās kā konkurētspēja, produktivitāte, izglītība un prasmes, veselība, nodarbinātība, kā arī ekonomiskā, sociālā un teritoriālā kohēzija. Tajos arī būtu jāparedz, ka šīs investīcijas un reformas ir pienācīgi vērstas uz problēmām, kas saistītas ar zaļo pārkārtošanos un digitālo pāreju, lai palīdzētu radīt darbvietas, nodrošināt ilgtspējīgu izaugsmi un vairo noturību.

4.4. EESK uzskata, ka ir jānostiprina pašreizējais satvars, kas reglamentē atbalsta sniegšanu maziem un vidējiem uzņēmumiem, un ar inovatīva instrumenta starpniecību tiem jāpiedāvā tiešs finansiālais atbalsts, lai tos pasargātu no bankrota.

4.5. Katrs paziņotais pasākums, jo īpaši tāds, kas sniedz finansiālu atbalstu, būtu jāpapildina ar skaidru un uzņēmējdarbībai ērtu informāciju par to, kāda veida atbalsts tiek sniegts, kā MVU var efektīvi piekļūt dažādiem pastāvošiem ES finanšu instrumentiem, ar ko sazināties ES līmenī, ja ir radušies jautājumi, kuras valstu struktūras ir iesaistītas finansējuma novirzīšanā, pie kurām valstu struktūrām var vērsties MVU, kāda ir valstu banku loma un kādi ir to pienākumi, u. c.

4.6. EESK uzskata, ka šajā procesā būtu nopietni jāņem vērā sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības organizāciju loma un viedokļi.

4.7. EESK jau ir ieteikusi “ieviest noteikumu, ka dalībvalstij finansējums būtu jāpiešķir tikai tad, ja, lemjot par daudzgadu reformu saistību kopumu, attiecīgā dalībvalsts ir pilnībā piemērojusi partnerības principu, reāli iesaistot sociālos partnerus un pilsoniskās sabiedrības organizācijas⁽²⁰⁾. Partnerības principa piemērošana ir ļoti svarīga, lai varētu īstenot uz gūtām atziņām balstītas reformas, kas būtu piemērotas faktiskajam tautsaimniecības stāvoklim katrā dalībvalstī”⁽²¹⁾.

4.8. EESK piekrīt, ka plāni būtu jānovērtē Komisijai, pamatojoties uz pārredzamiem kritērijiem, cita starpā šādiem: vai gaidāms, ka plāns efektīvi risinās **Eiropas pusgada procesā** konstatētās problēmas, vai tas palīdz stiprināt dalībvalsts izaugsmes potenciālu un ekonomisko un sociālo noturību un palīdz sekmēt ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju; vai plāns satur pasākumus, kas skar zaļo pārkārtošanos un digitālo pāreju; vai dalībvalsts iesniegtās izmaksu aplēses ir pamatotas un ticamas un vai tās ir samērīgas ar paredzamo ietekmi uz ekonomiku.

4.9. EESK uzskata, ka finansējuma piešķiršanā ir jāņem vērā arī konverģences kritēriji⁽²²⁾.

⁽¹⁸⁾ OV C 47, 11.2.2020., 106. lpp.

⁽¹⁹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2017/825 (2017. gada 17. maijs), ar ko laikposmam no 2017. gada līdz 2020. gadam izveido Strukturālo reformu atbalsta programmu un groza Regulas (ES) Nr. 1303/2013 un (ES) Nr. 1305/2013 (OV L 129, 19.5.2017., 1. lpp.).

⁽²⁰⁾ Komisijas Deleģētā regula (ES) Nr. 240/2014 (2014. gada 7. janvāris) par Eiropas rīcības kodeksu attiecībā uz partnerību saistībā ar Eiropas strukturālajiem un investīciju fondiem (OV L 74, 14.3.2014., 1. lpp.).

⁽²¹⁾ OV C 237, 6.7.2018., 53. lpp.

⁽²²⁾ Turpat.

4.10. EESK uzskata par pamatotu to, ka:

- 1) finansiālais atbalsts un attiecīgās darbības, ko dalībvalstis veic saistībā ar Mehānismu, būtu jāieplāno līdz 2024. gada beigām un vismaz 60 % no neatmaksājamā finansiālā atbalsta kopsummām būtu jāpiesaista līdz 2022. gada beigām;
- 2) atveseļošanas un noturības plāni dalībvalstīm būtu jāiesniedz ne vēlāk kā līdz 30. aprīlim kā atsevišķs valsts reformu programmas pielikums;
- 3) dalībvalstīm vajadzētu būt iespējai iesniegt plāna projektu kopā ar nākamā gada budžeta projektu, t. i., iepriekšējā gada 15. oktobrī;
- 4) pēc 2024. gada atlikušie gadi līdz DFS beigām (2027. gads) Komisijai un dalībvalstīm būtu jāizmanto, lai veicinātu attiecīgo darbību faktisku īstenošanu, panāktu attiecīgo ekonomikas un sociālo nozaru iecerēto atveseļošanu un sekmētu noturību un konvergenci.

4.11. EESK uzsver, ka ir vajadzīgs pietiekams laiks, lai varētu efektīvi īstenot un sasniegt "Mehānisma" projekta mērķus. Turklāt EESK norāda, ka gadījumā, ja pārsvaru gūs viedoklis par īsu laika periodu plāna īstenošanai, galu galā neizdosies sasniegt tajā izvirzītos mērķus.

4.12. EESK uzsver, ka ir vajadzīga ātra un efektīva rīcības koordinācija starp Eiropas Komisiju, Eiropas Parlamentu un Eiropadomi, lai nepieļautu kavēšanos, kas apdraudētu Mehānisma mērķu sasniegšanu. Ņemot vērā īso laiku, kādā būtu jāsaplānots un jāizpilda dažādu projektu plāni, arī dalībvalstīm ir jāreaģē nekavējoties un pilnā apmērā. Dalībvalstīm būtu cieši jāsadarbojas ar Eiropas Komisiju, lai apstiprinātu, uzraudzītu un nodrošinātu saistībā ar Mehānismu iesniegto projektu plānu veiksmīgu izpildi. Projektu iesniegšanu, apstiprināšanu, uzraudzību un izpildi varētu paātrināt, aktīvi iesaistot privātā sektora konsultāciju uzņēmumus ar globāla mēroga pieredzi attiecīgajās jomās.

4.13. EESK vēlreiz uzsver vajadzību dalīties ar paraugpraksi ES un paātrināt birokrātiskos procesus saistībā ar pieejamo līdzekļu piešķiršanu un izmaksu, kur Eiropas Komisijai būtu jāsniedz vajadzīgais tehniskais atbalsts⁽²³⁾.

5. Tehniskā atbalsta instruments

5.1. EESK atbalsta pastāvīgas strukturālās reformas, kas vērstas uz sociālo un ekonomikas attīstību, tostarp uz institucionālo spēju veidošanu ar mērķi uzlabot pārvaldes kvalitāti. Nebūtu vēlams visām dalībvalstīm piemērot vienādu pieeju, un tāpēc šādām reformām būtu jāatbilst konkrētās valsts vajadzībām un tām būtu nepieciešams demokrātisks atbalsts⁽²⁴⁾.

5.2. EESK piekrīt, ka ar tehniskā atbalsta instrumentu būtu jācenšas atbalstīt to dalībvalstu iestāžu darbu, kuras iesniegušas attiecīgu pieprasījumu, reformu procesa posmu vai konkrētu fāžu īstenošanā.

5.3. EESK uzsver, ka ar tehniskā atbalsta instrumentu ir jāatbalsta dalībvalstu iestādes to centienos izstrādāt reformas atbilstoši to prioritātēm un jāuzlabo to spēja izstrādāt un īstenot reformu politiku un stratēģijas, kā arī izmantot līdziedru paraugpraksi un labākos piemērus.

5.4. EESK piekrīt, ka tehniskā atbalsta instruments var efektīvi papildināt to pasākumu kopumu, ko Komisija ir ierosinājusi, lai novērstu Covid-19 pandēmijas ekonomiskās sekas.

Briselē, 2020. gada 16. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

⁽²³⁾ Turpat.

⁽²⁴⁾ Turpat.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido programmu InvestEU”(COM(2020) 403 *final* – 2020/0108 (COD))**“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko attiecībā uz maksātspējas atbalsta instrumenta izveidi groza Regulu (ES) 2015/1017”**(COM(2020) 404 *final* – 2020/0106 (COD))

(2020/C 364/19)

Galvenais ziņotājs: **Ronny LANNOO**

Apspriešanās	Padome, 11.6.2020. Parlaments, 17.6.2020.
Juridiskais pamats	LESD 172. pants, 173. pants, 175. panta 3. punkts, 182. panta 1. punkts un 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa
Biroja lēmums	9.6.2020.
Pieņemts plenārsesijā	16.7.2020.
Plenārsesija Nr.	553
Balsojuma rezultāts (par / pret / atturas)	208/0/8

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Kopš Covid-19 krīzes sākuma dažādos paziņojumos EESK ir paudusi pārliecību, ka šajā lielas neskaidrības laikā tikai visaptverošs Eiropas ekonomikas atveseļošanas plāns ļaus mums tikt galā ar pandēmijas sekām un atjaunot ilgtspējīgāku un noturīgāku Eiropas ekonomiku.

1.2. Tādēļ EESK atzinīgi vērtē vērienīgo atveseļošanās pasākumu kopumu, ko ierosinājusi Eiropas Komisija, un uzsver, ka sekmīgus atveseļošanas centienus var nodrošināt tikai spēcīga un vienprātīga politiskā vadība. EESK uzsver, ka šo pasākumu ieviešana liecina par satraucošās sociālekonomiskās situācijas neatliekamību.

1.3. Lai nodrošinātu Eiropas ekonomikas ātru un ilgtspējīgu atveseļošanu, ir svarīgi, lai būtu pieejami nepieciešamie finanšu resursi. Tāpēc EESK stingri atbalsta ES budžeta palielināšanu un aicina Eiropas lēmumu pieņēmējus panākt drīzu vienošanos gan par nākamo daudzgadu finanšu shēmu (DFS) 2021.–2027. gadam, gan par jauno atveseļošanas instrumentu – *Next Generation EU*.

1.4. EESK atzinīgi vērtē programmas *InvestEU* un papildu Maksātspējas atbalsta instrumenta stiprināšanu un aicina ātri vienoties par šiem priekšlikumiem, lai nodrošinātu iespēju ātri uzsākt abu programmu darbību un attīstīt pietiekamu skaitu piemērotu projektu, lai gūtu no tiem labumu.

1.5. Ņemot vērā to, ka gandrīz visi programmai *InvestEU* paredzētie līdzekļi tiks piešķirti, īstenojot programmu *Next Generation EU*, nevis DFS 2021.–2027. gadam, kas nozīmē, ka tā būs jāīsteno līdz 2026. gada beigām, EESK aicina likumdevējus pieņemt noteikumus, lai novērstu finansējuma deficītu pēc 2026. gada un līdz DFS sākumam pēc 2027. gada.

1.6. EESK atkārtoti pauž atbalstu⁽¹⁾ Komisijas mērķim nākamā ES ilgtermiņa budžeta ietvaros stiprināt ieguldījumu darbības Eiropas Savienībā. Šim mērķim ir vēl jo lielāka nozīme, ņemot vērā Covid-19 pandēmijas izraisīto ekonomikas lejupslīdi.

1.7. EESK nepārtraukti atbalsta koncentrēšanos uz ilgtermiņa ieguldījumu projektiem ar lielu sabiedrisku nozīmi, ņemot vērā ilgtspējīgas attīstības kritērijus. Ir ārkārtīgi svarīgi nodrošināt, lai Covid-19 krīze nenovirzītu ES no tās vidēja termiņa un ilgtermiņa mērķiem, kas izklāstīti Eiropas zaļajā kursā, 2020. gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijā un Eiropas sociālo tiesību pilārā.

1.8. EESK uzskata, ka programma *InvestEU* ir īpaši piemērota, lai nodrošinātu ilgtermiņa finansējumu un atbalstītu Savienības politikas jomas, tām atgūstoties no dziļas ekonomiskās un sociālās krīzes. Komiteja uzsver, ka ir nepieciešams skaidri definēt, kuri projekti var izmantot jauno piekto logu, jo ir ļoti svarīgi radīt papildināmību ar pārējiem četriem politikas logiem. EESK atbalsta arī ierosinājumu plašāk definēt inovāciju, ņemot vērā ne tikai informācijas tehnoloģijas un digitalizāciju. Pašreizējā krīze ir ļoti smagi skārusi mazos un vidējos uzņēmumus (MVU) un jo īpaši mikrouzņēmumus un mazos uzņēmumus, un tāpēc tiem ir nepārprotami jāpiešķir tiesības saņemt atbalstu saskaņā ar jauno piekto logu. Lai to panāktu, nepieciešams nodrošināt strukturālu sadarbību starp īstenošanas partneriem un Eiropas, valsts un reģionālā līmeņa iestādēm.

1.9. EESK aicina izstrādāt konkrētas un skaidras pamatnostādnes, lai identificētu projektus, kuri var gūt labumu no programmas *InvestEU*, kā arī sinerģijas iespējas starp daudzajām ES programmām, tādējādi nodrošinot to pienācīgu un efektīvu īstenošanu.

1.10. Covid-19 krīze ir skārusi visas ES dalībvalstis; tomēr dažas valstis ir cietušas vairāk nekā citas. EESK uzsver, ka atgūšanās no koronavīrusa izraisītās krīzes nedrīkst radīt lielākas atšķirības starp dalībvalstīm.

1.11. Ņemot vērā iepriekš minēto, EESK atzinīgi vērtē jauno maksātspējas atbalsta instrumentu un uzsver, cik svarīgi ir nodrošināt, lai tas patiešām sniegtu labumu tām dalībvalstīm, kuru ekonomiku ir visvairāk skārusis Covid-19 pandēmijas sekas. Ir vienlīdz svarīgi nodrošināt gan ātru atveseļošanos, gan pieejamo līdzekļu piešķiršanu uzņēmumiem ar dzīvotspējīgiem uzņēmējdarbības modeļiem. Tādējādi tiktu sekmēta ilgtspējīgas un noturīgas Eiropas ekonomikas izveide.

1.12. EESK uzsver Eiropas finanšu tirgu nozīmi, nodrošinot, ka šie instrumenti var mobilizēt paredzētās ieguldījumu summas, kā arī Eiropas Investīciju bankas grupas (EIB) un Eiropas Investīciju fonds (EIF) vadošo pozīciju un norāda, ka par programmas īstenošanu atbildīgajiem partneriem, īpaši vietējā līmenī, ir ļoti nepieciešama piemērota struktūra. Nepieciešams nodrošināt, lai EIB grupas un attīstību veicinošu banku un iestāžu finanšu līdzekļu plūsma būtu pārredzama, skaidra un viegli pieejama.

2. Konteksts

2.1. Covid-19 krīze, kas, pirmkārt, nozīmē ārkārtas situāciju veselības aprūpes jomā, ir izraisījusi nopietnu ekonomisko un sociālo šoku, strauji samazinot ekonomikas produkcijas apjomu, izraisot strauju bezdarba pieaugumu un dzīves līmeņa pazemināšanos (reālo ienākumu samazināšanos, nenoteiktību darba ziņā, mobilitātes ierobežojumus) un krasu ārējās tirdzniecības apgrozījuma samazināšanos gan ES iekšienē, gan ar trešām valstīm. Krīze ir izraisījusi arī strauju valsts finanšu rādītāju pasliktināšanos un ieguldījumu lejupslīdi.

2.2. Eiropas Komisija 2020. gada 27. maijā paziņoja par vērienīgu atveseļošanas plānu, *Next Generation EU*, un par pārskatīto priekšlikumu par kopējo ES budžetu 2021.–2027. gadam⁽²⁾.

2.3. Nākamajā 2021.–2027. gada daudzgadu finanšu shēmā (DFS) Komisijas mērķis ir nodrošināt ES ekonomiku ar tādu investīciju programmu, kurā tiktu ņemti vērā transversālie mērķi saistībā ar vienkāršošanu, elastību, sinerģiju un saskaņotību starp attiecīgām ES politikas jomām. Nepieciešamība pēc šādas investīciju programmas ir vēl vairāk palielinājusies Covid-19 pandēmijas dēļ.

(1) EESK atzinums "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido programmu *InvestEU*" (OV C 62, 15.2.2019., 131. lpp.).

(2) Paziņojums par atveseļošanas plānu: "Eiropas lielā stunda – jāatjaunojas un jāsapatavo ceļš nākamajai paaudzei".

2.4. Tāpēc Komisija atsauc savu iepriekšējo, 2018. gada maijā iesniegto **programmas InvestEU** priekšlikumu un iesniedza jaunu priekšlikumu ⁽³⁾, kas atspoguļo daļēju vienošanos, ko Eiropas Parlaments un Padome jau panāca 2019. gada aprīlī.

2.5. Lai labāk nodrošinātu programmas *InvestEU* spējas reaģēt uz Covid-19 pandēmijas izraisīto ekonomisko un sociālo krīzi, Komisija ierosina palielināt sākotnējai programmai *InvestEU* paredzēto finansējumu, ņemot vērā kopumā palielinātās investīciju vajadzības un paaugstināta riska vidi.

2.6. Turklāt ar jauno priekšlikumu tiek paplašināta programmas *InvestEU* darbības joma, izveidojot piekto logu – Stratēģisko investīciju mehānismu, kas atbilst Eiropas ekonomikas nākotnes vajadzībām un nodrošina vai saglabā stratēģisko autonomiju galvenajās nozarēs.

2.7. Uzlabota programma *InvestEU* spēs sniegt būtisku atbalstu uzņēmumiem atveseļošanas posmā un vienlaikus saskaņā ar tās sākotnējiem mērķiem nodrošināt, ka ieguldītāji pievērš lielu uzmanību tādām Savienības vidēja termiņa un ilgtermiņa politikas prioritātēm kā zaļā pārkārtošanās un digitālā pārveide.

2.8. Eiropas Komisija arī iesniedza priekšlikumu ⁽⁴⁾ par pagaidu pašu kapitāla instrumentu – **maksātspējas atbalsta instrumentu**.

2.9. Saskaņā ar šo priekšlikumu ar Maksātspējas atbalsta instrumentu tiktu atbalstītas sabiedrības, kurām ir kopumā dzīvotspējīgs uzņēmējdarbības modelis, bet kuras Covid-19 krīzes dēļ saskaras ar maksātspējas grūtībām. Mērķis ir palīdzēt tām noturēties šajā sarežģītajā periodā, lai tās joprojām darbotos, kad būs nepieciešams nodrošināt atveseļošanos. Vēl viens priekšlikuma mērķis ir līdzsvarot paredzamos vienotā tirgus izkropļojumus, ņemot vērā to, ka atsevišķām dalībvalstīm varētu nebūt pietiekami budžeta līdzekļi, lai sniegtu piemērotu atbalstu tām sabiedrībām, kurām tas nepieciešams.

2.10. Maksātspējas atbalsta instrumentu paredzēts ieviest pēc iespējas ātrāk 2020. gadā, vēlākais līdz 2020. gada oktobra sākumam, lai to varētu ātri izmantot pilnā apmērā 2021. gada laikā.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. EESK atkārtoti ⁽⁵⁾ pauž atbalstu programmai *InvestEU* un finanšu instrumenta turpināšanai un paplašināšanai, pamatojoties uz garantijas principu. Komiteja uzskata, ka tas ir svarīgi arī attiecībā uz ES budžeta ilgtermiņa izstrādi un pārvaldību.

3.2. EESK atzinīgi vērtē projekta *InvestEU* papildu jaudu, kas palielinās ES garantiju apjomu līdz 75,2 miljardiem EUR (pašreizējās cenās un ietverot jauno stratēģisko investīciju logu), piesaistot papildu ieguldījumus 1 triljona EUR apmērā. EESK aicina līdzsvaroti sadalīt līdzekļus dažādiem programmas mērķiem.

3.3. EESK atzinīgi vērtē piektā loga – stratēģisko Eiropas investīciju loga – pievienošanu, kuram tiks piešķirti 31,2 miljardi EUR no ES garantijas, lai atbalstītu ieguldījumus stratēģiskajās nozarēs un galvenajās vērtību ķēdēs, tostarp tajās, kurām ir izšķiroša nozīme zaļās un digitālās pārveides jomā.

3.4. Komiteja uzsver, ka ir nepieciešams skaidri definēt, kuri projekti var izmantot jauno piekto logu, lai radītu papildināmību ar pārējiem četriem programmas logiem. EESK atbalsta arī ierosinājumu plašāk definēt inovāciju, ņemot vērā ne tikai informācijas tehnoloģijas un digitalizāciju. Ir skaidri jānorāda, ka MVU, jo īpaši mikrouzņēmumi un mazie uzņēmumi, arī ir tiesīgi izmantot šo logu. Tas ir vēl svarīgāk, ņemot vērā ES garantijas samazināšanos MVU logam – no 11,25 miljardiem EUR līdz 10,17 miljardiem EUR (pašreizējās cenās) – salīdzinājumā ar Eiropas Komisijas sākotnējo priekšlikumu. Lai to panāktu, nepieciešams nodrošināt strukturālu sadarbību starp īstenošanas partneriem un finanšu starpniekiem, kā arī Eiropas, valsts un reģionālā līmeņa iestādēm.

⁽³⁾ Priekšlikums Regulai, ar ko izveido programmu *InvestEU*.

⁽⁴⁾ Priekšlikums Regulai, ar ko izveido maksātspējas atbalsta programmu.

⁽⁵⁾ EESK atzinums "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido programmu *InvestEU*" (OV C 62, 15.2.2019., 131. lpp.).

3.5. EESK uzsver, ka ieguldījumiem prasmēs ir izšķiroša nozīme pārejā uz videi draudzīgāku un taisnīgāku ekonomiku, tāpēc programmā *InvestEU* nevajadzētu atstāt novārtā sociālās investīcijas.

3.6. Daudzus MVU, jo īpaši mikrouzņēmumus un mazos uzņēmumus, ir ievērojami skārusi Covid-19 krīze un vairumā ES valstu pieņemtie pārvietošanās ierobežojumi. Tāpēc ir svarīgi nodrošināt pietiekamu finansējumu, lai šie uzņēmumi varētu atgūties no krīzes. Šim atbalstam jābūt pieprasījuma virzītam, proti, ir jānodrošina gan parāda, gan pašu kapitāla produktu pieejamība. Tā kā samazinās mazo un vidējo uzņēmumu garantijas spēja, šis samazinājums būtu jākompensē, nodrošinot, ka MVU portfeļi, jo īpaši mazo un mikrouzņēmumu portfeļi, ir tiesīgi pretendēt uz stratēģisko investīciju logu. Turklāt ir jānosaka samērīgas ziņošanas prasības, lai novērstu pārmērīgu administratīvo slogu vismazākajiem uzņēmumiem ar ierobežotiem resursiem, jo tas atturētu uzņēmumus pretendēt uz programmas *InvestEU* atbalstu. Lai nodrošinātu līdzekļu pieejamību šiem uzņēmumiem, svarīga nozīme ir īstenošanas partneriem un finanšu starpniekiem.

3.7. Pašreizējās krīzes laikā valdības politika un atbalsts ir kļuvis īpaši nozīmīgs; tomēr dalībvalstu valdību spēja atbalstīt nozares un uzņēmumus, kurus krīze skārusi vismagāk, dažādās ES valstīs ir ļoti atšķirīga.

3.8. Tāpēc EESK atzinīgi vērtē jauno Maksātspējas atbalsta instrumentu un tā pieejamību visām dalībvalstīm, galveno uzmanību pievēršot tām dalībvalstīm, kuru ekonomiku visvairāk ir skārusas Covid-19 pandēmijas sekas un/vai kuru iespējas sniegt maksātspējas valsts atbalstu ir ierobežotākas. EESK piekrīt, ka atbalsts jāpiešķir tikai uzņēmumiem ar dzīvotspējīgiem uzņēmējdarbības modeļiem, kuri nebija nonākuši grūtībās pirms Covid-19 krīzes. Turklāt tā atzinīgi vērtē Maksātspējas atbalsta instrumenta iekļaušanu Eiropas Stratēģisko investīciju fondā (ESIF). Lai nodrošinātu līdzekļu efektīvu izlietojumu, ieteicams atļaut elastīgu pāreju uz citiem ESIF programmas loģiem un no tiem. Visbeidzot, ir jāparedz pieejamo līdzekļu līdzsvarots sadalījums starp pašu kapitāla un kvazikapitāla produktiem, piemēram, subordinētiem aizdevumiem.

3.9. Divkārsā pāreja (zaļā pārkārtošanās un digitalizācija) tiek rosināta Maksātspējas atbalsta instrumenta ietvaros. Šiem nosacījumiem jābūt reālistiskiem un izpildāmiem arī mikrouzņēmumiem un mazajiem uzņēmumiem, kā arī tradicionālajām nozarēm.

3.10. Covid-19 krīze ir skārusi visas ES dalībvalstis; tomēr dažas valstis ir cietušas vairāk nekā citas. EESK uzsver, ka atveseļošanās no koronavīrusa izraisītās krīzes nedrīkst radīt lielākas atšķirības starp dalībvalstīm. Lai gan programmai *InvestEU* vai jaunajam Maksātspējas atbalsta instrumentam nav noteiktas ģeogrāfiskās kvotas, EESK atzinīgi vērtē to, ka tās valde noteiks īpašas ģeogrāfiskās koncentrācijas robežas.

3.11. Programmas *InvestEU* kā jumta finanšu instrumenta izveides rezultātā piedāvātā vienkāršošana, labāka pārredzamība un lielāks sinerģijas potenciāls kļūst vēl nozīmīgāks attiecībā uz Eiropas zaļā kursa investīciju plāna un citu Eiropas atveseļošanas plāna elementu izveidi. EESK aicina izstrādāt konkrētas un skaidras pamatnostādnes, lai identificētu projektus, kuri var gūt labumu no sinerģijas iespējas starp daudzajām ES programmām, tādējādi nodrošinot to pienācīgu un efektīvu īstenošanu.

3.12. Covid-19 krīzei nevajadzētu novirzīt ES no tās vidēja termiņa un ilgtermiņa mērķiem, kas izklāstīti Eiropas zaļajā kursā, 2020. gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijā un Eiropas sociālo tiesību pilārā. Savā jaunākajā rezolūcijā⁽⁶⁾ EESK norādīja, ka Eiropai ir jāfinansē darbības, kas atbilst diviem kritērijiem: stratēģiski svarīgas ražošanas repatriācija, lai Eiropa būtu neatkarīga, īpaši attiecībā uz veselības aizsardzību un reaģēšanu, un kvalitatīvu darbvietu nodrošināšana, kā arī orientēšanās uz ilgtspējīgiem, sociāli atbildīgiem un videi nekaitīgiem ieguldījumiem. Maziem un vidējiem uzņēmumiem, tāpat kā lieliem uzņēmumiem un sociālajiem uzņēmumiem, var būt ļoti liela nozīme Eiropas ražošanas sistēmas pārstrukturēšanā.

Briselē, 2020. gada 16. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER

⁽⁶⁾ EESK priekšlikumi atjaunošanai un atveseļošanai pēc Covid-19 krīzes.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido klimatneitralitātes panākšanas satvaru un groza Regulu (ES) 2018/1999 (Eiropas Klimata akts)”

(COM(2020) 80 final – 2020/0036 (COD))

(2020/C 364/20)

Ziņotājs: **Jan DIRX**

Līdzziņotāja: **Tellervo KYLÄ-HARAKKA-RUONALA**

Apspriešanās	Eiropas Parlaments, 10.3.2020. Padome, 13.3.2020.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 192. panta 1. punkts un 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	29.6.2020.
Pieņemts plenārsesijā	16.7.2020.
Plenārsesija Nr.	553
Balsojuma rezultāts	
(par / pret / atturas)	210/2/9

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK, gluži tāpat kā daudzas citas svarīgas ES iestādes un amatpersonas, uzsver, ka klimatrīcība un ekonomikas atjaunošana un atveseļošana pēc koronavīrusa izraisītās krīzes var noritēt saskaņoti un tam tā arī jānotiek. To var panākt, atjaunojot Eiropas ekonomiku ar efektīvu un pilnībā ilgtspējīgu publisko un privāto ieguldījumu kopuma starpniecību. Tādēļ EESK uzskata, ka Eiropas Klimata akta priekšlikums ir viens no instrumentiem, kas var palīdzēt panākt šo ļoti vēlamu un vajadzīgo Eiropas ekonomikas atjaunošanu.

1.2. EESK atbalsta koncepciju, kas pārkārtošanos uz klimatneitralitāti paredz ES līmenī kopumā, nevis katrā dalībvalstī atsevišķi. Šādas koncepcijas priekšrocība ir tā, ka, ņemot vērā atšķirības starp dažādajām dalībvalstīm, veicamos pasākumus var optimāli sadalīt visā ES. EESK arī pauž pārliecību, ka vislielāko atbalstu klimata politikai varēs panākt tad, ja vispārējais mērķis būs ar vismazākajām sociāli ekonomiskajām izmaksām panākt vislielāko samazinājumu siltumnīcefekta gāzu emisiju jomā.

1.3. EESK mudina Komisiju, lai tā, izvērtējot 2030. gada emisiju mērķrādītāju, pilnībā ņemtu vērā koronavīrusa izraisītās krīzes ietekmi un, pamatojoties uz attiecīgiem tiesību aktu priekšlikumiem, noteiktu, ka līdz 2030. gadam emisijas jāsamazina par vismaz 55 %. EESK norāda, ka saskaņā ar ANO Vides programmas (UNEP) 2019. gada Ziņojumu par emisiju apjoma atšķirībām pasaules mērogā ir vajadzīgs vēl vērēnīgāks emisiju apjoma samazināšanas mērķis 2030. gadam, lai sasniegtu Parīzes nolīgumā noteikto 1,5 °C mērķi.

1.4. EESK atzīst, ka ikvienam būs jāveic papildu pasākumi, lai sasniegtu 2050. gadam noteikto klimatneitralitātes mērķi. Nesenajā Eiropas Komisijas ziņojumā (pirms koronavīrusa izraisītās krīzes) tika konstatēts, ka 92 % Eiropas iedzīvotāju atbalsta ES klimatneitralitātes mērķi. Lai saglabātu šo atbalstu, ir jāpaātrina klimatrīcība, kas būtu saskaņota ar ekonomikas atveseļošanu un atjaunošanu.

1.5. Lai vismaz visi svarīgākie dalībnieki pasaulē enerģiski darbotos klimatneitralitātes sasniegšanai, EESK aicina Eiropas Savienībai uzņemties iniciatīvu un būt par iedvesmas avotu samitam, kas ir atlikts, bet kam 2020. gada novembrī bija jānotiek Glāzgovā, un turpmākajiem klimata samitiem.

1.6. Savienības klimatneitralitātes mērķa sasniegšana ES līmenī līdz 2050. gadam ir iespējama tikai tad, ja katra valsts savlaicīgi sniedz pilnvērtīgu ieguldījumu klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās pasākumu veikšanā. Tādēļ EESK atbalsta to, ka Komisija var izdot ieteikumus dalībvalstij, ja, pamatojoties uz skaidriem un pārredzamiem vērtēšanas kritērijiem, šis dalībvalsts veiktie pasākumi neatbilst klimata pārmaiņu mazināšanas mērķim vai arī nav pietiekami, lai pielāgošanās jomā nodrošinātu progresu.

1.7. EESK ierosina gādāt par to, ka viss novērtējuma dokuments par visiem iecerētajiem pasākumiem vai likumdošanas priekšlikumiem, kas saistīti ar klimatneitralitātes mērķi, būtu publiski pieejams uzreiz pēc novērtējuma pabeigšanas.

1.8. Komisijas priekšlikumā pamatoti ir ietverti gan klimata pārmaiņu mazināšanas, gan pielāgošanās pasākumi, "kā paredzēts Parīzes nolīguma 7. pantā".

1.9. Lai organizētu un veicinātu visu sabiedrības grupu aktīvu līdzdalību, EESK ierosina izveidot Eiropas Klimata pakta jautājumos ieinteresēto personu platformu, kā norādīts mūsu atzinumā par Eiropas klimata pakta.

2. Ievads

2.1. Pašlaik koronavīrusa (Covid-19) izraisītā pasaules mēroga krīze vēlreiz skaidri parāda, cik neaizsargāta ir dzīvība uz mūsu planētas. Lai gan koronavīrusa izraisītā krīze un tās ekonomiskās, sociālās un ekoloģiskās sekas ir jāapkaro visā to pilnībā, tieši tāpat ir jāturpina arī koncentrēties uz to, ka tiek novērstas un, ja nepieciešams, apkarotas citas norises, kas apdraud dzīves kvalitāti (piemēram, klimata pārmaiņas un bioloģiskās daudzveidības samazināšanās) (¹). Kā brīdināja ANO Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām (UNFCCC) izpildsekretāre *Patricia Espinosa*, paziņojot par 2020. gada novembrī Glāzgovā paredzētā klimata pārmaiņu samita (COP 26) atlikšanu, "pašlaik vislielākais cilvēces apdraudējums ir Covid-19, taču mēs nedrīkstam aizmirst, ka ilgtermiņā vislielākais apdraudējums ir klimata pārmaiņas".

2.2. EESK uzskata, ka klimatrīcība un ekonomikas atveseļošana un atjaunošana pēc koronavīrusa izraisītās krīzes var noritēt saskaņoti un tam tā arī jānotiek Ekonomikas atveseļošanas un atjaunošanas pasākumiem ir jāatbilst klimata aizsardzības mērķim, un klimatrīcībai ir jānotiek tā, lai izmaksas samazinātu līdz minimumam un radītu ekonomikas ieguvumus.

2.3. Tādēļ EESK norāda arī uz šādiem svarīgu ES iestāžu un ierēdņu paziņojumiem:

Eiropas Parlaments 16. aprīlī ar pārliecinošu balsu vairākumu nobalsoja par to, lai Eiropas zaļais kurss tiktu izvirzīts par ES atveseļošanas un atjaunošanas pasākumu kopuma centrālo elementu, "lai sniegtu stimulu ekonomikai, uzlabotu tās noturību un radītu darbvietas, vienlaikus sekmējot ekoloģisko pāreju, veicinot ilgtspējīgu ekonomikas un sociālo attīstību".

Tajā pašā dienā Eiropas Komisijas priekšsēdētāja *Ursula von der Leyen* arī norādīja, ka Eiropai ir divkārt jāpalielina ieguldījumi Eiropas zaļajā kursā. Eiropas Komisijas priekšsēdētājas vietnieks *Frans Timmermans* šo pašu vēstījumu puda atklātā vēstulē septiņos Eiropas informatīvajos biļetenos. Arī Eiropadomes priekšsēdētājs *Charles Michel* vēlas izmantot šo iespēju, lai Eiropas Savienību padarītu "zaļāku": "Eiropas Savienībai ir jākļūst labākai nekā jebkad agrāk, mums ir jāgūst labums no šīs krīzes."

2.4. To visu var panākt, atjaunojot Eiropas ekonomiku ar pilnībā ilgtspējīga efektīvu publisko un privāto ieguldījumu kopuma starpniecību, aptverot tādas jomas kā enerģijas patēriņa samazināšana, ilgtspējīga enerģētika, ieguldījumi tīklos, tūri ražošanas procesi vai otrreizējā pārstrāde un šos pasākumus papildinot ar ilgtspējīga patēriņa veicināšanu. Turklāt, lai panāktu klimatneitralitāti, oglekļa dioksīda piesaistīšanas un uzglabāšanas sistēmas ir jāuzlabo, piemēram, izmantojot ilgtspējīgu meža un augsnes apsaimniekošanu. Eiropas Klimata akts ir viens no instrumentiem, kas var palīdzēt panākt šo ļoti vēlamu un vajadzīgo Eiropas ekonomikas atjaunošanu.

(¹) Daži eksperti apgalvo, ka bioloģiskā daudzveidība ir dabisks šķērslis, kas nepieļauj vīrusu un slimību pārnesanu no dzīvniekiem uz cilvēkiem (zoonozi). Tādēļ bioloģiskās daudzveidības zaudēšana var novest pie biežākām pandēmijām nākotnē. Šis ir ļoti aktuāls papildu arguments.

2.5. Tādēļ EESK atzinīgi vērtē Eiropas Klimata akta priekšlikumu ⁽²⁾, ar kuru Eiropas Komisija nāca klajā 2020. gada 4. martā un kurā ir noteikts tiesiskais regulējums Savienības klimatneitralitātes mērķa sasniegšanai līdz 2050. gadam. EESK atbalsta to, ka līdz 2050. gadam un, ja iespējams, pat ātrāk ir vēlams un nepieciešams sasniegt klimatneitralitātes mērķi, lai palīdzētu sasniegt Parīzes nolīgumā minēto mērķi proti, ierobežotu globālo sasilšanu krietni zem 2 °C, un jāpieliek pūles, lai to saglabātu zem 1,5 °C.

2.6. EESK uzskata par pašsaprotamu, ka Parīzes nolīguma mērķu sasniegšanas nolūkā arī vismaz visiem svarīgākajiem dalībniekiem pasaulē enerģiski jādarbojas klimatneitralitātes sasniegšanai. No vienas puses, tam ir nepieciešama aktīva ES diplomātija klimata jomā un, no otras puses, tādi pasākumi kā oglekļa cenas noteikšana, lai siltumnīcefekta gāzu emisijas ietekmes ziņā nodrošinātu vienlīdzīgas konkurences apstākļus ES produktiem un pakalpojumiem un to konkurentiem no valstīm ārpus ES.

2.7. Eiropas Klimata akta priekšlikums ir 2019. gada 11. decembrī Komisijas publicētā Eiropas zaļā kursa ⁽³⁾ stūrakmens. Eiropas zaļajā kursā ir izklāstīts, kā līdz 2050. gadam Eiropu padarīt par pirmo klimatneitrālo pasaules daļu, veicinot ekonomiku, uzlabojot iedzīvotāju veselību un dzīves kvalitāti, rūpējoties par dabu un nevienu neatstājot novārtā.

2.8. EESK ar gandarījumu ir konstatējusi, ka politiskā līmenī šo neto klimatneitralitātes mērķi, kas sasniedzams līdz 2050. gadam, Eiropas Parlaments jau ir atbalstījis savā 2019. gada 14. marta rezolūcijā un Eiropadome – savos 2019. gada 12. decembra secinājumos. Turklāt ES Vides padome 2020. gada 5. martā Eiropas Savienības un tās dalībvalstu vārdā iesniedza UNFCCC Eiropas Savienības un tās dalībvalstu ilgtermiņa zemas siltumnīcefekta gāzu emisijas attīstības stratēģiju (ar mērķi līdz 2050. gadam panākt klimatneitrālu ES) ⁽⁴⁾.

2.9. EESK atzīst, ka klimatneitralitātes mērķa sasniegšanai 2050. gadā būs vajadzīgi pamatīgi valstu valdību, pašvaldību, uzņēmumu, arodbiedrību, pilsoniskās sabiedrības organizāciju un iedzīvotāju centieni. Tas nozīmē, ka ikvienam būs jāveic papildu pasākumi, lai 2050. gadā sasniegtu noteikto mērķi; Komisija to ir formulējusi šādi: “Ir vajadzīgi papildu pasākumi, un katrai nozarei būs jādod sava artava, jo paredzams, ka ar pašreizējām rīcībpolitikām līdz 2050. gadam siltumnīcefekta gāzu emisijas izdosies samazināt tikai par 60 %, līdz ar to, lai panāktu klimatneitralitāti, vēl daudz jāizdara.” ⁽⁵⁾

2.10. EESK uzsver, ka ir svarīgi ņemt vērā priekšlikuma 3. panta 3. punktā minētos jautājumus, kā “starptautiskās norises un centieni” un “Savienības ekonomikas konkurētspēja”. Turklāt EESK vērs īpašu uzmanību uz to, cik svarīga ir “nepieciešamība nodrošināt, ka pārkārtošanās ir godīga un sociāli taisnīga” (3. panta 3. punkta h) apakšpunkts). EESK vēlas uzsvērt, ka jānovērš it sevišķi enerģētiskā nabadzība, un iesaka šo jautājumu iekļaut nacionālo pasākumu novērtējumā, kā noteikts priekšlikuma 6. pantā.

2.11. Komisija plāno līdz 2020. gada septembrim pārskatīt Savienības 2030. gadam izvirzīto klimata mērķrādītāju, ņemot vērā klimatneitralitātes mērķi, un izpētīt, vai iespējams izvirzīt līdz 2030. gadam sasniedzamu jaunu mērķi – samazināt emisijas par 50–55 % salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni, kā arī līdz 2021. gada vidum izstrādāt attiecīgus tiesību aktu priekšlikumus. EESK sagaida, ka jaunais 2030. gada emisiju mērķis būs balstīts uz plašu pārskatu un pienācīgu ietekmes novērtējumu. EESK arī piekrīt viedoklim, ka visnotaļ pamatots ir mērķis līdz 2030. gadam emisijas samazināt par vismaz 55 %, lai ES tādējādi no savas puses reaģētu uz milzīgo vajadzību pasaulē samazināt emisijas. Piemēram, ANO Vides programmas (UNEP) ziņojumā par faktiskā un nepieciešamā emisiju samazināšanas apjoma atšķirībām (Emissions Gap Report 2019) ⁽⁶⁾ norādīts, ka pasaulē ir vajadzīgs vēl vērienīgāks emisiju samazināšanas mērķis 2030. gadam, lai sasniegtu Parīzes nolīgumā izvirzīto 1,5 °C mērķi ⁽⁷⁾.

⁽²⁾ Eiropas Klimata akts.

⁽³⁾ Eiropas zaļais kurss.

⁽⁴⁾ Iesniegšana UNFCCC.

⁽⁵⁾ Eiropas Klimata akts, sk., piemēram, 2. lpp.

⁽⁶⁾ Emissions Gap Report 2019.

⁽⁷⁾ ANO Vides programmas (UNEP) 2019. gada ziņojumā par faktiskā un nepieciešamā emisiju samazināšanas apjoma atšķirībām norādīts, ka no šā brīža globālās emisijas ir jāsamazina par 7,6 % gadā, lai globālā sasilšana nepārsniegtu 1,5 °C. Tas nozīmē mērķi līdz 2030. gadam samazināt emisijas vismaz par 68 %.

2.12. Veicot ietekmes novērtējumus, ir svarīgi atzīt, ka koronavīrusa izraisītā krīze ir radījusi līdz šim nepieredzētas ekonomiskās, sociālās un ekoloģiskās sekas, kuras savukārt iespaido to, kāda būs klimata pārmaiņu mazināšanas pasākumu ietekme.

2.13. EESK uzskata, ka koronavīrusa radītās krīzes potenciālā ietekme nevar un tai nevajadzētu novest pie tā, ka tiek mīkstināts līdz 2030. gadam izvirzītais emisiju samazināšanas mērķis.

2.14. Lai vismaz visi svarīgākie dalībnieki pasaulē enerģiski darbotos klimatneitralitātes sasniegšanai, EESK aicina rīkoties tā, lai ES varētu uzņemties iniciatīvu un būt par iedvesmas avotu samitam, kas ir atlikts, bet kam 2020. gada novembrī bija jānotiek Glāzgovā, un turpmākajiem klimata samitiem.

2.15. EESK arī iesaka Komisijai sākt izstrādāt starpposma emisiju samazinājuma mērķrādītāju 2040. gadam, lai līdz 2050. gadam vai, ja iespējams, pat ātrāk panāktu klimatneitralitāti, un šajā sakarā sagatavot tiesību akta priekšlikumu Eiropas Parlamentam un Padomei, kā arī līdz 2028. gadam pieņemt priekšlikumu par jaunu emisijas samazināšanas saistību noteikšanu laikposmam no 2031. gada līdz 2040. gadam. Mērķrādītāja savlaicīga noteikšana ir nepieciešama, lai sabiedrībai un visām ekonomikas nozarēm garantētu iespējami augstāku paredzamības un pārredzamības līmeni.

2.16. Nesenajā Eurobarometra apsekojumā (pirms koronavīrusa izraisītās krīzes) tika konstatēts, ka 93 % ES iedzīvotāju uzskata klimata pārmaiņas par nopietnu problēmu un 92 % atbalsta ES klimatneitralitātes mērķi⁽⁸⁾. Lai saglabātu šo atbalstu, ir jāpaātrina klimatricība, kas būtu saskaņota ar ekonomikas atveseļošanu un atjaunošanu.

3. Pilnvaru deleģēšana

3.1. Ierosinātajā Klimata aktā (3. pants) Komisija tiek pilnvarota pieņemt deleģētos aktus, lai papildinātu Klimata aktu, tādējādi nosakot "Savienības līmeņa trajektoriju, kā līdz 2050. gadam sasniegt 2. panta 1. punktā nosprausto klimatneitralitātes mērķi". Turklāt sešu mēnešu laikā pēc katras Parīzes nolīguma 14. pantā minētās globālās izsvēršanas Komisija šo trajektoriju pārskata.

EESK uzskata, ka Komisijai ir nevis jāpieņem deleģētie akti, bet gan jāsagatavo tiesību akta priekšlikums, lai noteiktu un koriģētu šo trajektoriju, ja pārskatīšana norāda uz šādu nepieciešamību.

3.2. Jebkurā gadījumā ir jāturpina aizsargāt mūsu institucionālās sistēmas demokrātiskos noteikumus. Tas ietver pilsoniskās sabiedrības pārstāvju un to organizāciju, piemēram, EESK, tiesības sniegt savu ieguldījumu demokrātiskā lēmumu pieņemšanas procesā. Šajā saistībā mēs vēlētos atsaukties uz Komisijas sagatavotā Klimata akta projekta 8. pantu, kurā ir teikts, ka "Komisija rīkojas tā, lai [iesaistītu] visas sabiedrības grupas (...)".

4. Progresu un pasākumu novērtējums

4.1. Saskaņā ar 5. pantu Komisija novērtē Savienības progresu un pasākumus. Tā "visus iecerētos pasākumus vai likumdošanas priekšlikumus vēl pirms to pieņemšanas novērtē, ņemot vērā (...) klimatneitralitātes mērķi (...), un šo analīzi iekļauj visos ietekmes novērtējumos, ko pievieno šiem pasākumiem vai priekšlikumiem".

Praksē tas nozīmē, ka Komisija saviem sagatavotajiem priekšlikumiem pievienotajos ietekmes novērtējumos apsver arī ietekmi uz klimatneitralitāti. EESK iesaka Komisijai izpētīt, vai to var panākt spēkā esošās labāka regulējuma sistēmas ietvaros, neveicot nekādus grozījumus tiesību aktos.

4.2. Priekšlikuma 5. pantā ir noteikts, ka novērtējuma rezultāti tiek publiskoti pasākumu vai priekšlikumu pieņemšanas brīdī. Taču Eiropas Savienības Tiesa (lieta C 57/16 P, *Client Earth* / Komisija, spriedums pieņemts 2018. gada 4. septembrī) ir skaidri norādījusi, ka pat ietekmes novērtējuma ziņojumu projektiem ir jābūt "tieši pieejamiem" atbilstoši Regulas (EK) Nr. 1049/2001⁽⁹⁾ 12. panta 2. punktam. Tādēļ EESK ierosina mainīt formulējumu, nosakot, ka visam novērtējuma dokumentam jābūt publiski pieejamam uzreiz pēc novērtējuma pabeigšanas.

4.3. EESK uzskata, ka Savienības 2050. gada klimatneitralitātes mērķa sasniegšana Eiropas līmenī līdz 2050. gadam ir iespējama tikai tad, ja katra valsts savlaicīgi sniedz pilnvērtīgu ieguldījumu klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās pasākumu veikšanā.

⁽⁸⁾ Iedzīvotāju atbalsts klimata pasākumiem.

⁽⁹⁾ OV L 145, 31.5.2001., 43. lpp.

Tādēļ EESK atbalsta šādu Komisijas plānu: Komisija var izdot ieteikumus dalībvalstij, ja, ņemot vērā attiecīgās valsts nacionālos plānus, šis dalībvalsts veiktie pasākumi neatbilst klimata pārmaiņu mazināšanas mērķim vai arī nav pietiekami, lai nodrošinātu progresu pielāgošanās jomā. EESK atbalsta Komisiju šajā ziņā un iesaka Komisijai tās ieteikumos izvēlēties attiecīgajiem apstākļiem piemērotu pasākumu kopumu, kas būtu efektīvs. Taču EESK aicina skaidri norādīt, kādi mērķi un kritēriji tiek ņemti vērā, novērtējot progresu atsevišķās dalībvalstīs.

4.4. Komisijas priekšlikuma mērķis ir līdz 2050. gadam panākt klimatneitrālu Eiropas Savienību. Tas nozīmē, ka dalībvalstīm nav jāpanāk klimatneitralitāte katrai atsevišķi. EESK atbalsta šo koncepciju, kas faktiski turpina pašreizējo ES pieeju klimata tiesību aktu izstrādei, jo šādas koncepcijas priekšrocība ir tā, ka, ņemot vērā attiecīgās atšķirības starp dažādajām dalībvalstīm, veicamos pasākumus var optimāli sadalīt visā ES. Tomēr EESK uzskata, ka katrai dalībvalstij nacionālajā enerģētikas un klimata rīcības plānā, kas jāiesniedz līdz 2029. gada 1. janvārim (saskaņā ar Pārvaldības regulas (ES) 2018/1999⁽¹⁰⁾ 3. pantu), ir jānorāda, vai un, ja tā, kad tā vēlas panākt klimatneitralitāti un kādus pasākumus tā veiks, lai ES līmenī sasniegtu optimālu rezultātu, un jāmin arī pasākumi, kādus tā veiks, lai veicinātu citu dalībvalstu centienus, vai tikts īstenoti vienā vai vairākās citās dalībvalstīs, tādējādi nodrošinot, ka šādas darbības norisinās savlaicīgi un ar īstenojamu vienošanos palīdzību.

4.5. EESK arī pauž pārliecību, ka vislielāko atbalstu klimata politikai varēs panākt tad, ja vispārējais mērķis būs ar vismazākajām sociāli ekonomiskajām izmaksām panākt vislielāko samazinājumu siltumnīcefekta gāzu emisiju jomā. Tādējādi emisiju kompensēšanai dalībvalstu starpā jābūt iespējamai, ja to reglamentē stingrs tiesiskais regulējums, ko papildina arī izpildes panākšana. Ir arī svarīgi atzīt, ka saskaņā ar pašreizējiem noteikumiem emisijas kvotu tirdzniecības sistēmā iesaistīto nozaru darbības tiek regulētas ES mēroga shēmas ietvaros, savukārt citas nozares cenšas kopīgi ievērot valstu emisiju maksimālās robežvērtības. Laika gaitā emisijas kvotu tirdzniecības sistēmā noteikti ietilps vairāk nozaru.

4.6. Papildus ETS sistēmai pastāv daudzi ES līmeņa tiesību akti, piemēram, tehniskās prasības, kas ļauj uzraudzīt dažādu nozaru emisijas un tādējādi sniedz ieguldījumu vispārējā mērķa īstenošanā. ES līmeņa regulējumam ir īpaši svarīgs jomās, kas ir nozīmīgas vienotā tirgus pareizai darbībai.

4.7. EESK arī ierosina pienācīgi uzraudzīt, kāda varētu būt ES pasākumu ietekme globālā kontekstā. Tas ietver, piemēram, ietekmi uz ārvalstu ieguldījumiem un tirdzniecību un no tā izrietošo tiešo un netiešo ietekmi uz emisiju attīstību.

4.8. Komisijas priekšlikumā ir minēts, ka "(..) ES līmeņa rīcības mērķis ir nodrošināt, ka izmaksefektīvi tiek sasniegti ilgtermiņa klimata mērķi, tajā pašā laikā gādājot par taisnīgumu un vidisko integritāti". EESK atzīst, ka joprojām ir daudz jautājumu – gan procesuālu (kāda ir labākā lēmumu pieņemšanas pieeja?), gan pēc būtības (kādi ir taisnīgi un ekonomiski izdevīgi sadalījuma kritēriji, kas garantē visaugstāko vides aizsardzības līmeni?) – par to, kā sasniegt iepriekš minēto. Tādēļ svarīgs ir process (pastāvīgas horizontālās debātes starp ES iestādēm, tostarp EESK un RK, un vertikālās debātes ar dalībvalstīm). Vēl svarīgāks ir jautājums par to, kā rīkoties, ja dalībvalstis vēlas panākt klimatneitralitāti savā valstī agrāk nekā 2050. gadā, un tas nebūs īpaši efektīvi izmaksu un/vai klimata aizsardzības ziņā ES līmenī. EESK aicina Eiropas Komisiju un Padomi pēc iespējas drīzāk sniegt skaidrojumus un norādījumus attiecībā uz šo jautājumu.

5. Pielāgošanās pasākumi

5.1. Komisijas priekšlikumā pamatoti ir ietverti gan klimata pārmaiņu mazināšanas, gan pielāgošanās pasākumi, "kā paredzēts Parīzes nolīguma 7. pantā". Īpaši attiecībā uz pielāgošanos Komisija ierosina paplašināt ES rīcību valstu pielāgošanās pasākumu jomā.

Parasti tiek uzskatīts, ka, salīdzinot ar klimata pārmaiņu mazināšanu, pielāgošanās ir lielākā mērā saistīta ar vietējās pārvaldes iestāžu darbību. Tādēļ EESK uzskata, ka saskaņā ar subsidiaritātes principu Komisijai būtu jāprecizē, cik lielā mērā pilnvaras būtu piešķiramas ES līmenī un kādi pienākumi būtu jāuztic dalībvalstīm.

⁽¹⁰⁾ OV L 328, 21.12.2018., 1. lpp.

5.2. Turklāt būtu arī jāizpēta, ko paredz "attiecīgajām ES iestādēm" uzticētie pienākumi. Priekšlikumā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jāpieņem nacionālās pielāgošanās stratēģijas un plāni. No ES iestādēm netiek prasīta nekāda konkrēta rīcība, piemēram, plāna izstrāde.

5.3. Komisija ierosina piešķirt tai pilnvaras izvērtēt ne vien dalībvalstu klimata pārmaiņu mazināšanas pasākumus, bet arī pielāgošanās pasākumus (6. panta 1. punkta b) apakšpunkts). Ja Komisija konstatē, ka dalībvalsts pasākumi nav "pietiekami, lai nodrošinātu progresu attiecībā uz pielāgošanos, kas minēta 4. pantā, tā var izdot šai dalībvalstij adresētus ieteikumus". Šis ir ļoti plaši interpretējams nosacījums. EESK uzskata, ka Komisijai būtu vēlams noteikt šāda novērtējuma kritērijus.

6. Sabiedrības līdzdalība

6.1. EESK uzskata par pašsaprotamu Klimata akta 8. pantu (Sabiedrības līdzdalība) un tādēļ vērtē to atzinīgi. "Visu sabiedrības grupu" aktīva līdzdalība ir vajadzīgs priekšnoteikums, lai klimata politika Eiropas Savienībā būtu sekmīga, jo pilsoniskās sabiedrības pārstāvji (uzņēmumi, darba ņēmēji, patērētāji, iedzīvotāji un to organizācijas) ir tie, kas klimata mērķus realizē praksē.

Tāpēc EESK mudina Komisiju un dalībvalstis aktīvi aicināt visus šos pilsoniskās sabiedrības dalībniekus piedalīties un iesniegt priekšlikumus par konkrētu klimata politiku un klimatrīcību.

6.2. Tāpēc EESK atzinīgi vērtē to, ka Eiropas Komisija nesen uzsāka sabiedrisko apspriešanu ar mērķi apkopot viedokļus par to, kā iedzīvotājus iesaistīt klimata pasākumos⁽¹⁾. Tās rezultāti kalpos par pamatu, kad Komisija 2020. gada 3. ceturksnī sāks klimata pakta īstenošanu. Ar Eiropas klimata pakta palīdzību Eiropas Komisija plāno sapulcēt ieinteresētās personas, tostarp reģionus, vietējās pašvaldības, vietējās kopienas, pilsonisko sabiedrību, skolas, uzņēmumus un privātpersonas.

6.3. Ņemot vērā pozitīvo pieredzi, kas gūta Eiropas aprites ekonomikas jautājumos ieinteresēto personu platformā, kuru ir izveidojusi Eiropas Komisija un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja, un saskaņā ar mūsu atzinumā par Eiropas klimata pakta (NAT/785)⁽²⁾ izteiktajiem priekšlikumiem, EESK ierosina izveidot Eiropas klimata pakta jautājumos ieinteresēto personu platformu, pamatojoties uz iekļautības un pārredzamības principiem un vietējo klimata jautājumos ieinteresēto personu patiesu līdzdalību un atbildību.

Briselē, 2020. gada 16. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

⁽¹⁾ Apspriešanās par Eiropas klimata pakta.

⁽²⁾ <https://www.eesc.europa.eu/lv/our-work/opinions-information-reports/opinions/european-climate-pact-exploratory-opinion>

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam par Eiropas Dzelzceļa gadu (2021)”

(COM(2020) 78 final)

(2020/C 364/21)

Ziņotājs: **Alberto MAZZOLA**

Apspriešanās	Eiropas Parlaments, 10.3.2020. Padome, 13.3.2020. Eiropas Savienības Padome, 13.3.2020.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 91. pants
Komitejas Biroja lēmums	24.4.2020.
Atbildīgā specializētā nodaļa	Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	23.6.2020.
Pieņemts plenārsesijā	16.7.2020.
Plenārsesija Nr.	553
Balsojuma rezultāts (par / pret / atturas)	209/1/4

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumu un atbalsta tā mērķus, it īpaši mudināt un atbalstīt Eiropas Savienību, dalībvalstis, reģionālās un vietējās pašvaldības, sociālos partnerus un tirgus spēkus, lai tie palielina dzelzceļa daļu pasažieru un kravas mobilitātē.

1.2. EESK uzskata, ka Eiropas Dzelzceļa gadā plaša sabiedrība – iedzīvotāji, dzelzceļa darbinieki, sociālie partneri, uzņēmumi, akadēmiskās aprindas un it īpaši Eiropas jaunatne – būs ciešāk jāiesaista ES iestāžu publiskajās debatēs par ES ilgtspējas un mobilitātes politiku un par Eiropas mobilitātes nākotni, lai popularizētu dzelzceļu kā ilgtspējīgu, novatorisku un drošu transporta veidu.

1.3. Dzelzceļa gads būs EESK iespēja informēt par dzelzceļa ilgtspējas iezīmēm, tostarp kā piemērotu aizstājēju īsiem lidojumiem (kur tas ir pieejams), par Viedas un ilgtspējīgas mobilitātes stratēģiju, kā arī par ES dzelzceļa ieguldījumu politiku.

1.4. Eiropas Dzelzceļa gada laikā EESK iesaka novērtēt dzelzceļa pakalpojumu kvalitāti un vajadzības gadījumā pielāgot šos pakalpojumus lietotāju vajadzībām, lai tie atbilstu kritērijiem, kas noteikti LESD pievienotajā 26. protokolā par vispārējās nozīmes pakalpojumiem, attīstīt projektus, kas veicina holistisku pieeju pieklūstamībai, stiprināt saikni starp digitalizāciju un ilgtspēju un apmainīties viedokļiem ar ieguldītājiem par iespējamām iniciatīvām, ņemot vērā Komisijas ilgtspējīgu finanšu rīcības plānu.

1.5. EESK aicina Eiropas Dzelzceļa gada ietvaros izstrādāt iniciatīvas, lai atgūtu klientu uzticību sabiedriskajam transportam – it īpaši dzelzceļam – un labāk informētu sabiedrību, it sevišķi Eiropas jauniešus, par karjeras iespējām dzelzceļa nozarē, atbalstot iniciatīvas, ko kopīgi īsteno sociālie partneri, augstskolas, akadēmisko aprindu pārstāvji un Eiropas jauniešu organizācijas.

1.6. EESK ir stingri pārliecināta, ka Dzelzceļa gads radīs iespēju palielināt sabiedrības izpratni par ilgtspējīgu tūrismu un dot jaunu impulsu iniciatīvai *DiscoverEU*. EESK stingri atbalsta Eiropas Parlamenta iniciatīvu piešķirt katram Eiropas iedzīvotājam, kurš sasniedzis 18 gadu vecumu, tiesības saņemt *DiscoverEU* ceļošanas karti kā ES identitātes simbolu.

1.7. EESK norāda, ka Dzelzceļa gadu būtu lietderīgi izmantot, lai sniegtu plašāku informāciju par *Europalia* iniciatīvu norises kalendāru, kā arī lai informētu plašāku sabiedrību par saturu, kas radīts jau iedibinātajos kultūras pasākumos, piemēram, filmu festivālos (Kannās, Venēcijā, Berlīnē) un mākslas izstādēs. Šajā pašā kontekstā dzelzceļa stacijās un dzelzceļa muzejos 2021. gadā varētu īstenot nozīmīgas iniciatīvas, kas dzelzceļu nākotni un pagātnei sasaistītu ar tādām svarīgām nozarēm kā arhitektūra un celtniecība, dizains, elektronikas un mehānikas nozare, pārtikas ražošana un tūrisms. Šajā sakarā Komiteja savā 2021. gada kultūras programmā varētu iekļaut izstādi par dzelzceļiem.

1.8. Dzelzceļa gada norisēs ir jācenšas iesaistīt visus Eiropas dzelzceļa muzejus, ir jāaicina iedzīvotāji iepazīt to kolekcijas, tostarp digitalizētā veidā, un ir jāveicina gan apmaiņa starp muzejiem, gan Eiropas turneja pa dzelzceļa muzejiem.

1.9. EESK ir stingri pārliecināta, ka Eiropas Dzelzceļa gads ir jāizmanto arī kā iespēja veicināt ļoti tālejošu mērķu sasniegšanu ar sociāli ekonomisku, kā arī simbolisku Eiropas pievienoto vērtību – arī kā veids reaģēšanai uz smago Covid-19 krīzi –, piemēram, atjaunojot virzību uz Eiropas ātrgaitas dzelzceļa tīkla izveidi, kā paredzēts Baltajā grāmatā par transportu (2011), lai savienotu visas ES galvaspilsētas un pilsētas ar vairāk nekā 500 000 iedzīvotāju.

1.10. EESK uzsver, ka ir svarīgi izmantot Eiropas Dzelzceļa gadu arī kā unikālu iespēju izplatīt informāciju par dzelzceļa drošības datiem, kuriem citu sauszemes transporta veidu drošības datu vidū nav līdzinieku. Šajā sakarā EESK atgādina, ka katru gadu 11. jūnijā tiek atzīmēta Starptautiskā informācijas diena par pārbrauktuvju šķērsošanu (*International Level Crossing Awareness Day – ILCAD*) un ka 2020. gadā *ILCAD* atzīmēja 12. gadadienu. Saistībā ar Eiropas Dzelzceļa gadu šai dienai būtu jāpievērš īpaša uzmanība.

2. Komisijas priekšlikums

2.1. Priekšlikums pasludināt 2021. gadu par Eiropas Dzelzceļa gadu ir izstrādāts nolūkā popularizēt dzelzceļa transportu atbilstīgi mērķiem, kas izvirzīti Komisijas paziņojumā par Eiropas zaļo kursu, tostarp ilgtspējīgas un viedas mobilitātes jomā. Ar visā Eiropā notiekošiem projektiem, debatēm, pasākumiem, izstādēm un iniciatīvām Eiropas Dzelzceļa gadā iedzīvotājus, uzņēmumus un iestādes plašāk iepazīstinās ar dzelzceļu kā pievilcīgu un ilgtspējīgu transporta veidu braucieniem pa visu Eiropu, uzsverot tam piemītošo novatoriskumu un Savienības mēroga dimensiju. Ar īpašiem pasākumiem un informatīvajām kampaņām uzrunājot ne tikai dzelzceļa nozares pārstāvjus, bet visu sabiedrību, Eiropas Dzelzceļa gads ļaus pārliecināt plašāku iedzīvotāju un uzņēmumu loku izmantot dzelzceļu⁽¹⁾.

2.2. Eiropas Dzelzceļa gada mērķis ir veicināt un atbalstīt Savienības, dalībvalstu, reģionālo un vietējo pašvaldību un citu organizāciju centienus palielināt dzelzceļa īpatnību pasażieru un kravas pārvadājumos. Uzrunājot plašāku sabiedrību, jo sevišķi jauniešus, Eiropas gadā būtu īpaši jāpopularizē dzelzceļš kā ilgtspējīgs, novatorisks un drošs transporta veids. Būtu jāakcentē arī Eiropas dzelzceļa pārrobežu dimensija, kas tuvina iedzīvotājus, ļauj tiem iepazīt Savienību visā tās daudzveidībā, veicina kohēziju un palīdz integrēt Savienības iekšējo tirgu. Eiropas Dzelzceļa gads varētu arī palielināt dzelzceļa nozares devumu Savienības ekonomikā, rūpniecībā un sabiedrībā kopumā un stiprināt dzelzceļa kā svarīga elementa lomu attiecībās starp Savienību un trešām valstīm⁽²⁾.

3. Dzelzceļa nozare un Covid-19 pandēmija

3.1. Dzelzceļa nozare ir cietusi un joprojām cieš no ierobežojošajiem pasākumiem, kurus dalībvalstis ievieša nolūkā cīnīties pret Covid-19 pandēmijas izplatību, kā arī no krasas mobilitātes samazināšanās.

⁽¹⁾ COM(2020) 78 final.

⁽²⁾ COM(2020) 78 final.

3.2. Saskaņā ar pirmajām aptuvenajām aplēsēm, ko sagatavojušas tādas nozares asociācijas kā CER, pandēmijas rezultātā visu pasažieru pārvadājumu operatoru kopējo zaudēto ieņēmumu apjoms kopš krīzes sākuma ir 900 miljoni EUR nedēļā. Covid-19 uzliesmojuma ietekmē ieņēmumi no dzelzceļa kravu pārvadājumiem 2020. gada martā un aprīlī visā Eiropas Savienībā (ES 27) samazinājās vidēji par aptuveni 25 % un zaudēto ieņēmumu apjoms bija aptuveni 78 miljoni EUR nedēļā. Kaut arī dzelzceļa kravu pārvadājumi apliecināja stingru stabilitāti, būtu bijis daudz labāk, ja “zaļo joslu” pasākumus pilnībā piemērotu dzelzceļam, ja sliežu ceļu piekļuves maksas tiktu samazinātas līdz nullei un ja Šveice būtu apturējusi aizliegumu, kas tika ieviests 2020. gada 1. janvārī. Dzelzceļa infrastruktūras apsaimniekotājus Covid-19 uzliesmojums skar aizvien smagāk.

3.3. Neraugoties uz ļoti straujo pieprasījuma kritumu, dzelzceļa operatori un dzelzceļa darbinieki pēc iespējas turpināja sniegt pakalpojumus, rūpējoties par to, lai medicīnas darbinieki un kritiski svarīgais personāls varētu nokļūt darbā un mājās. Turklāt operatori piedāvāja arī īpašus sanitāros vilcienus, lai ar vīrusu inficējušos cilvēkus varētu pārvest no vissmagāk skartajiem reģioniem uz mazāk noslogotām slimnīcām.

3.4. Eiropas atvēršana pēc Covid-19 būs arī izdevība atsākt un uzlabot pasažieru un preču pārvadājumus pa dzelzceļu. ES atveseļošanas plāns, kas orientēts uz zaļo kursu un Digitālo programmu, sniegs īstermiņa atbalstu dzelzceļa pakalpojumiem un pievērsīsies īstermiņa un ilgtermiņa finansēšanai, iespējams, iekļaujot valsts atbalstu dzelzceļa atjaunošanai pēc milzīgajiem ieņēmumu zaudējumiem, ko izraisīja vīrusa krīze.

3.5. Ja pēc Covid-19 krīzes dzelzceļa uzņēmumiem nāksies aizstāt noteiktus gaisa satiksmes maršrūtus, tiem būtu jāsaņem valsts atbalsts, kas bija paredzēts šiem maršrūtiem, it īpaši, lai nepieļautu darbvieta zaudēšanu un pārkvalificētu attiecīgās personas.

3.6. Strādādami pirmajās rindās, transporta darbinieki bija un joprojām ir tiešā saskarē ar pasažieriem, un viņi ir pakļauti riskam inficēties ar vīrusu, veicot ikdienas pienākumus. Viņi arī ir tie, kurus ietekmē vīrusa postošās ekonomiskās sekas – gan kā dzelzceļa nozares darbiniekus, gan kā iedzīvotājus. Grūtos laikos dzelzceļa darbinieki uztur kustību Eiropā, nodrošinot, ka medicīniskā aprūpe un pirmās nepieciešamības preces tiek piegādātas uz vietām, kur tās vajadzīgas.

3.7. Eiropas atdzimšana pēc Covid-19 būs arī pasažieru pārvadājumu atdzimšana un dzelzceļa kravu pārvadājumu nepieciešamības apliecinājums. Lai varētu izpildīt Eiropas zaļā kursa un Digitālās programmas mērķus, resursi, kas ir pieejami pārskatītajā DFS 2021.–2027. gadam un tiks pārvaldīti gan ES, gan valstu līmenī, būs jānovirza arī dzelzceļiem.

3.8. DFS un iniciatīvas *Next Generation EU* papildu resursus var absorbēt visdažādākie dzelzceļa projekti – tie ir dzelzceļa infrastruktūras projekti (pasažieru un kravu pārvadājumiem, iekšzemes un pārrobežu pārvadājumiem, parastajām un ātrgaitas līnijām), dzelzceļa ritošā sastāva projekti, kā arī visi tie projekti, kuri saistīti ar dzelzceļa sistēmas automatizāciju un digitalizāciju, kas ietver digitālās automatiskās sakabes saslēgšanās tehnoloģijas, turpmāku Eiropas dzelzceļu tīkla elektrifikāciju, ERTMS (Eiropas Dzelzceļa satiksmes vadības sistēmas) izvēršanu, vagonu modernizāciju ar bremžu bloku tehnoloģiju, ņemot vērā visas klimata īpatnības, un nolietojuma shēmas ritošā sastāva atjaunošanai. Modernizēt dzelzceļa stacijas (it īpaši platformas, kas nodrošina piekļuvi personām ar ierobežotām pārvietošanās spējām) ir vēl viens uzdevums, kuram nepieciešami līdzekļi un ar kuru varētu panākt pozitīvu īstermiņa ietekmi uz ekonomiku. Palielinot ieguldījumus TEN-T tīklā un uzturot un modernizējot esošās dzelzceļa līnijas, varētu ātri sniegt nozīmīgu ieguldījumu ES ekonomikas atveseļošanā.

3.9. Paziņojumā par zaļo kursu norādītie vispārējie mērķi – viedās multimodālās transporta sistēmas ietvaros uzlabot kravu un pasažieru dzelzceļa pārvadājumu jaudu un efektivitāti – laika gaitā var dot ievērojamu ieguldījumu ekonomikas atveseļošanā, samazinot gan autotransporta tirgus daļu kravu pārvadājumos, gan transporta ietekmi uz vidi.

3.10. Iniciatīvās, kas ierosinātas Eiropas Dzelzceļa gada ietvaros, īpaša uzmanība jāpievērš tam, lai atgūtu klientu uzticēšanos sabiedriskajam transportam, īpaši dzelzceļa transportam. Būtu jāīsteno tādas iniciatīvas, kuru mērķis būtu palielināt sabiedrības informētību par papildu higiēnas pasākumiem, ko veic dzelzceļa uzņēmumi, aizsargmasku valkāšanas politiku un sociālās distancēšanās politiku. Attiecībā uz pasažieru tiesībām būtu jāievieš skaidrība par obligātajām kompensācijām un brīvprātīgajiem kuponiem. Šie pasākumi jāsaņā ar pasažieru tiesību visaptverošu piemērošanu visiem dzelzceļa pakalpojumiem, nodrošinot tās visā pasažieru brauciena laikā, pietiekami izskaidrojot sabiedrībai un efektīvi īstenojot ar alternatīvu strīdu izšķiršanas shēmu un valstu izpildiestāžu palīdzību.

4. Vispārīgas piezīmes

Vēsturisks atskats

4.1. 2021. gadā būs jāatzīmē daudzas gadadienas, kas saistītas ar garo dzelzceļa un tā tehnoloģiju vēsturi. Kā uzsvērts *Europalia* 2021. gada mākslas festivāla katalogā, Beļģijas un Francijas dzelzceļš 2021. gadā atzīmēs 175. gadadienu kopš dzelzceļa savienojuma izveides starp Parīzi un Briseli. 1846. gadā šīs galvaspilsētas kļuva par pasaulē pirmajām pilsētām, kuras savieno dzelzceļa līnija. Tajā pašā gadā ar Ostendes-Duvas dzelzceļa līniju tika savienota arī Brisele un Londona. 2021. gadā tiks svinēta arī *Thalys* 25. gadadiena un 170. gadadiena kopš pirmā reisa Saksijas un Bohēmijas dzelzceļa savienojumā starp Prāgu un Drēzdeni. Citas 2021. gadā atzīmējamās, ar dzelzceļu saistītās gadadienas ir Miluzas Vilcienu muzeja (*Mulhouse Train Museum*) 50. gadadiena un Luksemburgas dzelzceļa 75. gadadiena. Jāatzīmē arī tas, ka 2021. gadā Itālijā tiks svinēta arī pirmā *pendolino* 45. gadadiena, Francijā – *TGV* 40. gadadiena, savukārt Vācijā – *ICE* 30. gadadiena. 2021. gadā būs arī pagājuši 20 gadi, kopš tika publicēta pirmā Eiropas Savienības baltā grāmata par Eiropas dzelzceļiem.

4.2. Dzelzceļa gads būs iespēja godināt dzelzceļa vēsturi, tā tehnoloģiskās attīstības vēsturi, kā arī ar dzelzceļa savienojumiem aizvien ciešāk satvināta Eiropas kontinenta vēsturi. Vienlaikus tā ir arī iespēja izvērtēt līdzšinējo attīstību.

Eiropas zaļais kurss

4.3. Eiropas Komisija 2019. gadā nāca klajā ar paziņojumu par Eiropas zaļo kursu. Šajā paziņojumā ES tiek mudināta pakāpeniski samazināt oglekļa dioksīda īpatsvaru savā ekonomikā, lai līdz 2050. gadam sasniegtu klimatneitralitātes mērķi, kā arī tiek izklāstīta politikas stratēģija šā mērķa sasniegšanai. Eiropas zaļais kurss papildina Komisijas stratēģiju virzībā uz Apvienoto Nāciju Organizācijas 2030. gada programmas un ilgtspējīgas attīstības mērķu īstenošanu.

4.4. Citu iniciatīvu starpā Eiropas zaļais kurss aicina paātrināt pāreju uz ilgtspējīgu un viedu mobilitāti, jo transports rada ceturtdaļu Eiropas Savienības siltumnīcefekta gāzu emisiju un to īpatsvars turpina augt. Visiem transporta veidiem būs jānodrošina sava artava šajā samazinājumā. Līdztekus citām iecerētajām darbībām saskaņā ar Eiropas zaļo kursu būtu jāpanāk, ka būtisku daļu no 75 % iekšzemes kravu, ko patlaban pārvadā pa autoceļiem, nākotnē pārvadātu pa dzelzceļu un iekšzemes ūdensceļiem. Lai īstenotu šo vērienīgo plānu un nodrošinātu dzelzceļa modālās daļas pieaugumu, ir vajadzīga ātra rīcība un ir jānodrošina spēcīgāks stimuls dzelzceļa kravu pārvadājumu veicināšanai.

4.5. Lai īstenotu zaļajā kursā noteiktos vispārējos mērķus, Komisija 2020. gada pēdējā ceturksnī nāks klajā ar Viedas un ilgtspējīgas mobilitātes stratēģiju. Šī stratēģija *inter alia* pievērsīsies iniciatīvām, kuru mērķis ir palielināt kravas pārvadājumu jaudu un uzlabot kravas pārvadāšanu pa dzelzceļu un iekšējiem ūdensceļiem, kā arī izveidot viedu, netraucētu un lietotājiem pievilcīgu multimodālā transporta sistēmu ar mērķi samazināt autotransporta tirgus daļu un palielināt multimodalitātes pievilcību, tostarp dzelzceļa pievilcību. Iniciatīvas šajā jomā tiek plānotas jau 2021. gadā.

4.6. Dzelzceļa gads būs iespēja uzsvērt ilgtspējīgās dzelzceļa iezīmes un informēt par tām, par Viedas un ilgtspējīgas mobilitātes stratēģiju, kā arī par ES dzelzceļa ieguldījumu politiku. Ieguldījumi dzelzceļa infrastruktūrā var stimulēt ekonomiku, radīt kvalitatīvas, sociālā un vides jomā ilgtspējīgas darbavietas un padarīt dzelzceļa pakalpojumus pievilcīgākus klientiem. Uzlabojot sabiedrības informētību par šo tematu, būs vieglāk ietekmēt patērētāju rīcību un transporta veidu izvēli tā, lai priekšroka tiktu dota sabiedriskajam transportam un mazemisīgu mobilitātei.

4.7. Eiropas Dzelzceļa gads būs arī iespēja novērtēt dzelzceļa pakalpojumu kvalitāti un vajadzības gadījumā pielāgot tos lietotāju vajadzībām, lai tie atbilstu kritērijiem, kas noteikti LESD pievienotajā 26. protokolā par vispārējās nozīmes pakalpojumiem.

Digitālā programma Eiropai

4.8. ES Digitālās programmas ietvaros būtu jānodrošina daudz vairāk, lai dzelzceļa nozari iekļautu digitālajā revolūcijā un visos šim nolūkam paredzētajos atbalsta pasākumos. Ar minēto programmu būtu jāveicina *ERTMS* ieviešana, risinājumu "Mobilitāte kā pakalpojums" izstrāde, jaunu risinājumu izstrāde biļešu tirdzniecības jomā, kā arī 5G izvērtēšana *TEN-T* pamattīklā un visaptverošajā tīklā. Tas dzelzceļa operatori dos iespēju apmierināt savu pašreizējo un nākotnes klientu vajadzības.

4.9. Uzsāktajā digitalizācijas procesā pienācīgs atbalsts ir jāsaņem darba ņēmējiem, un ir jāsauglabā viņu darbvietas. Lai garantētu dzimumu līdztiesību, īpaša uzmanība jāpievērš ar dzimumu saistītajām prasībām. Darba ņēmēju bažas šajā pārveides procesā ir pienācīgi jāklieidē, iesaistot darba ņēmēju pārstāvjus un arodbiedrības. Darba ņēmējiem jānodrošina piekļuve apmācībai un tālākizglītībai, lai saglabātu augstas kvalitātes darbvietas un ilgtspējīgu nodarbinātību.

4.10. Ir sagaidāms, ka 5G paaugstinās mobilās un interneta tehnoloģijas kā vispārējas nozīmes tehnoloģijas statusu, tāpēc EESK mudina ES iestādes un dalībvalstis pabeigt digitālā vienotā tirgus izveidi, tostarp attīstot iespējas integrēt un izmantot 5G pakalpojumus, lai aizstāvētu un uzlabotu Eiropas nozaru, piemēram, transporta un jo īpaši dzelzceļa nozares, konkurētspēju. EESK arī aicina Komisiju pasūtīt novērtējumu par 5G starojuma bioloģisko ietekmi un risku, kas saistīts ar 5G un citu frekvences diapazonu interferenci⁽³⁾.

4.11. Demogrāfisko, ekonomisko un politisko tendenču ietekmē radīsies jauni veidi, kā pārvietoties pilsētu teritorijās un ārpus tām, un dzelzceļa operatori saprot, ka tiem nāksies pielāgoties, lai spētu integrēties multimodālā un aizvien digitalizētākā pārvadājumu pakalpojumu ķēdē. Aizvien lielāks skaits vecāku cilvēku un jauniešu varētu sākt biežāk izmantot vilcienus gan pilsētu teritorijās, gan tālos braucienos, ja dzelzceļa uzņēmumi vēl vairāk rūpētos par jaunu vajadzību apmierināšanu komforta un pieklūstamības ziņā. Savukārt tie patērētāji, kas pieskaitāmi tehnoloģiju laikmeta paaudzei, privāto transportu izmantos daudz mazāk, priekšroku dodot kopbraukšanas un sabiedriskā transporta risinājumiem, ja tie nodrošinās pietiekami augstu pakalpojuma kvalitāti.

4.12. Dzelzceļa nozarei īpaši svarīgi būs uzlabot biļešu tirdzniecības tehnoloģijas, padarot biļešu iegādi vienkāršāku un nodrošinot iespēju vienā biļetē apvienot dažādus brauciena segmentus, kā arī paredzot papildu iespējas multimodālai biļešu tirdzniecībai. EESK mudina Eiropas Komisiju atbalstīt iniciatīvas, kas vērstas uz šā mērķa sasniegšanu, piemēram, sniedzot ekspertu norādījumus, daloties ar paraugpraksi, piešķirot dotācijas utt.

4.13. Tā kā multimodalitāte ir īpaši svarīga dzelzceļa kravu pārvadājumiem, Eiropas Dzelzceļa gads ir jāizmanto dialoga veicināšanai starp transporta klientiem, dzelzceļa un citām transporta nozarēm gan valstu, gan ES līmenī, lai apzinātu praktiskās problēmas, kas kavē dzelzceļa kravu pārvadājumu attīstību, un rastu tādas risinājumus, kas dzelzceļa kravu pārvadājumus padarītu pievilcīgus klientiem. EESK uzsver, ka šādā dialogā ir svarīgi iesaistīt visas transporta nozares. Svarīgs šāda dialoga aspekts var būt tādu paradigmu atrašana sadarbībai starp uzņēmumiem, kuras nav pretrunā konkurences tiesībām.

4.14. Dzelzceļu digitalizācija arī sniegs iespēju dzelzceļa uzņēmumiem turpināt pielāgot savus pakalpojumus, lai aizvien efektīvāk apmierinātu kravu nosūtītāju vajadzības, piemēram, maksimāli izmantojot vilciena ietilpību un apvienojot dažādus kravu pārvadājumu pakalpojumu veidus. Ņemot vērā dzelzceļa kravu pārvadājumu tirgus daļas pašreizējo samazināšanās tendenci, jāuzsver iespējas uzlabot piedāvāto pakalpojumu efektivitāti un elastību.

4.15. Dzelzceļa infrastruktūras apsaimniekotājiem būs aizvien plašāk jāizmanto digitālās tehnoloģijas, lai uzlabotu savus darbības rādītājus, nodrošinot labāku precizitāti un lielāku kapacitāti. Spēcīgs grūdiens šajā virzienā būs automātiskās vilcieni kontroles sistēmas – Eiropas Dzelzceļa satiksmes vadības sistēmas (ERTMS) – ieviešana. EESK uzskata, ka ERTMS izvērsšana ir ievērojami jāpaātrina. Vajadzīgie ieguldījumi (vairāk nekā 100 miljardi EUR, tostarp digitālajiem signalizācijas postenīem) tiks iekļauti atvēršanas plānā, un EESK mudina dzelzceļa nozari kopā ar citu transporta veidu pārstāvjiem izstrādāt visaptverošu un sadarbspējīgu sistēmu "Mobilitāte kā pakalpojums".

4.16. Lai varētu veikt dzelzceļa digitālo pārveidi, būtiska nozīme ir brīvai datu plūsmai. Tāpēc EESK aicina izstrādāt efektīvus risinājumus, kas novērstu problēmas, kuras saistītas ar piekļuvi datiem, to sadarbspēju un nosūtīšanu, vienlaikus nodrošinot datu pienācīgu aizsardzību un privātumu, godīgu konkurenci un plašākas izvēles iespējas patērētājiem, kā arī statisko un dinamisko informāciju pasažieriem. Uz publiskiem un privātiem uzņēmumiem jāattiecinā vienādi nosacījumi, kas attiecas uz datu apmaiņu un izmaksu kompensācijas savstarpīgumu⁽⁴⁾.

⁽³⁾ OV C 353, 18.10.2019., 79. lpp.

⁽⁴⁾ OV C 353, 18.10.2019., 79. lpp.

4.17. Iepriekš minēto iemeslu dēļ dzelzceļa digitalizācijai jābūt vienam no galvenajiem Dzelzceļa gada tematiem. Piemēram, attiecīgās informatīvās iniciatīvās būtu jāuzsver saikne starp digitalizāciju un ilgtspēju.

Dzelzceļa darbinieki

4.18. Eiropas dzelzceļa nozare tiešā veidā nodarbina aptuveni 1,3 miljonus Eiropas iedzīvotāju un netiešā veidā vēl apmēram 1 miljonu eiropiešu, tādējādi tā ir viens no lielākajiem darba devējiem Eiropas Savienībā. Dzelzceļa uzņēmumi ir būtisks faktors jauniešu apmācībā, tāpēc tie palīdz mazināt Eiropas jauniešu bezdarbu, it īpaši ekonomiski grūtos laikos.

4.19. Eiropas Dzelzceļa gads ir arī Dzelzceļa darbinieku gads. Ir jānodrošina augstas kvalitātes darbvietas transporta darbiniekiem un drošs, uzticams pakalpojums klientiem. Atbilstīgi sociālās Eiropas koncepcijai uzmanības centrā jābūt darbinieku darba apstākļiem. Algu un sociālajam dempingam nav vietas dzelzceļa nozarē, un tas ir jānovērš.

4.20. Dzelzceļa darbinieki ir pelnījuši sabiedrības atzinību. Tādēļ ir svarīgi darīt viņu sasniegumus pamanāmus un atzīt viņu problēmas. Ar Eiropas mēroga pasākumiem var izrādīt atzinību par darbinieku paveikto un uzsvērt prasību pēc kvalitatīvām darbvietām. Visi dzelzceļa darbinieki ir jāaizsargā pret algu un sociālo dempingu, lai Eiropā uzturētu drošu dzelzceļa satiksmi. To var nodrošināt tikai aktīva sociālā partnerība nozarē.

4.21. Nav šaubu, ka digitalizācija ir dzelzceļa nozares iespēja un absolūta nepieciešamība uzņēmējdarbības veikšanai šajā jomā. Tikai digitalizējot gan savus iekšējos procesus, gan pakalpojumu sniegšanas veidu, dzelzceļa operatori spēs pienācīgi reaģēt uz mūsdienu problēmām. Tomēr vienlaikus digitalizācijas procesā jāievēro vislielākā piesardzība, lai pāreja nebūtu destabilizējoša un lai nerastos sociālas nesaskaņas. Ir ļoti būtiski, lai Eiropas sociālie partneri ES dzelzceļa nozares sociālā dialoga ietvaros apspriestos un lemtu par kopīgiem projektiem, kas palīdzētu apzināt un prognozēt automatizācijas un digitalizācijas ietekmi uz nozari un tādējādi saglabāt augstu nodarbinātības līmeni un sociālās garantijas sociāli taisnīgas pārejas nodrošināšanai ⁽⁵⁾.

4.22. Šīs problēmas risinājums ir uzsvars uz profesionālo pārkvalificēšanos, un, lai novērstu cilvēku atlaišanu no darba, tā jāpapildina ar mūžizglītību un ieguldījumiem darba ņēmēju nodarbināmībā. Divas lielas dzelzceļa uzņēmumu problēmas ir darba ņēmēju vecuma struktūras nelīdzsvarotība un jauna personāla, it īpaši jauniešu un sieviešu, piesaistīšanas grūtības ⁽⁶⁾.

4.23. Dzelzceļa gads būtu jāizmanto kā iespēja labāk informēt sabiedrību, it īpaši Eiropas jauniešus, par karjeras iespējām dzelzceļa nozarē, šai nolūkā atbalstot iniciatīvas, ko kopīgi īsteno sociālie partneri, augstskolas, akadēmiskās aprindas un Eiropas jauniešu organizācijas.

Infrastruktūra

4.24. *TEN-T* sistēma lielā mērā ir palīdzējusi apzināt būtiskos jaunai dzelzceļa infrastruktūrai nepieciešamos finanšu resursus (līdz 2030. gadam aptuveni 500 miljardi EUR pamattīklam vien), taču pieejamie resursi joprojām nav pietiekami, lai apmierinātu visas vajadzības. Pēc pamattīkla izveides Eiropas ātrgaitas dzelzceļu tīklam būtu jāapkalpo gandrīz visas galvaspilsētas un lielākās Eiropas pilsētas (kurās ir vairāk nekā 500 000 iedzīvotāju). Turklāt *TEN-T* infrastruktūru uzturēšana ir jautājums, kas vairākās valstīs ir ticis novērtēts daudzkārt par zemu, un tagad tas kļūst par ļoti nopietnu problēmu, savukārt citās valstīs šim jautājumam ir veltīta pienācīga uzmanība.

4.25. Kaut arī EESK atbalsta dzelzceļa savienojumu veicināšanu starp lielajām pilsētām, izmantojot ātrgaitas vilcienus un *TEN-T* tīklu, mēs tomēr atgādinām, cik svarīgi ir saglabāt atbilstošu finansējuma līmeni un finansēt valsts nozīmes līnijas un reģionālās līnijas.

4.26. EESK aicina palielināt ieguldījumus, lai pabeigtu tīkla izveidi, tostarp lauku un reģionu teritorijās, un finansējumu visa *TEN-T* tīkla ikdienas un ārkārtas uzturēšanai nodrošināt no ES ekonomikas atveseļošanas plāna līdzekļiem. Dzelzceļa attīstībai, ieguldījumiem infrastruktūrā un blīvākam pasažieru un kravu pārvadājumu tīklam ir nepieciešami vēl papildu līdzekļi. Katrs dzelzceļā ieguldītais euro rada un saglabā darbvietas, tostarp dzelzceļa apgādes nozarē un reģionos.

⁽⁵⁾ OV C 47, 11.2.2020., 23. lpp .

⁽⁶⁾ OV C 47, 11.2.2020., 23. lpp ..

Ilgtermiņš finansējums

4.27. Eiropas Komisijas Rīcības plāns ilgtspējīgas izaugsmes finansēšanai (COM(2018) 97 final) paredz vairākus mērķus: pārorientēt kapitāla plūsmas uz ilgtspējīgiem ieguldījumiem, lai nodrošinātu ilgtspējīgu un iekļaujošu izaugsmi; pārvaldīt finanšu riskus, ko izraisa klimata pārmaiņas, resursu noplicināšana, vides degradācija un sociālās problēmas; veicināt pārredzamību un ilgtermiņa skatījumu finanšu un ekonomikas darbībā.

4.28. Ļoti liela nozīme ir vienotajai ES klasifikācijas sistēmai (taksonomijai), kas sniegs skaidrību par to, kurus darbības veidus var uzskatīt par ilgtspējīgiem.

4.29. Balstoties uz ilgtspējas ES taksonomijas attīstību un rīcības plāna līdz šim sasniegtajiem rezultātiem, Komisija paziņoja par rīcības plāna pārskatīšanu Eiropas zaļā kursa ietvaros.

4.30. EESK atzinīgi novērtēja priekšlikumus par taksonomiju, paužot uzskatu, ka tie ir pirmais solis ceļā uz to, lai īstenotu Rīcības plānu ilgtspējīgas izaugsmes finansēšanai (⁽⁷⁾). Komiteja atzinīgi vērtēja arī priekšlikumu izstrādāt jaunu mazoglekļa un labvēlīgas oglekļa ietekmes etalonu. Turklāt šim pamatam ir jāatbilst rīcības plānā izvirzītajiem tālejošajiem mērķiem, kuros norādīts, ka "Eiropa ir labā pozīcijā, lai uzņemtos vadošo lomu pasaulē". Tagad ir jārikojas saskaņā ar šo mērķi un attiecīgi jāizveido taksonomija.

4.31. Ņemot vērā dzelzceļu ilgtspēju, dzelzceļa nozarei jāspēj izmantot visas iespējas, ko sniedz ilgtspējīga finansējuma iniciatīvas. Nav šaubu, ka dzelzceļa infrastruktūras uzturēšanas un paplašināšanas finansēšana ir sabiedriska uzdevums un ka šie līdzekļi ir jānodrošina no publiskā budžeta, tomēr uzmanība jāpievērš arī nākotnes dzelzceļa sistēmas vajadzībām, it īpaši ritošajam sastāvam un dzelzceļa stacijām, un ir jāapsver arī privāto ieguldītāju iespējas iesaistīties dzelzceļa projektos.

4.32. Lai nodrošinātu dzīvotspēju politikas sistēmai, ko veido Komisijas iniciatīvas par ilgtspējīgu finansēšanu, ir svarīgi, lai ES dalībvalstis pēc iespējas ātrāk pabeigtu ratifikācijas procesu 2001. gada Keiptaunas konvencijas par starptautisko ieinteresētību mobilajās ierīcēs 2007. gada Luksemburgas protokolam par jautājumiem, kas saistīti ar dzelzceļa ritošo sastāvu (pazīstams arī kā Luksemburgas dzelzceļa protokols).

4.33. Dzelzceļa nozares un privāto ieguldītāju kopienas pārstāvjiem ir jātiecas un jādalās domās par iespējamo sinerģiju, ņemot vērā arī Komisijas iniciatīvas ilgtspējīga finansējuma jomā. Eiropas Dzelzceļa gadā būtu jāplāno darbības, kas nodrošinātu šādu informācijas apmaiņu, iesaistot gan dzelzceļa nozares, gan privāto ieguldītāju kopienas pārstāvjus, it īpaši ilgtermiņa ieguldītājus, piemēram, apdrošināšanas, ieguldījumu un pensiju fondus.

Pieklūstamība

4.34. Universālas piekļuves veicināšana, kā noteikts 26. protokolā par VNP un tā atsauces uz VTNP, nozīmē visiem lietotājiem piemērotu piekļuvi visā teritorijā (teritoriālā pieklūstamība), ar to saprotot, ka piekļuves nosacījumi (gaidīšanas laiki, piekļuves punktu blīvums, infrastruktūra utt.) var atšķirties atkarībā no lietotāja vajadzībām. Vienlīdzīga attieksme un universālas piekļuves veicināšana nozīmē arī visu veidu diskriminācijas apkarošanu.

4.35. Lai padarītu dzelzceļa ceļojumus pievilcīgākus ikdienas braucieniem, kā arī tālsatiksmes un pārrobežu braucieniem, būs svarīgi nostiprināt pasažieru tiesības, informēt pasažierus par šādiem aizsardzības pasākumiem, kā arī saglabāt un, iespējams, uzlabot dzelzceļa transporta pieejamību cenas ziņā un apkalpošanas kvalitāti.

4.36. Eiropas dzelzceļa pārvaldījumu uzņēmumi, staciju apsaimniekotāji un infrastruktūras pārvaldītāji pastāvīgi uzlabo ceļošanas ērtības cilvēkiem ar ierobežotām pārvietošanās spējām vai invaliditāti. Dzelzceļa pārvaldījumu pakalpojumi tagad ir daudz pieejamāki nekā agrāk, un daudzi pasažieri ar invaliditāti var izmantot vilcienus bez citu palīdzības. Dzelzceļa operatori ievērojami palīdz uzlabot cilvēku ar invaliditāti sociālo iekļaušanu un savas apņemšanās šajā jomā vēlas izpildīt kopā ar publiskās pārvaldes iestādēm un pasažieru apvienībām.

(⁷) OV C 62, 15.2.2019., 103. lpp.

4.37. Ir veikti ieguldījumi, lai nākamo desmit gadu laikā turpinātu likvidēt šķēršļus stacijās un vilcienos nolūkā uzlabot ērtības un atvieglot ceļošanu pasažieriem ar ierobežotām pārvietošanās spējām vai invaliditāti.

4.38. Tādēļ, ja vēlamies, lai dzelzceļu tīkla pieklūstamība tiktu pastāvīgi uzlabota, kā tas paredzēts spēkā esošajos ES tiesību aktos par dzelzceļa pieklūstamību, būs nepieciešams pastāvīgs trešo pušu sniegts finansējums vai nu no valstu valdībām, vai arī tiešā veidā no ES.

4.39. Eiropas Dzelzceļa gadam ir jāklūst arī par iespēju izstrādāt projektus, kas veicina holistisku pieeju pieklūstamības jautājumam, pievēršoties ne vien dzelzceļa nozares iniciatīvām, kuras tiek īstenotas dzelzceļa stacijās un vilcienos un kuru mērķis ir palielināt pieejamo palīdzību un uzlabot pieklūstamību, bet arī visiem tiem aspektiem, kas palīdz nodrošināt, ka visi pasažieri, pirmkārt, spēj nokļūt sabiedriskā transporta mezglos.

Ilgtermiņa tūrisms

4.40. Eiropas Savienība ir viens no attīstītākajiem un visvairāk apmeklētajiem tūrisma reģioniem pasaulē. ES uzņem 40 % no visiem starptautiskajiem tūristiem, un gūst 31 % no visiem starptautiskā tūrisma ieņēmumiem. Eiropas Savienībā atrodas gan daži no pasaules lielākajiem ārējā tūrisma tirgiem, gan arī vairāki pasaules visapmeklētākie galamērķi. 2016. gadā gandrīz 270 miljoni ES iedzīvotāju (2/3 no tā brīža iedzīvotāju skaita) devās vismaz vienā atpūtas braucienā, un vismaz puse no šiem braucieniem bija ceļojumi uz ārvalstīm. Transporta izdevumi parasti veido 27 % no kopējām atpūtas brauciena izmaksām.

4.41. Ar tūrisma saistītās transporta ietekmes uz vidi mazināšana ir viens no galvenajiem uzdevumiem, kas minēti EK Noturīgas un konkurētspējīgas Eiropas tūrisma nozares programmā (COM(2007) 621).

4.42. Kustība *Fridays for Future*, kā arī aizvien biežāk vērojami ekstrēmie laika apstākļi un klimatiskās parādības liek iedzīvotājiem pārdomāt savus ierastos ceļošanas plānus un apsvērt iespēju izmantot dzelzceļu kā transporta veidu nokļūšanai galamērķī. Ceļotāji, kuri dodas atpūtas braucienos un brīvdienās, ir lielākā to ceļotāju kategorija, kas, izmantojot dzelzceļu, ceļo vieni paši.

4.43. Pašlaik Eiropas tūrisma nozare atrodas pārejas posmā, kad populāros galamērķos tiek izstrādāts jauns skatījums uz to, kā attīstīt tūrisma, ņemot vērā ekonomiskās, sociālās un vides ilgtspējas principus. Lai risinātu jautājumu par tūrisma ietekmi uz vidi un pārmērīgu tūristu skaitu, ir vajadzīgi jauni tūrisma attīstības modeļi.

4.44. Daudzām dalībvalstīm, Eiropas reģioniem un pilsētām tūrisms ir svarīga ekonomiskās un sociālās struktūras sastāvdaļa, kas vienlaikus nodrošina arī darbvietas un ienākumus. Taču šo ekosistēmu ļoti smagi ir iedragājusi Covid-19 pandēmija.

4.45. Šajā situācijā ir jāveic pasākumi, lai palīdzētu atsākt starptautiskā tūrisma, kontinentālā un valstu iekšzemes tūrisma darbības, kas nāktu par labu daudzām ES ekonomikas nozarēm. Dzelzceļa nozare var palīdzēt attīstīt tādus tūrisma galamērķus, ko pienācīgi neapkalpo aviācija, atvērt jaunus maršrutus un veicināt jaunu vērtības ķēžu izveidi. Eiropas dzelzceļu nozarei paveras iespēja apmierināt pieaugošo pieprasījumu no tiem tūristiem, kurus satrauc klimata jautājumi.

4.46. Dzelzceļa gadam ir jāklūst par iespēju veidot sabiedrības izpratni par ilgtspējīgu tūrisma un radīt jaunus tūrisma maršrutus, kurus Eiropas iedzīvotāji var iepazīt, izmantojot dzelzceļa savienojumus. Tūristu plūsmas pārejai no viena transporta veida uz citu būtu jābūt jēdzienam, kas tiek attīstīts un popularizēts ar atbilstīgu informatīvu iniciatīvu starpniecību un saņem vienotu atbalstu no dzelzceļa nozares, Eiropas kultūras nozares un valstu un Eiropas tūrisma nozares pārstāvjiem.

4.47. Šajā sakarā Eiropas Dzelzceļa gadu vajadzētu izmantot arī kā iespēju popularizēt vēsturiskus un ainaviskus vilcienu maršrutus visā Eiropā un vairot sabiedrības informētību par tiem, piemēram, Austrumu ekspresi no Parīzes uz Venēciju, *Creusot* dzelzceļa maršrutu, kas šķērso Francijas austrumu un dienvidu reģionus, maršrutu no Minhēnes uz Noišvānšteinas pili Vācijā, Orčijas ielejas dzelzceļa maršrutu Itālijā, Mazpolijas vilcienu maršrutus Polijā un daudzus citus maršrutus visā kontinentā.

Iniciatīva "DiscoverEU"

4.48. Dažādu iemeslu dēļ ļoti daudzi gados jauni eiropieši nekad nav ceļojuši pa Eiropu vai arī dara to reti. Lai gan pastāv izglītības apmaiņas programmas, ES tikai nupat ir izveidojusi instrumentu, kas ikvienam eiropietim nodrošinās ceļošanas pieredzi, sniedzot iespējas jauniešiem pietuvināties Eiropas identitātei, uzlabojot viņu izpratni par Eiropas Savienības pamatvērtībām un iepazīstinot viņus ar ilgtspējīgu un videi nekaitīgu transporta veidu. *DiscoverEU* ir Eiropas Savienības iniciatīva, kas cilvēkiem ļauj iepazīt Eiropu, ceļojumā iemācoties daudz jauna. Ceļošanai izmantojot galvenokārt dzelzceļu (tomēr ir izņēmumi tiem dalībniekiem, kas dzīvo salās vai nomaļos reģionos), jaunieši var iepazīt Eiropu, tās pilsētas un mazpilsētas.

4.49. Ceļošanas loma Eiropas identitātes veidošanā ir atzīta jau kopš laika, kad tika veikti sagatavošanas darbi šīs nozares iekļaušanai Lisabonas līgumā. Profesors *Richard Jobs* nesen demonstrēja, ka *Interrail* braukšanas kartei ir būtiska nozīme Eiropas kopīgo vērtību veidošanā ⁽⁸⁾.

4.50. Dzelzceļa gadam ir jāklūst par iespēju dot jaunu impulsu iniciatīvai *DiscoverEU*, atbalstot tās mērķus un uzrunājot Eiropas jauniešus, kuri šajā projektā vēl nav piedalījušies. EESK atbalsta Eiropas Parlamenta iniciatīvu piešķirt katram Eiropas iedzīvotājam, kurš sasniedzis 18 gadu vecumu, tiesības saņemt *DiscoverEU* ceļošanas karti kā ES identitātes simbolu.

"Europalia" un citi Eiropas dzelzceļa muzeji

4.51. Katru otro gadu mākslas festivāls *Europalia* Beļģijas un tās kaimiņvalstu iedzīvotājiem piedāvā pasākumu un izstāžu programmu, kas veltīta tematiem ar spēcīgu Eiropas dimensiju un perspektīvu. Festivāls *Europalia* parasti piesaista ļoti daudz apmeklētāju, kuru vidū ir daudz ārvalstnieku.

4.52. Nākamā festivāla tēma (tas sāksies 2021. gada oktobrī) būs dzelzceļš un tā līdzšinējā un turpmākā ietekme uz to, kā mēs Eiropā ceļojam, strādājam, sazināties un dzīvojam. Galvenā uzmanība tiks pievērsta gan dzelzceļam kā vienam no ES tautu un iedzīvotāju tuvinātājiem, gan vilcieniem kā būtisku pārmaiņu nesējiem ceļā uz videi nekaitīgu mobilitāti; tiks ņemtas vērā Eiropas zaļajā kursā izklāstītās idejas un dzelzceļu ietekme uz mākslu, kā arī uzvērta dzelzceļa loma – būt par spēcīgu sociālo, ekonomisko un rūpniecisko pārmaiņu virzītājspēku.

4.53. Šajā kontekstā Dzelzceļa gadu būtu lietderīgi izmantot, lai sniegtu plašāku informāciju par *Europalia* iniciatīvu norises kalendāru, kā arī lai informētu plašāku sabiedrību par saturu, kas radīts jau iedibinātajos kultūras pasākumos, piemēram, filmu festivālos (Kannās, Venēcijā, Berlīnē) un mākslas izstādēs. Šajā pašā kontekstā dzelzceļa stacijās un dzelzceļa muzejos 2021. gadā varētu īstenot nozīmīgas iniciatīvas, kas dzelzceļu nākotni un pagātņi sasaista ar tādām svarīgām nozarēm kā arhitektūra un celtniecība, dizains, tūrisms, elektronikas un mehānikas nozare, pārtikas ražošana un tūrisms.

4.54. Dzelzceļa gada norisēs ir jācenšas iesaistīt arī visus Eiropas dzelzceļa muzejus, ir jāaicina iedzīvotāji iepazīt to kolekcijas, tostarp digitalizētā veidā, un ir jāveicina gan apmaiņa starp muzejiem, gan Eiropas turneja pa dzelzceļa muzejiem.

Briselē, 2020. gada 16. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER

⁽⁸⁾ Skatīt: *Jobs, R. I. (2017). Backpack Ambassador – How Youth Travel Integrated Europe, University of Chicago Press, 249. lpp.*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko, ņemot vērā Covid-19 pandēmiju, nosaka pasākumus ilgtspējīgam dzelzceļa tirgum”

(COM(2020) 260 final – 2020/0127 (COD))

(2020/C 364/22)

Galvenais ziņotājs: **Alberto MAZZOLA**

Apspriešanās	Eiropas Parlaments, 8.7.2020. Padome, 30.6.2020.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 91. pants
Atbildīgā specializēta nodaļa	Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa
EESK priekšsēdētāja apstiprinājums	25.6.2020. (steidzamības procedūra, Reglamenta 62. pants)
Pieņemts plenārsesijā	16.7.2020.
Plenārsesija Nr.	553
Balsojuma rezultāts	
(par / pret / atturas)	211/2/2

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas priekšlikumu un uzskata, ka tas atbilst EESK atzinuma TEN/710⁽¹⁾ “Eiropas Dzelzceļa gads (2021)” 3.2. punktam, kurā EESK, izsakot piezīmes par dzelzceļa nozares izturētspēju pat Covid-19 uzliesmojuma laikā, norādīja: “kaut arī dzelzceļa kravu pārvadājumi apliecina stingru stabilitāti, būtu bijis daudz labāk, ja (..) sliežu ceļu piekļuves maksas tiktu samazinātas līdz nullei (..)”.

1.2. EESK uzsver, ka ir svarīgi, lai dalībvalstis un infrastruktūras pārvaldītāji Eiropas Komisijas priekšlikumā paredzētās atkāpes piemērotu pēc iespējas ātrāk un attiecībā uz visu priekšlikumā norādīto laikposmu. EESK uzskata, ka ierosinātie pasākumi būs noderīgi īstermiņā un visā to piemērošanas laikā.

1.3. EESK tomēr ierosina, ka pirms ierosināto atkāpju piemērošanas termiņa beigām Eiropas Komisijai un likumdevējiem būtu jāapsver iespēja šo pasākumu piemērošanas termiņu pagarināt, jo īpaši gadījumā, ja nozares ekonomikas atlabšana izrādītos lēnāka, nekā cerēts.

1.4. EESK uzsver, ka ir svarīgi ir pieņemt noteikumus, kuru mērķis ir nodrošināt, ka dalībvalstis kompensē infrastruktūras pārvaldītājiem visus ekonomiskos zaudējumus, kas radušies, piemērojot Komisijas ierosinātās atkāpes no Direktīvas 2012/34/ES⁽²⁾.

2. Komisijas priekšlikums

2.1. Šā Komisijas priekšlikuma – tāpat kā citu neseno priekšlikumu – mērķis ir piedāvāt ekonomiskus atvieglojumus Eiropas dzelzceļa nozarei. Šajā gadījumā pasākumi attiecas uz sliežu ceļu piekļuves maksas – ko iekasē par dzelzceļa infrastruktūras izmantošanu – atcelšanu, samazināšanu vai atlikšanu, kā arī uz rezervācijas maksas atcelšanu. Tie attiecas uz pārskata periodu no 2020. gada 1. marta līdz 2020. gada 31. decembrim, kurā maksas var grozīt, atkāpjoties no Direktīvas 2012/34/ES 27. panta. Tādējādi tīkla pārskats, kurā norādītas visas piemērojamās maksas, jāpublicē ne vēlāk kā četrus mēnešus pirms infrastruktūras jaudas pieprasījumu iesniegšanas termiņa.

⁽¹⁾ Skatīt šā Oficiālā Vēstneša 149. lpp.

⁽²⁾ OV L 343, 14.12.2012., 32. lpp.

2.2. Konkrētāk, tiek ierosināts atkāpties no direktīvas 31. panta 3. punktā noteiktā principa, saskaņā ar kuru maksu par minimālo piekļuves pakalpojumu kompleksu nosaka atbilstīgi tiešajām izmaksām, kas radušās, sniedzot vilcienu satiksmes pakalpojumus. Paredzot atkāpes no dažiem Direktīvas 2012/34/ES noteikumiem, dalībvalstīm ir atļauts pašreizējā kustības grafika darbības laikā leņķpārveidēt koreģēt uzcenojumu iekasēšanu. Paredzot atkāpes no Direktīvas 2012/34/ES 36. panta, infrastruktūras pārvaldītājiem ir atļauts nolemt atcelt rezervēšanas maksu par dzelzceļa pārvadājumiem, kas atcelti pandēmijas izraisīto traucējumu dēļ.

2.3. Komisija arī ierosina atļaut dalībvalstīm kompensēt infrastruktūras pārvaldītājiem ekonomiskos zaudējumus, ko radījuši ikviens no iepriekš minētajām atkāpēm no Direktīvas 2012/34/ES (attiecībā uz maksām, kuru pamatā ir tiešās izmaksas, uzcenojumiem un rezervēšanas maksām). Atkāpjoties no Direktīvas 2012/34/ES, kompensāciju infrastruktūras pārvaldītājiem var izmaksāt īsākā laikā, nekā noteikts minētās direktīvas 8. panta 4. punktā, proti, līdz 31. decembrim nākamajā gadā pēc gada, kurā radušies zaudējumi.

2.4. Tikla pārskatā sīki izklāstīti vispārīgie noteikumi, termiņi, procedūras un kritēriji, kas attiecas uz maksas iekasēšanas un jaudas iedalīšanas shēmām, tostarp informācija, kas vajadzīga infrastruktūras jaudas pieteikumiem. Tiek ierosināts noteikt, ka tikla pārskati būtu jāatjaunina un nekavējoties jāgroza.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Covid-19 pandēmijas uzliesmojuma dēļ dzelzceļi ir saskārušies ar būtiskiem un negaidītiem darbības traucējumiem, ievērojami samazinoties mobilitātei. Krīzes kulminācijas laikā vairākās valstīs pasažieru skaits samazinājās par vairāk nekā 90 %, un pat pēc ierobežojumu atcelšanas dzelzceļa pasažieru skaits vēl nav sasniedzis 50 % no pirmskrīzes līmeņa.

3.2. Saskaņā ar pirmajām aptuvenajām aplēsēm, ko sagatavojušas tādas nozares asociācijas kā CER, pandēmijas rezultātā visu pasažieru pārvadājumu operatoru kopējo zaudēto ieņēmumu apjoms kopš krīzes sākuma ir 900 miljoni EUR nedēļā. Covid-19 uzliesmojuma ietekmē ieņēmumi no dzelzceļa kravu pārvadājumiem 2020. gada martā un aprīlī visā Eiropas Savienībā (ES 27) samazinājās vidēji par aptuveni 25 % un zaudēto ieņēmumu apjoms bija aptuveni 78 miljoni EUR nedēļā. Dzelzceļa infrastruktūras pārvaldītājus Covid-19 uzliesmojums ietekmē aizvien vairāk, jo samazinās satiksme un tās radītie ieņēmumi.

3.3. Maksas par piekļuvi sliežu ceļiem samazināšana zem Direktīvā 2012/34/ES paredzētā līmeņa un lielāka elastība, kas infrastruktūras pārvaldītājiem ļauj elastīgāk iedalīt sliežu ceļus, daļēji mazinās krīzes ietekmi uz dzelzceļa operatoriem.

Briselē, 2020. gada 16. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Brīvās tirdzniecības nolīgumu īstenošana no 2018. gada 1. janvāra līdz 2018. gada 31. decembrim”

(COM(2019) 455 final)

(2020/C 364/23)

Ziņotāja: **Tanja BUZEK**

Līdzziņotājs: **Alberto MAZZOLA**

Apspriešanās	Komisija, 19.12.2019.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 32. panta 1. punkts
Atbildīgā specializēta nodaļa	Ārējo attiecību specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	16.6.2020.
Pieņemts plenārsesijā	16.7.2020.
Plenārsesija Nr.	553
Balsojuma rezultāts	
(par/pre/atturas)	203/0/7

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Covid-19 ir bijusi milzīga un nepieredzēta ietekme uz mūsu globalizēto pasauli un tās iedzīvotājiem, kā arī uz tirdzniecību un ieguldījumiem. Pasaules Tirdzniecības organizācija (PTO) lēš, ka 2020. gadā pasaules tirdzniecības apjoms samazināsies par 13–32 %⁽¹⁾. Tirdzniecībai kā nozīmīgam izaugsmes, darbietu radīšanas un ilgtspējīgas attīstības virzītājspēkam būs galvenā nozīme, veicinot ilgtspējīgu ekonomikas atveseļošanu pēc krīzes un ļaujot uzņēmumiem atjaunot un pārkārtot sagraudātās vērtību ķēdes. Eiropai steidzami ir vajadzīgs spēcīgs, sociāls, ilgtspējīgs un iekļaujošs ES atveseļošanas plāns, kas atbalstīs uzņēmumus un cilvēkus krīzes pārvarēšanā un pienācīgas nodarbinātības nodrošināšanā, tostarp izmantojot starptautiskās tirdzniecības piesaisti. Šis plāns būtu jāfinansē, izmantojot euroobligācijas vai citu parasto Eiropas ilgtermiņa parādu.

1.2. Šī krīze uzsver globālas sadarbības un PTO reformu procesa nozīmi tādas spēcīgas un efektīvas organizācijas nodrošināšanā, kura spēj darboties pret protekcionismu un vienpusīgumu. Ir pienācis laiks PTO veikt savu uzdevumu, aktīvi popularizējot darba pamatstandartus un Parīzes nolīgumu⁽²⁾.

1.3. Paziņotajā agrīnajā ES tirdzniecības stratēģijas pārskatā jāiekļauj svarīgas mācības no šīs krīzes. ES nav pašpietiekama un ir atkarīga no piegāves starptautiskajiem tirgiem. Globālajām piegādes ķēdēm jāklūst noturīgākām, daudzveidīgākām un atbildīgākām. Ar spēcīgākiem instrumentiem jāīsteno ilgtspējīga tirdzniecības un ieguldījumu programma visās tās dimensijās. Tai jābūt saskanīgai ar zaļo kursu un jābūt tikpat vērienīgai attiecībā uz efektīvu darba noteikumu īstenošanu un izpildi. Šajā pārskatā būtu jāņem vērā Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas (EESK) ieteikumi, kas sniegti vairākos nesenos un pašreizējos galvenajos atzinumos par ES tirdzniecību⁽³⁾. Jaunajā ES tirdzniecības stratēģijā vajadzētu paplašināt vecos tirdzniecības modeļus, veidojot jaunu, ekonomiski noturīgu, zaļāku, sociāli ilgtspējīgu un atbildīgu modeli.

⁽¹⁾ WTO *Trade Forecast* (PTO tirdzniecības prognoze), 2020. gada aprīlis.

⁽²⁾ OV C 159, 10.5.2019., 15. lpp.

⁽³⁾ Atsauce uz jaunākajiem atzinumiem: OV C 47, 11.2.2020. REX/529 “Jaunas daudzpusējas matricas plāns (Ārkārtas stāvoklis pēc Covid-19)”, (skatīt šā *Oficiālā Vēstneša* X. lpp.), notiekošais darbs, NAT/791 “Compatibility of EU trade policy with the European Green Deal” (“ES tirdzniecības politikas saderība ar Eiropas zaļo kursu”) un REX/532 “Ilgspējīgas piegādes ķēdes un pienācīgas kvalitātes nodarbinātība starptautiskajā tirdzniecībā”.

1.4. Pilsoniskajai sabiedrībai ir svarīga loma izpratnes veicināšanā par ES tirdzniecības politikas īstenošanu. Tā var palīdzēt informēt par šādas politikas priekšrocībām, un tai ir izšķiroša nozīme bažu un trūkumu konstatēšanā. Tāpēc EESK īpaši pauž nožēlu par to, ka īstenošanas ziņojumā lielā mērā joprojām nav iekļauts vietējo konsultantu grupu (VKG) darbs un viedoklis. Turpmākajos ziņojumos būtu vairāk jāatspoguļo ieguldījums, ko devušas VKG darba programmas un kopīgās deklarācijas ar VKG partnervalstis.

1.5. Turpmākajos nolīgumos VKG uzraudzības joma attieksies uz visu nolīgumu, taču tajos īpaša uzmanība jāpievērš ietekmei uz tirdzniecību un ilgtspējīgu attīstību. Ir pamatīgi jāstiprina VKG ieteikumu ietekme, jo īpaši, bet ne tikai, attiecībā uz pārkāpumu izmeklēšanu tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības jomā. Dalībvalstu ekspertu grupai jautājumos par tirdzniecību un ilgtspējīgu attīstību, jaunajam galvenajam tirdzniecības nolīgumu izpildes uzraudzam un attiecīgajām ES iestādēm vajadzētu izveidot strukturētu turpmāku apmaiņu ar VKG, un sarunās par nolīgumiem būtu jāiekļauj kopīgas VKG sanāksmes.

1.6. Brīvās tirdzniecības nolīgumi (BTN) rada uzņēmumiem sistēmu ilgtermiņa attiecību attīstīšanai ar jauniem klientiem un piegādātājiem, iespēju izmantošanai jaunās valstīs un vietējo spēju veidošanai, lai izpildītu to prasības. Par pamatu ir jāizmanto vērienīga divpusēja un daudzpusēja tirdzniecības programma, kas atspoguļo iepriekš minēto, un spēkā esošo ES BTN pilnīga īstenošana.

1.7. BTN gada īstenošanas ziņojums sniedz visaptverošu un redzamu pārskatu par ES tirdzniecības tīklu. Tajā izvērtēta atsevišķu BTN virzība un sniegums, kā arī norādīts uz īstenošanas nepilnībām. Tomēr ir jāpalielina tā informatīvais potenciāls un labāk jāsaista ar iepriekšējiem ziņojumiem un kopējo tirdzniecības novērtēšanas politikas dzīves ciklu. Kā informācijas avoti īpaši jāizmanto ilgtspējas ietekmes novērtējumi. Izstrādājot turpmākos ziņojumus, Eiropas Komisijai (EK) vispirms ir jākonsultējas ar pilsonisko sabiedrību.

1.8. Datu drošības nodrošināšana un sadalīšana, šķiet, rada lielākas grūtības. Ziņojumā konsekvētāk būtu jāizmanto valstu dati, norādot atšķirīgo realitāti katrā ES dalībvalstī vai reģionā, un vajadzības gadījumā būtu jāveic ieguldījumi aktīvā datu vākšanā. Kritēriju noteikšana padara salīdzinājumus materiālākus. Citi avoti, piemēram, Starptautiskās Darba organizācijas (SDO) dati par pārkāpumiem nodarbinātības jomā, būtu jāizmanto pilnīgāka priekšstata radīšanai.

1.9. Turpmākajos ziņojumos vajadzētu sistemātiskāk atspoguļot pakalpojumu tirdzniecību un tās attīstību. Ir vajadzīgi sīkāki dati par katru nozari un piegādes veidu, lai novērtētu, kādā ziņā jebkura lieluma uzņēmumi izmanto ES BTN sniegtās iespējas. Lai palīdzētu pakalpojumu eksportētājiem, pārskatītajai tirgus piekļuves datubāzei būtu konsekventi jāaptver pakalpojumi, un tā būtu jāpapildina ar ES rokasgrāmatu Eiropas pakalpojumu eksportētājiem un ieguldītājiem.

1.10. Lai nodrošinātu pievienoto vērtību visām ieinteresētajām personām, gada ziņojumā lielāka uzmanība būtu jāpievērš konkrētām jomām un grupām. Patērētājiem būtu jāredz, kā tirdzniecības plūsmu pieaugums var izpausties kā konkrēti ieguvumi. Datiem ir jānorāda labāka simetrija starp vērienīgiem sarunu mērķiem patērētājiem un to vēlāku īstenošanu.

1.11. Preferenču izmantošanas līmenis ir svarīgs BTN ieviešanas rādītājs. Ziņojumā norādīts, ka preferenču izmantošanas līmenis parasti ir zemāks ES eksportam uz partnervalstīm nekā importam uz ES. EK un dalībvalstīm ir jārikojas kopā, lai uzlabotu tirdzniecības preferenču izmantošanu un palielinātu izpratni par tirdzniecības priekšrocībām, jo īpaši mazo un vidējo uzņēmumu (MVU) vidū. Sadarbībā ar ES uzņēmēju kopienu tām būtu jāveicina BTN savas valsts valodā un jāizstrādā nacionālie īstenošanas rīcības plāni katram BTN. Izpratnes veicināšanas pasākumos jāņem vērā arī importētāji partnervalstīs.

1.12. Pārredzamībai ir izšķiroša nozīme, lai uzlabotu Eiropas uzņēmumu piekļuvi publiskā iepirkuma tirgum BTN partnervalstīs. Trešo valstu piedāvājumu publicēšana tam paredzētajā ES *Tenders Electronic Daily* datubāzes sadaļā lielā mērā uzlabotu jebkura lieluma Eiropas uzņēmumu iespējas gūt labumu no sadaļas par iepirkumu. Turklāt ES būtu jāveicina paraugprakse attiecībā uz vidisko un sociālo kritēriju iekļaušanu publiskajā iepirkumā.

1.13. Brīvās tirdzniecības nolīgumi nodrošina būtisku potenciālu ES lauksaimniecības produktu eksportam, savukārt ģeogrāfiskās izcelsmes norādes palielina ES lauksaimniecības un pārtikas ražotāju konkurētspēju gan ES, gan ārpus tās. Tomēr šķiet, ka lauksaimniecības un pārtikas noteikumu īstenošana nesasniedz vērienīgos mērķus. Produktu izsekojamība un spēja ievērot piesardzības principu ir galvenie aspekti labas kvalitātes pārtikas, kā arī tās drošas un garantētas piegādes nodrošināšanai. Lai efektīvi uzraudzītu sanitāro un fitosanitāro standartu ievērošanu, ir jāveic pārbaudes ar pietiekamiem resursiem.

1.14. Vairākus gadus pēc BTN noslēgšanas dažās partnervalstīs joprojām ir vērojams virzības trūkums attiecībā uz tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības saistību izpildi. Pilnībā atbalstot to, ka EK beidzot sāk tiesvedību strīdā ar Koreju par darba tiesībām, EESK tomēr pauž bažas par ekspertu grupas ziņojuma patieso ietekmi, ņemot vērā to, ka tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļās pašreiz trūkst saistošu izpildes instrumentu. Šajā saistībā EESK aicina nodrošināt stingru virzību Visaptverošā ekonomikas un tirdzniecības nolīguma (CETA) pārskatā par darba un vides noteikumu efektīvu izpildāmību⁽⁴⁾. Pārskatīšanas gaitā būtu cieši jāiesaista un jāapspriežas ar abu pušu VKG.

1.15. EESK ļoti atzinīgi vērtē nesenās EK un dalībvalstu iniciatīvas pastiprināt centienus tirdzniecības un ilgtspējības jomā. Sarunās ar Apvienoto Karalisti ES sāk jaunu ceļu, nodrošinot ilgtspējīgus vienlīdzīgus konkurences apstākļus un piemērojot vispārējo strīdu sadaļu ar piekļuvi tiesiskās aizsardzības līdzekļiem, kas atspoguļo pušu unikālās attiecības. Paziņojumā par zaļo kursu ir paredzēts, ka Parīzes nolīgums kļūst par būtisku elementu visos turpmākajos visaptverošajos tirdzniecības nolīgumos – tas ir atzinīgi vērtējams solis, kas jāpaplašina, iekļaujot SDO pamatkonvencijas un jaunākās konvencijas, kuras ratificējušas visas ES dalībvalstis. Tā kā SDO ir starptautiskā līmenī atzīta iestāde, tai vajadzētu būt iesaistītai SDO konvenciju īstenošanas uzraudzībā brīvās tirdzniecības nolīgumos. EESK cer uz jaunām debatēm starp dalībvalstīm par to, kā stiprināt tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļas, lai pilnībā izpildītu savas juridiski saistošās saistības⁽⁵⁾. Šajās debatēs vides un darba standartiem ir jābūt vienlīdz svarīgiem ieviešanas un izpildes darba kārtībā.

2. Konteksts

2.1. Eiropas Komisija 2015. gada paziņojumā “Tirdzniecība visiem” apņēmas katru gadu ziņot par ES visnozīmīgāko tirdzniecības nolīgumu īstenošanu. Šis ir jau trešais ziņojums par šo jautājumu, un EESK pirmo reizi ir sniegusi ieteikumus.

2.2. Brīvās tirdzniecības nolīgumi veido pieaugošu ES tirdzniecības daļu. 2018. gadā 31 % no ES preču tirdzniecības ar pārējo pasauli tika nodrošināts ar preferenciālas tirdzniecības nolīgumiem, un paredzams, ka šis skaitlis palielināsies līdz 40 %, ņemot vērā kopš tā laika noslēgtos tirdzniecības nolīgumus.

2.3. Pašreiz ES ir lielākais tirdzniecības tīkls pasaulē ar 44 preferenciālas tirdzniecības nolīgumiem, kas aptver 76 valstis. Gada īstenošanas ziņojums aptver dažādus ES tirdzniecības nolīgumu veidus:

- “pirmās paaudzes” nolīgumi, par kuriem sarunas notika pirms 2006. gada un kuros uzmanība vērsta uz tarifu atcelšanu,
- “jaunās paaudzes” nolīgumi, kas attiecas uz jaunām jomām, tostarp pakalpojumiem, ieguldījumiem, publisko iepirkumu, konkurenci, subsīdijām, normatīvajiem jautājumiem un ilgtspējīgu attīstību,
- padziļinātas un visaptverošas brīvās tirdzniecības zonas, kas rada ciešākas ekonomiskās saites starp ES un tās kaimiņvalstīm,
- ekonomisko partnerattiecību nolīgumi (EPN), kuros uzmanība vērsta uz Āfrikas, Karību jūras un Klusā okeāna reģionu attīstības vajadzībām.

⁽⁴⁾ Kopīgais interpretējošais instruments par CETA, 2016. gada oktobris.

⁽⁵⁾ *Non-paper from the Netherlands and France on trade, social economic effects and sustainable development* (Nīderlandes un Francijas neoficiāls dokuments par tirdzniecību, sociālekonomiskajām sekām un ilgtspējīgu attīstību), 2020. gada maijs.

2.4. Kopš 2015. gada ES ir pabeigusi *ex post* novērtējumus par saviem tirdzniecības nolīgumiem ar Meksiku, Čīli un Dienvidkoreju. Pašreiz tiek veikti *ex post* novērtējumi par *Cariforum* un sešām Vidusjūras reģiona valstīm, kā arī par ES un Moldovas nolīgumu, ES un Gruzijas nolīgumu, kā arī ES, Kolumbijas, Ekvadoras un Peru nolīgumu un ES un Centrālamerikas nolīgumu.

2.5. 2019. gada ziņojums sniedz aktualizētu informāciju par 35 nozīmīgu tirdzniecības nolīgumu īstenošanu ar 62 partnervalstīm, tostarp pirmo pilnīgo gada ziņojumu par *CETA*. Turklāt ziņojumā ir aprakstīts, kāds darbs veikts pirms ES un Japānas ekonomisko partnerattiecību nolīguma stāšanās spēkā, un tajā iekļautas īpašas sadaļas par MVU, pakalpojumiem un lauksaimniecības pārtikas tirdzniecību.

2.6. Šā ziņojuma mērķis ir izpētīt, kāda ietekme ir noteikumiem, kas iekļauti īpašajās tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļās, kuras ir daļa no visiem jaunās paaudzes ES tirdzniecības nolīgumiem, un ziņojumiem par tiesiskās izpildes darbībām, kas veiktas saskaņā ar ES tirdzniecības nolīgumiem. Visaptverošajā dienestu darba dokumentā ir sniegta sīki izklāstīta informācija par katru atsevišķo nolīgumu.

3. Covid-19 pandēmija un globālā un ES tirdzniecība

3.1. Covid-19 dziļi un nepieredzēti ietekmēs mūsu globalizēto tirdzniecības pasauli. Saskaņā ar pašreizējām EK aplēsēm 2020. gadā globālajā tirdzniecībā būs rekordliels samazinājums par 9,7 %, iespējams samazinājums par 9,2 % preču un pakalpojumu eksportam ārpus ES-27, un samazinājums par 8,8 % importam ārpus ES-27 ⁽⁶⁾. Esam pieredzējuši plaša mēroga traucējumus piegādes ķēdēs, *ad hoc* eksporta ierobežojumus krīzē būtiskām precēm, piemēram, medicīnas precēm, stingrāku muitas un robežu kontroli, kā arī darba ņēmēju un pakalpojumu sniedzēju brīvas pārvietošanās ierobežojumus. Šī krīze ir atklājusi satraucošu nestabilitāti un riskus, kas saistīti ar ļoti sadrumstalotām un vienveidīgām piegādes ķēdēm. Tā arī uzsver, ka tirdzniecības “veselīguma” un nepārtrauktības nolūkā ir būtiski, lai ekonomikas pamatā būtu labi funkcionējoši un finansiāli spēcīgi sabiedriskie pakalpojumi, jo īpaši sabiedrības veselības pakalpojumi.

3.2. Šī krīze uzsver globālās sadarbības nozīmi un apliecina, ka valstu un vienpusēji risinājumi nav atbilde ne Eiropas, ne pasaules līmenī. Tādēļ PTO reformu process ir jāturpina, lai nodrošinātu spēcīgu un efektīvu organizāciju, kura spētu darboties pret protekcionismu un vienpusīgumu. Ir pienācis laiks PTO veikt savu uzdevumu, aktīvi popularizējot darba pamatstandartus un Parīzes nolīgumu ⁽⁷⁾.

3.3. EESK atzīst, ka tirdzniecība ar pareizu politikas sistēmu var būt efektīvs izaugsmes, darbvietu radīšanas un ilgtspējīgas attīstības virzītājspēks. 2017. gadā septītā daļa ES darbvietu bija atkarīga no eksporta, veidojot 36 miljonus darbvietu un 15,3 % no ES nodarbinātības līmeņa. Turklāt par to, cik ES tirdzniecībai svarīgs ir vienotais tirgus un tā labvēlīgā “plašāka ietekme”, liecina tas, ka viena piektā daļa no eksporta nodrošinātajām darbvietām atrodas citā dalībvalstī ⁽⁸⁾.

3.4. Tirdzniecībai būs galvenā nozīme, veicinot ilgtspējīgu ekonomikas atveseļošanu un ļaujot uzņēmumiem atjaunot un pārkārtot sagraudātās vērtību ķēdes. ES atveseļošanas plānam, kam jābūt spēcīgam, sociālam, ilgtspējīgam un iekļaujošam, jāpiedevā uzņēmumiem iespējas nostiprināt to stāvokli starptautiskajā tirdzniecībā un nodrošināt pienācīgu nodarbinātību. Šis plāns būtu jāfinansē, izmantojot euroobligācijas vai citu parasto Eiropas ilgtermiņa parādu.

3.5. Gaidāmajos 2020. un 2021. gada ziņojumos jāveic visaptverošs politikas novērtējums par tirdzniecības vidi pēc Covid-19 krīzes un par to, kā nodrošināt, ka šī vide dod labumu visiem. Eiropas Komisijai, izstrādājot turpmākos BTN īstenošanas ziņojumus, ir vispirms jāapspriežas ar pilsonisko sabiedrību, un EESK ir gatava sniegt savu ieguldījumu ar savu praktisko pieredzi. Jaunajā tirdzniecības stratēģijā, kuras mērķis ir atveseļošanās pēc Covid-19 krīzes un pasaules tirdzniecības stiprināšana, būtu jāņem vērā šādi aspekti – aspekti, kurus izraisījusi krīze, kā arī ES apņemšanās izveidot bezoglekļa ekonomiku. Eiropas rūpniecības politikai ir jāstiprina rūpniecības suverenitāte galvenajās nozarēs, piemēram, attiecībā uz zālēm un medicīnas iekārtām. Tam ir jānotiek ES līmenī.

⁽⁶⁾ *The impact of the Covid-19 pandemic on global and EU trade* (Covid-19 pandēmijas ietekme uz globālo un ES tirdzniecību), Galvenā ekonomistu grupa, Tirdzniecības ĢD, 2020. gada aprīlis.

⁽⁷⁾ OV C 159, 10.5.2019., 15. lpp.

⁽⁸⁾ OV C 47, 11.2.2020., 38. lpp.

3.6. EESK ieteikumiem, kas sniegti vairākos nesenos un pašreizējos galvenajos atzinumos par ES tirdzniecību⁽⁹⁾ būtu jābūt agrīnā tirdzniecības stratēģijas pārskata pamatā. Notiekošajās divpusējās un PTO sarunās ir steidzami jānovērtē Covid-19 krīzes ietekme, lai risinātu ar to saistītās problēmas, proti, attiecībā uz eksporta ierobežojumiem un piegādes ķēžu ilgtspēju, un jāpārskata tirdzniecības pilnvaras kopumā.

3.7. Kaut arī ES lielais preferenciālās tirdzniecības noteikumu tīkls nodrošina nozīmīgu paredzamību un noteiktību ES uzņēmumiem, šī krīze apliecina steidzamu vajadzību pēc spēcīgākiem instrumentiem, kas aptver tirdzniecības ilgtspējību visās tās dimensijās, proti, ekonomikas, sociālajā un vides jomā. Šajā saistībā EESK vēlas atsaukties uz notiekošo darbu ar īpašu atzinumu par ilgtspējīgām piegādes ķēdēm⁽¹⁰⁾, kuru paredzēts pieņemt 2020. gada septembrī.

3.8. Globālajām piegādes ķēdēm būs jāklūst noturīgākām un atbildīgākām. Daudzveidīgas tirdzniecības attiecības ir svarīgs ekonomiskās ilgtspējas elements, jo tās nodrošina garantiju pret traucējumiem konkrētās valstīs un reģionos. Šajā ziņā būtiska nozīme ir ES tirdzniecības politikai. Brīvās tirdzniecības nolīgumi rada uzņēmumiem sistēmu ilgtermiņa attiecību attīstīšanai ar jauniem piegādātājiem, darbības sākšanai jaunās valstīs un vietējo spēju veidošanai, lai izpildītu to prasības.

3.9. Tirdzniecības plūsmu atjaunošanas pamatā ir jābūt stingrām saistībām attiecībā uz sociālajiem un darba standartiem un to efektīvai izpildei. Piegādes un ražošanas procesu pārtraukšana ir pierādījusi, cik svarīgi ir ieviest un efektīvi īstenot darba aizsardzības pasākumus, kā arī nodrošināt darba ņēmēju drošību un veselību, lai piegādātu pasaulei preces un pakalpojumus. Lai nodrošinātu drošus un pienācīgus darba apstākļus, līdztekus visām SDO pamatkonvencijām un jaunākajām konvencijām ir svarīgi ratificēt, īstenot un izpildīt SDO galvenās konvencijas par biedrošanās brīvību un darba kopīgumu slēgšanu.

3.10. Ņemot vērā vērēnīgos finanšu atjaunošanas pasākumus, kas jāveic ES un pasaulē, zaļo kursu nevajadzētu atlikt malā, bet tam vajadzētu kļūt par paātrinātu prioritāti pašreizējās un turpmākajās ES tirdzniecības attiecībās, lai nodrošinātu sociālajā un vides jomā taisnīgu pārkārtošanos. Zaļā kursa pasākumi ir jāņem vērā visos BTN aspektos, ieskaitot paraugprakses veicināšanu attiecībā uz to, kā iekļaut vidiskos un sociālos kritērijus publiskajā iepirkumā.

4. Vispārīgas piezīmes par gada ziņojumu

4.1. EESK kopumā atzinīgi vērtē gada ziņojumu par BTN īstenošanu, ko EK pirmo reizi sāka 2017. gadā, jo tajā sniegts visaptverošs un uzskatāms pārskats par ES tirdzniecības tīklu. Tas ļauj izvērtēt atsevišķu BTN virzību un darbības rezultātus. Tādējādi tam vajadzētu norādīt uz īstenošanas trūkumiem, tostarp uz tādiem, kuri nav izmērāmi ar ekonomikas statistiku, piemēram, tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļas. Tāpēc turpmākajos ziņojumos vajadzētu skaidrāk pamatoties uz iepriekšējo ziņojumu secinājumiem un izmantot izsekojamus turpmākos pasākumus.

4.2. Laiks ir būtisks BTN īstenošanas un darbības rezultātu noteikšanas aspekts. Šajā saistībā gada ziņojumi ir tikai tādu noturīgu tendenču momentuzņēmumi, kuras laika gaitā varētu realizēties vai kuras vajadzētu sīkāk izpētīt, un kuras ir vērts aplūkot tuvāk savstarpēji saistītā novērtēšanas politikā. Katrs tirdzniecības nolīgums dažādos dzīves cikla posmos tiek pamatīgi izvērtēts. Tāpēc EESK ierosina turpmākos ziņojumus izstrādāt, ievērojot kopainu un pārskatot iepriekšējo ietekmes novērtējumu rezultātus, kas veikti pirms sarunām un to laikā. Ilgtspējas ietekmes novērtējumi jo īpaši būtu jāizmanto kā informācijas avots, un tie ir jālasa kopā ar īstenošanas darbu.

4.3. Informācija ir būtiska, lai precizētu ES tirdzniecības un ieguldījumu politiku un maksimāli palielinātu tās ieguvumus. Datu drošības nodrošināšana un sadalīšana, šķiet, rada lielākās grūtības. Tādējādi ES būtu konsekvētāk jāizmanto valstu dati, norādot uz atšķirīgo realitāti katrā ES dalībvalstī vai reģionā, un vajadzības gadījumā būtu jāveic ieguldījumi aktīvā datu vākšanā. Kritēriju noteikšana var padarīt secinājumus praktiskāk salīdzināmus. Runājot par tirdzniecību un ilgtspējīgu attīstību, un jo īpaši par darba standartu stāvokli valstīs, aina ir jāpildina ar datiem no citiem avotiem, piemēram, SDO.

⁽⁹⁾ Sk. 3. zemsvītras piezīmi.

⁽¹⁰⁾ Atzinums REX/532 "Ilgspējīgas piegādes ķēdes un pienācīgas kvalitātes nodarbinātība starptautiskajā tirdzniecībā" (plānots 2020. gada septembrī).

4.4. Preferenču izmantošanas līmenis ir svarīgs īstenošanas rādītājs. Tomēr tas analizē tikai preču tirdzniecību, un ne visi ieguvumi, piemēram, piekļuve tirgum iepirkumos, faktiski tiek izteikti, izmantojot tarifu preferences. Vidējais preferenču izmantošanas līmenis importam no ES preferenciālajām tirdzniecības partnervalstīm 2018. gadā bija 87 %; ES eksportam uz partnervalstīm tas kopumā bija zemāks. Tomēr precīzs vidējā preferenču izmantošanas līmeņa aprēķins nav pieejams, jo ES paļaujas uz datiem, ko savākusi importētāja valsts, un šī statistika nav saskaņota. Lai iegūtu pilnīgāku ainu, ir jāizstrādā citi rādītāji, lai novērtētu, kādā ziņā jebkura lieluma uzņēmumi izmanto ES BTN iespējas.

4.5. 2018. gadā pakalpojumu eksports veidoja 32 % no kopējās ES eksporta vērtības un gandrīz 59 %, ja to skaita kā pievienotās vērtības tirdzniecību (TiVA) ⁽¹¹⁾. Diemžēl ziņojuma daļa, kas paredzēta pakalpojumu tirdzniecībai, pienācīgi neatspoguļo pakalpojumu tirdzniecības augsto vērtību Eiropas Savienībai (25,2 % no tās IKP) un tai trūkst sīkāka izklāsta. Turpmākajos ziņojumos vajadzētu sistemātiskāk atspoguļot pakalpojumu tirdzniecību un tās attīstību ne tikai kopumā, bet arī nozaru līmenī un pēc piegādes veida. Piemēram, uz profesionālo pakalpojumu pieaugošu daļu attiecas tirdzniecības nolīgumi. Liberālu profesiju pārstāvji, piemēram, juristi, inženieri vai arhitekti, sniedz ļoti specializētus pakalpojumus, kas bieži ir saistīti ar citiem saistītiem pakalpojumiem un iepirkumiem, bet nav atspoguļoti ziņojumā.

4.6. EESK aicina turpmākajos ziņojumos vairāk pievērst uzmanību konkrētām jomām un grupām, kuru šajā ziņojumā pārsvarā nav. ES tirdzniecības nolīgumu priekšrocības MVU un lauksaimniecības pārtikas tirdzniecībai jau ir labi uzsvērtas. Attiecībā uz lauksaimniecību ir svarīgi apsvērt BTN kumulatīvo ietekmi uz konkrētām nozarēm, un tā būtu jāapdomā pirms jaunu sarunu sākšanas. Tirdzniecības plūsmu palielinājumam ir jāīstenojas ar konkrētiem ieguvumiem īpaši patērētājiem. Tādēļ EESK uzskata, ka "tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības satvarā ir vajadzīga patērētājiem vēltā sadaļa "Tirdzniecība un patērētāji", kurā būtu iekļauti attiecīgi starptautiskie patērētāju aizsardzības standarti un kura stiprinātu sadarbību centienos panākt patērētāju tiesību ievērošanu" ⁽¹²⁾.

4.7. EESK nelokāmi atbalsta īpašas sadaļas par tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības īstenošanu iekļaušanu ziņojumā. Tajā vajadzētu pievērsties ne tikai veiktajām darbībām un precizēt to iznākumus, paustos uzskatus un viedokļus, kā arī turpmākos pasākumus. EESK pauž īpašu nožēlu par to, ka ziņojumā daudzējādā ziņā nav iekļauts VKG darbs un viedoklis, uzraugot nolīgumu ietekmi uz tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības saistībām, neraugoties uz to institucionālo ieguldījumu saskaņā ar visiem jaunās paaudzes nolīgumiem. Turpmākajos ziņojumos būtu vairāk jāatspoguļo ieguldījums, ko devušas VKG darba programmas un kopīgās deklarācijas ar VKG partnervalstīs.

5. Īpašas piezīmes par brīvās tirdzniecības nolīgumu īstenošanu

5.1. Pilsoniskajai sabiedrībai ir svarīga loma izpratnes veicināšanā par ES tirdzniecības politikas īstenošanu, tā var palīdzēt informēt par šādas politikas priekšrocībām, un tai ir izšķiroša nozīme bažu un trūkumu apzināšanā. EESK aktīvi piedalās šajā procesā ar saviem atzinumiem un kā VKG locekle. Paplašinot turpmāko VKG darbības jomu tā, lai tās uzraudzītu visus nolīguma aspektus, un vienlaikus pievērst īpašu uzmanību tirdzniecībai un ilgtspējīgai attīstībai, varētu papildināt EK centienus veicināt turpmāko ES BTN labāku īstenošanu. Tāpēc EESK atbalsta šādu paplašināšanu ⁽¹³⁾.

5.2. VKG ir galvenais jaunās paaudzes BTN sasniegums, taču šīs grupas ir jānostiprina, lai tās veiksmīgi izpildītu savus uzraudzības uzdevumus, jo īpaši attiecībā uz tirdzniecību un ilgtspējīgu attīstību un turpmākajos ES BTN arī ko vairāk. Dalībvalstu ekspertu grupai jautājumos par tirdzniecību un ilgtspējīgu attīstību un jaunajam galvenajam tirdzniecības nolīgumu izpildes uzraugam jābūt cieši saistītiem ar VKG darbu, izveidojot ziņošanas un apmaiņas struktūras. Tas jāpapildina ar informācijas apmaiņu ar SDO par tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības īstenošanu, kas saistīta ar darbu. Lai panāktu lielāku pamanāmību un veiktu starpiestāžu uzraudzību, ir vajadzīgs strukturāls dialogs starp ES VKG, EK, Eiropas Arējās darbības dienestu (EĀDD), Eiropas Parlamentu (EP) un dalībvalstīm. Lai gūtu vislielāko labumu no dialoga ar partnervalstu pilsonisko sabiedrību, ir obligāti jāriko kopīgas VKG sanāksmes, kuras jāiekļauj sarunās par nolīguma tekstu.

⁽¹¹⁾ Tādējādi arī pakalpojumi veido nozīmīgu daļu – 34 % – no rūpniecības preču eksporta. Visi dati no pievienotās vērtības tirdzniecības (TiVA) datubāzes, 2016. gads.

⁽¹²⁾ OV C 227, 28.6.2018., 27. lpp.

⁽¹³⁾ OV C 159, 10.5.2019., 28. lpp.

VKG patiesi varētu sniegt noderīgu ieguldījumu, izmantojot kopīgus projektus un kopīgus ieteikumus. Palielinoties BTN un attiecīgi arī VKG skaitam, steidzami jāievieš sistēmiski risinājumi ar atbilstīgiem resursiem – gan cilvēkresursiem, gan finanšu līdzekļiem. Nav risinājuma pēc principa “viens der visiem”. Jebkurai iespējamai jaunai pieejai, piemēram, VKG reģionalizācijai, būs jānodrošina to efektīva darbība, lai risinātu problēmas, kas radušās īpašā nolīguma īstenošanā, un pašas VKG jāiesaista tās veidošanā.

5.3. EESK ļoti atzinīgi vērtē vairākus nesenos centienus uzlabot BTN īstenošanu un izpildi. Galvenā tirdzniecības nolīgumu izpildes uzrauga iecelšana norāda uz skaidru politisko apņemšanos un stratēģiju. Tādējādi būtu jānotiek visu BTN elementu efektīvākai īstenošanai un izpildei, kā arī jānostiprinās pilsoniskās sabiedrības nozīmei nolīgumu īstenošanā, tostarp iesniedzot sūdzības. Nesenais Francijas un Nīderlandes tirdzniecības ministru neoficiālais dokuments⁽¹⁴⁾ ir atzinīgi vērtējama iniciatīva, ar ko sākt jaunas debates par to, kā nodrošināt, ka tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļas pilnībā atbilst savām juridiski saistošajām saistībām. Šajās debatēs vides un darba standartiem ir jābūt vienlīdz svarīgiem ieviešanas un izpildes darba kārtībā. Gaidāmā ES un Lielbritānijas tirdzniecības nolīguma teksta projektā, atspoguļojot abu pušu unikālās attiecības, ir noteikts jauns virziens, priekšplānā izvirzot vienlīdzīgus konkurences apstākļus un ilgtspēju, un tajā par jebkuru pārkāpumu jo īpaši piemēro vispārējo strīdu izšķiršanas mehānismu ar piekļuvi tiesiskās aizsardzības līdzekļiem⁽¹⁵⁾. Parīzes nolīguma ievērošanas kā būtiska elementa iekļaušana visos turpmākajos visaptverošajos tirdzniecības nolīgumos, kā paziņots paziņojumā par zaļo kursu⁽¹⁶⁾, ir atzinīgi vērtējams solis, kas jāpaplašina, iekļaujot arī visu ES dalībvalstu ratificēto SDO pamatkonvenciju un jaunāko konvenciju ievērošanu un īstenošanu. Saskaņā ar tās jauno iniciatīvu SDO būtu jāiesaistās SDO konvenciju īstenošanas uzraudzībā brīvās tirdzniecības nolīgumos, kā tas atzīts starptautiskā līmenī, lai uzraudzītu, palīdzētu, izmeklētu pārkāpumus un ierosinātu risinājumus.

5.4. Vairākus gadus pēc BTN noslēgšanas dažās partnervalstīs joprojām ir vērojams virzības trūkums attiecībā uz tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības saistību izpildi. 2018. gada decembrī ES aicināja izveidot ekspertu grupu, lai veiktu izmeklēšanu ES un Korejas strīdā par darba tiesībām, proti, par to, ka netiek ratificētas SDO pamatkonvencijas un jaunākās konvencijas. EESK atzinīgi vērtē šo pirmo reizi izmantoto ar tirdzniecību un ilgtspējīgu attīstību saistīto strīdu izšķiršanas procedūru⁽¹⁷⁾; tā pauž nožēlu tikai par procedūras ilgumu, ņemot vērā to, ka nolīgums tika ratificēts pirms astoņiem gadiem. Tādēļ EESK ieteica turpināt stiprināt pilsoniskās sabiedrības uzraudzības mehānismus, dodot iespēju “uzsākt neatkarīgu izmeklēšanu par tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļās skaidri noteikto saistību pārkāpumiem”⁽¹⁸⁾. Diemžēl ekspertu grupas darbības jomā neietilpa vairāki papildu tiesību akti un tiesību uz biedrošanās brīvību pārkāpumi, kurus SDO ir lūgusi Korejai novērst⁽¹⁹⁾. Ekspertu grupas sēdes neatņemamai daļai vajadzētu būt pilsoniskās sabiedrības dalībnieku mutiskai prezentācijai, kas nav tikai rakstveida *amicus curiae* iesniegums. Ekspertu grupas ziņojuma rezultāts un tā saistošā ietekme vēl ir jāgaida, jo pašreizējās tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļās trūkst tālejošāku izpildes instrumentu. Šajā saistībā EESK aicina nodrošināt stingru virzību Visaptverošā ekonomikas un tirdzniecības nolīguma pārskatā par darba un vides noteikumu efektīvu izpildāmību⁽²⁰⁾. Pārskatīšanas gaitā būtu cieši jāiesaista un jāapspriežas ar abu pušu VKG⁽²¹⁾.

5.5. Brīvās tirdzniecības nolīgumi nodrošina būtisku potenciālu ES lauksaimniecības produktu eksportam, savukārt ģeogrāfiskās izcelsmes norādes palielina ES lauksaimniecības un pārtikas ražotāju konkurētspēju gan ES, gan ārpus tās. Ar kopējo importu un eksportu 254 miljardu EUR apmērā 2018. gadā ES joprojām ir galvenais lauksaimniecības pārtikas produktu tirgotājs pasaulē⁽²²⁾. Lai gan sarunu laikā lauksaimniecības pārtikas tirdzniecības jautājumi bieži tiek rūpīgi

⁽¹⁴⁾ Sk. 5. zemsvītras piezīmi.

⁽¹⁵⁾ Projekts nolīgumam par jauno partnerību ar Apvienoto Karalisti, 2020. gada 18. marts

⁽¹⁶⁾ COM(2019) 640 final.

⁽¹⁷⁾ Ņemot vērā divus 2019. gadā uzsāktos strīdu izšķiršanas gadījumus, proti, ar Ukrainu un Dienvidāfrikas muitas savienību, saskaņā ar BTN vispārējo strīdu izšķiršanas mehānismu.

⁽¹⁸⁾ OV C 227, 28.6.2018., 27. lpp.

⁽¹⁹⁾ *Amicus curiae* ekspertu grupas ievērbai, novērtējot Korejas Republikas atbilstību ilgtspējības sadaļai, 2020. gada janvāris.

⁽²⁰⁾ Sk. 4. zemsvītras piezīmi.

⁽²¹⁾ *Joint Statement EU-Canada DAGs* (ES un Kanādas VKG kopīgais paziņojums), 2019. gada novembris.

⁽²²⁾ *Agri-food trade in 2018* (Lauksaimniecības pārtikas tirdzniecība 2018. gadā), Lauksaimniecības un lauku attīstības ĢD, 2019. gads.

izskatīti, šķiet, ka noteikumu īstenošana nesasniedz tās vērienīgos mērķus. Produktu izsekojamība un spēja ievērot piesardzības principu ir galvenie aspekti labas kvalitātes pārtikas, kā arī tās drošas un garantētas piegādes nodrošināšanai. Lai efektīvi uzraudzītu sanitāro un fitosanitāro standartu ievērošanu, ir jāveic pārbaudes ar pietiekamiem resursiem.

5.6. Neraugoties uz nozīmīgām iespējām uzņēmumiem, joprojām trūkst izpratnes par BTN priekšrocībām, jo īpaši pirmajos pāris to īstenošanas gados. EK un dalībvalstīm sadarbībā ar ES uzņēmēju aprindām savās attiecīgajās valodās būtu jāveicina nolīgumu noslēgšana starp iespējamajiem eksportētājiem, lai novērstu zināšanu trūkumu, jo īpaši MVU vidū. Rīcībā varētu ietilpt valstu īstenošanas rīcības plānu izstrāde katram BTN pirms tā stāšanās spēkā.

5.7. Importētāji kā tiešie ieguvēji no nodokļu ietaupījumiem tirdzniecības partnervalstīs ir galvenie dalībnieki tarifu preferenču izmantošanā saskaņā ar BTN. Tie jāņem vērā visos ES centienos palielināt preferenču izmantošanas līmeni tās eksportam. Izpratnes veicināšanas pasākumi varētu ietvert seminārus par iespējām, ko piedāvā attiecīgais BTN, un par to, kā pieteikties tarifu preferencēm. ES veiktie izpratnes veicināšanas pasākumi BTN partnervalstīs būtu jāveic ciešā sadarbībā starp ES delegācijām, valstu pārstāvniecībām un uzņēmumu pārstāvjiem, tostarp tirdzniecības palātām.

5.8. Uz pakalpojumiem attiecas liela daļa pašreizējo BTN noteikumu, taču to priekšrocības ir grūtāk saskatāmas nekā tarifu samazinājumi. Tāpēc tirdzniecības veicināšanā galvenā nozīme ir pārredzamībai attiecībā uz regulatīvajām prasībām trešo valstu tirgos. Gaidāmā ES tirgus piekļuves datubāzes un Tirdzniecības palīdzības dienesta apvienošana sniedz iespēju konsekventi aptvert ne tikai preču, bet arī pakalpojumu jomu. Jaunam portālam būtu jāsniedz informācija par piekļuvi tirgum un ierobežojumiem atkarībā no piegādes veida katram CPC kodam⁽²³⁾, kā arī informācija par dokumentāciju, sertifikāciju, licencēšanu, testēšanu un citām prasībām pa nozarēm. Turklāt rokasgrāmata Eiropas pakalpojumu eksportētājiem un ieguldītājiem varētu noderēt svarīgākajiem ES preferenciālās tirdzniecības partneriem, piemēram, Japānai vai Kanādai.

5.9. ES ir visatvērtākais publiskā iepirkuma tirgus pasaulē, un brīvās tirdzniecības nolīgumi nodrošina visaptverošus noteikumus un nozīmīgas iespējas Eiropas uzņēmumiem piekļūt iepirkuma tirgiem partnervalstīs. Tomēr trūkst pārredzamības un saskaņotu pasākumu, lai iekļautu darba klauzulas publiskajos līgumos, politikas nostādnes un praksē⁽²⁴⁾, un tas būtu jāatspoguļo brīvās tirdzniecības nolīgumos. Trešo valstu piedāvājumu publicēšana tam paredzētajā ES *Tenders Electronic Daily* datubāzes sadaļā lielā mērā uzlabotu jebkura lieluma Eiropas uzņēmumu iespējas gūt labumu no sadaļas par iepirkumu. Turklāt publicēto konkursu specializētais automatiskās tulkošanas rīks visās ES valodās varētu palīdzēt pārvarēt valodas barjeru.

5.10. Lai gūtu labumu no BTN preferenciālajiem nodokļiem, izstrādājumiem jāatbilst izcelsmes noteikumiem. Administratīvo izmaksu samazināšana, piemērojot preferenciālus tarifus, ir jāuzskata par galveno aspektu preferenču izmantošanas līmeņa uzlabošanai, īpaši mazvērtīgiem darījumiem. Šajā saistībā izšķiroša nozīme būtu izcelsmes noteikumu vienkāršošanai un saskaņošanai dažādos BTN. Turklāt izcelsmes pārbaudes jaunā pieeja, par kuru tika panākta vienošanās brīvās tirdzniecības nolīgumos ar Kanādu un Japānu, importētājai iestādei nosakot, vai izstrādājumi atbilst izcelsmes prasībām, var faktiski pieprasīt, lai eksportētājs pārsūta komerciāli sensitīvus datus.

5.11. BTN ieguldījumu sadaļas nodrošina juridisko noteiktību ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem (ĀTI) un novērš šķēršļus ieguldījumiem. Eiropas uzņēmumi ir vadībā ilgtspējīgu, ilgtermiņa ieguldījumu nodrošināšanā pasaules līmenī. Tomēr šādu ieguldījumu piesaistīšana joprojām ir sarežģīta. ES ārējo investīciju plāns, kurā uzmanība vērsta uz ilgtspējīgu attīstību, nodarbinātību un izaugsmi, šajā ziņā ir daudzsolis pasākums, taču tas ir pārāk ierobežojošs ģeogrāfiski, tematiski un pieejamā finansējuma ziņā. ES varētu atbalstīt šo stratēģiju, oficiālajās vizītēs, augsta līmeņa sanāksmēs un misijās uz šīm valstīm iekļaujot attiecīgus, ilgtspējīgus ar ieguldījumiem saistītus jautājumus politiskajā dienaskārtībā, saskaņojot tos ar dalībvalstīm un ES uzņēmēju aprindām.

⁽²³⁾ Centrālais preču klasifikācijas kods PTO pakalpojumu nozaru klasifikācijas sarakstā.

⁽²⁴⁾ SDO 2008. gada vispārējais pārskats, *Labour clauses in public contracts. Integrating the social dimension into procurement policies and practices* (Darba klauzulas publiskajos līgumos. Sociālās dimensijas iekļaušana iepirkuma politikā un praksē).

5.12. Eiropas uzņēmumi, kas darbojas trešās valstīs, ir atbildīgas darījumdarbības vadības galvenie virzītāji un ieviesēji. EESK norāda, ka noteikumi par uzņēmumu atbildību tirdzniecībā un ieguldījumu nolīgumos paplašinās un mainās dažādos virzienos ⁽²⁵⁾. Tā kā Eiropas uzņēmumi šajā jomā ir vadībā pasaules līmenī, Eiropas Savienībai ir unikāla iespēja uzņemties vadību likumības pārbaūžu jomā; tāpēc EESK atzinīgi vērtē to, ka EK ievēro savu ieteikumu ierosināt ES tiesību aktus šajā jomā ⁽²⁶⁾.

Briselē, 2020. gada 16. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

⁽²⁵⁾ *Business Responsibilities and Investment Treaties* (Uzņēmumu pienākumi un ieguldījumu līgumi), ESAO sekretariāta apspriedes dokuments, 2020. gada janvāris.

⁽²⁶⁾ OV C 47, 11.2.2020., 38. lpp.

ISSN 1977-0952 (elektroniskais izdevums)
ISSN 1725-5201 (papīra izdevums)

Eiropas Savienības
Publikāciju birojs
L-2985 Luksemburga
LUKSEMBURGA

LV